Krisztián Grecsó

Hoş Geldin

Klein Güncesi

ROMAN

Çeviren: Gün Benderli

HOŞ GELDİN
Klein Güncesi

Krisztián Grecsó 1976'da Macaristan, Szegvár'da doğdu. Toplumsal fırtınalarla dolu tarihi nedeniyle Vihársarok (Fırtına köşesi) diye anılan yörenin birçok kentinde yaşadı. Irgatlık, koyun çobanlığı, köy öğretmenliği yaptığı zamanlar da oldu. Üniversitede Macar Dili ve Edebiyatı dalını bitirdikten sonra çeşitli dergilerde redaktör, başredaktör olarak çalıştı, halen Budapeşte'de yaşıyor, *Yaşam ve Edebiyat* adlı seçkin edebiyat dergisinde çalışıyor.

Önemli Eserleri: *Vízjelek a honvágyról* [Hasretin Suda Bıraktığı İzler] (şiirler, 1996), *Pletykaanyu* [Dedikodu Ana] (öyküler, 2001), *Hoş Geldin* (roman, 2005; YKY, 2011), *Tánciskola* [Dans Okulu] (roman, 2008), *Mellettem elférsz* [Yanıma Sığarsın] (roman, 2011).

Hoş Geldin isimli romanının Almanca, Çekçe, Slovence, Türkçe çevirileri 2007, 2008, 2009, 2011 yıllarında yayımlandı.

Gün Benderli (Togay) 1930 İstanbul doğumlu. 1950'li yıllarda Paris'te aldığı hukuk öğrenimini yarıda bırakarak Budapeşte Radyosu'nun Türkçe Yaymları'nda çalışmak üzere Macaristan'a gitti. Orada otuz küsur yıl boyunca program yapımcısı ve sunucusu olarak çalıştı. İlk olarak Macar yazarı Imre Madách'ın *İnsanın Trajedisi* adlı oyununu Türkçeye çevirdi. Anılarını kaleme aldığı *Su Başında Durmuşuz* adlı kitabı Belge Yayınları tarafından 2003'te yayımlandı. Macaristan'da 2002'de yayımlanan ilk kapsamlı *Macarca-Türkçe Sözlük*'ü hazırlayan dört kişilik ekipte yer aldı. Aynı ekiple yapılan *Türkçe-Macarca Sözlük* ise 2010 yılı başında tamamlandı, basılmayı bekliyor. Diğer çevirileri: Görgy Dragomán, *Beyaz Şah*; Dünya Masalları dizisine, *En Güzel Macar Masalları*; Imre Kertész, *Dosya K*; Krisztián Grescö, *Hoş Geldin /Klein Güncesi*.

KRISZTIÁN GRECSÓ

Hoş Geldin

Klein Güncesi

Çeviren:
Gün Benderli

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3361
Edebiyat - 980

Hoş Geldin / Krisztián Grecsó
Özgün adı: Isten hozott
Çeviren: Gün Benderli

Kitap editörü: Filiz Özdem
Düzelti: Korkut Tankuter

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul

Çeviriye temel alınan baskı: *Isten hozott*, Magvető Könyvkiadó, 2005

1. baskı: İstanbul, Mayıs 2011
ISBN 978-975-08-2027-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2011
Sertifika No: 12334
© GRECSO KRISZTIAN, 2005
Bu kitabın telif hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Yoldaşlar, Bitti Tamam! • 9
Yapay Kabak Sürüngeni • 35
Azazel Sokağı • 59
Rabbin İşaretparmağı • 84
Yapışkan Olayların Sonuncusu • 108
Klein Güncesi • 136
Sisyphos'un Kayası Yukarıda • 162
Onun Karanlığı Benim Karanlığım • 193
Her Şeyin Olabileceği Bir Yer • 219
Bunlar İçin mi? Öyleyse Seve Seve! • 244
101 Numaralı Gölge • 272
Katıksız Bir Taşralı • 299

"Çiftçinin hayatı bir iş yılı kadar kısadır. İlkbahar kışı unutturur, yaz ilkbaharı.
Köyün küçük evlerinde, daha önce orada yaşayanlardan ne bir iz, ne bir haber, ne bir anı kalır."

Zsigmond Móricz

"... eski zamanları devam ettirenlerdeniz sadece, ayak izleri aynı yol üzerinde ilerler, bir kuşağın ayak izinin nerede bittiğini, yeni kuşağınkinin nereden devam ettiğini görebilmek için iyi bakmak gerekir."

Gyula Krúdy

Yoldaşlar, Bitti Tamam!

Bu yıl mart ayı acayip yumuşak geçti, Şehir Kütüphanesi'nin hemen karşısındaki mürverler, Csabagyönye-hatıra tabelasının ardındaki akasya ağacı çiçeklere büründü, sanki Rab değil de insan eli bezemiş bu ağaçları, öylesine süslüler. Bu kadar erken deliren çiçekler mutlaka donacak. Vaktinden önce gelen bu harika ilkbahar bu yıl nedense biraz hüzünlü ve dalgın. Her yana, hem tevekkül hem bağışlama duygusu uyandıran, sinsi bir huzur yayılmış. Dargınlıkları unutma, herkesle barışma havası bütün şehri ince bir sis gibi kaplıyor: Pazara çıkan köylülerin lahana turşusu fıçılarından, kilerlerde asılı sucuklardan, yayaların serbestçe gezindiği, arabalara yasaklanmış sokakta lalanga kızartan seyyar satıcıların kulübelerinden, hatta tepsilerdeki peynirli poğaçalardan bile bağışlama kokusu yayılıyor, ne kırmızı soğanın ne kızarmış kıkırdağın ağır kokusu bastırabiliyor bunu. Sabahları yıvışık yosunlarla, su yosunlarıyla dolu Körös nehrinin kenarından yürüyerek kütüphaneye çalışmaya giderken kendimi yine hayatımdan memnun hissetmemin nedeni belki de bu kokudur. Şehir Kütüphanesi'nde işe başlayalı birkaç gün oluyor, kütüphanecilik dalını bitirmedim ama yüksek öğretmen okulu diplomam var. Şimdi üç aylık bir deneme süresinden geçtikten sonra, eğer benden memnun kalırlarsa, bu belirsizlik hali sona erecek. Bir yerde okumuştum, insan güya çalıştığı yerde kök salarmış. Öğrenimle geçen yıllar da benim için yorucu, tüketici bir çalışmadan ibaret oldu, ama ben hâlâ kendi seçimimle geldiğim bu yerin yabancısıyım, içimi sürekli bir tedirginlik kemiriyor,

buradan gitmek istiyorum; Tótváros'ta ne kadar yaşarsam yaşayayım hep köksüz kalacağım. Hoş, buraya uyum sağlamak için pek gayret ettiğim de söylenemez hani. Sáraság'da dünyaya gelmişim, bununla gurur duyuyorum, taşrada yaşayanlar bence çoğunlukla delidir ama doğduğum köyü burada da anıyorlar.

Tótváros'a geldim geleli daha bir ölçülü oldum, bu şehir beni etkiledi, burada her şey sessiz ve iddiasız, Öğretmen Okulu bile gösterişsiz, birkaç yıl önce açılmış, bulunduğu bina son zamanlara kadar Komünist Gençlik Örgütü'nün yazlık kamp yeriymiş. Geceleri uyku tutmadığında, yatakta saatlerce sağa sola dönüp durmamak için hep güzel şeyler düşünüyorum. Aşırıya kaçmıyorum, bekliyorum ne olacaksa olsun, nasıl olacaksa öyle olsun, hiçbir şeyi yönlendirmeye kalkışmıyorum. Hani insan dertlerine gömülüp bir ara derin nefes almayı unutsa, ya da kütüphanenin koyu sessizliğinde oturanları yerinden hoplatırcasına içini çekmese, hava o zaman da dolar ya ciğerlerine, işte öyle!

Çalışmaya giderken etrafımı dikkatle inceliyorum, yazar Jókai Amca'nın bıyıklı heykelini, lisenin önünde sigara içen tombul kızları, müzenin kalın sütunlarını, Körös kıyısında nefes nefese koşturan altın kol düğmeli beyleri, şimdi serbestlik olunca, serbestin sınırını, "yeter"i bir türlü kestiremeyen beyleri seyrediyorum. Yakalarında el kadar ulusal kokart, Vilayet Konağı'na doğru gidiyorlar. Arkalarından bakıyorum, enseleri, Rus askerlerini pek de nazik olmayan, katıksız bir sevinçle uğurlayan, "tavarişi konyets" –yoldaşlar, bitti tamam– afişindeki askerin ensesine benziyor.

Kütüphaneye vardığımda, sana biri telefon etti, dediler.

Meraklandım, kim arayacak beni, şimdiye kadar hiç telefon eden olmadı. Bugün, 1990 yılının 12 Mart'ı –şanssızlığımdan aynı güne rastlayan– isim ve doğum günüm. İdari işlere bakan Margitka bağırıyor.

Gergely, çabuk gelin, epeydir bekliyorlar!

Hayatta en çok sevdiklerimle ilişkimi kesmeme, doğduğum köyden ayrılmama neden olan o korkunç, o çılgın kavgaya sonraları *büyük kavga* adını vermiştim. Bu inatçı, bu zalim öfke yedi yıldır sürüyor, o zamandan beri eski dostlarımla tek söz olsun konuşmadım. *Bir zamanki* kız kardeşimle de. Şimdi András

Beregi'nin, yahut Dezső Metz'in bana telefon edeceklerini, kız kardeşim Eszter Gallér'in yirmi üçüncü doğum günümü kutlayacağını aklımdan geçirmeye bile cesaret edemem.

Telefonda Dezső Metz'in sesini duyunca bayılacak gibi oluyorum.

Boğazıma bir yumruk oturuyor, ağır bir bavulu yukarı kata taşımışım gibi soluk soluğa nefes alıyorum. Şaşkınlığımı gizlemeye gayret ediyorum, koştum da ondan tıkandım, diyorum, yüzüme de yan gözle hayretle bakan Margitka'yı görüyorum, telefona ne kadar sakin yaklaştığımı görmüştü. Hattın öte ucundakinin adını duyunca kesilmişti nefesim. Eski arkadaşımın aradığına bir türlü gönül rahatlığıyla sevinemiyorum, içimi bir kuşku sarıyor, mutlaka kötü bir şey olmuştur, yoksa neden telefon etsin?

Benim, diyor Dezső, iyi oldu geldin telefona, param bitti, daha fazla konuşamayacağım. İzin al, buraya gel hemen.

Derhal ben arıyorum onu, telefon bağlantısını beklerken hayalimde canlanıyor: Şimdi postanededir, camının altında altmışlı yıllardan kalma sararmış kartpostallar, baş sağlığı telgrafları, çiçekli kartlar bulunan küçük masanın yanındaki dar sıraya oturmuş dul Számfira Hanım'm camın arkasından "Dezső'cüm, bir'e, ya da iki'ye" diye seslenerek hattı bağladığı kabine çağırmasını sinirli sinirli bekliyordur. O zaman, hemen telefon kabinine seğirtmek gerekir, aksi halde kızlık adı Ilonka Umbera olan Számfira Hanım kesiverir bağlantıyı, "Madem önemli değilmiş, o halde ben de diğer bekleyeni bağlarım, iyi günler!" der ve yapar hemen söylediğini. Dezső'nün eli şimdi mutlaka ahizenin üzerindedir, Ilonka bağlıyorum der demez hemen telefona yapışabilmek için.

N'oldu, kötü bir şey mi var?

Yok, kötü bir şey olmadı, diyor Dezső, daha doğrusu... Her zamankinden farklı bir şey değil, Tarım Üretim Kooperatifi dağılıyor da onun için telefon ettim, şimdi limitet şirket mi ne olacakmış, bu o kadar önemli değil de, başka acayip şeyler de oluyor, kooperatif başkanının odasındaki mobilyalar satılığa çıktı, kadife perdeler de satılıyor, çelik kasayı bile satıyorlar, düşünebiliyor musun, artık ne başkanlık ofisi olacak ne muhasebe...

Lafını kesiyorum, ee peki, ne oldu?

Telefon sessiz, sanki hattın öbür ucunda kimse yok, sanki ben ahizeyi kendi başıma kaldırmışım. Bir an için cızırtılar bile kesiliyor.

Birden duyuyorum Dezső'yü, yüksek değil ama o kadar kararlı bir sesle konuşuyor ki az daha elimden düşecekti telefon. Klein Güncesi'ne ulaşılabiliyor artık, diyor. Kooperatif başkanının ofisinde! Onun için telefon ettim.

Hiç mi hiç sevinmiyorum bu habere. Bu kadar uzun süren zorunlu bekleyişten, bilinmeyeni çözebilmek için katlanılan o kadar acılı, haysiyet kırıcı uğraştan, hatta giderek cadı avına dönüşen olaylardan sonra nihayet Klein Güncesi meydana çıkmış! Şu anda hissettiğim, sevinçten çok kıskançlık ve çaresizlik, aramızdaki mesafe birden o kadar büyüyor ki... Bozkır ortasında hayvanların serbest dolaştığı, ama etrafı çitlerle çevrili bir mekândayım sanki, ta köyüme kadar her yeri görebiliyorum, düşünebiliyorum, ama hareketlerim ancak etrafımı saran o kaba tahtadan yapılmış kıymık dolu çitler arasında serbest. Sakinleşmeye çalışıyorum.

Tótváros'ta yaşamaya başladım başlayalı doğduğum köyü hep *bütünüyle* düşündüm. Anayol'da hışıldayan kavak ağaçları, duvarlara yapışmış sahipsiz gölgeler, Ede Klein Derneği, dinmek bilmeyen acımasız susama, Pista Avarka Amca'nın çalışkan ruhu, Sáraság'da dertsiz, rahat geçen birkaç yıl, bunların hepsini bir arada, bir bütün olarak anımsadım. Zaman ve mekân tek bir topakta bütünleşmişti ve ben bu topağı yeniden yoğurmak, karman çorman olmuş renkleri, kokuları birbirinden ayırmak istemedim. Ortak anıları, kucak dolusuymuş, hatta ondan da fazla Rabbin sevgisi misali sonsuzmuş gibi harcadım. *Büyük kavga*'da aldığım yaraları, tekrar deşilmesin diye, hâlâ kollamak gerekiyormuş gibime geliyordu. Kafamda hiçbir şeyi tek başına canlandırmadım.

Lakin bunu hesaba katmamıştım işte. Günün birinde bir şey olacağını seziyor, hatta biraz umut da ediyordum, ya sorunlarımızı çözecek ya da sonsuza kadar mahvedecek bir şey olacağını ve o zaman Sáraság'daki ortak geçmişimizin hisseme düşen ağır yükünü artık taşıyamayacak hale geleceğimi hissediyor-

dum. Ama ülkedeki olayların, dolaylı da olsa hayatımı etkileyeceğini, anılardan korunmak için içimde kurduğum, irademle ve kırgınlıklarımı durmadan hatırlayarak onardığım duvarda, Dezső'nün tek bir telefonuyla, Klein Güncesi'ne *ulaşılabiliyor*, –aynen böyle dedi "ulaşılabiliyor", sanki bir uzmanlık kitabıymış, artık ne ideolojik olarak ne de başka bir açıdan kimseyi ırgalamıyormuş gibi– demesiyle bu kadar kocaman bir yarık açılacağını düşünmemiştim doğrusu. Sosyalizme inme indi ineli, köyün en iyi daktilocusu Panni Teyze'nin bir vakitler neler yumurtladığını, demek Parti artık iplemiyor bile. Bir keresinde kooperatif başkanının dikte ettiklerini yazacağına başka şeyler yazmış, şimdi kimin umurunda? Oysa o zaman bu *yazı* üzerine sorgulamasını yapmak için başkentten yoldaşlar gelmişti ve "yüzleştirme" sırasında da İl Meclisi'nden, Kooperatif Başkanı Gábor Töre'nin sorumluluğu hakkında ateş püsküren bir telgraf yollamışlardı. Kooperatif başkanı yoldaş, yıllık çalışma raporunda *halkın morali hakkında bilgi* verecek yerde bu rezilliği göndermiş, bu yazı "abuk sabukluğu, iğrençliği bir yana, kurulmakta olan komünist düzen için tehlikeliymiş de". İl Meclisi başkanı – Üçüncü Şube'den yoldaşların Budapeşte'den gelip yerinde tahkikata başlamış olduklarını bilmiyormuş gibi açıklama istemişti o zaman. Bugün geriye doğru baktığımızda bunlara artık gülünç bile diyemiyoruz, o acınası olayın komedi denecek hali bile yok. Halkın morali hakkında bilgi veren bir rapor olarak dikte edilmesine rağmen, Panni Teyze'nin güya bilinçdışı bir halde daktilo ettiği bu metin "diğer komünist çöplerle" birlikte ıskartaya çıkarılıyormuş. Dezső de şimdi peltek bir sesle, belki de biraz içkiliydi, bunu haber veriyor bana, sanki en önemli şey buymuş gibi. Yeniden konuşmak için binbir bahane bulunabilirdi! Ama hayır, Klein Güncesi! Peki, öyle olsun. Bununla başlasın, alt tarafı hepsi bir, belki de gerçekten başımızdan geçen en ilginç olay buydu, kim bilir!

Tótváros Şehir Kütüphanesi'nin etrafını saran mürverler dalgalanıyor, hava ılık ama rüzgârlı, boyaları dökülmüş banklara öğrenciler oturmuş; dalmış düşünenleri mi ararsın, çığlık çığlığa gülüşenleri mi, elleri gıdıkladıkları kızların memelerine kayan delikanlıları mı? Hem sinirliyim hem tedirgin. Ya her şeyi düzeltmek ya da defteri sonsuza dek dürmek için hemen kalkıp

Sáraság'a gitmek istiyorum. Bu dayanılmaz isteğe karşı koyabilsem bile, artık anıların o yapışkan ve acılı sürecine göğüs geremeyeceğimi biliyorum. Her şeyi didik didik didikleyeceğim, kocaman bir bütünü birbiriyle çelişen yığınla parçacık haline getireceğim. Geçmiş, her şeye kadir olan Rabbin inayeti ve her zaman zaafa kapılabilen azizlerinin ebedi varlığı yine ortaya çıkacak. Kim bilir daha neler neler?

Sáraság'da, Nepomuklu Aziz János'un heykelinden yan tarafa doğru bakınca kale duvarının küçük bir kilise harabesini andıran kalıntıları görülür. Yapışkanotların koynunda uyuyan kalıntılardan yayılan mezarlık havası sanki ölüler her yere eziyetsiz ve rahatça gelip gidebilsinler diye evlerin arasından geçerek sonsuza kadar uzanır. Kurca nehrinin dirseğine kurulduğu için Nepomuklu Aziz János heykelinin tam karşısına düşen köprüden bakmak hoşuma giderdi; kalenin kalıntılarına uzun uzun bakarak gözlerimi dinlendirirdim. Bir zamanlar kalenin önüne yapılmış koskocaman şatonun ise –yabani otların çokluğundan– sadece kırmızı kiremitli damı görünürdü. Çoğundan geriye sadece izi kalmış, köprüden bakınca (ağızdaki diş kökü gibi) çotuğa benzeyen bu kale duvarlarının önemli rolü varmış. Pista Avarka Amca'nın ruhuna bakılırsa, biz göremezmişiz, ama ünlü eşkıya Sándor Rózsa, tersine nallanmış küheylanıyla buradan atladığı vakit çizdiği incecik yay, bu eski anıtımızın üstünde hâlâ dalgalanır dururmuş.

İçi haset olanlara bakılırsa, Sáraság'da ruhlar seçilmiş olanlara, yani bizim onlara verdiğimiz adla *kaliber*'lere, bu medyumlar iş yapmaktan kurtulsunlar, gündeliğe gitmek, sıvacılık yapmak, balçık karıştırmak zorunda kalmasınlar diye gelirlermiş. Çünkü kaliber'lere inananlar, nasıl doktora yahut rahibe ihtiyaçları varsa, kaliber'lere de muhtaç olduklarından, onların yerine de çalışırlarmış.

Yanımızdan güğümü eksik etmeden dolaşmak zorunlu bir âdetti. İnce boyunlu, kapaklı bu güğümler bizim vazgeçilmez savunma aracımızdı, dayanılmaz bir susamışlığa yenik düşmemek için güğümümüz dolu olmadan bir yere kıpırdamazdık.

Bir de bilinçdışı konuşma hali vardı ki, bundan da çok çe-

kiyorduk, doğrusu bu eğlenceli bir köy geleneği değil, düpedüz Rabbin lanetiydi. Her sabah uyanırken insanın ağzından abuk sabuk sözler dökülürdü, kimse bilmezdi bu sözlerin neden ve nereden geldiğini. Sabahları daha yarı uykulu haldeyken deli saçması birtakım sözler, öteki dünyayla şehirlerarası ilişki kurulmuş gibi, Sáraságlı fanilere hücum ederdi. Dezső Metz dostum –yarı uykudayken dolaşma âdeti de olduğu için– bir keresinde uyanınca kendini sundurmada, sidikten ve terden sararmış donuyla, ağzında nereden aldığını bilmediği bir izmarit, başı sonu olmayan cümleleri sanki birisine yazdırıyormuş gibi söyleyip dururken bulmuş.

Kurca, köyden geçen tek nehirdi, çoktan istirahata çekmişti kendisini, artık akmıyordu, ama nedense derneğimizden biri ne zaman kıyısından geçse, bir puslu şafaktan ertesi günkü puslu şafağa kadar her şeyiyle değişmiş görürdü nehri: Suyuyla, ayak otlarıyla, sumercimekleriyle.

Efsaneye göre bir vakitler, Türk Valisinin Kurca isimli güzel kızı gömülmüş bu sulara. Kurca'nın gövdesinin suya düşmesiyle oluşan hırçın dalgacıklar çoktan Körös suyuna karışmış, sonra Tisza'ya, Tuna'ya ve ta Karadeniz'e ulaşmıştır.

Nepomuklu Aziz János'un heykelinin çaprazlama karşısında Sinagog'un *yeri* duruyor. Göze batar derecede bomboş bir arsa. Bir zamanlar bir Sinagog yapılması planlanan bu çıplak bahçe, bu bakımsız keleş haliyle bile birçoğundan çok daha güzel. Ede Klein'ın evi, Sinagog'un kapısının hemen yanındaymış. Cemaatteki gençlerin elebaşısı olan Ede de babası gibi manifaturacılık yapıyormuş, ta ki bakire Matildka çeyizi için kumaş almaya ona gelinceye kadar. Tam düğününden bir gün önce Matildka'nın cansız gövdesini, yüzünde tatlı bir tebessümle, Tisza nehrinin dümdüz aynasında bulmuşlar. Ede Amca, o zamanlar daha –bu 1948 yılının Pantkot yortusunda oluyor– amca değilmiş tabii, olaydan sonra üç hafta daha köyde kalmış, üç hafta boyunca bütün suçlamalara göğüs germiş.

İğrenç ve ahmakça bir halk inanışına göre Sinagog inşaatı için yalnızca harç değil, güya bir bakirenin kanı da gerekirmiş ve işte Ede Klein, Matildka'nm kanını son damlasına kadar bu iş için akıtmış, sonra da kızın cansız vücudunu kır at koşulu iki te-

kerlekli bir arabaya koyup oturak yerinde puli köpeği başlı bir şeytanla yan yana, Tisza nehrine doğru dörtnala gitmişler.

Ede Klein üç hafta boyunca canını dişine takıp boşuna kendini savunmuş, aklamaya çalışmış.

Matildka'yı manifatura dükkânından çıktıktan sonra bir düzine kişinin görmüş olması kimseyi ikna etmemiş. Matildka'nın kanının güzelim gövdesi içinde pıhtılaşmış halde olması da, ölüm nedeninden yüzde yüz emin olan çoğunluk için ciddi bir kanıt sayılmamış. Sonuçta Ede Klein, yaşlı anası ve daha iki Yahudi aileyle birlikte köyden kaçmak zorunda kalmış.

1981 yılının Sivan ayında (o yıl mayısa, Pantkot yortusuna rastlamıştı), olayın üstünden otuz üç yıl geçtikten sonra doğduğu köyde, onun adını taşıyan bir dernek kurulduğunu, derneğin başkanlığını –hepsi benim girişimimle olmuştu– ta başından *büyük kavgaya* kadar benim yaptığımı, Ede Klein elbette bilmiyordur. Hep düşünmüşümdür, ne yapsam da bunu kendisine bildirsem diye, zira ölmüş olabileceğine asla inanmak istemedim.

Ede Klein Derneği üyeleri üç, daha doğrusu dört kişiydik.

1984 yılında, dernekçilik, gölgeler, Klein Güncesi falan sırasında, yani yaşamımda en önemli olaylar geçerken, András Beregi'yle (Bece derdik ona) ben yeniyetmelerdik. O yıl bitiriyorduk ortaokulu.

Dezső Metz, bizden dört yaş büyüktü, iki yıl önce on altı yaşını yeni tamamladığında öksüz kalınca, Bece'nin büyükbabasının kardeşi Páter, vesayetini üstlenmişti. Ana-baba Metz'ler bütün becerilerini kullanarak ellerinde ne var ne yok hepsini içkiye yatırıp tüketmiş olduklarından, Dezső sadece kişisel eşyalarını alarak Páter'in ufak mutfağına taşındı. Köyün yaşlı ve çatlak kaliber'inin, köyün genç ve üşütük kaliber'ini yanma almasına şaşıran pek çıkmadı o zaman. Ölüler ile ziyaret ettikleri yaşayanlar arasındaki bağ belki de akrabalık bağından daha kuvvetlidir, dediler. İl Vesayet Dairesi biraz huzursuzlandı, bir moruk neden kalkıp da bir genci yanma almak istesin, diye düşündüler ama sonuçta gönülsüzce de olsa razı oldular. Pâter kırık dökük birkaç eşyayla küçük mutfağını Dezső'ye verdi. Ama okulu terk eden yeniyetmenin günlerini nasıl geçirdiğiyle pek ilgilenmedi. Beregi ile ben, kuşaklararası büyük farka aldırmadan,

Páter diye hitap ettiğimiz büyük amcasına sık sık giderdik. İşte Dezső Metz ile böyle tanıştık ve içtiğimiz su ayrı gitmez oldu. Dernekte Dezső'nün görevi öteki dünyayla bağlantı kurmaktı. Bir kaliber'den bunu beklemekten doğal bir şey olamazdı zaten. András Beregi yani Bece ile ben aynı sınıfa gidiyorduk, Beregi büyükbabası ve büyükannesiyle yaşıyordu. Babası, Bece daha bebekken, şatodaki Devlet Öksüzler Yurdu'ndan gencecik bir kızla kaçmış, Peşte'de de çoluk çocuğa karışmış ve –Sáraságlı bütün babaların yüzünü kızartarak– köyde kalan oğluyla ilgilenmez olmuş. Bece derneğimizin sanatçısı ve habercisiydi, aslında hiçbir anlamı yoktu bu görevlerin ama ona da bir sıfat bulmam gerekir diye düşünmüştüm.

Gergely Gallér: Başkan! Bunu söylemek bugün bile hoş oluyor.

Aramıza daha sonraları karışan Gyula Franczek'in o sıralar ne yaptığını hiç hatırlamıyorum. Kaç yaşındaydı acaba. O zaman iki oğlu vardı, bunu biliyorum, bir yıl sonra da o kadar dedikoduya neden olan üçüncü çocuğu doğmuştu. Yetişkin biriydi yani, hatta benim o zamanki algılayışıma göre ihtiyardı. "Tecrübelerinden" yararlanacağımızı düşünmüştük, kaliber olmadığını söylemişti, fakat anlattıklarında yılların birikimini görmek hoşumuza gitmişti.

Olaylar nasıl öyle üst üste geldi, bugün de tam olarak çıkaramıyorum. Sahipsiz gölgeler yüzünden mi derneğin çalışmalarını ciddiye aldık, yoksa Ede Klein'ın gizemli kişiliği ve onun adına bağlı hurafelerle dolu batıl inançlar dünyası mı bizi çekti? Hiç bilmiyorum. Acaba Pannika Teyze ona dikte edilenler yerine bambaşka şeyler yazmasaydı, birkaç hafta sonra bütün heyecanımız geçmez miydi, bunu da bilmiyorum. Zaten eğer köyde bunun *ölüler kitabı* olduğu söylentisi yayılmasaydı ve köydeki ölü ruhların kılavuzu olarak anılan Ede Klein ile arasında hemen bağlantı kurulmasaydı o yazılanları da kimse hatırlamazdı ya!

Biri olmadan diğeri olamaz, sanıyorum ki her biri, kendisinin de öncülüdür.

Sahipsiz gölgeler olayı, köyün yaşamını altüst etti, her şey *Evim, benim kalemdir* isimli fotoğraflarla başladı. *Evim, benim kalemdir*

isimli fotoğrafları, taşralı düzenbaz bir fotoğrafçı çekti. Köydeki hemen bütün ailelerden sipariş almayı becerdi, hatta çoğunluk, bir yabancı evlerinin fotoğrafını çeksin diye peşin para bile saydı. Ev ev gezen kurnaz fotoğrafçı gayet ustaca girişti işe. Daha pencereyi tıklattığında lafına "Komşuda bundan var!" diye başlıyordu. Ne olursa olsun, eğer komşuda varsa mutlaka buraya da lazım olacağını sezinlemişti. Ancak bu girişten sonra kenarları zikzaklı kesilmiş mukavvadan fotoğraf çerçevesini eline alarak ne işe yaradığını anlatmaya başlıyordu. Bir süre çerçevenin güzelliğini övdükten sonra, evin masallardaki gibi güzel olacak "foto-tablosunu" bu çerçeveye yerleştireceğini söylüyordu. Köylüleri tavlamaya yarayan bu çerçeve, Dezső'ye kalırsa o kadar da iğrenç değildi, hatta hoş ve zevkli bir görünümü bile vardı, kâğıt atıklarının tutkalla karıştırılıp hamurlandığı tek günlük ömrü olan mukavvalar gibi çirkin değildi. Bir tek Bece, fotoğrafçının, kot pantolon kumaşından yama vurulmuş postacı çantasından çıkardığı zikzak kenarlı çerçeveyi görünce kusacak gibi oldu. Ama Bece'yi – "çatlak sanatçı"yı kim dinler? *Evim, benim kalemdir* dizisinden ısmarlamak için köylüler hep sıraya girdiler, Páter ve Dezső aynı evden iki ayrı fotoğraf bile istedi. Tabii Bece'nin annesi Klári Teyze de geri kalır mı hiç? Oğlunun kıyametleri koparmasına aldırmadan o da bir fotoğraf ısmarladı.

Fotoğrafçı evlerin dışarıdan fotoğraflarını çektikten sonra, kendini içeri davet ettirdi, öğleden sonra saat dörde kadar belki otuz fincan kahveyi yuvarladı. Gözleri fıldır fıldır etrafı inceledi ve gıpta edilecek bir ustalıkla eski fotoğrafları keşfetti. Babaların, büyükannelerin, ciciannelerin, yengelerin kızlık fotoğraflarını gördü, sonra ev sahiplerinden bunları kendisine ödünç vermelerini istedi, alıp götürecek, makinesiyle düzeltecek ve eşine rastlanmadık kalitede fotoğraflar haline sokup evlerin dışarıdan çektiği fotoğraflarıyla birlikte geri getirecekmiş. Bu iş sahiden böyle olsaydı, şimdi lafını etmezdik elbet. Ne var ki bir süre sonra köye bir adam geldi, enayi yerine konan aileleri teker teker gezerek onlara *Evim, benim kalemdir* dizisinden zikzaklı çerçeveye yerleştirilmiş, acemice yapılmış birer renkli fotoğraf verdi. Bece'nin büyükbabası Bandi Amca o anda hırsından patladı:

Bu fotoğraf o kadar kötü ki hava bile renkli çıkmış!

Gerçekten de fotoğraflar rötuşlanmış gibiydi, aynen 60'lı yıllarda foto atölyelerinde hazırlanan resimlere benziyordu, hani erkeklerin bile dudaklarının, kirpiklerinin boyalı olduğu, hepsinin ibneye benzetildiği fotoğraflara. Sanat eserinin başlıca konusu olması gereken evler ise hep arka planda kalmıştı. Eskiden kalma saz damlı köy evleri, kerpiç duvarlarını yağmurun yavaş yavaş aşındırdığı terk edilmiş kulübelere benzemişti. Bece'lerin evi gibi güzel olan ev bile köhne ve bakımsız bir görünüm almıştı, yan taraftan gelen mat bir ışık evin ön cephesinde uçuşan renkli örümcek ağlarına vuruyordu. Bece'nin büyükbabası, evlerinin "kuşbakışı" da o kadar sevimsiz ve çirkin olup olmadığını anlamak için eline bir dürbün alıp sokağa fırladı. Dürbünü gözüne öylesine yapıştırıp o kadar uzun uzun baktı ki eve girdiğinde gözlerinin etrafında mor birer halka oluşmuştu. Dezső Metz fotoğrafı alınca bir kere olsun bakmadan hemen yırttı, fotoğrafları getiren adam kot pantolon kumaşıyla yamanmış çantadan resmi çıkarır çıkarmaz hiçbir şey söylemeden cart diye ikiye ayırdı. Açıklama yapmaya da gerek duymadı!

Yarım olunca daha iyi, en azından tahammül ediliyor. Bütün halinden çok daha iyi.

Haklı olduğunun meydana çıktığını gören Bece Beregi, fotoğrafçının ödünç aldığı fotoğraflar için, babaları, büyükanneleri, yengeleri, ciciannelerı kurtarmak üzere, derhal Protestanların yaşadığı yere, dindar geçinen o komşu şehre yollandı. Fotoğrafçının bir lokmacık aklı varsa hemen verirdi o fotoğrafları.

Ne var ki Bece elindeki adreste, itfaiyenin karşısına düşen yerde, bir eskici dükkânından başka şey bulamamış, ama hemen yakında bir meyhane görünce içeri dalmış ve dönüş için ayırdığı parayı üzüntüsünden içkiye vermiş. Saatler geçip de bir türlü gelmeyince, herhalde o da fotoğraf oldu dedik, "eski, kenarları sararmış bir fotoğraf." Metz, Bece de eski bir fotoğrafa yakışır doğrusu dedi, hani geri almak için yollara düşüp hayatını feda ettiği fotoğraflardan birine. Ancak öyle bir fotoğrafa yapışmış olarak hayal edebilirim onu, havaya değil kâğıda yapışmış olarak! O kadar laf ettik ki, ben artık hayal ettiğimiz bu Bece'li fotoğrafı gördüm de ondan hatırlıyorum sandım. Bece Beregi akşama doğru yayan ve içkili geldi. O taşra şehrinde kim bilir oğ-

lumun başına ne gelmiştir diye en kötü şeyleri düşünüp hıçkıra hıçkıra ağlayan annesinden zor kurtardı kendini.

Fotoğrafçının yerinde yeller esiyor dedi, verdiği adreste, itfaiyecilerin karşısında, müşteriye adam gibi davranılan bir meyhanenin solunda eskiler alıp satan bir eskici dükkânı var.

Anlattıklarını öylece dinledik, kızacak halimiz bile kalmamıştı.

Hilebaz fotoğrafçı o eski fotoğrafları ne yapacak acaba, dedim.

Belki de yiyecektir, dedi Dezső umursamaz bir tavırla ve Páter'in bahçesindeki erik ağaçlarının altına doğru yürüdü.

Bu alaycı son sözle o günkü araştırmamız da sona ermiş oldu.

Köye doğru yollandım. Olah Meyhane ve Pastanesi'nde kız kardeşim Eszter Gallér'i gördüm. Dibine kadar içilmiş Kossuth sigaraları, sodalı su katılmış, memedeki süt sıcaklığında şaraplar eşliğinde, kenevir fabrikasının işçileriyle yirmi bir oynuyordu.

Konuşmam gerek seninle, diye fısıldadım, bunun üzerine kim olduklarını bile bilmediğim işçiler homurdanmaya başladı. Somurtup kenara çekildim, önünde masa olmayan bir sıraya kocakarılar gibi yanlamasına iliştim, kız kardeşimin hileli kâğıtlarla oynayanları bile nasıl alt ettiğini seyretmeye başladım. Tam üzerime bıkkınlık gelmişti ki kardeşim kalktı oyundan. Fotoğrafçının eski fotoğraflarla tüydüğüne bir türlü inanamadı. İki bardak sodalı şarap ısmarladım, bir süre konuşmadan durduk, o kadar yabancı cicianne, büyükanne, kaynana, amcanın, bunları yürüten adamın ne işine yarayacağını keşfetmeye çalıştık. Onca meçhul anı nesine gerekti bu adamın, ne bok yemeye lazımdı onun için hiçbir anısı olmayan bir geçmiş?

Eszter, yarın hemen dernek toplantısı yapalım, dedi.

1981 yılı yazının ilk günleriydi. Okul sınıflarındaki tahtalarda "Yaz tatili" yazıları henüz silinmemiş, mezuniyet töreninde kucaklarımızı dolduran çiçekler daha solmamıştı. Ede Klein Derneği kurulalı sadece birkaç gün olmuştu, derneğin tek kız üyesi kardeşimdi, o da ancak çaylak üye olabiliyordu. Henüz hiçbir faaliyetimiz olmamıştı, hatta diyebilirim ki, *Pal Sokağı Çocukları* isimli romandan biraz geç esinlenerek giriştiğimiz dernek-

çilik oyunu birkaç gün içinde çekiciliğini yitirmeye bile başlamıştı. Eszter, Olah Meyhane ve Pastanesi'nde masalardan yükselen sesleri, pastaların durduğu önü camlı eski buzdolabının gürültüsünü, birbirine çarpan bilardo toplarının takırtılarını bastırarak, "Derneği derhal toplantıya çağırmalıyız!" dediğinde, ben kendimi bu düşüncelere kaptırmıştım. Meyhaneci Olah, eskiden Bambi adlı gazozların şişelendiği, yazın bile içinden adamakıllı soğuk hava gelen mahzenin demir parmaklıklı kapısını kapadı.

Bu gidişle yaz ortasında üşüteceğim, diye söylendi.

Dernek toplantısını herhalde Dezső Metz'in oturduğu yerde yapacaktık. Gerçi Bece'nin "büyük amcasının" ne zaman dellenneceği belli olmazdı, ama Metz'in mutfağı merkezimizdi. Dezső, Páter'in mutfağında onun kiracısıymış gibi başına buyruk yaşıyordu. Páter, geçimsiz ve somurtkan biriydi, çenesi hiç durmaz, hep bir şeyler anlatırdı. Önüne gelenle, köpeğin bokuyla, arabanın tekerleğiyle kavga eder, taşlara, oluklara laf anlatır, değirmen taşıyla, gazoz şişesi kapağıyla, ilan tahtalarıyla arkadaşlık ederdi. Köyün en kocamış kaliber'iydi, köyümüzde bir tek ona işlemiyordu lanetler, ne sabah vakti gelen konuşma nöbetleri ne de dinmeyen susama. Güğümsüz, yayan dolaşan, gittiği her yere tekerlekli bir bavul sürükleyen Páter'in oldukça garip bir görünümü vardı. Köyde dolaşırken bulduğu hazineleri, bir sürü çerçöpü bu bavulda biriktiriyordu: Saz, değnek, yağlı bez parçaları, eline ne geçerse; sonra bunları, ihtiyaç halinde kullanılmak üzere kenara konmuş, daha paketinden bile çıkarılmamış gömlekler, tek bir defa giyilmemiş, güve yeniği dolu ceketler arasına tıkıştırıyordu. Değneği, telli çalgısının yanında tutardı, sazı da ayakla pompalanan armonyumunun üstünde.

Bulduğu şeyler için zamanı gelir, işe yarar, derdi.

Eğri büğrü sepetler örer, gün boyu palinka şişesini düşürmezdi elinden. Pannonhalmalı rahip olduğundan herkes ona Páter yani Peder derdi. Hafifçe kamburu çıkmış, kır düşmüş saçları karmakarışık, pejmürde kıyafeti, askılı işçi tulumuyla dolaşan Páter'den etrafına dalga dalga enerji yayılır, herkeste saygı uyandırırdı, balık bakışlı gözlerini birine diktiğinde ta içini okurdu. Günlük bir litre palinka'sını aştı mı, elinde bir fotoğraf, ayaklarını sürüyerek mutfağa girerdi.

İşte bu, derdi, elindeki fotoğrafı göstererek, bu benim ve bu numarayı ilk defa yapıyormuş gibi şöyle bir doğrulur sorardı.

Nasıl, filinta gibi, değil mi?

Fotoğrafta Páter, Pannonhalma manastırının iç avlusunda duruyordu, belinde ufak bir hançer, ama sırtında rahiplerin, yakasının tam önünde beyaz bir karecik olan gömleği. 1941'de silahlandırmışlar onları, göğsü kabara kabara baktığı fotoğraf da o zaman çekilmiş. Doğrusu yakışıklıymış ama göstermese daha iyi olacak, çünkü fotoğrafı görünce biz çocukların bile aklımıza savaşın sonunda geri çekilen Almanların oradan ayrılmaları için onlara beş dakikacık süre tanıdıkları geliyor. Tabii o korku içinde nasıl toparlandıklarının fotoğrafı çekilmemiş o zaman, alelacele kendilerine gömlek, ceket uyduran papazcıkların kendilerini nasıl yüzyılın kışı işinde bulduklarının fotoğrafı da yok. Páter, söylendiğine göre sıcak don giyip şal sarınacağına altın yüklenmiş. Böbreğinin biri donmuş soğuktan, bir el bombası da ciğerinin yarısını götürmüş, ama işte o beş dakikalık altına hücum sayesinde bugün hâlâ parası var. Tabii Bece Beregi'ye hürmeten biz bunları bilmezden geliyoruz. Gerçi bizim dindar Páterimiz isim değiştirerek Beregi iken Beregvölgyi olmuş, ama Bece'nin büyükbabası Bandi Amca'nm öz kardeşi olduğunu herkes biliyor.

Eszter'le geldiğimizde Páter günlük çöp eşeleme yoluna çıkıyordu. Kız kardeşim Bece'ye haber vermeye gitti, ben Metz'in yanma yere çöktüm.

Eszter'ler gelince, "Sevgili dostlarım, bayanlar, baylar, Sayın Ede Klein Derneği üyeleri, kuruluşumuzdan beri yaşadığımız uyuşukluktan çıkmanın zamanı geldi", diye ukala bir tavırla başladım söze.

Páter'in Dezső'ye bıraktığı, kullanıla kullanıla aşınmış, dar bir tahta sıradan başka oturacak yer yoktu mutfakta. Toplantımızın ağır aksak başlamasını buna yordum, hepimiz tel üzerine konmuş kırlangıçlar gibi aynı yöne bakıyorduk. Tedirgindim, tutuktum, küçük pencereden çok az ışık geliyordu, masanın üzerinde duran bir şeyden burnumun direğini kıran pis bir koku yayılıyordu, oysa masada yıkanmamış bir tabakla içinde et olan kırmızı bir tencereden başka bir şey yoktu. Hissediyordum, eğer şimdi bu başarılı olmazsa bir daha hiç toplanmayacağız, bundan

sonra toplantı yapmak alay konusu, en azından gülüşme konusu olacak. O zaman mutlaka ben de aynı şeyi yapacağım, çünkü diğerlerinden başka türlü hareket etmeyi beceremiyorum, zaten bu yüzden başkan filan da olmazdı benden. Ne gücüm vardı ne kendime özgü bir fikrim. Dağınık sapları bir araya toparlayıp bir buket yapacak, "işte bunu ben akıl ettim" diyecek halim bile yoktu.

Tabii şimdi, artık iş işten geçtikten sonra bunu idrak etmiş olmam, benden başka herkes başkanlık için daha münasipken, Ede Klein Derneği'nin başkanı ille de ben olacağım diye kendimi paralamam, o basiretsizliğim, bana bugün dayanılması güç bir acı veriyor.

Heyecanlı heyecanlı, önemli bir şey konuşmalıyız, diye başladım söze, Eszter ve Dezső'yle gün boyu birlikte olduğumuz düşünülünce böyle hava basmam en azından acayip kaçıyordu. Bu heyecana neden olacak hiçbir şey yoktu ortada, sesimin titremesine anlam vermek kabil değildi. Abartacak bir şey yoktu ki! Bugünkü buluşmamızın, can sıkıntısıyla geçirdiğimiz diğer öğleden sonralardan ne farkı vardı? Aslında, beş paralık değeri olmayan dernek başkanlığı pozisyonunun benim için ne kadar önemli olduğunu hissetmelerini de hiç istemediğim için ben de kendi kasınmam önemsizmiş gibi davranmaya çalıştım. Diğerleri zaten hiçbir şey söylememişim gibi davrandılar ve eminim bu gerçekte de böyleydi.

Uzun bir süre "ölülerin iç edilen fotoğrafları" konusunda konuşulacak bir şey yok gibi gözüktü. Düzenbaz bir fotoğrafçı köydeki bütün eski fotoğrafları, kalitelerini düzeltip geri getireceğim, diye toparlayıp götürmüş, hiçbirini geri getirmemişti. İlk defa olan bir şey değildi ki, bir şeyin geri getireceğim diye alınıp sonra getirilmemesi. Belki de yaşlılar böyle olacağını hissetmişlerdi, ama ne hikmetse umutlanarak vermişlerdi resimleri. Belki de Dezső Metz'ten başka daha üç dört tane ilahi kuvvete sahip, ruhlarla sohbet edebilen kaliber'i, hele Avarka Amca gibi çalışkan bir kaliber'i olan köyde bu türden şeylere kimse aldırmıyordu. Ölü babalar, dedeler, nineler, cicianneler, vaftiz anneleri öbür dünyada nasılsa gayet iyidirler, köyde kimsenin bundan kuşkusu yok, fotoğraflarda görünen zaten sadece bir *gölge-*

den ibaret değil mi? Örneğin bahçedeki sırada oturan şu eski siyah giysi, masanın üstünde duran sodalı su karıştırılmış şarap bardağı, arka planda sarmaşıkların sardığı tel örgü çit, kümesinden kaçmış bir ördek, fonda sarı renkli hava. Bunların tümü yok olmuş bir andan ibaret değil mi, saklamanın ne gereği var? Bir süre sonra Dezső Metz oturduğu yerde kıpırdanmaya başladı, iki kenarı delik hasır sepetiyle Lándor gölünde yayınbalığı tutmaya gitmek istiyormuş. Tam o sırada Páter'in kapıyı açtığını duyduk, her şeyden çok önem verdiği gezisini neden kesip döndü diye bayağı meraklandık, çok bekletmeden ayaklarını sürüye sürüye geldi mutfağa.

Bütün Sáraság kaynıyor, dedi.

Sonra gayet karışık ve bulanık bir şekilde, çok defa konuyu dağıtarak olanları anlatmaya başladı. Biraz zorlandık ama sonunda anladık. Páter'in anlattığına göre kilise önündeki Nepomuklu Aziz János heykelinde, Petőfi Kulübü'nde, hatta Kültür Evi'nin önünde bile sahipsiz birtakım gölgeler "belirmiş". Pencere denizliğine, tahta çite, kireç badanalı duvara, heykelin üstüne, insan vücutlarının gölgeleri vurmuş. Ne var ki gölgelerin önünde güneşi kesecek hiçbir şey gözükmüyormuş. Gölge oradaymış ama gölgesi vuran yokmuş. Yani sahipsizmiş gölgeler. Millet toplanmış oraya, nereden çıktıkları belirsiz bu gölgeleri inceliyorlarmış. İşin en ilginç tarafı da bu sahipsiz gölgelerin şeytani bir biçimde arz-ı endam etmiş olmalarıymış, Páter'in ifadesiyle "fotoğraflar çalındıktan sonra." Yani çalınan fotoğraflarda suretleri olanların gölgeleri çıkıyormuş şimdi. Çıkan gölgeler de aynen resimdekiler gibiymiş: Ayakta dururken, kucaklaşırken ya da bir harman makinesinin yanında sucuk ekmek yerken. Pannika Teyze, Aziz János heykelinin yan tarafına çıkan gölgede, Ede Klein'ı ve annesini hemen tanımış. Ahlaksız fotoğrafçının ondan yürüttüğü, Ede ve Esztike Teyze'nin aktarın önünde dururlarken çekilmiş fotoğraflarıymış. Şimdi sahiden orada duruyorlarmış gibi gölgeleri çıkmış heykelin oraya. Ede Klein, büyük tahta sokak kapısının eşiğine basıp bir karış yüksekte durduğu halde, annesi Esztike Teyze oğlundan daha uzunmuş. Kapının kavisli kanadının gölgesi bile çıkmış, Pannika Teyze zaten buradan anlamış gölgedekilerin kim oldukları-

nı ve aktarın önünde durduklarını. Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira da Petöfi Kulübü'ndeki gölgeyi büyük dedesine benzetmiş. Fotoğrafçının çaldığı, Kontra'da mısır çapalamaktan kan ter içinde dönen babası, bahçedeki çeşmeye eğilip susuzluğunu dindirmeye çalışırken oğlunun çekiverdiği fotoğrafmış, oğlu da László Számfira'nın büyükbabası oluyormuş. Büyükbaba Peşte Üniversitesi'nde Fizik kürsüsü başkanıymış ve portatif makinesi varmış. İşte şimdi büyük dedenin gölgesi, bahçedeki çeşmeye eğilmiş halde görünüyormuş, musluk da herhalde çok açılmış olmalı ki, fışkıran suyun titrediği bile seçiliyormuş gölgede. Kültür Evi'ne de harman makineli bir fotoğrafın "baskı"sı çıkmış, gölge o kadar hacimliymiş ki müdür beyin birinci kattaki odasının camına bile vurmuş. Bu gölge kimin bilinmiyormuş, çünkü namussuz fotoğrafçı harman makineli fotoğraflardan en azından on tane kadarını götürdüğü için şimdi fotoğrafı çalınanların her biri, diğeri darılmasınmış ama gölgenin ondan yürütülen fotoğraf yüzünden buraya geldiğini iddia ediyormuş.

Hemen köye gidelim, dedik. Hiç belli olmaz bu sahipsiz gölgeler belki de güneşle birlikte kayıplara karışırlar, masalda olduğu gibi birine yapışıverirler, belki de keşif yoluna çıkarlar, farz edelim Számfira Dede'nin gölgesi kalkmış, Petöfi Kulübü'nden Köy Meclisi'ne, Başkan Sanyi Guliga yoldaştan geceyi geçirmek için ışık istemeye gidiyor. Öyle ya ışık olmazsa bir gölge ne yapabilir ki? Güğümlerimizi sallaya sallaya hızlı adımlarla yürürken gülüşüp durduk. O şapşal Sanyi Guliga hani verir de! O zaman gölgeler etraflarına karanlık basmasın diye portatif rüzgâr fenerleriyle aydınlatırlar kendilerini. Harman makinesinin sabaha kadar duvarda kalabilmesi için de koskoca bir ateş yakmalı herhalde. Böyle dalga geçe geçe giderken Tasarruf Bankası'nın önüne gelince havamız bozuldu biraz. Gerçekte hiçbir şey masallardakine benzemiyor. Páter, "Ignác Vangel ile harman makinesinin gölgesi duvara çıkmış" dediğinde, eh çıksın bakalım ne olacak, bundan daha garip şeyler de okuduk bugüne kadar, televizyon binbir türlü mucize gösteriyor, ne olmuş yani demiştik, ama insan kendi gözleriyle görünce küçük dilini yutuyor. Ortalıkta harman makinesi filan

yok ama gölgesi orada, biz oraya vardığımızda, sığırtmaç Ignác Gergely ve annesi Magdi Teyze bu gölgenin onların fotoğrafı olduğuna yemin billah ediyorlardı.

Magdi Teyze, Camgöz Tót'a, bakın hele şu makinenin yanında durana, diye parmağıyla gösteriyordu, işte benim beyim, öğlen vakti sucuk ekmek yiyor, Rabbim rahmet eylesin!

Bece Beregi, öğlen vakti harman makinesinin gölgesi olmaz, dedi.

Eszter, sahi dedi, ne kadar ilginç, fotoğrafta herhalde makinenin gölgesi yoktu. Tabii eğer tam öğleüstü çekilmişse. Anlaşılan şimdi eklendi.

Ede Klein'ın ve Esztike Teyze'nin gölgelerini de inceledik. Panni Teyze'nin iddia ettiği gibi, aktarın oradaki kapının önü olduğunu anlamak için insanın adamakıllı kuvvetli hayal gücü olması gerekiyordu.

İçime kuşku düştü.

Takımyıldızlar da kolay görülmez, dedi Bece. Terazi ya da Koç burcu da bunlar gibi gözüküyor, orada da bir yığın nokta var, uzun uzun bakarsan ineğe de benzetirsin kavak ormanına da. Madem biri tanımış, Ede Klein ile annesi de olabilir.

O zaman Dezső'nün aklıma birden bir şey gelmiş olmalı ki başladı anlatmaya.

Evet, mesele tam da bu işte, yani tanıma. Fotoğrafçı kendisine yabancı olan insanların resimlerini çaldığına göre bunun nasıl olur da *sonucu* olabilir?

Bece, neden yani, dedi, tanısaydı daha mı akla yakın olurdu?

Dezső, bunu cevap vermeye bile değer bulmayarak, kesildiği yerden sözlerini sürdürdü.

Hem de böyle bir sonucu! Fotoğrafçı bu milletle birlikte koyun mu güttü, birinin başını mı okşadı, sabahları herkesin ağzına üşüşen sözcüklerden haberi mi var, bu sözcüklere daha ne kadar katlanmaları gerektiğini mi biliyor, yola çıkarken güğümlerini ağzına kadar mı dolduruyorlar yoksa yarısına kadar mı, hangisini biliyor bunların? Bunları bilmeden bir Sáraságlıyı tanımak mümkün mü? Ruhlarla karşılaşmışlar mı, bahçelerinde birden fazla mı mezar var. Buralılar hakkında hiçbir şey bilmiyordu fotoğrafçı, hiçbir şey! O resimlere baktığında ne üzüntü

kapladı içini ne heyecan, bu resimlerin ardında onun için ne geçmiş vardı ne unutma, ne de unutulma. O halde nasıl olabilir bütün bunlar?

Kız kardeşim, belki de kırışıklardan, buruşuklardan okuyabiliyordur, diyerek aklınca parlak bir fikir attı ortaya.

Arada Kültür Evi'nin önüne gittik, orada daha büyük bir kalabalık, şaşkınlık vardı.

Dezső Metz belki de, dedi, o ahlaksız fotoğrafçı, yüzün çizgilerinden, göz kenarındaki kırışıklıklardan bir şeyler okuyabiliyordur, bir de gözlerden. Belki de fotoğrafın sonsuzlaştırdığı, ebedi esarette tuttuğu o an'ı canlandırabiliyordur. Belki de o fotoğraflarda zaman, yeniden akmaya başlıyordur, arkadaki ördek uçuveriyor, masadaki sodayla karışık şarap ılınıp bulaşık suyuna dönüşüyor, yabani otlar ölünün bıyığı gibi uzamaya başlıyordur. Fotoğraflarda zaman yeniden akmaya başlayınca, yaşayan da yavaş yavaş ölüme yaklaşır; harman makinesi paslanır, kurtların delik deşik edip süngere çevirdiği aktar dükkânının tahta kapısı çoktan çöplüğü boylamıştır ama yok olmamıştır. Bir şey var olmuşsa yok olmaz, ancak değişir!

Bece gene itiraz etti, belki dedi, bizim istek dolu bakışımız, özlemimiz okunuyor gözlerimizden. Eğer böyleyse, o zaman yalnızca fotoğrafların hareketsizliğini okumakla kalmaz, ölümden sonra çehrelere gelecek olanları da bizim bakışlarımız sayesinde görebilir.

Çok kızdım. Ben bu söylediklerinden tek bir kelime anlamadım, dedim.

Hemen anlatacağım, dedi Bece, kendinden emin bir tavırla, Posta Sokağı'nın karşı kaldırımına doğru yürüdü.

Tam o sırada İl Belediyesi'ne ait beyaz Lada marka araba, Köy Meclisi binası önüne yanaştı, durdu. Acınacak derecede şişman bir kadın arabadan çıkmaya çalıştı, zorlanması son derece komikti. Bece ona doğru gitti. Ciddi insanları ciddi olmayan durumlarda rahatsız etmek asla doğru değildir. Bece'nin bu şişman kadından ne isteyeceğini bilmiyorduk, fakat ne olursa olsun bu nahoş durumda, arabanın kapısından bir türlü dışarı çıkamazken kimseyi dinleyecek hali olmadığı kesindi. Hakkımız varmış, kan ter içinde kalan kadın, öfkeli ve sinirli bir şekilde yürümeye

başladı. Bize yaklaşınca, gözlerinin altındaki torbaların bile ter içinde olduğunu fark ettim.

Ne istiyorsun bakalım delikanlı, dedi.

Bece, saygılı bir biçimde, biraz önce de arz ettiğim gibi, diye başladı, şunu merak ediyorum: Acaba bayan yoldaş orada, Ernö Szép Kültür Evi'nin duvarında olağandışı bir şey görmüyor musunuz?

Kadın öfkeyle, dalga mı geçiyorsunuz benimle, dedi.

Bundan açıkça anladık ki, Kültür Evi'nin duvarında harman makinesinin gölgesini görmüyor.

O zaman sığırtmaç Ignác Gergely soruyu biraz daha somutlaştırarak, duvarda bir harman makinesi de mi görmüyorsunuz, dedi. Sorusuna açıklık vermek için de ekledi: Çünkü duvarda bir harman makinesi, daha doğrusu makinenin gölgesi var da ondan sordum.

Kadın bıkkın ve çaresiz bir halde Köy Meclisi binasına doğru yürürken, önüne bakarak kendi kendine, bu köyde herkes deli, diye mırıldanmış. Duyanlar söyledi.

Bece şişindi, ben demedim mi, dedi, zorla alman şey geri gelir! Gölge sadece *bizim* bakışımızla görülebiliyor!

Dezső, öyle aptallık olur mu, dedi, yedi göbek Sáraságlılar bile her şeye aynı gözle bakmıyorlar. Nasıl bizim *ortak* bakışımız olabilir?

Dezső Metz istediği kadar kaliber olsun, istediği kadar herkes sözüne önem versin, toplananlar öylesine heyecanlanmışlardı ki şimdi kimse ona aldırmadı.

Magdi Teyze önüne bakarak alçak sesle, anlaşılan yabancılar görmüyor, yalnızca doğma büyüme Sáraságlılar görüyorlar gölgeleri, dedi. Demek bir ayrıcalığımız daha var!

Daha fazla kanıt da gerekmiyordu zaten.

Dehşet ve heyecanın yerini birdenbire doğma büyüme Sáraságlı olmanın hava basan gururu aldı, şaşkınlığın yerini de acayip bir züppelik. Bunu yıllar sonra şehirde yaşarken yarı aydın takımında keşfetmiştim, hani asla görülmemiş, alışılmamış, yepyeni bir hadise karşısında, sanki bu olağan bir şeymiş, bunda şaşılacak bir şey yokmuş, hatta artık insanı sıkmaya başlamış gibi bir tavır alırlar ya öyle işte. Evet, burada doğup büyü-

yenler, gölgeleri görüyor. Bu kadar basit! Bunda şaşılacak bir şey yok! Bunu herkes kabul etti ve birkaç saat sonra sahipsiz gölgelerin köyü sarmış olması konu olmaktan çıktı. Sanki her şeyden önemli olan görünenin ne olduğu değil, kimin gördüğüydü!

Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira, Olah Meyhane ve Pastanesi'nin serin ve basık mekânında olayın bilimsel açıklamasını yapmaya çalışmadı değil. Optikten, bava basıncından, ışın kırılmasından, bunların ne kadar şaşılacak olaylar yaratabileceğinden söz etti. Daha ilk cümlelerinde bile ne anlattığını hiçbirimiz anlamadık, zaten anlattıkları doğru da olsa dikkat edecek değildik.

Számfira Öğretmen'in hayatında o sıralarda gerçekten ilginç şeyler oluyordu. Bunları kaliberlik yeteneklerini kanıtlayarak hemen bizlere aktaran Dezső Metz'ten dinliyorduk. Söylediğine göre o da bu bilgileri Pista Avarka Amca'nın her şeyi gören ve dedikoduyu pek seven ruhundan öğreniyormuş. Számfira Öğretmen Meyhane'de bilimsel açıklamalarını yaparken benim aklıma hep Metz'in anlattıkları geliyordu. László Számfira, herkes tarafından sevilen, anasının gözü, pişkin bir tipti. Bütün gün meyhaneden dışarı çıkmayanlarla olduğu gibi, köyün ekâbir takımıyla da, Tarım Üretim Kooperatifi başkanıyla, Köy Meclisi başkanıyla, mükemmel anlaşabilen nadir öğretmenlerden biriydi. Sözüne her yerde değer verilirdi. Herkesten itibar gören bir kişi olduğu için evinin de köyün tam merkezinde olması doğaldı. Öğretmen, posta memuru olan diktatör ruhlu karısıyla ve dünya güzeli ama güzel olduğu kadar da kibirli kızı Hildi ile orada yaşıyordu. Hildi, Beregi ve ben aynı sınıfa gidiyorduk, ama Hildi sekiz yıl içinde tenezzül edip de tek bir söz söylememişti bize.

Számfira'ların evi hem bunaltıcı hem gizemlidir. Kocaman pencereleri, geniş, kırmızı kiremitli damıyla pazar meydanı köşesinde yükselen bu malikâne gibi ev, şatonun yanı başından boylu boyunca uzanarak arkasını, sık sazlarla örtülü Kurca nehrine dayar. Avlusunda, çardakların ve gölgeli bahçe yollarının arasında küf kokan bir şarap mahzeni vardır. Köydeki tek şarap mahzeni. Üzüm çardaklarının serinliğine gizlenen tahta masalar, şarap sifonlayacak borular, bonkör ve efendi bir adam olan

Számfira'nın lezzetli şaraplarını eski-yeni dostlarına ikram etmesini bekler.

Számfira Öğretmen ile hanımı Ilonka Umbera o yaz ikinci defa birbirlerine ısınmışlar. Önceleri ardı arkası kesilmeyen şarap misafirleri yüzünden araları o kadar açılmış ki, Számfira Öğretmen evinden ayrılıp başka bir yere taşınmak zorunda kalmış, fakat dargınlıkları uzun sürmemiş. Dostum Metz, Pista Avarka Amca'nın ruhundan edindiği bilgilere dayanarak öğretmen beyin, yeniden alevlenen aşkıyla neye uğradığını şaşıran yorgun karısını nasıl alaşağı edip becerdiğini ayrıntılarıyla anlatıyordu. Sanki barışmadan önce yirmi uzun yıl birlikte yaşamamışlar gibi etleri pörsümüş, löpür löpür olmuş iki vücut yay gibi geriliyormuş, László Számfira karısını, mutfak masasına yüzükoyun devirip yallah dalıyormuş. Ilonka Umbera'nın ancak kocaman sarkık memelerini masanın muşamba örtüsünün üstüne yayacak kadar vakti kalıyormuş. Çorba dolu tencerenin sıcağı vuruyormuş meme uçlarına. Lászlö Számfira ise arkasında ayakta, kadının kalçalarını etlerini koparırcasına avuçlayıp sıkıyor, nefes nefese doludizgin gidip geliyormuş. Sonra da eskiden de öyle yaparmış, bu dünyanın en doğal işiymiş gibi Ilonka Umbera'nın göz çukurlarına, kulağına, dilinin altına akıtıyormuş kendini, sanki Ilonka evliliklerinin ilk zamanlarında da bu türden işlere tahammül edermiş gibi.

László Számfira o sırada meyhanede başka bir masaya geçmiş olduğundan Dezső Metz, soluk almadan ve hiç utanmadan öğretmenin özel hayatı hakkındaki dedikoduları anlatmayı sürdürüyordu. Emin değildim ama sanıyorum çektiği bu nutukla Dezső Metz, aslında sahipsiz gölgeler konusunda uğradığı yenilgiyi telafi etmeye çalışıyordu, çünkü orada söylediklerini millet umursamamış, bir kaliber'e kulak asmamış, ona inanmamışlardı, onun için şimdi çok şey biliyormuş gibi atıp tutuyordu. Dikkat ettim anlatacaklarına her zamanki kaliber sızlanmasıyla başlıyordu, herhalde dedim söze bu türden sızlanışla başlamak bu tipler için zorunlu. Kaldı ki Metz'in dış görünüşünden de belli oluyordu kaliber'liği. Dar paçalı Yugoslav kot pantolonuna o kendini beğenmiş Protestanların şehrinde bile gören hayran oluyordu, hele yakından bakıldığında üzerindeki Amerikan bayra-

ğı da fark edilen kartallı alüminyum tokalı kemerine! Dezső bizim gibi değil, ince uzun boyluydu, meraklı gözleri, gülücüklü gamzeleri vardı. Uzun saçları tam modaya uygundu, ama tepesine kondurduğu, dedesi Hâkim Metz'ten kalma, sonraları babası ayyaş Metz'in de kullandığı, içi yağ bağlamış, kenarı şeritli şapkası değil. Matrak dış görünüşü elbette bohem bir hayat biçimi ve davranışı gerektiriyordu, nitekim eliyle sık sık saçlarını sıvazlaması, dalıp dalıp gitmesi, sağa sola sallanarak volta vurması, öğlen vakti çanlarının sallanışını andıran yalpalaması buna uygun düşüyordu. On sekizini geçmiş olmasına rağmen çenesinin altındaki bir tutamcık tüyü saymazsak hiç sakalı yoktu.

Lafın kısası Dezső konuşmaya başlamadan önce naza çekerdi kendini. Ruhlar son derece kıskanç, yorucu ve sabırsız olurlarmış. Örneğin Avarka Amca durmadan eskiden Lándor gölünde balık tuttuğu yeri şimdi kimin kullandığını gözleyip duruyormuş, acaba şimdi kimler oraya gidiyor, acaba şimdi onun mağrur tatlı su levreklerini, sıska çapakları, hele durmadan açıp kapadıkları ağızlarının üstünde pek fiyakalı duran bıyıklarıyla Macar köy ağalarını anımsatan yayınbalıklarım kimler avlıyor? Bütün bunlar yetmezmiş gibi, üstelik Pista Avarka Amca'nın ruhu keçileri kaçırmış. Sáraság'da yaşayanların başına bela olan o devamlı susamadan ve sabahları dudaklara hücum eden o abuk subuk sözlerden güya o da hâlâ çekiyormuş. Oysa herkes biliyor Pista Avarka Amca'nm çoktan ölü olduğunu, ama o yine de ruh olmasına rağmen çok susadığını göstermek için Lándor gölüne geldiğinde durmadan rol yapıyormuş. Sonra numarasına devam ederek anlatıyormuş, iyi ki birisi oradaki tahta köprünün ayağında bir güğüm bırakmışmış da susuzluğunu dindirebilmiş, hem bu su o kadar lezzetliymiş ki içtikten sonra bir hamlede ta Lándor gölüne kadar gidebilmiş. Kimsenin tahta köprünün ayağında güğüm müğüm bırakmadığını söylemeğe bile gerek yok, hem bırakmış olsaydı ertesi gün çalarlardı.

Dezső iyice hava bastıktan sonra nihayet Pista Avarka Amca'nm ruhunun anlattıklarına geçebildi. Avarka Amca'nm ruhu, László Számfira'nın nasıl balık tuttuğunu dikizliyormuş. Öğretmen okumuş bir kişi olmasına rağmen, izinsiz balık avlıyor hem de en yağlı parçaları seçiyormuş kedisine. Ahlaksız ka-

çak balıkçı! Üstelik bir türlü gözü de doymuyormuş, balık tutarken öğretmenin ne kadar kendini beğenmiş biri olduğu anlaşılıyormuş hemen. Köyün bir numaralı öğretmenine üç kiloluk turnabalığı yetmiyormuş, ona en azından on kiloluk turnabalığı lazımmış. Bir keresinde Számfira Öğretmen, yüzünde bir umut gülümsemesiyle, oltasının kurşununun altına iki karışlık bir yeşil su kurbağası iliştirmiş. Hani hepimizin oltaya taktığı, bildiğimiz ufak kara kurbağası değil, kavun büyüklüğünde, pis pis soluyan bir canavar. Kurşun gibi ağır olta yemini suya fırlattığında gözlerinin altındaki adaleler bile seğirmiş öğretmenin.

Nasıl bir turnabalığı gelecek acaba bu yeme? Bakalım kaç kiloluk balık yutacak bu zokayı?

Sonra başlamış beklemeye. Beklemiş, beklemiş. Dezső'nün söylediğine göre Avarka Amca hayatı üzerine yemin ederek – gerçi artık yok hayatı ama gene de hayatı üzerine yemin etmenin başka türlü bir cakası oluyormuş– evet hayatı üzerine yemin ederek anlattığına göre, Számfira Öğretmen iki saat geçtikten sonra olduğu yerde kıpırdanmaya başlamış, dört saat sabrettikten sonra, balığın hâlâ oltaya vurmaması üzerine son sözünü söylemiş.

Yeter!

El fenerini açarak bakmış, dünya şampiyonu dev olta yemine ne oldu ve o kadar büyük kurbağadan hakkıyla beklenen rekor av neden oltaya vurmadı diye. Lafının burasında Metz insanı sinirlendirecek kadar uzun bir etki arası verdi. Hikâyenin sonunu şimdi uyduracakmış gibi düşünceye daldı, iplik eğirirken masal dinleyen yaşlıların yaptığı gibi, hani masalı uyduran ya yorgun ya da sarhoş olduğundan ya da bıktığından masal arada bir kesilir ya işte öyle.

Metz dostuma, şimdi pek anlamsız gördüğüm bu lüzumsuz hava basmasına rağmen, o sırada bayağı acımıştım. Kaliber aracılığıyla "haber" geldiği zaman kafalarını bir o yana bir bu yana sallayanlar gelmişti hatırıma, böyleleri de vardı Sârasâg'da. Kuşku, asitli şarap gibi midelerini kemirirdi böylelerinin. Kaç defa başı belaya girmişti Metz'in, yabancı bir aileye gidip büyükbabanın kuştüyü yorganlı cennetten onlara ne haber gönderdiğini anlattığı için. Sonra da dinleyenleri teselli etmek ona düşmüş,

büyükbabanın biraz müphem sözlerinin ille de kötü bir anlama gelmediğini anlatmak zorunda kalmıştı. Örneğin büyükbaba, genç babanın küçük kızının çayına haşhaş karıştırdığını mı görmüş, evet bu aslında iyiye işaret değilmiş, ama olduğundan daha kötü anlama yormak da gerekmezmiş. Dezső sadece duyduğunu anlatabilirmiş, o kadar. Evet, doğru, haşhaş çayı elbette haşhaş çayı imiş ama bunu *sadece* haşhaş çayı *olarak* anlamak da kabilmiş, yani bundan neden babanın geceleri gidip kızının yanına yattığı sonucu çıksınmış? Kim iddia edebilirmiş bunu? Böyle zamanlarda gereğinden fazla bilgi sahibi olan kaliber'i, burnunu başkalarının özel hayatına sokarak âlemi suçlamaktan vazgeçse daha iyi olur diyerek kovarlardı. Gitsin, Pista Avarka Amca'yla gevezelik etsinmiş, kaldı ki Avarka Amca zaten böyle iğrençlikler söylemezmiş.

Avarka sanırım bizim köyün baş ruh olmaya pek elverişli ve istekli yerli sakinlerinden biriydi, çünkü ipe sapa gelmez aptallıklardan başka şey anlatmıyordu. Nitekim gene böyle de oldu. Metz'in Számfira Öğretmen'in balıkçılık hikâyesini anlatırken Avarka Amca'nm adını vermesi, hikâyenin gülünç ama zararsız olacağının garantisiydi ve bu bir kere daha kanıtlandı. Şunu da unutmayalım ki, Avarka köyde hâlâ yaşayan biriymiş gibi anılmayı hak etmiştir. Örneğin akciğer hastalıkları taramaları listesinden, darılmasın diye, onun ismi silinmemiştir. Artık onunla ilgilenen kalmadı diye durmadan Köy Meclisi'ne haber gönderip durmasın istemişler. Bir mektupçuktan ne çıkar ki. (İFA marka arabayla köye tarama muayenelerine geldikleri zaman, Kültür Evi'ndeki salona, çarşaf asıp soyunulacak yer yapmak için mavi mavi parlayan balya ipleri gerilince, ulak Jóska tarama muayenesine acele çağırı kâğıtlarını ev ev dağıtırken Avarka Amca'ya bir çağrı kâğıdı atıverirdi...)

Uzun lafın kısası Dezső Metz, can sıkacak kadar uzun bir etki arası verdikten sonra neşeyle devam etti.

Bulmuş, dedi, yani olta yemi çıkmış meydana. Uzun uzun araması gerekmemiş öğretmenin. Bir de bakmış ki dev gibi kurbağa orada kıyıda, yanı başında oturuyor, perdeli ayaklarından birini oltanın kurşununa dayamış, László Számfira'nın yerleştirdiği zoka da kesesinin içinde. Öğretmen oltayı hızla göle fırlattı-

ğı zaman hemen kurtulup kıyıya yüzüvermiş ve tam dört saati, yani tam iki yüz kırk dakikayı baş başa, etrafa bakınarak, yedikleri yemekleri hazmederek geçirmişler, zaman akıp geçmiş üzerlerinden, Számfira Öğretmen Rab gibi, sağında ise İsa'sı, kendini sudan dışarı atan kurbağa, huzur içinde saatlerce yan yana oturmuşlar kıyıda.

Dezső hikâyesinin burasına geldiğinde kahkahalarla gülüyordu artık, o kadar ki yaş geldi gözlerinden, tabii hepimiz müthiş eğlendik, ama sonucu da beklendiği gibi oldu, meğer birkaç masa ötede oturan öğretmen hikâyeye kulak kabartmış. Öfkesinden nasıl yerinden fırlayıp dışarı çıktığını gözyaşları arasında gördüm, Olah Meyhane ve Pastanesi'nin kapısını o kadar hızla çekti ki kapı menteşelerinden fırlayacak sandık.

Yapay Kabak Sürüngeni

Bizim ortaokulu bitirme törenimiz yapılırken Dezső Metz de on sekizinci doğum yıldönümünü kutlamıştı. Artık başına buyruk bir yetişkin olduğunu kanıtlayan belgesine rağmen bunaltıcı yazı, her yanı dökülen kerpiç kulübenin eski küçük mutfağında Páter'in vesayetinde geçirdi. Yaz bitince, Páter'e kendisine güvenip kucak açtığı için teşekkür ederek, gizli faaliyet gösteren bir Katolik kulübün hemen yanında bulunan, çoktan terk edilmiş eski bir berber dükkânına taşındı. András Beregi ile benim taşra hayatımız da tam o sıralarda başlamıştı. Artık Feketeváros'ta liseye gidiyorduk.

O zamandan beri oradan oraya o kadar çok taşındıktan, kendimden o kadar çok şey feda etmek zorunda kaldıktan sonra şimdi geriye doğru baktığımda, Dezső bana çok haince davrandı diyemiyorum. Zamanlaması kötü olmuştu. Bu doğru. Bir pazar günü öğleden sonraydı, 1981 yılı eylülü başlamak üzereydi. Eğer Sinagog olsaydı sabahları *şofar* sesi duyacaktık. O gün Dezső beni eski berber dükkânına çağırarak matah bir şeymiş gibi, açık mavi kirli duvarda iki duvar aynasından kalmış yeri gösterdi. Sabahın köründe uyanmıştım, bütün günüm taşraya gitme arifesinin gerginliği içinde geçmişti. Birden çok sinirlendim, bu sıkıntılı anlarımda Dezső ne demeye kalkıp da beni eski bir berber dükkânının ne kadar hoş olduğunu göstermeye çağırıyor. Ne işimiz var burada? Bu pis yer kimin umurunda? Hiçbir giriş yapmaya gerek duymadan anlatmaya başladı.

Aynalardan kalan solmuş yeri boş bırakacakmış. Yıllar boyunca o aynaların önüne oturanlar oraya bakmışlar, kim bilir ne kadar gerçekleşmemiş hayaller, umut dolu bakışlar yapışıkmış bu duvara!

Birden ne söyleyeceğimi şaşırdım.

Eğer bakışların kuvveti varsa bu duvar hiç yıkılmaz artık, dedim. Çok ağırıma gitmişti, çok acımasız bulmuştum Dezső'nün, Pâter'in küçük mutfağını, erik ağaçlı bahçesini bırakıp başka yere taşınacağını böylesine alelade bir şeymiş gibi bana anlatmış olmasını. Orada tanışmış, orada dost olmuştuk. Ede Klein Derneği benim için o yere bağlıydı. Ne gerek vardı Dezső'nün, yetişkin olduktan sonra artık hâlâ Páter'in denetimine katlanmak istemediğini mertçe söyleyeceğine böyle dolaşık yollardan anlatmasına.

O an'a kadar hayatımda bundan daha acı, daha üzücü bir haber duymamıştım. Ertesi gün Bece ile taşraya gidecektik, liseye başlıyorduk, Sárasâg'dan Feketevâros'a kadar aktarmayla gidiş geliş otuz kilometre. Tam bunun gerginliğini yaşarken, kalkmış bana duvardaki aynalardan kalan yerleri gösteriyor! Kesilmiş saçların kutsal anılarını hayal edip sevineceğimi mi sandı nedir, insan kulağını iyice yapıştırınca nasıl deniz kabuklarından denizin uğultusunu duyarsa makasların şaklaması da öyle duyulacak mı zannetti? Dezső Metz bir geri zekâlı gibi kulaklarını dikmiş makas şaklamalarını dinliyor!

Eski berber dükkânında öylece duruyoruz. Birden gözleri parlayarak baş yıkama teknesini burada bırakmışlar dedi, çok sağlam betonlanmış, herhalde ondan!

Kenarı çatlamış, dedim. Bir kere daha göz gezdirdim etrafa. Liseye gideceğimi anımsadım, birden her şey aynı anda çürüyüp bozuluyormuş gibi geldi bana. Musluklardan yıllardan beri su akmadığı belliydi.

Bundan böyle merkezimiz burası olacak, dedi Dezső. Ede Klein Derneği'nin hep onun kaldığı yerde toplanacağından emindi.

Bir şey söylemeden oradan ayrıldım, bisiklete atlayıp doğru Beregi'ye gittim. Metz'in taşınmasından neden bu kadar kırıldığımı ona anlatabilmek kolay olmayacaktı, bunu hissediyor-

dum. Páter ile Dezső'nün aralarının iyi olmadığı kulağıma gelmişti, Dezső'nün başka yere taşınmasına Beregi ve ailesi mutlaka sevinmiştir. Bunu bile bile Beregi'nin yanında olmak belki içimi biraz rahatlatır diye yine de oraya gitmiştim. Bece'yi arka tarafta hayvanların damı ile ambar arasında oturmuş, elinde iki saman sapı, ince olanını biraz daha kalınca olanının içine sokmaya çalışırken buldum.

Burada da içimin açılmayacağını fark edince, saman saplarına bakıp ne olacak bunlardan, dedim.

Yapay kabak sürüngeni, dedi. Yani kabak sürüngen sapı taklidi, kabak sürüngeni olmadığı belli olacak ama ona benzeyecek.

Yaa, dedim.

Değerli sanatçı Beregi üstadın çalışırken böyle acayip açıklamalar yapmasına alışıktım, anlaşılan tam yaratıcılığı üstündeyken gelmişim, rahatsız etmenin anlamı yoktu. Dezső Metz nasıl iliklerine kadar kaliber ise Bece Beregi sapma kadar sanatçıydı. Rab onu benden de daha kısa boylu, daha ufak ayaklı yaratmış –bütün sınıfın en küçük ayaklısıydı– bodur ve tıknaz vücudundan nedense çevresine güven yayılıyordu, gözlerinin dalgın bakışları bunu engellemiyordu. Kızlar Bece ile dalga geçerler ama yine de garip bir güvenle gider akıl danışırlardı. Tepesi vaktinden önce açılmaya başlamış fırça saçlarını karıştırırlar, ağzından çıkan sözleri adeta içerlerdi, çünkü Beregi için bir yaprağın, bir duvarcı çekicinin ya da bir bileği taşının sıradan insanlar için olduğundan bambaşka anlamları vardı.

Yapay kabak sürüngeni hakkında kem küm ettikten sonra sözü Dezső'ye getirmek istediğimden ipe sapa gelmez laflar ediyordum.

Dezső'nün dün televizyonu olmuş, dedim, Páter ona götürmüş bozulan televizyonunu. Bozuk olduğunu unutursak aynen televizyon! Dezső'ye bakarsan televizyon denemezmiş buna, çünkü hiçbir şey göstermiyor, dünyadan hiçbir haber vermiyormuş. Ama Eszter çok beğendi. Sahi Bece, git bak sen de, ne kıyak bir şey göreceksin. Eszter bayağı vuruldu, bu bir sanat eseri deyip duruyor. Bunu anlasan anlasan sen anlarsın. Eszter sanat eseri diyor, çünkü on iki kanallı siyah-beyaz, Orion marka televizyonu anımsatıyormuş. Fotoğraf gibi, tıpa tıp! Ama gene de

aynı değilmiş! "Küçük bir mantık oyunu," evet, dün akşam Eszter bana aynen böyle dedi, küçük bir mantık oyunu yetermiş bunun sanat olmasına.

Bece alınmış gibi baktı yüzüme. Anladım ki onun yapay kabak sürüngenini ıskartaya çıkarılmış bir televizyona benzettiğim için gücendi. Yine lise geldi hatırıma, huzursuzlandım, benden bir yaş küçük ve sekizinci sınıfa şimdi başlayacak olan Eszter'in, "küçük bir mantık oyunu sanat olmaya yeter" gibisine şeyler söylemesinden küçüklük duygusuna kapılmıştım.

Bece, aynı şey değil bu, dedi. Umarım biliyorsundur!

Bilmez olur muyum hiç, biri kabak dalı öteki televizyon.

Hay Tanrım! Gallér, senin dünyadan haberin yok!

Taşınmadan önce Dezső'ye yetişebilmek için hemen bisikletime atlayıp gerisingeri gittim. Çok gücenmiş olmama rağmen taşınmasına yardım ettim. Madem büyülü bahçemizi terk ediyor, bari bunda benim de payım olsun. Çok aşağılayıcı bir durum olmasına rağmen durumdan bir tür zevk alıyordum, bu taşınma onu bana bağlasın, berber dükkánında ilk gecesi, daima beni hatırlatacak bir anı olarak kalsın istiyordum. Bunun için sırnaşmaya bile hazırdım. Bütün eşya büyücek bir çuvala sığdı, et kıyma makinesinin kolunu sökmeyi unutmuşum, dışarı sarktı, silkelemeye bile gerek kalmadan çuvalın ağzını bağlayabildik. Eşyaları yerleştirme telaşı bitince birden, rahatsız edici bir sessizlik oldu. O zaman sordum.

Neden ihanet ediyorsun Páter'e.

Takke düştü kel göründü, dedi ve sustu.

Bugüne kadar anlamış değilim bu cümlesiyle benim meraklı oluşumu mu ima etmişti, yoksa Páter ile arasındaki tatsız ilişkiyi mi? Geçenlerde bir şiir okudum " bütün dünya bir çuvala sığar" diye bir dizesi vardı. Yazık o zaman daha görmemiştim bu küçük kırmızı kitapçığı. Hoş görmüş, bilmiş olsaydım, o sıra ağzımı açacak kuvveti bulacak mıydım, o da belli değil ya neyse!

Páter'in küçük mutfağını, bahçede neredeyse ormana dönen yabani otları, çürüyen meyvelerin ekşi kokusunu, azarak her yeri kaplayan eğreltiotlarını düşünüyorum. Orada kaç defa ciddi bir tavır takınıp köyde olup bitenleri başından başlayarak "alef

harfi"nden sonuna "tav"a kadar incelemiştim. Orada fark etmiştim birlikte olmamızın, dostluğumuzun önemini ve orada anlamıştım bizim köyde olayların bir başka türlü, Kooperatif Başkanı Gábor Töre'nin yahut demiryolu bekçisi Szalma'nın sandığından çok daha güçlü, çok daha derinlemesine cereyan ettiğini –sahipsiz gölgeler olayı bu düşüncemi iyice pekiştirmişti–. Páter'in bahçesinde kavramıştım Sáraság'ın bizler için sadece orada doğduğumuzdan ötürü civar köylerden bambaşka bir yer olmadığını. Bize özgüydü o garip susuzluk, şafak vakti dudaklarımıza üşüşen sözcüklerin tadı, ruhların bizleri okşayışı, tek sözle oraya aitlik, seçilmişlik, tedirginlik.

O gün öğleden sonra Bece Beregi'den değil de Gyula Franczek'ten yardım bekleseydim belki de olaylar başka türlü cereyan ederdi. Gyula, Dezső'nün alelacele taşınmasının bana neden bu kadar dokunduğunu mutlaka anlardı. Böylece de beni biraz tanımış olurdu, aramızda ilk dostluk bağı kurulur, başkalarının bilemeyeceği özel bir ilişki oluşurdu! Ne var ki ben ona, ne o gün ne de başka bir gün yaklaştım, oysa hem Bece'nin hem Dezső'nün, Gyula'nın karanlık derinliklerine ulaşan tünelleri vardı. Ben ta başından beri ona mesafeli davrandım, düşmanmış gibi baktım. Zamanla Gyula Franczek "canciğer" dostumuz oldu, daha doğrusu Metz ve Beregi'nin dostu. Benim değil!

Franczek yıllarca süren "babalık tespiti" işkencesi başlamadan önce vasıfsız işçi olarak çalışıyordu. Uzun boylu, yapılı, yakışıklı bir erkekti. Dobra dobra konuşan "akıllı ve cüsseli bir erkek". Lafına önem verilir, "bilge kişi" sayılırdı, (meslek okulu mezunu bir taş ustası yardımcısına böyle bir sıfat nasıl yakıştırılabilir, o ayrı konu). Çok kişi ondan fikir sorardı, özellikle de Avarka Amca kaynaklı bir bilgi söz konusu olduğunda ya da hayatın özünü anlamak gerektiğinde. Birçoğunun kanaatine göre Franczek kaliber'di, hem de sadece Avarka ile değil başka ruhlarla da konuşabiliyordu. Biz bu dedikoduların uyduruk olduğunu çabuk anladık. Gyula mutlaka isterdi kaliber olmayı, ama Rab duymaz kulaklar vererek cezalandırmıştı onu.

Bize gelince haberleri Dezső'den aldığımız için başka medyuma ihtiyacımız yoktu, hatta bir tane kaliber bile çok geliyor-

du. Bizim eksikliğimiz kavrama konusundaydı. Franczek'in kuvvetli yanı da tam buydu. Bir saniye durmuyor, durmadan kafasını işletiyor, kaçınılmaz olanı araştırıyor, Tanrı varlığını kanıtlama formülleri yaratıyor, karmaşık aksiyomlar kuruyordu. Büyüleyici bir kişiliği vardı, erkek gözüyle bakıldığında bile çekici bir adamdı. Saçları erken kırlaşmıştı, sesi tok ve pürüzlüydü. Tek kusuru olarak içkiye düşkünlüğünden söz edilirdi, bir de sağı solu hiç belli olmadığından karısı Sarolta Jászi'ye çok çektirdiği söylenirdi. Franczek ve karısının, tanıştığımız zaman, iki oğulları vardı. Franczek sık sık Layla'ya şükrederdi, milyonlarca sperm arasından oğlan olacak hücreyi seçen, sonra onu Rabbin huzuruna çıkararak, en yüce semavi kudretten çocuk *zaddik* mi olacak yoksa *raşa* mı karar vermesini isteyen melek Layla'ya. Yani iyi insan mı olacak kötü mü? Zengin mi olacak fakir mi? Layla, Gyula'ya iki kez lütufta bulunmuş, iki kez vücudundan seçtiği bir hücrecikle, yaşamını çocuklarında sürdürmesi imkânını sağlamış, Gyula da zaten babasının, büyükbabasının, onun da babasının devamı imiş. İki oğlu olması gururunu müthiş okşuyordu, bu becerisinden son derece mağrurdu. Layla'nın gözdesi olduğunu, istediği an bir oğlan çocuk dölleyebileceğim iddia ediyordu. Erkekler hem inanıyor hem inanmıyorlardı Franczek'e, ama söylediklerini kıskançlıkla dinliyorlardı.

Kanımızın kalıtım yoluyla çocuğumuza geçtiğini bilmekten daha büyük mutluluk olamaz hayatta!

Franczek evli barklı olmasına hiç aldırış etmez, hafta içinde de keyfi istediği zaman Dezső'lerde vakit öldürürdü. Sadece o yaz değil, biz artık çoktan Feketaváros'a gittikten sonra, derslerin yükünden kendimizi ancak cumartesileri kurtarabildiğimiz zaman da bu böyle devam etti. O sıralarda hep bir şeyler kaçırıyormuşum gibi gelirdi bana, halkanın bir zinciri daima eksik kalıyordu. Nasıl olurdu da nereye gideceğimize, kimin bahçesinde çiçeklerin nasıl sevişiğini, özsularınm nasıl buharlaştığını seyredeceğimize artık yalnızca o karar verebilirdi?

Gyula aklına estikçe Rabbi suçlar, o sıralarda bizim nutkumuzun tutulmasına aldırış bile etmeden, sanki biz de O'nun yarattığı dünyayı yeriyormuşuz gibi davranırdı.

Yarabbi, diye rol yaptığı besbelli bir tavırla haykırırdı: Gel kabul et ki, yaratılış sırasında iyiyi hassas teraziyle ölçerek dağıtmamışsın!

Keyfi olmadığı zamanlar, yani hemen her zaman, teselliyi Eyüb Peygamber'in kitabında bulurdu. Ben o zamandan beri hâlâ bunu hazmetmeye çalışıyorum, hem sarsıcı hem de korkunç geliyor bana. Nasıl olur da insan, başkalarının çektiği çilelerle karşılaştırarak kendi durumuna şükreder. Nasıl olur da Rabbin İblis'le girdiği bahis yüzünden, en sadık kulu Eyüb'ün başına bile binbir lanet yağdırdığını düşünüp kendi halinden memnun olabilir?

Franczek, semavi kuvvetlere, hatta Sáraság'da tek bir kişinin bile kimler ya da neler olduğunu bilmediği, Seraf meleklerine de aralıksız sövüyor, çocuklarının dışında hayatta gurur duyduğu yegâne şeyin Rabbin kendisinden hesap sormaması olduğunu söylüyordu.

Dayanamadım, başkalarından da pek sorduğu yok, dedim.

Bunun üzerine alay etti benimle.

Ciğeri beş para etmeyenlerle uğraşmazmış semavi makamlar. Kutsal Kitap'ta iki paralık asilerden söz edilmiyormuş. Köpeklerin duası kabul olsa gökten kemik yağarmış. Diyelim biri meyhaneden dönerken hendeğe düşse de, dine imana sövmeye başlasa yani, o zaman çalıların tutuşması mı gerekecekmiş. Bizde hep bu türdenmiş asi geçinenler, öküzü ölse, atlı arabasının tekeri kırılsa, karısı hastaneye düşse, çamaşır makinesinin motoru yansa hemen dine, imana, Rabbe söverlermiş.

Franczek bu amatör isyancıların aksine kendisini, çok ciddi ve sebatkâr bir asi, kendi tarafındakilere ateş eden, doğru yoldan sapmış bir iman havarisi sayıyordu. Hazreti Eyüb şikâyet etmek cüretini gösterip neden kendine bu denli acılar çektirdiğini sorduğunda Rab, kıvılcımlar yağdıran kudretinin ışığıyla kör etmiş onu, yaratılışın muazzamlığıyla caka satmış. Oysa aslında kendi kuşkularına cevap vermek için yapmış bunu.

Gyula, kendine acındırmaktan daha aşağılayıcı, daha zehirleyici bir şey olamaz, derdi.

Üçüncü çocuğu doğduktan sonra şikâyete herkesten çok onun nedeni olduğunu, ama bu kadarcıkla yetindiğini de söyle-

meye başladı. Gerçi onunkisi de az değildi, ama bu konuda çok görmüş geçirmiş sayılan Sárasâg için o kadar fazla sayılmazdı.

Islak, serin bir yaz sabahı Franczek'in büyüleyici cazibesine kapıldık.

Evden çeyrek güğüm kadar birayla yola çıkmıştım, Puszta köşesine, köy halkına yabancı gelen büyük tahta kapılı, iddialı tuğla duvarlı evlerin bulunduğu yere gelinceye kadar susamadım. Halbuki normalde daha meydandaki markete geldiğimde güğümün kapağına biraz bira döker içerdim. Günlerden beri Dezső ile mutfakta can sıkıntısından patlamıştık, sabahları ağzımıza hep aynı istenmedik sözcükler gelmişti. Günler, hiçbir değişiklik olmadan akıp gidiyordu. Üstüne üstlük o gün yine çöp tesislerinden, Feketeváros yönünden, Tisza nehri tarafından, kum, üzüm kokusu ve bilinmeyen kuvvetlerle dolu keskin kuzey rüzgârı esmeye başlamıştı. Bu pis soğuğu bahane ederek Páter'den birazcık şekerli palinka dilenmeye hazırlanıyorduk, eğer olmazsa Bece eve kadar atlayıp bir iki kazak getirecekti. Tam o sırada Sáraság futbol takımı ile Öğretmen Okulu futbol takımı arasındaki maçın yapıldığı taraftan yükselen bağrışmalar bizi o kadar meraklandırdı ki, palinka, kazak falan demeden spor sahasına yollandık. Öğretmen Okulu'nun futbol takımında bir yığın yakışıklı genç koşturup duruyordu, herhalde bu yüzden Eszter ille de maça gidelim diye tutturmuştu. Oturulacak yerler, sahanın kenarındaki Toto-Loto tabelasının yanından başlıyordu ve yarısı silinmiş "işçi sını..." yazısına kadar üstünde oturulabilecek tahtaları da vardı. Ondan ötesi, Köy Meclisi kaç tane sıra yaptırırsa yaptırsın hep sarhoş taraftarlarca kırılıp dökülürdü. Takımları yenik düşenler öfkelerini nedense hep atış tepesinin bulunduğu tarafa düşen sıralardan çıkarırlardı.

Bir yerde durup maçı izlemeye başladık.

Ben fark etmedim, o sırada vasıfsız işçi Gyula Franczek de gelip Toto-Loto tabelasının önünde durmuş. Ondan sonra olanları da görmedim, maç varken böyle önemsiz şeylere dikkat edecek değildim elbet, ama Eszter'in gözünden bir şey kaçmaz. Anlattığına göre dikkati çekecek kadar yakışıklı bir erkek gelip incecik, gözleri ürkek ürkek bakan bir kızın yanında durmuş. Omuzları birbirine değdiği halde aralarında bir cazibe, hatta bir

zerre sıcaklık olduğunu gösteren hiçbir işaret yokmuş. Adam kadına tepeden atan bir tavırla bir şeyler söylemiş, kız kardeşime göre aralarındaki gerginlik elle tutulacak gibiymiş. Adam alev alev yanıyormuş adeta, ama kızgınlıktan değil ve öfkesinin dışarı vurmaması için insanüstü bir çaba sarf ettiği de yokmuş. Bu aşamaları geride bırakmışa benziyormuş, ayaklarının altındaki zemin bütünüyle kaymış gibiymiş. Kadının tavrından inat ettiği belliymiş, ama sertliği, inadı erkeğin her cümlesinden sonra biraz daha yumuşuyormuş, nitekim birkaç dakika sonra yüzüne ürkek bir acı yerleşmiş.

İlginçtir, bu an'ı ben de yakaladım.

Sáraság Kalesi önünde oyuncular birbirlerine girmişlerdi, mahalle arsasında futbol oynuyorlarmış gibi bir kargaşadır gidiyordu, ben birden başımı sağa çevirince o kadını gördüm, güzel değildi ama çekiciydi. Kemikleri meydana çıkacak kadar zayıf ve ince vücudu, hemen göz alan biçimli göğüsleri, badem gibi çekik gözleri vardı. Bir an bakabildim gözlerine, tam göz göze gelmiştik ki hemen başını çevirdi, profilden bakınca Doğulu tipi vardı, hem sadece çekik gözleri ve kuzguni siyah saçları nedeniyle değil; yüzünün hatları ve inceliği de, Sovyet savaş filmleri dizisinde gördüğümüz sempatik bir Moğol artistini anımsattı. Gözlerimi ayıramıyordum kadından, oysa son derece itici bulduğum anları da oluyordu, uyuşuk, budala ve âciz bir kadınmış gibi geliyordu bana, hani erkekleri tahrik edip sonra aptallıkları yüzünden bir zılgıt yiyince kendine acındıran tiplerden. Yanında ona sokulan erkeği daha sonra fark ettim. Erkek dua eder gibi mırıldanıp duruyordu, dinleyenin (tek kişilik dinleyici) nefretten ya da acıdan çarpılmış yüzüne aldırmadan konuşuyordu.

Kadın başını öne eğdi, adama yanaştı, çantasından, açılır kapanır bir ustura çıkardı. Bu türden silah kategorisine giren kesici aletleri, sık sık çıkan kavgalar yüzünden spor sahasına sokmak kesinlikle yasaktır. Sık sık çıkan arbedelerden sonra kontrol sırasında birinin yanında bu türden bir nesne bulunursa, kullanmamış bile olsa, kesin hapse girerdi. Sanki ustura bana doğru açılmış gibi içgüdüsel olarak arkaya doğru bir adım attım. Kadının yanında duranlar da iki yana çekildi, oysa usulcacık çıkarmıştı çantasından, ama usturanın sapı açılınca, keskin bıçağı incecik,

güzel vücutlu bir kız gibi fırlamıştı adeta. Kadın, bir anda etrafa yayılan gerginliği ve dehşete düşenlerin mırıltılarını hiç umursamadan üstündeki çiçekli emprime bluzunu usturayla kesmeye başladı, önce itinayla ütülenmiş yakasını, sonra koltuk altlarını, sonra belini. Erkek öylece kalakaldı, Rabbin uyarısını dinlemeyip geri dönerek baktığı için taş kesilen gibi. Ama gözlerindeki hırslı alev, günahkârlara has titreme değişmedi. Kadın usturayı kapadı, çıkardığı gibi yine usulca çantasına geri koydu, suni deriden çantanın fermuarını dikkatle kapadı. Arada Öğretmen Okulu'nun coşkulu takımı Sárasâg takımına bir gol sokmuştu, maç neredeyse "örümcek futbol" isimli Macar filmine dönecekti, hakem durmadan öttürüyordu düdüğünü ama oyunun çığırından çıkmasını önleyemiyordu, maçın yine kavgayla dövüşle sonuçlanacağı anlaşılıyordu.

Kadın bu kez elbisesini paralamaya başladı, kemikli ince elleri, atmacanın pençelerini andıran uzun tırnakları vardı, elinin üçüncü hamlesiyle, ayçiçeği desenli, parlak sarı renkli ince bluzunu parçalayıp attı üstünden, dudakları sıkı sıkı kapalıydı, ağzından tek bir çığlık çıkmıyordu, yırtıp yırtıp atıyordu giysilerini, bir dakika geçmeden sahanın yanındaki Toto-Loto tabelasının arkasında yarı çıplak kaldı, göğüsleri yükü artık kaldıramayan bir su damlacığı gibi titriyordu, esen serin rüzgârdan tüyleri diken dikendi, cansızmış gibi bir hali vardı, kadife derili harikulade bir heykeldi sanki, aşağılanan, hakaret gören bir kadının, içine utanç dolmuş bir kadının heykeli. Yarı çıplak orada duran, zayıf omuzları arada bir sarsılan kadın, paramparça bir bluz, insanı çıldırtacak kadar çekici ve çekici olduğu kadar da dehşetli bir manzaraydı. Sonra yavaş yavaş eteği kaymaya başladı, önce dizine kadar, ardından ayak bileklerine. Giyinikken son derece muntazam ve güzel görünen vücut çıplakken de hayal kırıklığı yaratmadı, beyaz donun üçgeni, esmer derinin narin dokuları arasından parlayıverdi, meme uçları sivri birer nokta oldu. Bu eşine rastlanmamış hayâsızlık, adeta elle tutulur hale gelen cinsel heyecan, bu şaşkınlık, dayanılmaz bir hal aldı.

Ne halt ediyor bu kadın orada?

Maç yarıda kesildi, ama kimse homurdanmadı, oyuncular sahada durmuş öylece bakıyorlardı. Seyirciler Toto-Loto tabela-

sından geri çekildiler, sadece erkek ve yarı çıplak kadın kaldı ortada. (Ben işte o zamandan beri gerçekten unutulamayacak bir gizem oyununu ancak böyle tasavvur edebiliyorum.) Tam o sırada misafir takımın antrenörü konuştu.

Yoldaşlar, dedi bu çılgın kadını çabuk götürün buradan. Tepeden tırnağa siyahlar giyinmiş asık suratlı bir adamdı. Yoldaşlar, dedi, lütfen bir şey yapın! Ve insanı rahatsız edecek derecede şık ve zarif olan, siyah fon üzerine siyah kareli kravatını düzeltti. Aşağıda, yabani otların bürüdüğü saha kenarında bu türden tipler görmeye alışık değildik.

Kimse kıpırdamadı yerinden.

O sırada "Spor Kulübü" yazılı ofisinin arkasından Pannika Teyze çıktı, bugüne kadar anlamış değilim orada ne aradığını, çünkü Pannika Teyze'yi futbol maçında ne bu olaydan önce ne de sonra gördüm. Elinde kareli, eski püskü bir battaniye vardı. Kadının yanına giderek omzuna attı ve oradan götürmeye çalıştı. Kadın gitmek istemedi, gözlerinde manyak bir ateş, yere kazık çakmış gibi duruyordu. Bunun üzerine erkek yaklaşarak daha kararlı bir hareketle kadını kendine doğru çekmek istedi. Beceremedi. O zaman bütün vücuduyla kadına yüklenerek soyunma odalarına doğru itelemeye çalıştı. Bir homurtu yükseldi kalabalıktan. Gyula Franczek karısından en azından bir buçuk baş yüksek ve yirmi kilo ağır olmasına rağmen karısını yerinden kıpırdatamamıştı.

Bu kadar büyük bir ıstırap yerinden kıpırdatılamaz, dedi Bece. Biraz dinmesini beklemek lazım.

Oraya oturduk. Olanları anlamak için gerekirse aç susuz saatler boyu beklemeye hazırdık. Ama sabır daima sanıldığından daha çabuk tükenir. Demiryolu bekçisi Jancsi Szalma birkaç dakika sonra fısıltıyla, burada olup bitenleri kendisinin de anlamadığını, ama işin evveliyatını bildiğini söyledi. Sırtında battaniye, hâlâ Toto-Loto tabelasının arkasında duran kadının, yanı başından bir türlü ayrılmayan Gyula Franczek adlı vasıfsız işçinin karısı olduğunu artık öğrenmiştik. Daha rahat konuşabilmek için soyunma odalarının arkasındaki arsada bulunan çeşmeye doğru yürümeye başladık. Bekçinin kazları burada otlardı, bir vakitler üçüncü kümede oynamış üç futbolcunun mezarı da bu-

radaydı ve buradan bakınca Camgöz Tót'un bahçesinin arasından anayol, hatta eğer kabristanın kapısı açıksa, otların yosunların bürüdüğü, sağa sola çarpılmış taşlarıyla Yahudi mezarlığı bile görülürdü.

Merak, utanç duyma korkusunu bastırdı.

Biz yeniyetmelerin çeşme etrafında dolaşmamız riskliydi. Zira Sáraságlılardan biri bizi orada görecek olursa güğümlerimizi gece gündüz akan çeşmeden doldurmak istediğimizi düşünebilirdi. Oysa ortaokulu bitirmiş olduğumuz için güğümlerimizde hâlâ musluk suyu olması ayıp olurdu. Beregi'nin annesi Klári Teyze bile Bece'nin güğümünü diploma töreninin hemen ertesi günü evde yapılmış sert köpüklü birayla doldurmuştu. Bu tehlikeye rağmen çeşmenin etrafından ayrılmadık, oralarda dolandık durduk. Hollanda tipi yel değirmeninin bulunduğu taraftaki yol üstündeki kavak ağaçlarının hışırtısı seslerimizi bastırıyor, duyulmasını önlüyordu.

Şimdi geçmişteki olayları düşünürken, herhalde diyorum, biz o zaman *Lamed-vav* seçilmişleri olmuştuk, soğan kokulu Macar toprağının bütün dertlerini yüklenecek hakiki insanlar seçilmiştik. Sahipsiz gölgeler olayını biz "çözmüştük", eğer biz olmasaydık bunun ne derece ciddi bir olay olduğunu köyde kimse anlayamayacaktı, bundan emindik. Eğer Bece o gün, İl Meclisi'nden gelen o şişman yoldaş hanımı sıkıştırmasaydı, o gölgelerin sadece bizim anılarımız, siluetlerimiz olduğunu, yalnızca bizim için var olduklarını bile anlayamayacaktık. Her şey yıldırım hızıyla olup bitmiş, sahipsiz gölgeler olayının çözülmesine en çok bizim katkımız olduğu anlaşılmıştı. Aradan haftalar geçtikten sonra bile herkes şikâyetleriyle bize geliyordu, Ibolyka Fráter, Hildi Számfira, Jóska Futár, hatta Köy Meclisi Başkanı Sándor Guliga ve Kültür Evi Müdürü Mátyás Antal bile. Dezső'ye, gölgelere bir türlü alışamadıklarını söylüyor, ne zaman yok olacaklarını soruyorlardı. Bu "çözümleyici, anlayışçı" rolü yadırgamamış olmamızı bugün gençliğin verdiği enerjiyle açıklayabiliyorum. Dezső'nün topu topu bizden dört yaş büyük olduğunu, bizim ise ortaokulu yeni bitirmiş fırlamalar olduğumuzu hiç düşünmemiştik o zaman. Kesin böyleydi, benim abartılı belleğimin sonradan uydurması değil. Zamanla Bece'nin büyükbabası, Ban-

di Amca ve Klári Teyze de sakinleştiler. Gerçi bu durum, Klári Teyze'nin biraz zoruna gitmedi değil, çünkü yeniyetme oğlunun "erdemlerini" kabul etmek onun için itibar kaybı demek olacaktı ki, itibar kaybı köy yerinde en büyük darbedir, çünkü köyün "sözü" her şeyden önemlidir, yaşamdan bile. Yaşam vardır bol bol, hatta bir türlü bitmek bilmeyen günler sürüyledir, ama köyün belleği tektir. Eğer bir kere kirlenirsen, bir daha asla aklanamazsın...

Sarolta Jászi Franczek, sahanın yanında, sırtında battaniye kıpırdamadan duruyordu. Şaşkınlık önce öfkeli homurdanmalara dönüştü, sonra da umursamaz bıkkınlığa. Kimileri güğümlerini doldurmak için Krematoryum adlı meyhaneye yollandı. Krematoryum adının da bir öyküsü var. Bece'nin büyükbabasına bir gün kenevir fabrikasının yanı başında o kadar hızla yapılan inşaatın ne olduğunu sormuşlar, o da şaka olsun diye "Baksanıza o upuzun bacasından ne olduğu belli: Krematoryum," demiş. Bu şaka köyde epey öfke yaratmış ve köyün en ucundaki meyhane açılınca, serin mahzenine alay olsun diye Krematoryum demiş köy halkı. Bu ad meyhanenin kapısında yazılı değildi ama o sıralarda hiçbir yere isim yazma âdeti yoktu.

Demiryolu bekçisi Szalma da artık spor alanının yanında durup beklemekten huzursuzlanmaya başlamıştı.

Hadi biz de güğümlerimize bira doldurmaya Krematoryum'a gidelim, yolda ben size bu olayın evveliyatını anlatır encamını da çözerim, dedi.

Krematoryum'a giden çamurlu yol, spor sahasının sağ tarafında, bahçelerin seviyesinin altında kalır. Eski Kinizsi Mahallesi evlerinin ardından kavisler çize çize geçer. Budanmadığından dalları her tarafa yayılmış kavak ağaçlarının gölgesinde rahatlıkla gidilir meyhaneye, güğümleri doldurmaya. Delik deşik olmuş makadam yolda, ahırlar, ambarlar, işlikler, küçük bahçeler, arka avlular keşmekeşi gözler önüne yayılır. Terk edilmiş, yıkıldı yıkılacak kerpiç duvarların, yan kaymış saz damların altında, sağında solunda ne ararsan vardır: Kazanlar, tomruklar, alet edevat, sepetler, delinmiş tenekeler, eski güğümler daha neler neler... Önce Camgöz Tót'un evi gelir, iki üç ev sonra da Páter'inki, sonra yolun tam ortasında, bahçelerin en fazla yokuş aşağı oldu-

ğu atış tepesine yakın yerde Bece'lerin evi vardır. Oradan birkaç metre sonra da kenevir fabrikasının toz toprak içindeki tesisinin yanından Krematoryum'a tırmanılır. Burada çok dikkatli olmak gerekir, çünkü balya yüklü Zil marka kamyonlar ve traktörler, fabrikanın eski püskü Robur otobüsleri, hep Krematoryum'un yanındaki yola saparlar, her tarafına kenevir bulaşmış pis IFA marka arabalar da o yoldan büyük bir hızla geçerek göklere yükselen bacaları, Öksüzler Yurdu'nda artık barınamayacak kadar yaşları ilerlemiş olan öksürüklü gençlerin oturduğu tahta evleri artlarında bırakırlar. Gün boyu kenevir ıslatan, akşamları ise Tesla marka teyplerinde Led Zeppelin'i ve Máté Péter'i bağırtan okulsuz, cahil, öksüz gençlerin evlerini.

Demiryolu bekçisi Szalma, Krematoryum'un serinliğinde hava kızışsın diye elinden geleni yaptı. Cümlelerin sonlarını mı yutmadı, uzun etki araları mı vermedi, söylediklerinin ne kadar önemli olduğunu hissettirmek için her yolu denedi. O kaç defa oralarda dolanmışmış, kaç defa kaç şeye tanık olmuşmuş, o her şeyin doğrusunu biliyormuş, söylediği her şey gerçekmiş. Dinleyenler anlattıklarına inandı da. Dezső daha sonraları "herifin sözlerini içtik adeta" demişti, hem Dezső'ye göre ben de şimdi burun kıvırmasam iyi olurmuş, dinlerken pekâlâ kendimden geçmişim. Bilmiyorum Dezső nasıl varıyordu bu hükme, ben o sırada üstüme ağır bir uyuşukluk bastığını, esnemekten nerdeyse çenemin ayrılacağını hatırlıyorum. Mahzenin küflü duvarına asılı armaya dikmiştim gözlerimi, armadaki kızıl yıldızın kenarı kopmuş, iki yanındaki buğday başakları kirlenmişti. Ondan sonra da plastik levhalara yazılı kuralları okumaya çalışmıştım, ama çabucak çalkalanıp dizilen bira bardakları arasından ancak partinin aldığı en son ciddi tedbiri okuyabildim "Sabah saat dokuzdan önce alkollü içki servisi yapılmaz!" Çok iyi hatırlıyorum, daha sonra da Dezső'nün yüzünü incelemiştim, dudağının üzerinde yeni terlemeye başlayan bıyıklarını görünce kıskanmıştım birden, onun yanında ben alelade bir fırlamaya benziyordum, halbuki Amerikan kartallı kemeri masanın altından görünmüyordu bile. Yetişkin bir insan görünümü vardı Dezső'nün, tarak yüzü görmemiş uzun saçları şapkasının kenarından dışarı fırlamıştı. İmrenerek bakmış, birden ona sokulmak istemiştim. Ben

kıvırcık kızıl saçlarımı uzatmaya kalksam da bir işe yaramaz, olsa olsa kafam bir mikrofon başına benzerdi, Bony M'in durmadan kıvır kıvır kıvrılan tek erkek üyesinin kafası gibi.

Bekçi Szalma vaaz verir gibi konuşuyor, kim olduğunu şimdiye kadar bilmediğimiz vasıfsız bir işçinin, genç karısını (kusursuz vücudu gözlerimin önüne geldi), Öksüzler Yurdu'ndan genç bir kızla aldattığını gürül gürül bir sesle anlatıyordu. Dinlerken söylediklerinin gerçekten olmuş bir şey değil de ibret alınması gereken bir misal olduğu hissine kapıldım. Adamın biri sadakatsizlik etmiş, vasıflı bile olmayan Franczek adlı bir işçi, incecik belli bir kızcağızı şatonun duvarına dayamış, sonra kalın aletini, iki ince diş sarmısağın arasına yerleştirebilmek için birazcık dizlerini kıvırarak kızın arkasından abanmış, o kadar bastırmış ki, duvar taşları kızcağızın avucunu sıyırmış. Bütün bunlar gerçek değilmiş gibi geliyordu bana, hani Hazreti İsa'nın tohum bile olmayan tohumları serpmesi gibi, ya oraya düşer ya buraya, ya çıkar ya çıkmaz.

Gyula Franczek adını ilk defa bir demiryolu bekçisinin meyhanede çektiği bir "vaazda" duymuş olmamız ne kadar aptalca bir rastlantıydı. O zaman onu asıl niteleyenin bu meyhane vaazının içeriğinde değil, biçiminde olduğunu henüz bilmiyorduk. İmansızlık onun özündeydi, somut olgularda değil. Sonraları her şeyde kutsallığın varlığını ya da yokluğunu arayıp gösterirken nasıl ağzımız açık dinleyecektik onu... Zaten bize hitaben konuşmaz, söylediklerini vaaz veriyormuş gibi, Cicero belagatiyle işlerdi.

Bize hikâyeyi anlatırken ikide bir şaşıran Szalma gibi değil!

Szalma, Franczek'in kendini nasıl Öksüzler Yurdu'ndaki kızın sımsıcak yerinin büyüsüne kaptırdığını anlatırken kendinden geçmişti. Sonra kız sayacılık mesleğini öğrenip de Öksüzler Yurdu'ndan ayrılacak yaşa geldiğinde Franczek, ailesini, egzotik karısını ve iki oğlunu o kız yüzünden terk etmiş. Szalma bunları ballandıra ballandıra anlatırken, kendimi dernek toplantısında bu olayı incelerken hayal ettim: Ne kadar basit bir hikâyeydi, olay bile denemezdi. Yazık olmuştu maçın ikinci yarısını seyretmediğimize. Köyün delikanlıları beraberlik golünü attıktan hemen sonra beleşten bir gol yemişler (bu golle Öğretmen Okulu takımı

yine galip duruma geçmiş), bunun üzerine fena halde bozulmuş olduklarından – "yoksa efendi adam yediği golleri kabul eder"– seyircilerin de aktif işbirliği sayesinde, – öğrenciler takımından birkaç gencin kemiklerini kırmışlar. Bunları hep kaçırdık.

İleride olacakları belki de o zaman sezmiştim. Kim bilir?

Aradan şunca zaman geçtikten sonra olayları hatırlarken Franczek'in manevi teröründen daha en başında ürktüğümü yadsıyamıyorum. Şakaklarına kır düşmüş böyle birinin, aramıza girerse, ister istemez lider rolüne soyunacağını hissetmiştim, ben ancak laf ola kalabilirdim başkanlık pozisyonumda. Anlaşılan, bundan böyle dağarcığımdan inandırma yöntemini çıkarmalıydım. Kalacak olan bol miktarda inat, öfke ve suskunluktu.

Arada Krematoryum gelenlerle dolmuştu, bakışları güven ve pırıltı dolu taraftarlar, güğümlerini doldurdular, hafiften el enseler, şaplaklar, anlatılan fıkralar arasında iş yumruklaşmaya kadar vardı. Meyhane halkının çoğunluğunun fikrine göre Szeged gençliği köteği hak ediyordu, bu fikre sadece Krematoryum'la rekabet halinde olan meyhaneci Olah katılmadı.

Zaten bütün ilde adımız deliye çıkmış yoldaşlar, diye bağırdı, bu kabalığa ne gerek var?

Meyhaneci Olah'a, vaktiyle özel meyhane açabilmesinin karşılığı olarak, gizlice köyde partinin sözcülüğünü yapması görevinin verildiğini bilmeyen yoktu, ama kimse aldırmıyordu buna.

İhtiyar Töre, "Olah yoldaş, bakıyorum şimdi güvercin ruhlu olmuşsun, zamanında neden engel olmadın ki?" diye bağırınca, bu lafa Olah yoldaş da dahil orada olanların hepsi güldü.

Szalma'nın söyleyecekleri aslında bitmişti ama hikâyesini bir türlü toparlayamıyordu, dönüp dönüp yeni baştan anlatıyordu. Aldatılan, terk edilen Sarolta Jászi utancından annesinin evine, bütün "e" harflerini "ö" diye telaffuz eden o gülünçlü taşra şehrine taşınmış. İki haşarı oğlu babaları olmayınca haylazlığı büsbütün ele almışlar. Demiryolu bekçisi defalarca tekrarladı densiz oğlanların Mindenszentek istasyon şefinin samanlığını iki defa ateşe verdiklerini. Dahası da varmış. Szalma, oğlanların öğretmenlerine el sarkıntılığı yaptıklarını da biliyormuş. Gyula Franczek'e gelince genç kadınıyla eve yerleşmiş, yoğun ve güçlü tohumlarını sık sık kızın genç rahmine boşaltıyor-

muş, komşuların anlattığına göre o sıralarda kız inleyip duruyormuş, Gyula nihayet rahatlayınca kızcağız yürek paralarcasına ağlamaya başlıyormuş. Gyula, Layla'nın gözdesi olduğunu eskiden beri o kadar çok tekrarlamış ki, herkes pek yakında kızın ona bir oğlancık doğuracağından eminmiş. Bu da olursa artık Franczek'in çalımından geçilmeyecek, çeyiz hazırlamak zorunda kalmamak için kamışı nasıl doğrultmak gerektiğini kesinlikle bildiğini herkese söyleyebilecekmiş. Ama Szalma'ya bakılırsa Franczek'in damarlarında dolaşan kan bütün gayretlere rağmen üçüncü kez de hâlâ kimseye miras kalmamış. Genç karısı, komşusunun anlattığına göre, her dolunay zamanı karın sancıları yüzünden inim inim inliyormuş, ne ısırgan otu yardım ediyormuş ne başka bir şey.

Bu arada Kooperatif Başkanı Gábor Töre'nin babası olduğu için köyde saygınlığı olan İhtiyar Töre, meyhaneci Olah'a laf atmaya başladı: Yoldaş söylesinmiş bakalım, "kutsal üçlü"nün dışında, yoldaşların masal dünyasında hangi "kutsal" üçlüler varmış? "Macar'ın hakkı üçtür", "iki olmadan üç olmaz" gibilerini sıralasmmış, hadi! Dezső, Camgöz Tót ve Számfira Öğretmen, Meyhaneci Olah'ı, Töre Baba'ya saldırmasın diye güçbela tutabildiler. Üçüncü Şube'nin jurnalcisi olduğu bilinen Olah doğrusu arada bir köteği hak ediyordu.

Jancsi Szalma'nın bilgisi tükenmişti. Spor sahasında geçen olayların nasıl başladığı, gerginlik içinde geçen fısıldaşmaların neler olabileceği biraz anlaşılmıştı. Eski sevgililer yine biraz sohbet etmişler de denebilirdi olup bitenlere ama olayın en ilginç tarafını hâlâ bilmiyorduk: Sarolta Jászi neden paraladı elbiselerini?

O gün bu konu üzerinde durmadık artık. Bece Beregi Krematoryum'da başka bir masaya, Piri Gyári'nin yanma geçti. Çok bayağı bir şekilde asılmaya başladı ona. İlk defa olmuyordu Bece'nin âşık rolüne girerek, güzel ama budala Piri'nin kulağına bir yığın aptallık fısıldaması. Kızın adı hafifmeşrebe çıkmıştı. Anlaşılan Bece dostum, kız bu söylentiyi doğrular umundaydı. Beregi her gün tekrarlardı: Liseye sadece kuşu kalkmayanlar bakir gidermiş. Onların arasına karışmak istemiyormuş. Dezső evine gitti, Eszter bir köşeye çekilip fabrika işçileriyle yirmi bir oynamaya başladı. Ben masadan masaya geziyordum ki

birden baktım, gözleri çakmak çakmak olmuş Beregi, masanın altından Piri Gyâri'nin bacağını mıncıklayıp duruyor. Birden yüreğim sıkıştı. Fena halde öfkelendim. Nasıl olur da Bece başarır bu işi, demek artık lisede kuşu kalkmayanlar arasında sayılmayacak, oysa ben bu damgayı yemekten kesinlikle kurtulamayacağım, en ufak bir gayret göstermiyorum ki! Ne kadar isterdim Bece'nin de benim gibi olmasını!

Bece ile meyhaneden çıktılar, gülüşerek, sağa sola yalpalayarak sahaya doğru yürümeye başladılar, Beregi durmadan, bir paket tutarmış gibi, Piri'nin poposunu avuçluyor, Piri gülerek çığlıklar atıyor, "Elleme beni," diye cilve yapıyordu. Birkaç adım arkalarından gidiyordum, utancımdan yerin dibine giriyordum ama kendime hâkim olamadan bir gölge gibi takip ettim onları. Eğer o sırada geleceği görseydim, kısa bir süre sonra Feketeváros maceralarımız sırasında gene benzer durumda kalacağımı bilseydim, utançtan kahrolur, hemen geri dönerdim. Sapık bir röntgenci gibi izledim onları, hem sadece kıskançlıktan değil, ne olacağını merak ettiğimden.

"Böyle iyi, çok iyifin," diyordu peltek Piri, onu sahanın arkasındaki kenevir tarlasına yatırmış Bece'ye. Kocaman kenevir dokurcunları arasına, atla çekilen eski demiryolu arabasının rayları boyunca ufak ufak kenevir kümeleri yığılmıştı, dört köşe evler büyüklüğünde dokurcunlar arasında yerleştirilen bu ufak kümeler bir Kızılderili kampının çadırlarını andırıyordu, terk edilmiş bir Kızılderili bölgesinin boş kalmış çadırları gibi ta ufka kadar yayılmıştı. Beregi piston gibi ileri geri işliyordu, ben onları seyrederken kendimi yedim durdum, arada bir etraflarında uçuşan sülünler işlerini aksattıkça "Oh olsun!" diyerek seviniyordum. O anlarda Piri zorlanıyor, eski havasına tekrar girebilmek için kıpırdanıp duruyor, başını sağa sola çeviriyor, gelen giden biri var mı diye etrafı gözlüyordu. Boynunu uzatmaktan damarları çatlayacaktı neredeyse. Sesini iyice kısmıştı, inleyişleri ancak duyuluyordu, sanki keskin bir makasla yarısından kesilmişti sesi. Her şeyi içine atıyor, hiçbir şeyin dışarı çıkmasına izin vermiyordu. Sonra yavaş yavaş gevşedi ve kendisini seyretmeye başladı, meraklı ve neşeli gözlerle kendine, Bece'nin tempoyla gelip giden karnının örttüğü kasıklarına bakıyordu. Fazla bekle-

mesi gerekmedi, Bece daha bir iki gelip gittikten sonra Piri başını arkaya atıp solumaya başladı.

"Güzel, Bece, devam et, çok iyifin," diye haykırdı gene.

Orada benden başka kimse yoktu, yine de gördüklerim aslında başka bir nedenden ötürü ilginçmiş, Piri'nin küçük, belli belirsiz memeleri beni ilgilendirmiyormuş gibi yaptım. İncecik vücutlu kızın içerlek karın duvarının orgazm sırasında gizemli bir güç tarafından daha da içeri çekilmesini görmek bana heyecan vermiyormuş gibi davrandım.

Belki de bastırılan sesler daha fazlasını istiyor, kütle diğer kütleyi çekiyordur, atalet diğer ataletsizliği.

Piri herhalde soğuk toprakta üşüdü, Bece'nin üstüne çıkıp ters oturdu; karanlıkta bile görüyordum zayıf karnının iç tarafına çarpan kamışı. Bunca Kızılderili çadırı arasında ufacık bir çadır daha diye düşündüm. Piri ufak çığlıklar atarak kıvranırken kenevir tarlalarının tozlu havasına büyülü sözler fısıldıyordu sanki.

Ertesi sabah uyandığımda içimden birkaç sözcük kopup çıktı dışarıya: *Uçlar, beyaz karaciğer, haysiyet, enfeksiyon, çömezin takkesi*! Aklıma Peder Áron'un uyarısı geldi, sabahları dudaklarımıza üşüşen bu bilinçdışı sözcük hücumuna ilişkin olarak hemen her ayinde tekrarladığı uyarı: Gerçi kimilerine göre bunlar büyük azizlerin varlığına bağlanabilirmiş ama "dudaklarımızın sabahları böyle başına buyruk" olmalarına transandantal anlamda aşırı önem vermemeliymişiz. Biz Katolikler, seçilmişler arasına kolay kolay alınmazmışız. Hele biz Macarların durumu daha da zormuş. Buna bir de biz taşralıların en sonuncular arasında bulunmamız talihsizliğini eklemeliymişiz.

Sáraság köyünün Katolik papazı Áron Avarka'nın bu görüşüne katılan pek yoktu köyde. Köyün çoğunluğu, yarı uyanık yarı uykulu bilinçdışı bir haldeyken ağzına gelen bu sözcüklerden geleceğini okuyordu. Cemaatin görüşüne göre Peder Áron daha çocuk yaşta yabancı diyarlara gitmiş, ancak kardeşinin ölümünden sonra Sáraság'a geri dönmüş, onun için bu kadar mankafa imiş. Dışarıda kaldığı sürenin kötü etkisinden bir türlü kurtulamıyormuş. Geri dönüşüne gelince, kimilerine göre komünistlerin kurduğu "barış papazları" hareketine katılmadığı için, kimi-

lerine göre ise tam tersine komünistlerle işbirliği yaptığı içinmiş. Doğrusunu öğrenemedik bir türlü, geri dönmesi bir ceza mıydı yoksa bir çocuk oyunu olan "son gelen başa geçsin" oyununun bir türü mü? İlk zamanlarda Áron Avarka pek çok kişinin sevgisini ve saygısını kazanmış, ağabeyi Pista Avarka'nın ölümünü de metanetle ve tevazuuyla karşılamıştı. Fakat Pista Amca'nm ruhu köye geri gelmeye başlayıp da, birçok kaliber'i ziyaret edince, Áron saygınlığından çok şey yitirdi. Çalman fotoğraflar sahipsiz gölgeler olarak duvarlara çıktığı zaman Pista Avarka Amca'nm ruhu çok etkin rol oynamıştı. O zamana kadar kuşkusu olanlar bile Pista Amca'nın ruhunun arada bir köye geldiğini kabul ettiler. Pista Amca'ya akciğer tarama muayenelerine davetiye gönderdiği için "öküz işte n'olacak" dedikleri Köy Meclisi Başkanı Sanyi Guliga'dan özür dileyenler bile çıktı. Varsın göndersin bundan sonra da dediler. Bu çok kötü etki yaptı Peder Áron'un saygınlığına. Peder Áron tek bir kaliber'e olsun inanmıyordu, bir zamanlar St. Benoit tarikatı rahibi olan Páter'e bile. Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira sosyalist köy toplantısında, Avarka Amca'nm mezarından çıkarılıp kilisenin bahçesine gömülmesini önermiş, böylesi yakışık alır, demiş. Nedense partinin sıra neferleri yoldaşlar da, herhalde Rabden aynen bizim korktuğumuz gibi korktuklarından, yarım ağızla da olsa bunu kabul etmişler. Peder Áron hırsından çatlamış, bunu hak edecek bir şey yapmış olmadığı için kardeşine ayrı muamele edilemeyeceğini söylemiş. Bütün köyü lanetlemiş ve kısa bir süre için de olsa, Szeged-Csanad piskoposluğunu son derece sevindirerek, Sáraság'daki "özel susama" olgusunu da inkâr etmeye başlamış.

Bu lanetli topraklarda seçkin bir kutsal varlık yoktur!

Başlamış güğümsüz dolaşmaya. Ne var ki bu isyanının sonucunda, adım başı bir yerlere sığınmak zorunda kalmış. Nepomuklu Aziz János'un heykeline kadar gitmesi bile saatler alıyormuş. Şatonun bahçesinin karşısındaki yüksek taş sütunun üstünde bulunan Kutsal Üçlü heykeline, evinden bir kilometre mesafede olduğu halde, zar zor varabiliyor, kızgın güneş altında perişan oluyormuş. Bir türlü defnedilemeyen naaşlarda yaralar çıkmaya, hatta bazıları kokuşmaya başlayınca, gömlek değiştirir gibi fikir değiştiren Baş Ruhban, pederi bizzat uyarmak zorunda

kalmış. Güya gönderdiği yazıda şöyle deniyormuş: Sáraság'da insanların güğümle dolaşmaları "âdet olduğuna göre" pederin kendini bunun dışında tutması arzu edilmemektedir.

Uzun lafın kısası Peder Áron sabahları bizlere hücum eden sözcüklerin anlamını fazla büyütmemize izin vermiyordu, hele bunları birleştirip cümle yapmamızı kesinlikle yasaklamıştı, yarı uykulu haldeyken sözcüklerden birkaç hece düşebilirmiş. Bu bilinçdışı sayıklamanın her unsurunu hatırlayacak akıl yokmuş bizde, eksik bir şey kalırsa felaket olurmuş. Diyelim sözcükleri büyük bir dikkatle yan yana getirerek "kendini öldür" sonucunu çıkarırsak bu, "kendini öldürme" demekle aynı şey değilmiş. Sözcüklerin gücüne, tadına, sıcaklığına, rengine yoğunlaşmak gerekirmiş! Bu nasihati benimsemeye gayret ettim ama benim ağzıma o sözcüklerin geldiği sabahın hemen ertesi günü, Franczek, Dezső ve Bece arasında kaypak bir dostluğun temel taşının konduğunu düşününce, *"haysiyet, enfeksiyon, çömezin takkesi"* nin dudaklarıma geldiği o sabahı, kehanet gibi görmemem kabil olmadı.

Çömezin takkesi – bugün hâlâ içimi sızlatıyor.

Bitkin ve adamakıllı tahrik olmuş bir halde eve doğru yavaş yavaş yürümeye başladım, kendi kendime düşünüyordum Piri Gyári böylesine mucizeler yaratabiliyorsa, böyle harika bir vücudu ve istekten çıldırtan yerleri varsa, kim bilir Hildi Számfira anadan doğma nasıldır ve onun sıcak yerlerine girebilmek lütfuna mazhar olan erkek ne hale gelir? Herhalde, dedim eğer manzarayı görür görmez boşalmazsa, hazdan ölür. Futbol sahasına gelince baktım Franczek'in karısı hâlâ olduğu yerde, battaniye sırtından kaymış. Ortalık kararmış halde kocası da hâlâ önünde diz çökmüş, başı karısının karnına gömülü duruyor. Hani babalar analarının karnında büyüyen bebekleri dinlerken nasıl kafalarını yapıştırırlarsa işte aynen öyle. İki koluyla birden kadının bacaklarına sarılmış. Anlamıyor insan şimdi burada kimin kimi affedeceğini. Ne olduğunu tasavvur bile edemedim. Oysa mevcut bilgilerden bir sonuca varılabilirdi artık.

Gyula'nın ailesini terk edecek kadar tutulduğu kız, aradan bir süre geçtikten sonra doktora başvurmuş. Bizim akıllı Protestan doktorlar tıbbi aletleriyle bakmışlar ve her şeyi normal bulmuşlar, vücudun her tarafında kan dolaşımı yolları tıkır tıkır işli-

yormuş, yani kızın rahminin meyve vermesini engelleyecek hiçbir şey yokmuş. Buna rağmen bir türlü oluşmuyormuş bu meyve. Sonunda Franczek de ister istemez Protestanların Kurca kıyısındaki muhteşem hastanelerine gitmek zorunda kalmış, çünkü doktorlar eğer gitmezse kızın tahlillerine de devam etmeyeceklerini bildirmişler. Gitmiş o zaman. İşte tam Szeged Öğretmen Okulu takımı Sárasâg kalesine ilk golü attığı sırada o da muayeneden köye dönmüş. Eszter'in anlattığına göre Malom Sokağı yokuşundan sahaya doğru sakin sakin yürümüş, bilet satılan kulübeye geldiğinde gözü karısına ilişince hafifçe gülümsemiş sanki. Herhalde Sarolta Jászi de "İşin içine şeytan karışınca işte böyle olur," demiştir kendi kendine. Meğer o da kocası kendisini terk etti edeli gittiği Mindenszentek'ten ilk defa o gün eve gelmiş.

İşe bakın hele! İhanete uğrayan kadın ilk defa evine geliyor ve felaketine koşarcasına futbol maçına gidiyor.

Vefasız kocası önce ona doğru sakin sakin yürümüş, hatta aklı sıra kolunu uzatıp sarılmaya hazırlanıyormuş. Yan yana durmuşlar. Omuzları birbirine değmiş. Ne konuşmuşlar? Franczek o kadar uzun uzun ne anlatmış karısına? Bunu hiçbir zaman öğrenemedik. Fakat durum çok açıktı ve iki cümleyle özetlenebilirdi. Doktorun vasıfsız işçi Gyula Franczek'e bildirdiğine göre kocaman kamışından fırlattığı sperm istediği kadar çok olsun, boşunaymış! Çünkü Franczek dünyaya geldi geleli kısırmış. Yoğun, yapışkan boğa sütündeki hücrelerin tümü cansızmış. Önceki evliliğinden –teorik olarak– iki oğlu olduğuna göre ailesinin yanında kalsaymış daha iyi olurmuş, hiç değilse şimdi iki çocuğu olduğunu sanır ve bu olağanüstü nahoş gerçeği hiçbir zaman öğrenmezmiş.

Franczek, karısını spor sahasından ayırmayı nasıl başardı, hatırlamıyorum. Ama önceden haber göndermek zahmetine bile katlanmadan, sırtında hâlâ Pannika Teyze'nin attığı battaniye olan eski-yeni karısıyla evine gitmesi hâlâ gözlerimin önünde. Gyula, Öksüzler Yurdu'nda büyümüş kıza tek bir söz söylemeye bile gerek duymamış, eşyalarını toplamasına bile yardım etmemiş. Karısının yanma oturmuş, tavuk pisliği dolu bahçeye dikmişler gözlerini. Kızcağız aralarında felekten çaldıkları tek bir aşk gecesinden başka hiçbir şey geçmemiş gibi çekip gitmek zorun-

da kalmış. Sonra babaları gitmiş çocukları almaya, onlara da hiçbir şey söylememiş. Şaşkınlıktan küçük dillerini yutan çocuklara eşyalarını toplattırmış, bir araba tutmuş, eve dönmüş. Sanki vaktiyle evden ayrılmak zorunda kalan oymuş, aldatılan oymuş gibi.

Hiç akıl ermez bu işlere. Kim bilir belki sahiden de böyleydi.

Bu trajediden sonra Gyula Franczek, Gogol Tarım Üretim Kooperatifi'nde ambar memuru olmuş. Bu kibar bir iş sayılıyordu. Çünkü malzeme tedarikçisinin, izole edilmiş soğuk geçirmeyen pencereleri, şofbeni, fayanslı banyosu, klozeti olan bir dairesi olurdu. Dahası da var, malzeme tedarikçileri Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi sayesinde sadece Romanya malı değil, Çek malı kapılar da bulabilirlerdi. Romanya kapıları hem çirkindi hem tahta daha fabrikadan çıkmadan yamuluyordu. Malzeme tedarikçileri, refah sosyalizminin –yoldaşlardan sonra– en refah içindeki tipleriydi. Başına gelen o büyük felaketten sonra Kooperatif Başkanı Gábor Töre, Gyula'yı refah içindekiler arasına almış. Bunu neden yaptığını Olah Meyhane ve Pastanesi'nde defalarca söylemiş. O kadar yufka yürekliymiş ki bu kuvvetli, yakışıklı erkeğin aklını oynatmasını istememiş. Franczek birkaç ay içinde Macar ovasını, Nyirség'i, Mátra'yı baştan başa dolaşmış, Tuna boyuna, Balaton kıyısına, Mecsek dağlarına gitmiş, en sosyalist kaplıca kenti Harkány'ı da ardında bırakıp Somogy'a, oradan da daha yukarıdaki Velem'e, hatta Lenti adlı bir yerleşim bölgesine bile düşürmüş yolunu. Yutup hazmettiği her köyde bir şişe coca cola da içmiş. Bece Beregi çok defa arabasının arkasına gizleniyor, Zil marka mavi bir arabayla yolları birlikte aşındırıyorlarmış. Halbuki Franczek, Bece'nin onunla beraber gelmesini yasaklamış.

Sen buralısın, buradan kıpırdayamazsın, diyormuş.

Bece o zamanlar mahzun mahzun biçerdöverlerin, IFA'ların ve antifriz dolu plastik bidonların yanma gidiyor ve sahiden gitmemeye razı olmuş gibi mavi işçi tulumuyla evine dönüyormuş. Franczek, Bece'nin nasıl yapıp geri geldiğine, kamyonete ne zaman nasıl girdiğine bir türlü akıl erdiremediğini hep söylerdi. Pecs'e ya da Szentendre'ye vardıklarında daima arabanın arkasında oturuyor görürmüş onu.

Islak, tutkal kokulu branda bezini açtığında Bece hep "hop dedik" diye dışarı fırlarmış.

Gyula hep tek başına yola çıkar, hep Bece ile birlikte geri gelirmiş. Bece bir defasında Maroslele'de iç avlunun ortasında ciddi bir tehlike de atlatmış. Kaçarken duvardan duvara kadar beton avludan nispeten kolay geçmiş ama arkasından gelen köpek de parmaklığı çabucak aşmış. Ne oluyor diye verandadan dışarı doğru bakan Franczek'in anlattığına göre Alman kurt köpeği cinsinden bir canavarmış Bece'yi kovalayan köpek. Fakat Franczek dışarı kaçan Bece'yi görmemiş bile, çünkü o sırada ev sahibinin karısını becermekle meşgulmüş.

Bize anlatırken, bu kadar ılık bir yağ tabakasına o güne kadar dokunmamıştım, demişti. Aynen domuzun iç tarafı gibiymiş. Sanki derisi yokmuş kadının. Minicik memeli, iri yarı bir kadınmış, gıkı çıkmıyormuş, "Kendimi kamışıma vermiştim, aklıma bile gelmedi Bece'nin tehlikede olduğu," demişti.

Gözünü kan bürümüş canavar köpek az kalsın yakalıyormuş Bece'yi. Zavallı Bece tel örgüsü çitten bir buçuk metre kadar yüksekteki demir kapıya tırmanmış, ileri geri sallanan kapının tepesinde tutunmaya çalışıyormuş.

Gyula'ya yeter kes artık, kız kardeşim de burada demiştim ama o aldırmadı. Kadının altında koyu kahverengi çuval gibi bir kumaş seriliymiş, o kadar batıyormuş ki kumaş, avuçları acımış, acaba bu kadının sırtı ne haldedir, diye düşünüyormuş. Tam o sırada yan gözle, kadının arka bahçede domuzların ağılları arasında bir şeyler yapan kocasını görmüş, meğer o da "bu it neden bu kadar havlıyor acaba" diye arada bir başını kaldırıp bakıyormuş. Gyula adamı görünce elini sallamış, o da gözlerini kısarak bakmış, acaba kim bu el sallayan, diye ama sonra vazgeçmiş kim olduğunu çıkarmaya çalışmaktan, o da sallamış elini. Franczek, herhalde, diye düşünmüş, kadının kendisi de altındaki çul gibi batan kumaştan yapılmış. Hatta edep yerinin bayağıca iki tarafa açılan dudakları arasından bu batan iplikleri görür gibi olmuş. Kadın giderek kupkuru olunca Gyula, anlaşılan aramıza bir avuç talaş attılar diye geçirmiş aklından, bir yandan da daha derinlere, daha içerilere doğru girmeye çalışıyormuş. Belki yardımı olur diye kafasını yan tarafa çevirmiş, ama orada da inanılmaz derecede uzun bir koridorda kurutulmaya bırakılmış fasulye saplarından başka bir şey görmemiş...

Azazel Sokağı

Tótváros'ta kirada oturduğum evin hemen karşısında iç avlulu, nemli kiremitleri yosun kaplamış sivri damında kocaman bir çanak anten olan bir ev var. Üst katta oturduğum için pencereden bakınca, ancak evin önündeki haşmetli kavak ağacının tepesini görebiliyorum, eğer biraz sarkarsam sol tarafta Katolik kilisesinin cephesi görülüyor, sağda ise Evanjelik kilisesinin. Aşağıda da hastanenin düz damı. Akşamları bir iki bardak şarap içtikten sonra eve dönerken geçtiğim karanlık, dar sokakta birkaç katlı eski apartmanlardan oluşan blokun köşesinde cüsseli bir heykel vardı. Sorup öğrendim, bu heykel yerölçümü yapan bir çifti betimliyormuş, gösterişsiz bir Protestan kilisesinin hemen yanı başında devasa bir sosyalist gerçekçilik şaheseri. Gündüzleri de loş olan sokak, şehrin içinden geçen bir tünele benziyor. Dört sıra meşe ağacı bütün sokağı gölgelemiş, bir sıra meşe hemen kaldırımın dibinde, diğer sıra sokağın yanındaki hendeğin kenarında, karşı tarafta da aynısı. Sokağa sık sık yolu düşen eninde sonunda "Tanrı esirgesin" eczanesinin çaprazlama karşısına düşen Kiliseyi fark eder. İşte heykel tam onun yanında. Bir erkek ile bir kız, ellerinde fotoğraf makinesi ayağını andıran bir gereçle durmuşlar. Bu araçla güya hendeğin kenar yüksekliği ölçülürmüş. Bana kalırsa çukurların nasıl olduğu ancak içine düşüldüğünde anlaşılır, hiçbir hendeği, çukuru, eğilimi ölçmenin bundan daha iyi yolu yoktur. Heykel normal insan boyunun en az bir buçuk misli, şaşılacak şey, nasıl olmuş da şehir belediyesi bu heybetli heykeli bu küçücük sokağa gizlemiş. Arka sokakta yerölçümü heykeli! Olacak şey mi?

Bece, Tótváros'ta bir gün evime gelmiş olsaydı, eminim "Bu heykele hürmeten trafiği durduralım, yaprakların dökülmesini engelleyelim, hatta kabilse güneşe bile yasak koyalım!" derdi. Şimdi düşünüyorum da lisenin ikinci sınıfında artık her sözüyle, her hareketiyle, her davranışıyla tam bir snop olan ve kendini heykeltıraş adayı değil hakiki bir heykeltıraş sanan Bece bu gülünç yapıtı görünce şalını şöyle bir boynuna atıp derdi ki:

Gallérciğim bak burada yerinden oynatılmış, sıraları bozulmuş önemli paneller var.

Sonra yapmacıklı bir tavırla sürdürürdü sözlerini.

Yani, bir vücuttan bazı kısımlar eksikmiş gibi, tam *öyle*, ama dur belki de başka türlü söylemek daha doğru olacak, vücuttan eksik olan bazı kısımlar ağrıyor, sızlıyor sanki. O ağrılara sızılara nasıl tepki gösterilirse işte bu heykelden gelen tepilere de böyle cevap verilebilir.

Bece'nin liseye devam ederken değişen tavırlarını, jestlerini hatta sesini yadırgayarak ve biraz da ürkerek gözlemekle birlikte onu bir süre başarıyla taklit ettim. Fakat aslında András Beregi'nin Sáraság'dan başka bir yere de pekâlâ uyum sağlayabilmesini bir türlü hazmedemiyordum. Çünkü ben buraya bir türlü ayak uyduramıyor, tökezliyordum. Bu halim köyümüzde bizsiz geçen günler arttıkça, Feketeváros'un beni etkilediğini, başka biri yaptığını fark ettikçe beni daha çok huzursuz ediyordu. Belki de doğup büyüdüğüm yere yakışmayan birtakım alışkanlıklarım oluştuğu için kendimi affedemiyordum ve yavaş yavaş biçimlenen yeni benliğimi sevmeye başlamam da ağrıma gidiyordu. Bunlar o sıralar beni uğraştıran birtakım karmaşık duygulardı. Bir yandan farklı olmanın verdiği gurur, öte yandan eriyip bir yerle bütünleşebilme isteği çok daha belirgin bir şekilde ortaya çıkıyordu.

Görünüşte birbirine tamamıyla yabancı olan bu iki duygu nasıl da tek bir ruha sığıyor, birbirini dışlamıyor, varlıklarını birlikte sürdürüyor! Köyümden giderek uzaklaştım, yeni yerime bir türlü uyum sağlayamadım.

Tótváros'ta yalnız başıma gezinirken hep düşünmüşümdür, acaba Bece bu yerölçümü heykelini sapma kadar Sáraságlı olduğumuz sıralar görseydi o zaman ne derdi? O sıralar Bece *nayloni-*

sa ve *yapay kabak sürüngeni* üzerinde kafa yoruyor, okulda adlarını duyduğu ressamları, heykeltıraşları sıralayıp eserlerini, isimlerini, hayatlarını birbirine karıştırarak caka satmıyordu. Heykeli o zaman görseydi herhalde "bundan daha gerçekçi bir esere şimdiye kadar rastlamadım" derdi, çünkü herkese söylemezmiş ama sabahları, hep vücudunun santimetre kalınlığında paçalara bölündüğünü hissedermiş, hem kıkırdaklardan da değil, hiç olmayacak yerlerden, ne bileyim örneğin baldırının tam ortasından veya midesinin hemen altından. Hiç kıpırdamamak gerekirmiş o zaman, çünkü organları bir arada tutan şey ağırlıkmış, örneğin karaciğer ya da kalp yerinden kaymıyorsa, diğer organların ağırlığı bunları bastırıyormuş da ondanmış. Yani kısacası, akşamdan kalma bir günün sabahında ruh çekip gidecek olursa, kütleyi bir arada tutacak olan kütlenin kendisiymiş. Bece bu söylediklerine ölüme inandığı kadar inanıyordu.

İki Beregi arasında ne dehşetli fark var! Eski Beregi'nin sesinde muziplik, yenisinde kibir. Eski Beregi yerölçümü heykelini görünce öylesine heyecanlanıyor ki, heykele doğru dürüst bakmadan ateşleniyor, yıldırımlar saçıyor, oysa heykeldeki taştan kızın eteğinin altından görünen dayanağı fark etmedi, devasa heykel devrilip yerle bir olmuyorsa, bunu yer ölçen kızın bacakları arasındaki kalın taş yığınına borçlu olduğunu, bu kütlenin eteğe doğru yaklaştıkça giderek başka biçim aldığını, yoğrulup işlendiğini, bedene doğru yükselerek onun bir parçası haline gelmeye çalıştığını görmedi. Eski Bece ne kadar sevinirdi böylesine samimi bir amatörlük keşfettiği, insan zaafının harikuladeliğine yeni bir kanıt bulduğu için. "Ne harika bir şey," derdi, "heykeltıraş paraya ve emeğe acımadan dayanağı saklamaya çalışmış, cepheden bakıldığında az görülsün diye kızın bacaklarını eğri yapmış." Yeni Bece ise alaylı alaylı güler, "Ay amma da zorlanmış zavallı, insanın içi parçalanıyor," derdi, "o ne öyle oradaki? Bar tezgâhı sandalyesi mi, puf mu, yoksa koltuk değneği mi?"

Dezső ne derdi acaba? Eğer berber dükkânına taşınmasının nedenlerini anlattığı zamanki ruh haliyle beni ziyarete gelseydi, mutlaka "doğru karar vermişsin" derdi. Evet, eğer *büyük kavgadan* sonra yeniden buluşsaydık da, ona yerölçümü heykelini gösterebilseydim, herhalde böyle derdi.

Dezső Metz taşrada bambaşka bir insan oluyor, özgüvenini yitiriyor, beceriksizce, acemice hareketlere başlıyordu. Güya serbest davranmaya çalışıyordu ama ukala Protestanlar arasında zorla gülümsemeye çalışırken ellerinin titrediğini kaç kez görmüştüm. İçkili olduğu zamanlar, doğduğu yere Sáraság'a çakılıp betonlaştığını, köklerinin adeta magmaya saplandığını itiraf eder, bunun ne demek olduğunu sadece kendisi kadar Sáraságlı olan birinin anlayabileceğini söylerdi. Dezső'yü, okula başladığımızdan *büyük kavgaya* kadar geçen bir buçuk yıl içinde değil, bu şehre, Feketeváros'a bile çağırmadık. Buna rağmen kaç defa hayal etmiştim, şimdi şunu görse ne yapardı, hangi sokak hoşuna giderdi, neyi bildik tanıdık bulur, neden tüyleri diken diken olurdu diye. Hatta buraya alışsa, acaba nasıl biri olurdu, diye düşünmeye, bunu gözlerimin önüne getirmeye bile çalıştım, olmadı. Onu hep şehre misafirliğe gelen avanak bir köylü gibi giderek daha sıkılgan, daha çekingen davranır hayal ettim. Örneğin yerölçümü heykelini görse benim, Rabbin lanetinden ve geçmişinin mirasından yoksun bu yabancı ruhlu şehrin kütüphanesine kapılanmamın doğru olup olmadığına sanki bu gülünç heykeli inceledikten sonra karar verebilecekmiş gibi davranırdı herhalde. Orada çaresiz dikilip durur, şapkasını düzeltir, parmaklarını çıtlatır, Sárasáğ halkını, ellerinde suni deri çantalarla dolaşan emeklilere, uykusuzluktan gözlerinin etrafı kızarmış fırlamalara değiştirmemin benim için ne kadar büyük bir karar olduğunu anlamış gibi yapardı. Seçilmiş olmanın yüklerinden kurtulup hafifleyivermenin, sabahları hiçbir şey söylemeden uyanmanın, kahveyi yudumlarken kendiliğinden ağza gelecek sözleri değil, sadece *Sabah haberlerini* dinlemenin, güğümsüz dolaşmanın ya da oturup yabancı bir kütüphanenin tanımadık okurlarını beklemenin ne demek olduğunu anlarmış gibi. Harflerin aldattığı yahut terk ettiği okurları, zamanın cümlelerin içinde yaşadığını, harikulade kelimelerde sadece var olan nesnelerin değil, var olmayan her nesnenin gölgesinin bulunduğunu asla fark etmemiş olan okurları beklemenin ne anlama geldiğini. Sözün kısası Desző işin ciddiyetini anlamış gibi davranırdı. Oysa aslında hissedeceği şey küçümseme ve acıma olurdu ve ta içinde bir yerlerde anlam veremezdi bütün bunlara. Zaten neden imkânsızı tasavvur etmeye çalışsın?

Kökleri Sárasag'da olanlar, başka yerde yaşayamaz. Buna yüzde yüz eminim.

Ede Klein'ı *ilk defa* duyduğum zaman Dezső Metz'in heyecanımı ne kadar anlamadığını, coşkumu nasıl mesafeli bir hoşgörüyle karşıladığını öyle iyi hatırlıyorum ki! Ne yapsam vız gelmişti ona. O zaman şöyle demişti:

Tasavvur edilemeyecek olan tasavvur edilemez.

Daha Sáraság'da ortaokul öğrencisiydik. O yıl erken bastıran yaz sıcağı iflahımızı kesmişti. Öğretmenlerin hali de bizden farklı değildi. Derslere hep gecikerek, güğümleri yanlarında, çok önemli bir yerden koşarak gelmişler gibi nefes nefese giriyorlardı. Bizler de en azından on beş dakikada bir güğümlerimize yapışıyorduk, güğümlerin yere çarpmasından çıkan gürültüler diğer sınıflardan bile duyuluyordu. Sekizinci sınıftakilerin çoğunun güğümlerine anneleri sabahleyin suyla karıştırılmış buz gibi bira dolduruyordu, ama bundan söz etmek kesinlikle yasaktı, müfettiş geldiği zaman onun önünde içmek de yasaktı.

O gün ilk ders Rusçaydı. Kati Kitka yoldaşın, öfkesi burnundaydı, yurttan gelen öğrencilere, avaz avaz bağırıyor, "baronlar" da (köy halkı, Öksüzler Yurdu şatoda olduğu için o ismi takmıştı yurtta yaşayan çocuklara) bayan öğretmenin fırçalarını nerdeyse efendice denilebilecek bir vurdumduymazlıkla karşılıyorlardı. Zaman zaman fısıltı ya da cevap vermek arasında bir tonla bir şey söyledikleri, Kati Kitka yoldaşın kullandığı ifadeyle "anlaşılmaz bir şeyler geveledikleri" oluyordu. Hava son derece gergindi. Tam o sırada Hildi Számfira birden bağırdı, daha doğrusu bir çığlık attı, Kati Kitka da o kadar korktu ki yurtlulara karşı başlattığı saldırıyı kesti. Tüy gibi hafif, kırmızı ipek şalını öfelemeye başladı, ağladı ağlayacak bir halde şalının uçlarını birbirine bağlayan altın renkli tokasını çekiştirdi. Gözyaşları göz pınarlarından çıktı mı, yoksa hâlâ ucunda mı duruyordu, anlayamadık. Etli ve buruşuk gerdanı titremeye başladı, bunun olabileceklerin en kötüsüne işaret olduğunu iyi biliyorduk. Hildi Számfira gözlerini kurulayarak bitkin bir sesle, takılmış plak gibi, birbiri ardına defalarca özür diledi.

Affedersiniz, affedersiniz, affedersiniz.

Kati Kitka daha ağzını açmadan sınıfta gülüşmeler başladı.

Ne o Hildi? Kötü rüya mı gördün?

Hildi masum bir sesle cevap verinceye kadar biz kıkırdadık durduk.

Evet, öğretmenim, gene kötü bir rüya gördüm.

Çığlık atışının nedenini öyle gözünden uyku akarak, öyle bir içtenlikle söylemişti ki birden Hildi'ye acıdık, çok samimi, çok dostça yanıtlamıştı öğretmenini, yardım istercesine, sanki soran annesiymiş gibi.

Bece, "Zavallı Hildicik artık doğru dürüst uyuyamıyor bile!" diye fısıldayınca gülmemek için zor tuttuk kendimizi.

Haftalık, aylık programlarla, şekillerle, grafiklerle bezenmiş dersliğimizde beceriksizlik, samimiyet, şaşırma gibi insana özgü davranışların yeri yoktu! Partinin ve Komünist Gençlik Örgütü'nün büroları da dahil olmak üzere köyün her köşesine, her başvurunun kartondan kızıl yıldızların, Marx, Engels ve Lenin amcaların gölgesine sığınılarak, boyun bükülerek yapıldığı Köy Meclisi de dahil her yere yabancıydı bu türden davranışlar.

Yaa, çok üzüldüm, dedi Kati Kitka sert bir sesle.

Hildi Számfira, sağ olun öğretmenim, ne kadar iyisiniz, dedi.

Kati Kitka'nın gerdanı yeniden titredi. Hildi'nin babası da aynı okulda öğretmen olduğu için Hildi'ye hemen bağırmadığını biliyorduk, gerçi salak sevgilisi Gyurka Galy de dahil olmak üzere bütün köy Kati Kitka'dan çekinirdi, ama Kati Kitka çıkarı olacağını düşündüğü herkese yaltaklanırdı. Bu nedenle de Hildi Számfira'nın akıllara durgunluk verecek terbiyesizliğini sineye çekti.

Dersten sonra, avludaki kenefin yanında, ıskartaya çıkarılmış kocaman traktör lastiklerinin üstüne oturduğumuzda Hildi rüyasını ayrıntılarıyla anlattı. Rüzgâr burnumuza hafif bir dışkı ve katran kokusu getiriyordu. Hildi, köyün kadınları ve kızlarından birçoğunun sık sık gördüklerini o zaman öğrendiğim bir rüya görmüş. Rüyasında kır at koşulu bir arabada Matildka isimli genç bakirenin cesedi varmış. Şeytanın puli köpeği başlı uşağı, elinde tuttuğu, sapı haç biçiminde kırbacıyla sırtları yara

bere içinde kalmış atlara ha bire vuruyormuş. Tisza nehrinin ölü koluna doğru yıldırım gibi gitmişler, geçtikleri her yer kana bulanmış, Azazel Sokağı'nda dev gibi ayak izleri varmış, sokağın yer yer çatlak asfaltındaki ayak izlerinin içine kan birikmiş, kışın donmuş gölde açılan deliklerden görülen sular gibi... kenarından kaşıklanmış pelteye benziyormuş kan birikintileri ya da yeni erimeye başlayan buzun aynasına... kır atın çektiği iki tekerlekli araba bata çıka koşturarak geçip gitmiş aralarından.

Hildi Számfira, dar kazağını sırtından çıkarırken, "Ama ben rüyamda Ede Klein'ı görmedim," dedi. "Bu rüyayı görenlerin çoğu Ede Klein'ı da gördüklerini iddia ediyorlar, Ede Klein yoktu!" Bunları söylerken yaptığı sert bir hareket, biçimli göğüslerini titretti. "Arabada oturan, kır atları kamçılayan Ede Klein değildi," diye tekrarladı. "Arabada oturan, ille de o Yahudi manifaturacıydı derseniz, demek ki başı köpek başı olmuş. Kızı öldüren oysa, demek sonradan köpek başına dönüşmüş kafası."

Okulda en çok sevdiğim yer, avluda o ıskartaya çıkarılmış traktör lastiklerinin yığılı olduğu köşeydi. Her günün sessiz can sıkıntısı orada başlardı, yemekten sonra, karnımız doyup da üzerimize ağırlık çökünce orada oturup güneşlenirdik, kızlar sadece orada bizimle konuşur ve güneş çok bunaltırsa, orada üzerlerindeki çizgili eşofman üstünü çıkarıp tişörtlerinin arkasından yeni yeni kabarmaya başlayan memelerini görmemize izin verirlerdi. Bundan daha tahrik edici, daha heyecan verici bir şey olabileceğini hayal bile edemem. Orada, avluya yığılmış traktör tekerleklerinin üzerinde otururken büyük dünyanın ayaklarım altında olduğunu sanırdım, her şeyin sırrını biliyormuşum gibi gelirdi bana.

Ede Klein'ın kim olduğunu benden başka bütün çocukların bilmesi başımı döndürdü.

Bazıları, biraz bozularak, annelerinin de Meryem Ana'nın doğum gününde bu rüyayı gördüğünü, bunda ilginç hiçbir şey olmadığını söylediler. "Ya"lar, "demek öyle"ler arasında kendimi yabancı bir dünyadan gelmiş gibi hissettim.

Nasıl oldu da ben bugüne kadar duymadım bunu?

Yahudi bir manifaturacıyı, Ede Klein adında birini, fi tarihinde sebepsiz yere suçlamışlar: Güya kanını almak için bir

genç kızı öldürmüş. Matild adlı bu bakirenin ertesi gün düğünü olacakmış, ama kızcağız düğününe gelememiş, günlerce aradıkları halde cesedini bulamamışlar, söylentiye göre güya Yahudi manifaturacı, genç kızın cansız vücudunu, kır at koşulu iki tekerlekli bir arabayla Tisza nehrine götürdüğü için bulunamamış kızın ölüsü.

Bir türlü anlayamadım, doğru olsa da olmasa da, madem böyle bir şeyden söz ediliyor, madem Sáraság'da, kim olursa olsun biri böyle bir suçla suçlanmış, nasıl olur da bugüne kadar bunu bana kimse söylemez? Ivır zıvır işleri bıkıp usanmadan yüz defa anlattılar, hırpani kılıklı sarhoş köylüler yıllarca önce yanmış samanlıklarının öyküsünü tekrarlayıp durdular da bundan nasıl oldu da kimsecikler söz etmedi bana! Sinirden, dizlerimin üstünde parmaklarımla trampet çalmaya başladım, boğazım sıkışıyor, ağlamamak için güç tutuyorum kendimi. Komşunun bahçesindeki kuyunun çıkrığını çevirmeye başladı biri, yabani otlar görüşü engelliyor ama kuyuya dalan kovanın sesini duyuyorum. O sudan bir yudumcuk olsun içsem... şimdi o kuyuya dalsam ya da buhar olsam, yok olsam, tek burada olmasam!

Herhalde daha en başından derneğin adının ille de Ede Klein olması için diretmemde bu kırgınlığımın da rolü oldu. Halbuki o zaman Klein efsanesini henüz çözmemiş, büyük bir haksızlığa uğramış olan ve bütün köyü şu veya bu nedenle rahatsız eden bu kişinin benim için ne önemi olduğunu daha düşünmemiştim.

Eski mahallede Páter'in evinin karşısında, çiğnenmiş otların hemen arkasındaki mezarlığın kuzeyinde geniş ve derin bir çöküntü hendeği vardır. Balkonların, mısır ambarları merdivenlerinin tepe sayıldığı köyümüzde buraya haşmetli bir vadi diyebiliriz. Bahar gelince, el değmemiş, budanmamış akasyalarla, çalılıklarla, otlarla, kır çiçekleriyle dolan yemyeşil vadi içindeki incecik yollar, yer yer çalılıklar, gizli buluşma yeri vazifesini de görür. Bazen oralara gider, çalıların aralarına gizlenip güğümlerine tutunan sarhoş köylülerin mezarlıktaki mermer haçların yanında nasıl ağladıklarını seyrederdik. Bir gün gene mezarlığın yanındaki vadinin çayırlıklarından birine oturmuştuk. Bece Beregi, Dezső Metz, Eszter ve ben. Bir türlü sakinleşemiyor, onlara çatıyordum. Nasıl olur da diyordum, en iyi arkadaşlarım bana

bugüne kadar Ede Klein'dan hiç bahsetmediler, kaç kere Tisza'ya doğru bisikletle giderken Azazel Sokağı'nın tozlarını yutmadık mı? Neden bir kere olsun sözü geçmedi? Önem vermemişler de ondan mı? Kim inanır buna? Dalga mı geçiyorlar benimle, ne düşündüğümü, nasıl düşündüğümü bilmiyorlar mı sanki? Köye gelen bir yığın ruhun mutlaka kendisini ziyaret ettiği, köyün en itibarlı kaliber'lerinden biri olan Pista Avarka Amca'nın baş gözdesi Dezső mü bilmeyecek bunu? Aylardır sabahları ağzıma gelen sözleri ona anlatıp durmuyor muyum? Bunlar arasında haftada bir "Cebrail", "Azazel" gibi bizim köyde sokak adları da olan sözcüklerin olduğunu söylemedim mi? Peki ya devlere ne diyelim? Çok defa sabahları uyanınca "dev" demiyor muyum? Bunu anlatmadım mı onlara? Bunları anlattığım vakit söyleyemezler miydi? Bir de arkadaşım olacaklar!

Hırsımdan ağlayacak gibiydim. En iyi arkadaşlarımın ihanetine uğramıştım.

Dezső piposunu temizleyip yeniden doldururken sakin bir sesle:

Bu hırçınlığa son vermezsen kalkar eve giderim, dedi.

Tıs çıkmadı. O sırada Camgöz Tót'u gördük, bisikletine binmiş kanala doğru gidiyordu, bisikletin her iki yanma birer güğüm bağlamıştı, herhalde uzun zaman kalacak diye geçirdim aklımdan.

Eszter kıkırdamaya başlayınca Bece de dayanamadı güldü.

Amma fırça yedik, dediler, başöğretmenimiz olsan bundan fazlasını yapmazdın!

Peki, madem bu kadar önemliymiş senin için, açıkla bakalım neden, dedi kız kardeşim.

Hakikaten anlamıyor musunuz, diye sordum. Hâlâ uzaklaşan Tót'un arkasından bakıyordum. Midemde bir şeyler kıpırdamaya başladı, başım döndü.

Nutuk çekmeye başladığımda, Dezső'nün "ne bağırıyorsun öyle" diye paylayan sesi çok uzaktaymış gibi geldi bana, sanki eski bir gramofondan, Lajos Kossuth'un Sâraság'da yaptığı ve köyün ilk öğretmeni Menyhért Forray'nin balmumu kalıplı silindire kaydettiği, 1848 özgürlük savaşlarına asker toplama konuşmasını dinliyordum.

Hiçbiriniz anlamıyorsunuz, tekrar tekrar görülen bu rüyanın ne demek olduğunu, diye gürledim. Kır at koşulmuş araba, önemli! Arabayı Ede Klein ve puli köpeği kafalı şeytanın sürmesi daha da önemli! Azazel Sokağı'nı dörtnala geçmeleri, devlerin kocaman ayak izlerinde, donmuş göldeki deliklerde görülen su gibi kan birikmesi, bunun kenarından kaşıklanmış pelteye benzemesi ve iki tekerlekli arabanın bunların arasından geçerek bata çıka koşturması, işte bu, hepsinden önemli!

Dezső piposunu nihayet yakabildi.

Anladım lafı nereye getirmek istediğini, dedi.

Kırmıştım onu. Kendine hâkim olmak istiyordu ama sesi titredi. İncinen gururumla isyan ettiğim zaman önemli bir âdeti, yazılı olmayan fakat daha dostluğumuzun başlangıcında oluşan bir kuralı çiğnemiştim. İki kişi arasında teke tek yapılan konuşmalara atıf yapmak kesinlikle yasaktı, özellikle de onlardan biri o sırada oradaysa.

Dezső dudaklarını büzerek tısladı. Bir daha asla söylemeyeceğim sana o çatlak Pista Avarka'nın gevezeliklerini, dedi. Beynine vurdu anlaşılan. Git Peder Áron'a sor! Kutsal Kitap'ta, Hanok'un kitabı diye bir şey yok bile! İhtiyar Avarka öteki dünyada iyice kaçırmış aklını. Kutsal Kitap'ta bu isimde bir herif var, doğru, peder de kabul ediyor bunu. Ölmeden doğrudan Cennet'e gitmiş ve güya Tufan olacağını önce o bilmiş. Tamam, bu kadar işte! Daha ne istiyorsun?

Bece atılarak, o kadar değil, dedi. Bundan fazlası da var yani!

Neymiş bundan fazlası?

Var ya orada işte!

Nerede?

Kutsal Kitap'ta.

Bak sen, dedim Bece'ye, demek sen de aradın ha! Var ya, elbette var!

O zaman Eszter, eğer dedi, bizimle dalga geçmiyorsanız, gerçekten orada yazılı başka bir şey daha varsa, bari anlatın da biz de öğrenelim!

Tufan'dan önceymiş dedim, bu önemli! İlahi varlıklar bakmışlar ki âdemoğullarının kızları güzel oluyor, göklerden yere taşınmışlar ve evlenmişler bu kızlarla, bu evliliklerden devler

doğmuş. İşte bu yüzden tufan oldu, arkadaşlar. Bu aganigi maganigi dalgasını cezalandırmak için.

Dezső öfkeyle, amma da akıllı olmuşsun sen, dedi.

Sayende!

Sayemde mi?

Tabii ya! Sen Avarka Amca'nm söylediklerini anlatınca ben de bunların peşine düştüm, öğrendim. O nedenle de bugün duyunca, Ede Klein'ın bizim köy için önemli bir kişi olduğuna kesinlikle inandım. Kadınların rüyasına girmesi için ona böyle çile çektirmişler! Gerçi başkalarının iddiasına göre, rüyalara giren, katledilen bakire Matildka'ymış, arabada oturan puli başlı şeytan da sabah kahvaltısında melekleri yemiş gibi dişlerini gıcırdatıyormuş. Bu da mümkün. Ama ne olursa olsun her yol bizi Ede Klein'a götürecektir. Onun bahtsız öyküsüdür bize yol gösterecek olan. Eğer şeytan Sáraság'da canının istediği gibi at koşturabiliyorsa, demek ki Rab buna izin vermiş. Peder Áron'a sordum, Rabbin Şeytan'la anlaşma imzaladığı böyle bir vaka biliyor mu diye. Kutsal Kitap'a göre böyle tek bir anlaşma varmış, o da Hazreti Eyüb üstüne yapılan anlaşma.

Anlamıyorum ne demek istediğini, diye birden parladı Dezső, Ede Klein vakasını biliyorum. Feci bir olay, ama eşine rastlanmadık bir şey değil. Pista Avarka Amca'nm anlattığına göre Ede Klein Sáraság'da yaşayan genç bir manifaturacıymış, köyden bir kere daha kaçmak zorunda kalmadan kısa bir süre önce ölüm kampından evine dönmüş. Çoook eskiden olmuş bu iş, kim bilir ne zaman? 40'lı yılların ortalarına doğru olmalı. Bütün bunlardan bize ne? Evet, doğru, onur kırıcı ve son derece acımasız bir suçlama. Rezilce, alçakça uydurma suçlamalardı ona yapılan. İğrenç bir şey, ama o kadar!

Sesini biraz daha yükselterek devam etti. Geri gelip rüyalara girmenin önemini de abartıyorsun! Meryem Ana'nın doğum gününde, öteki dünya işlerine duyarlı olan bazı kadınlar, belki de bir şeylerin vicdani hesaplaşmasını yapıyorlardır. Olabilir, bilemem! Ama bundan fazlasını arama! Kır at koşulu araba, Sáraságlılar kendilerini kolay kolay affedemesinler diye geliyor buraya. Doğrusu ahkâm kesmek istemem ama bana kalırsa kendilerini lüzumsuz yere, hem de iki kere kırbaçlıyorlar. Ev-

vela Ede Klein artık yaşamadığı için. İkincisi de, Pista Avarka Amca'nm kesinlikle söylediğine göre bu olay aslında Béla Fürj adında şehirli bir komünistin başının altından çıkmış! Bu komünist, polis olmadan önce Protestanların şehirdeki hastanesinden yatak çarşaflarını çalan adi bir hırsızmış. Tahkikatı o sürüklemiş yanlış yola, milleti Ede Klein'a karşı o kışkırtmış. Oysa Sâraság'da o Yahudi manifaturacıyı severlermiş, çünkü iyi yürekliymiş; sayarlarmış, çünkü akıllıymış; gıpta ederlermiş, çünkü alçakgönüllüymüş. Daha gencecik olduğu halde ölüm kampında kızıl kıvırcık saçlarına ak düşmüş. Béla Fürj üç hafta boyunca sürdürmüş tahkikatını, bu arada bütün işe yarayan izleri, delilleri, ipuçlarını yok etmiş. Ortada bir tek, eczane arkasındaki kutsanmış yere Yahudilerin sinagog yaptırmak istedikleri ve binayı bir bakirenin kanıyla kutsamak için zavallı kızın kanını son damlasına kadar akıttıkları iddiası kalmış. Dezső gözlerini gözlerime dikerek, çok ayıp, çok utanılacak bir olay bu, dedi. Konuşulacak bir tarafı yok!

Anlamamış olamazsın, inanmıyorum, diye patladım birden. Maden ocağında çalışan beygirler gibisin, kör ve sağır! Başlangıç zamanı kahramanlarının izleri bu köyde yaşıyor: Dile gelen sözcükler, o acayip susama! Bu köy şeytanın denetiminde olduğu için olmuyor mu bunlar? Burada ürünü biçenler, sıra sıra dizenler Tufan'dan önceki ruhlar! Burada duvara kerpiç vuranlar, imbikten palinka çekenler Nuh nebiden kalma ruhlar. Burada daha ruhların tufanı yaşanmadı! Bizim köyde rüyalara girip serserilik yapanlar, ahlaksız meleklerin dev piçleri, Azazel Sokağı'nda asfalt onların dev ayakları altında çöküyor. Ve bu günahkâr topraktan fışkıran kanlar dolduruyor çukurları, yığınla ayak izini!

Midemde bir kazıntı hissettim birden. Hem heyecanlıydım hem inatçı, sanki kaybedeceğim çok şey vardı, sanki orada yukarda Rab de bizim tartışmamızı dinliyordu ve öfkemizi çıkarıp hıncımızı aldıktan sonra önümüze çıkacak ve hesap soracaktı bizden.

Yaşamak ne muhteşem bir şey, dedim, anlamıyorsunuz değil mi?

Kanala doğru başımı çevirince güneş gözüme girdi, birden önümde her şey karardı, birbirine karıştı, ilahi kuşkunun yüzü-

nü görüyorum sandım birden, sadece Şeytan'a dikkat eden dördüncü yüzünü. Çifte tabiatlı Tanrının alaycı ve öfkeli sesi kulağıma bir şey fısıldadı.

Sonunda hiçbir konuda anlaşamadan evlerimize döndük. O günkü hırçınlıklarım sonucunda, Ede Klein'ın anısı daha derin olarak belleklerimize kazındı, birkaç hafta sonra da ortaokulu bitirme töreni sırasında kurulan derneğimize onun adını verdik; fakat aslında Ede Klein'ın başına gelenler uzun süre, Pannika Teyze'nin bilinçdışı olarak daktilo ettiği metne köyde Klein Güncesi adı verilinceye ve günce en aşırı görüşlerin çapraz ateşine düşünceye kadar sadece benim için olayların olayı olarak kaldı.

Sonraları nedense Franczek'in etkisiyle aramız düzeldi.

O günkü atışmamızdan sonra ağzımızda buruk bir tat ve yüreklerimizde yüklü bir üzüntü kalmıştı. O zamana kadar birbirimizi anlamadığımız hiç vaki olmamıştı. Hayatımda ilk defa bu kadar ağır bir düş kırıklığına uğruyordum. O güne kadar farkında olmadığım değerli hazineyi, birine katıksız bağlı olma duygusunu kaybetmek çok acı gelmişti. Yüreğimde onulmaz bir yara açılmıştı. Kendime acımaktan ve yaralı benliğimi düşünmekten başka bir şey yapamaz olmuştum. Ruhumu sigarayla yer yer yakılmış bir çarşafa benzetiyordum. Günlerce birbirimizi ne aradık ne sorduk, sonra yavaş yavaş sanki hiçbir şey olmamış gibi günleri yine birlikte geçirmeye başladık. Arada okul bitti, duvarları sahipsiz gölgeler kapladı, yaz geldi çattı, acımasız sıcak kimsede soluk bırakmadı, güğümlerdeki biralar eğer mahzenlerde soğutulmamışsa birkaç dakika içinde ısındı. Ede Klein ve annesinin gölgeleri, Nepomuklu Aziz János heykelinde, Petöfi Kulübü'nün duvarlarında, giderek daha belirginleşti.

İşte tam o sıralarda bir şey daha oldu. Hem de bir değil iki şey birden!

Sığırtmaç Ignác Gergely bir sabah erken saatlerde ineklere yem vermeye ağıla giderken, yolunu değiştirip Kültür Evi'nin oraya gelmiş, üzeri hafifçe buğulanmış duvarda yavaş yavaş görünmeye başlayan harman makinesinin gölgesinin önünde durup biraz çekinerek, biraz da utanarak gölgede görünen adamı selamlamış. Çünkü gölgenin ortasında çömelmiş olan, onun çok eski-

den ölen babası. Aynen çalınan fotoğrafta olduğu gibi öğle vakti sucuk yerken. Oğul Ignác resimdekinin babası Ignác olduğuna emin. Baba Ignác otuz yıl boyunca kooperatifleşmeye karşı isyan etmiş, komünistlerin ailenin kırk hektar tarlasına, yirmi beygirine, bir o kadar ineğine, makinelerine (bunlardan biri olan harman makinesi tam da çalınan fotoğrafta görünüyor) el koymasını bir türlü hazmedememiş. Bu düzenin yasal olduğunu ve geçici olarak Macaristan'da bulunan Rus makineli tüfeklerinin ömür boyu buraya yerleştiklerini anlayıp kabullenince de kadere boyun eğerek kendisini asıvermiş. Ignác her gün babasının gölgesinin çıktığı duvarın önüne gidip ihtiyarla konuşmaya başlamış. Ignác inatçı ve sebatkâr bir delikanlı, bir iki hafta sonra bütün köy halkı harman makinesinin gölgesinin onların evinden çalınan fotoğraf olduğuna inanmış. Sabah inekleri yemledikten sonra eve dönerken yarım saatçik de olsa gölge önünde duruyor ve hep şöyle başlıyormuş konuşmasına Ignác: Biliyor musunuz babacım... Şimdi artık her şey başka türlü oldu, keşke siz de görebilseydiniz bunları.

Magdika Teyze oğluna bir şey söylemeye cesaret edemiyor, arada bir sesleniyormuş sadece:

Oğlum, gel artık! Yemek hazır!

Bir gün öğlen vakti Ignác'ı, bir yanında Kültür Evi'nin müdürü Mátyás Antal, diğer yanında Köy Meclisi Başkanı Sanyi Guliga kollarından tutup sürükleyerek eve getirmişler. Köy eşrafı tarafından sürüklenmek onuruna erişen Ignác'ı, o gün lokantaya işkembe yemeye giderken, Kültür Evi'nin önünde yerde bulmuşlar, hem bisikleti de üstüne devrilmiş vaziyetteymiş.

Biz o sırada Eszter'le, Olah Meyhane ve Pastanesi'ndeydik. Eszter o gün tam havasındaydı. Uykudan uyandığımda ağzımdan dökülen sözcüklerle alay ediyordu. Neymiş *kasırga, kılcal damarlar, hamursuz, bakire, yatak*, bunlar çıksa çıksa benim ağzımdan çıkarmış, başkası böyle abuk sabuk şeyler söylemezmiş. Tam o sırada Magdika Teyze bağıra çağıra içeri girdi:

Hadi bakalım şimdi yardım edin, akıllı dümbelekler!

Ne olduğunu, ne yardım istediğini bile sormadan fırladım yerimden, koşmaya başladım. Eszter iki güğümüyle zar zor peşimden yetişti. Magdika Teyze küçük bakkalın oraya varana kadar bağırdı durdu arkamızdan.

Korkak sıçanlar, pis Yahudiler.

Hırsından içini kusmuştu. Olanları duyduğumuzu, korktuğumuz için de artık akıl kumkuması gibi görünmek istemediğimizi sanmış. Korkmasına korkmuştum, hem de nasıl! Tek başına hareket etme, karar verme kabiliyetim olmadığından hemen diğerlerini çağırmak zorunluluğunu duydum. Zaten ne kadardır görüşmüyorduk, çok özlemiştim onları. Dezső Metz ile Bece Beregi, Páter'in bahçesinde, sarmaşıkların sardığı tel parmaklığın arkasında, bitli erik ağaçlarının altına oturmuşlar, güneşin devrilmesini bekliyorlardı. Erik ağaçlarının zamklı gövdelerinde iri iri tırtıllar cirit atıyordu. Tek bir söz söylemeden, yüzlerine bile bakmadan nefes nefese girdim bahçeye, arkamdan da Magdika Teyze! Gözlerimi, ağzına kadar toprağa gömdükleri güğümlerine diktim. Sanki canımızı kurtarmaktı söz konusu olan, öylesine koşmuştuk.

Ne oldu Magdika Teyze, dedi Bece Beregi ve hemen pişman oldu sorduğuna, kadın gözyaşları arasında onun boynuna sarılıverdi.

Hadi şimdi yardım edin bakayım, dedi. Ben söyledim size gölgelerle sohbet etmeye gelmez diye, söyledim bunun sonu kötü olacak, diye.

Yapışkan olaylar. Bu isim Dezső'nün ani bir fikriydi. Ben daha uygun, daha iyi bir şey bulmak istedim, bundan iyisi aklıma gelmedi, gelse de tutmamış olacak ki unutuldu, bu kaldı. *Olaylar,* çünkü aynı hafta bambaşka bir şey de olsa bir başka *olay* da Töre Baba'nın başına geldi. Bizim derneğin toplantısında ele aldık bunları, aslında birbiriyle hiç mi hiç ilgisi olmayan iki olaydı ama biz bunları birleştirdik, Metz de geçici olarak bunlara *yapışkan* sıfatını yapıştırdı, böyle de kaldı.

Töre Baba traktöre binene kadar, o gün en azından bir litre erik palinkasım devirmiş. Hani vakti de olmuş doğrusu çünkü gün boyu silonun önünde römorklu IFA'larm kocaman metal platformunu yüklemelerini beklemiş, bu iş bitince Töre Baba traktörüne binmiş ve arkasına bağlı araca yüklenen ürünü, büyük bir ciddiyetle öğütme makinesinin aç karnına, durmadan dönen dişleri arasına sürmeye başlamış. Bütün gün diğer makineler tarlaları dolaşırken o hayvan pazarlama yerinin gölgesinde keyif çatmış,

oğlunun ofisinin önündeki çayırda, yosun bağlamış, ağzı paslanmış su hortumunu yoldaşların nasıl kenara çektiklerini seyretmiş durmuş. Böyle zamanlarda hep duygusallaşırdı, onun oğlu eşit insanlar arasından en eşit olanlardan, hakiki bir müdür! Tanrı onun oğlunu Kooperatif Başkanı olsun diye yaratmış. Bunu düşünürken yüreği sımsıcak olmuş Töre Baba'nın ve o an hemen bir şey içmek istemiş. Bir yudumcuk. Sadece bir yudumcuk. Ne var ki bu yudumcukların, hele hele Sáraság erik palinkası söz konusu olunca, haincesine art arda geldiklerini bilmeyen yoktur. Zaten Töre Baba'nm öğleden sonraları geç vakitler traktörüne körkütük sarhoş oturup evine giderken, şimdiye kadar, bir elektrik direğini devirmemiş, bir bisikletliyi çiğnememiş olması mucizedir. Töre Baba nehir boyu dar bir şerit gibi uzanan köyün iki tarafı kavak ağaçlarıyla dolu anayolunda giderken, o gün yudumcuklar her zaman olduğundan çok daha haincesine birleşmişler. Töre Baba yeni Bécsi meyhanesinin önünde, hatıra levhasındaki yazıya göre adını ünlü bir sendika yöneticisi olan Kató Hámán'dan alan marangoz ekibinin 20 Ağustos Bayramı şerefine yaptığı otobüs durağını az daha sürükleyip götürüyormuş. Napkelet Sokağı'nın köşesini de tam anayola sapmak isteyen Számfira Hanım kapamış. Töre Baba direksiyonun üstüne azıcık abanınca Zetor marka traktör sol şeride kaymış ve posta memuru bayanın Babetta marka motosikletinin yanından kıl payı geçmiş. Tam o sırada Mindenszentek otobüsünü bekleyen Pannika Teyze'nin söylediğine göre bu manevra bile harika bir başarıymış, çünkü Töre Baba o sırada direksiyonun başında düpedüz uyuyormuş. O değil, uykuymuş artık direksiyonun başındaki. Buraya kadar her şey iyi güzel! Ama açgözlülük daima felaketle sonuçlanır.

Her zaman olduğu gibi, Töre Baba susuzluğunu bir türlü dindiremiyor. Traktörüyle bahçesinin önünde duruyor, fakat tam traktörü yerine çekecekken aklına sabah yola çıkarken pencerenin pervazında unuttuğu bir şişe şarap geliyor. Traktörü park edip ondan sonra şarabı almaya gitse on metre kadar yürümesi gerekecek. Buna tahammülü kalmamış olduğundan mutfağın hemen arkasında durup traktörden iniyor ve traktörün arkasına geçiyor. İşte olanlar o zaman olmuş. Şarap şişesini almak için uzanıyor, traktör tam pencerenin önünde. Ama traktörün ar-

kasındaki kol mudur nedir öyle bir şey vardır, ona pulluk, çapa, biçme, öğütme araçları falan bağlanır, işte orada bir makine sanki lazımmış gibi durmadan dönüp durur. Töre uzanınca uçkuru buna takılıyor ve Töre Baba tam şarabı kavradığı sırada makine başlıyor uçkuru kendine doğru çekmeye. Şarap biraz ekşiymiş ama ne de olsa yine de şarapmış. Ne ki uzun sürmemiş Töre Baba'nın sevinci. Dönüp duran, pulluğu, çapayı, öğütme makinesini falan çalıştıran makine, uçkurundan onu da kendisine doğru çekmeye başlamış. Uçkurdan sonra pantolon, don ve diğerleri! Önce aletini, sonra aşağı takımlarını.

Ertesi gün marketin önünde herkes Camgöz Tót'un etrafında toplanmıştı. Camgöz nereden bildiğini söylemiyordu ama Töre Baba'nm alet edevatını makineden kurtardığına yemin ediyordu.

İnanın canlarım doğru söylüyorum!

İnanmayanlar, diğerleri arasında, Gyula Galy, Ibolyka Fráter ve Matyi Antal alay ederek gülüyor, atma, atma diyorlardı, nasıl kurtarır Töre Baba alet edevatını makinenin dişlilerinden?

Camgöz Tót anlatıyordu: Makine aleti yutmamış, sadece kürkünü kapmış. Deriyi ve keseyi kaptığı doğru ama yahu durun anlatayım sonuna kadar! Aletle taşaklar ezilmemiş. Doktorluk ilmi o kadar ilerlemiş ki yumurtaları Töre Baba'nm kasığına yerleştirmişler!

Camgöz Tót'un sözleri gene gülüşmeler, ıslıklamalar, hadi canım olur mu öyle şey laflarıyla kesildi, ama Camgöz devam etti gene. Şaşılacak hiçbir şey yok bunda. Yumurtalar orada da işleyecek. Kıçından deri almışlar, aletini bu deriyle kaplayacaklarmış. Doktor demiş ki Töre Baba'ya, bundan sonra artık kızlarla dikkatli olacaksın, çünkü bu deri eskisi gibi esnek değil...

Napomuklu Aziz János heykelinin hemen arkasında alüvyon ve sumercimeği dolu Kurca nehrinin kıyısından şatonun arka tarafına geçilir. Eski kale zindanının yıkık duvarları, çökmüş tüneller arasından, ısırgan otları, yabani kolzalar, ayak otları, sazlar, söğütler fışkırır; her yere durgun suyun yosun kokusu sinmiştir. En ciddi ve en zor sorunların konuşulması için bundan uygun zula bulunamaz. Şatonun etrafındaki evler köyün en eski evleridir. Köyün yeniden kuruluşunun ilk günlerinden kal-

madır hepsi, Kont Károlyi Malikânesi'nden kalma duvarlar, ahırlar, hangarlar oradadır. Biraz daha yakma, köy papazının evine doğru artık kapıları doğrudan sokağa açılan yüksek duvarlı evlere rastlanır, doktorlar, Yahudiler, rahipler, diğer okuryazar takımı oturur bu evlerde.

Bu mahallede, belki de orada oturan ihtiyarlar yüzünden Rabbin varlığı sanki diğer yerlerde olduğundan daha iyi hissedilir. Hatta belki de Yahudi mezarlığında ve kilisede olduğundan da daha kuvvetli.

İyice kavrayamadığımız bu iki olayı konuşup tartışmak için buraya gizlendik. Önceleri ağzımı açamadım bile. Yere çömeldik. Bece ile benim üstümüzde bir yüzü parlak kumaştan dikilmiş bir şort, bir tişört vardı; okul bittiğinden beri yazları hep bu kıyafetle dolaşıyorduk. Dezső'nün ayağında uzun keten bir pantolon vardı, düğüne gidecekmiş gibi giyinmişti, şık denemezdi, pantolonunun paçalarını bisiklete sıkışmasın diye mandalla tutturmuştu, yine de yetişkinlere has bir görünümü vardı. Çok iyi biliyordum dernek başkanlığı görevimin, Dezső'den bu konu hakkında Pista Avarka Amca'nm ne düşündüğünü bize naklet-mesini istemekten ibaret kalacağını. Ama Dezső buna hiç yanaşmadı. Başka telden çalmaya başladı: László Számfira'ya göre Ignác Gergely'in başına gelen olaya başka zaman da rastlanırmış, Számfira sadece Matematik-Fizik öğretmeni olmasına rağmen akıllı, okumuş bir kişiymiş, sözü yabana atılamazmış. Hatta birçok romanda da bu konu varmış, bir Alman ve belki de Transilvanyalı bir Macar yazar da bu konuyu işlemiş, dolayısıyla bundan o kadar korkmamak gerekirmiş.

Magdi Teyze'nin üzüntüsünden boynuna sarılıp az daha boğacağı Bece, bu bilgide insanı rahatlatacak hiçbir şey yok, dedi. Baksana, Kutsal Kitap'ta dünyanın en iğrenç suçları yazılı, ne olmuş yani? İçtiği şaraptan mest olup sızan bir baba oğlunun edepsizliğine maruz kalırsa, aynı şey zavallı Nuh Peygamber'in başına da gelmişti diyerek teselli mi bulacak yani?

Dezső önce buna cevap veremedi. Öfkelenip geri çekilmek zorunda kaldıysa da konuşmakta gecikmedi. Neyse ne! Hiç önemli değil Ignác Gergely olayı, bu türden şeyler başkalarının da başından geçti, dedi.

Bence haksızdı Dezső, *olay* akıllara durgunluk verecek türdendi ve Kurca kıyısında o yaz günü o cehennem sıcağına rağmen olanlar aklıma geldikçe ben bayağı ürperiyordum...

Ignác'ın işliğine gitmeye karar verdik. Her taraf babasından kalma aletlerle doluydu, püskürteçler, çapalar, kazmalar, süpürgelikler, ince çıtalar, daha neler neler, bunların yanında süt sağma makinesinden yürüttüğü bir yığın inek memesi başı biçiminde siyah lastik vardı, bunları bisiklet gidonlarının ucuna takmak çok modaydı o sıralar. İşliğe girdiğimizde Ignác mısır öğütme makinesinin arkasındaki alçak sırada oturuyordu, halinde hiçbir gariplik fark etmedik. Buna rağmen, başına son derece ciddi bir bela geldiğinden emindim. İşlik hem serindi hem rutubetli; buram buram mısır ve sıçan kokuyordu. Dezső Metz bütün dünyayı o idare ediyor gibisine bir tavır takınarak Ignác'a emretti.

Dışarı gel, Ignác! Bakalım nen var.

Ignác, başka bir çaresi yokmuşçasına gün ışığına çıktı, belki de değişikliği fark etmemizin işe yarayacağını ummuştu. Nasıl bir tesadüfse, Ignác Gergely avluya çıkar çıkmaz kilisenin çanları çaldı birkaç defa. Belki de papazın yardımcısı çocuklar yukarı kaçmış, otomatla oynamaya başlamışlardı, bilemem. Bildiğim şu ki, sığırtmaç ışığa çıktığında kilisenin çanı birkaç defa çaldı. Ignác'ın köpeği dertli sahibinin yanma yaklaşıp elini yalamaya başladı. Ignác gülümsedi. O anda köpek gözünün ucuyla birini görmüş gibi birden dönerek, iki tarafa sallanan yabancı bir gölgeye havlamaya başladı. Bizler kazık çakılmış gibi kalakaldık, bir de ne görelim Ignác Gergely'in ayaklarından her zamanki ince uzun gölgesi değil, bir başka gölge yükseliyor. Bir yabancı gölge! Sucuk yiyen adamın gölgesi, Kültür Evi'nin duvarından kalkmış buraya gelmiş. Ignác'm üzerine konmuş! Kocaman bir palto gibi yapışmış Ignác'a. Nereye giderse gitsin, ne tarafa dönerse dönsün orada, Ignác'ın peşinde, Ignác boşuna harman makinesinin yanma götürüyor gölgeyi, eski yerine bir türlü geri gitmek istemiyor gölge.

Doğrusu şatonun arkasındaki çalılıkta Dezső Metz'in söylediklerine hiç anlam veremedim. Şimdiye kadar belki başkalarının da yabancı gölgesi olmuştur, yabancı bir gölge birine yapışıvermiştir ama ne olursa olsun buna sıradan bir olay diyeme-

yiz. Üstelik kitaptakiler alt tarafı uydurma, burada ise durum bambaşka, Ignác Gergely sabahları artık inekleri sağmaya bile gidemiyormuş, daha gün doğmadan köy halkı yol kenarına birikip Ignác'm gelmesini bekliyormuş. Üstelik Gábor Töre'ye bakılırsa gölgesi, çömelmiş şişman bir şekil aldığından beri inekler de Ignác'dan korkuyorlarmış. Gölge, sucuk kesip yiyen kendi öz babasının gölgesi bile olsa. İnekler korkudan yeterince süt vermez olmuşlar. Daha geç saatlerde çocuklar uyanınca onlar da sokaklardaki hendeklerde siperleniyor, Ignác'm geçmesini bekliyorlarmış, hem yalnız oraları değil, kenevir fabrikasının, Krematoryum'un önündeki yabani ot kaplı hendekler de doluyormuş; Bece'lerin, Páter'lerin, Camgöz Tót'un evlerinin önü, mezarlık, çeşmenin başı, Olah Meyhane ve Pastanesi, marketin önü bile Ignác'ı bekleyenlerle doluyormuş, sözün kısası evine dönebilmek Ignác için işkence olmuş. Gittiği her yerde piç kuruları arkasından bağırıyor, gölgeye taş toprak atıyorlarmış. "Ye baba, ye!" diye bağırıyorlarmış dalgalanan şişman gölgeye. Zavallı Ignác bisikletinin pedallarını çevirip duruyormuş evine doğru, ne kadar ağrına, zoruna da gitse öfkesini içine atıyor kendine hâkim oluyormuş.

Sinirli bir şekilde, işte bu yüzden bu olay bambaşka bir olay, dedim.

Ama ne söylediysem boşuna. Dezső gözlerini önüne dikip durdu, kımıldamadı bile. Sivrisinekler suratında cirit atmaya başladı, hiç oralı olmadı; güğümünde davul çalıyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu, Bece ona bir şey söyleyince bir an için gözlerini kaldırdı, ama tam bir saniyecik, sonra bakışları gene dondu. Arada bir mırıldanıyordu. Bir şey olacağını hissettim. Mutlaka nöbet gelecek Dezső Metz'e. Bütün kaliber'ler gibi delirecek! Kaliber'lerde seçilmişlerin uğradığı hastalıkların envai türü görülür. Korktum ama yardım çağırmaya da cesaret edemedim, baktım Bece'nin de canı sıkkın. En rahat çözüm onu öylece orada bırakmaktı, ama kıpırdayamadık, büyülenmiş gibiydik.

Bambaşka değil, dedi Dezső. Bak Töre Baba'nm kasığındaki haya da başka şey değil. Bunlar yapışkandır. Dünyada yığınla yapışkan şey var! Pista Avarka'nın söylediği gibi Töre Baba'nm

tam kasığının iç tarafında iki ufak şişkinlik var, biri onları oraya sanki eme eme yapmış dersin, yapışmışlar oraya ve de işlerini görüyorlar. Spermler yüzüyor içinde. Bir kasık parçasında hayat! Kaslar arasında sperm kaynıyor, sizler böylesini daha görmediniz. Genellikle yapışkandır şeyler, nesneler, olaylar. Her şey yapışkandır. Belki de bu nedenle Pista Avarka'nın ruhu da bana yapıştı, durmadan laf söylüyor, düşüncelerini anlatıyor, bana yapıştı, yabancı gölge nasıl Ignác Gergely'e yapıştıysa öyle! Öyle sanıyorum ki gölge de konuşuyor, sözle değil belki ama başka bir şekilde. Ignác sevsin o gölgeyi, o zaman ondan hiçbir kötülük gelmez. Hem galiba o gölge babası. İnsanın babasının gölgesiyle beraber dolaşması o kadar zor olmasa gerek. Neden yani? Neden iyi olmasın ki? Ölü baban! Geçmiş geliyor sana, geçmiş de değil ölüm, sahi ya ölüm! Ölüm de yapışkandır!

Birine yapışması gerek, başka türlü olamaz!

Ölüler de yapışır ölüm de, sadece yaşadığımız andır, şimdidir yapışmayan. Böyle olduğu için kötü zaten. Kim yapışmak istemezdi ki?

Gülerek devam etti Dezső:

İlk yapışmayı hatırlıyorum hâlâ. Trene binmiştim, öylesine, nereye gideceğimi hiç düşünmeden, bıkmıştım olduğum yerde olmaktan, şu soğan kokulu Güney Macaristan acaba nasıldır dedim, her tarafı bizim burası gibi yabanıl ot dolu, çorak mıdır? Tren bir türlü hızlanamadı, Orosháza'ya gelene kadar sinirden ve öfkeden patlamamak için ne kadar gayret sarf ettim anlatamam.

Herhalde Ignác'ın da babasının gölgesi yüzünden avaz avaz bağırmak geliyordur içinden, Töre Baba'nm da kasığındaki o... Ama mecburlar yapışkanlığa alışmaya. Başka çareleri yok.

Dezső, bana da zor geldi, diye mırıldandı. O ahlaksız vagon, ekin biçen traktör kadar yavaş yol alıyordu, düşünün bir kere, Orosháza'ya kadar traktörü bile geçemeyen kırmızı bir vagon. Duman savurarak yan yana ilerledi trenle traktör, o arada kargalar indi vagonun tepesine, vagonun içinde oturanlar oldukları yerde kıpırdaşmaya başladı. Çünkü kargaların sesi duyuluyordu, kargaların vagonun tepesini tırmalayan pençelerinin sesi, yüzlerce pençenin sesi.

İşte o zaman bana hayatımın ilk gerçek yapışkanı geldi!

Önce gökten, yukarılardan bir ses geldi, bunlar benim oğullarım, dedi, *hoşuma gitmiyor*.

Ya işte, bu da bizim damgamız! Damga da yapışır.

Bece, sakin görünmeye çalışarak, ne oluyor sana Dezső, neden bahsediyorsun, dedi, hiçbir şey anlamıyoruz!

Ben de endişeyle, nen var, dedim, kötü mü hissediyorsun kendini?

Dezső Metz bizi duymamış gibi devam etti. Sanki yaşadığımız dünyada değilmiş gibi kendinden geçmiş bir halde konuşmayı, anlatmayı sürdürdü. Aralarında tek bağın sadece, geniş anlamda "yapışkanlık" kavramı olduğu darmadağınık olayları bir araya getirmeye başladı. Orosháza yolu öyküsünün ne münasebetle araya karıştığını bir türlü anlayamadım

Öyle sanıyorum ki Dezső o sırada bir nöbet geçiriyordu. Nöbet bu öyküyü dışarı vurmuştu. Sonraları bir daha hiç sözünü etmedik.

Rab, dedi, trende sabırsızlıkla bekleşen ne kadar insan varsa o kadar karga gönderdi. Görgü tanığı değilim, gözümün gördüğünden bahsetmiyorum! Bana yapışanı, içime kazınanı anlatıyorum. Justh köyünde bir ihtiyar kadın bindi trene, sulanan gözlerinin feri sönmüş bir teyze. Yüzü kıllıydı. Dezső bunu söylerken elini sakalında gezdirir gibi yüzünde gezdirdi. Elinde kan lekeli, çizgili bir torba vardı, eğilip kulağıma fısıldadı: Tavuk ciğerlerini çiğ çiğ yermiş, ağzında yeterince ruh biriktiği zaman da, ağzının kenarından sakalına doğru sızdırırmış. Sonra bir ruh da geldi. İlk yapışkan ruhum o oldu benim. Ben o yolda, Orosháza'ya doğru giderken kaliber oldum, ilk ruh o zaman geldi bana!

O yapışkan ruh anlattı bana, malikânesinde köylülere açık hava tiyatro gösterisi yapan yazar Zsigmond Justh'un bu yol üzerinde oturduğunu. Kendisi de bu büyük çiftliğe ait yapışkan bir ruhmuş. Trenin açık penceresinden içeri baktıktan sonra bana "Trenden in!" dedi. Orada Szentetornya isimli yerin sınırında, bir zamanların muazzam Hunyadi Malikânesi'nin bütün ruhları kol geziyormuş, köylü tiyatrosunun bir zamanki oyuncuları da orada yaşıyorlarmış, tabii hepsi ruhmuş artık. Olympos sütunlarıyla destekli, güzel kokulu, beyaz duvarlı, tepesi ağaç dallarıyla

kaplı köy tiyatrosunda *Oedipus, Dördüncü Henry ve Tartüf*'ü sahneleyen Szelecsi Ailesi de orada oturuyormuş.

Oradaki köylülerin evlerinden sadece rüyaların dumanları tütmüyor, sadece yiyeceklerin içeceklerin kokusu yükselmiyormuş, kafalarında kalan yalnızca cisimlerin çiğ tadı değilmiş. Ohooo! Onların kafalarına Yunan, Fransız, İngiliz trajedilerinin cümleleri de yapışmış.

Ruh büyük çiftlikten yarı açık pencereden içeri eğildi! Ben o zaman kaliber oldum.

O ovadaki köylüler dokurcun yığarken Molière'den, Plautus'tan monologlar söylerlermiş, hasat sırasında delikanlılardan biri Shakespeare'i söylerken hele bir yanlışlık yapsmmış, öyle bir şaplak inermiş ki ensesine... Zsigmond Amca'ya bakılırsa Yunanların mizacına en yakın düşen, Güney Macaristan bölgesindeki köylülerin mizacıymış.

Ben az daha iniyordum trenden, o zaman daha sahici kaliber olmamıştım, sadece kaliberlik kapısı açılmıştı önümde. Çorak tarlada yalınayak koşuşan Sophokles cümlelerinden, gömülmemiş insan cesetlerinden ve kavşakta öldürülen babaların feryatlarından bir şeyler duyumsamak istedim. Ama olmadı, yapamadım. Ah işte yine o yapışkanlık! Sanki ayağım yapıştı kaldı, adım atamadım. Büyük çiftliğin meşe ağaçlarının gölgesine dayanamayacağım, orada yapamayacağım gibi geldi bana. Yapıştım kaldım. Birden Rab tarafından denetlenen dünyanın dışına çıktım sandım, belki sahiden öyleydi. Tanımlanabilecek ve düşünülebilecek her şeyin ötesine geçtim. Kocakarılar birden serap olup uçuverecek, çok uzaklardan başörtüleri dalgalanmaya başlayacak, sen orada kalakalacaksın, durup bakacaksın ve bu lanetlenmiş toprağa bir zamanlar senden başka herhangi birinin gelmiş olabileceğine inanmayacaksın.

Bece Beregi birden fırladı yerinden. Onu o güne kadar bu kadar altüst olmuş, bu kadar gergin bir halde görmemiştim, hemen oradan kaçacak, bu deli saçması sözleri daha fazla dinlemeye tahammül edemeyecek sandım. Ellerini dizlerine vurmaya başladı, gözleri fıldır fıldır dönüyordu. En can alıcı noktasına dokunulmuş gibi sinirli sinirli söylenerek, parlak şortunun altından açıkta kalan bacaklarına giderek daha şiddetle vuruyordu, ıslak avuç-

ları çıplak etinde gürültüyle şaplıyordu. Sonra yine yere çöktü, gözlerini bir yerlere dikmiş hareketsiz duran ve havaya doğru bir şeyler mırıldanan Dezső'ye çaresiz ve umutsuz baktı.

Dezső Metz, bence dedi, oralarda hiçbir söz söylenmemişti. Ben artık kaliber olduğum için bunu yapışkan ruhlara da söyledim. Tek bir cümle olsun çıkmadı kimsenin ağzından, dedim. Bu imansız bozkırda, kalm kafalı köylüler mi şiir söyleyecekler, Szigligeti'nin, Molnar'ın, Kacsoh'nun eserlerinden parçalar mı okuyacaklar. Daha neler! Kim oluyor ki onlar, bırak ya!

N'olursun kes artık, kes diye yalvardı Beregi, yine ellerini dizlerine vurmaya başladı. Dezső n'olur kes artık!

Dezső hiç oralı olmadı, devam etti. Açık pencereden içeri bakan o yapışkan çiftlik ruhunu hayal kırıklığına uğratmışım, bana öyle dedi. O bölgede sadece okunmuş sayfaların ne kadar sarardığından söz edilirmiş. Çünkü sadece yazılı olanmış var olan, onun dışında hiçbir şey mevcut değilmiş. Orada okurlar ne kadar yalvarsalar da sadece Oblomov'un yatağından kalkmayacağından söz edilebilirmiş. Dışarıda yağmur da yağsa, dostları buz gibi olmuş paltolarıyla da gelseler Oblomov'un yine yatağından kıpırdamayacağından, yüz kırk sayfa boyunca yatmaktan başka bir şey yapmayacağından konuşulabilirmiş ancak.

Açık pencereden içeri bakan yapışkan ruh, bu yüzden oralarda birçoğunun zamanı sayfayla ölçtüklerini de söyledi.

Yirmi sayfadır seninle konuşuyorum Dezső, dedi, ruh bana. En azından kırk daktilo sayfasından beri de sağanak yağıyor dışarıda. Hahaha! Bir damla yağmur düşmedi oysa! En azından iki yüz cümleden beri, dişe dokunacak hiçbir şey söylemiyorum, sadece susuyorum, dinliyorum. Şunu da söyleyeyim ki sana Dezső artık benim cümlem kalmadı, dedi. Aynen böyle dedi. Metz kaliber sana itiraf edeyim ki ben artık yokum, artık sadece denizlerin sessizliği var, benim kafamda hâlâ dünya savaşı devam ediyor, eski ihtiyarların deyişiyle şimdiki savaş.

Bece oturduğu yerde iyice büzüldü, dizlerini göğsüne doğru çekti.

Dezső mırıldanmaya, açık pencereden içeri bakan o son derece okumuş, bilgili ruhun daha neler neler söylediğini anlatmaya devam etti.

Dezsőcüğüm demiş, şimdi bak ne okuyorum, bir Alman subayını evime yerleştiriyorlar, yedireyim içireyim diye, akşamları ocak başında durup dinlemeden konuşuyor. Tabii ben onunla işbirliği yapmadığımdan cevap vermiyorum. Metz Kaliber, biliyor musun, artık benim ocak başında konuşacağım şey bile kalmamıştır! Ben artık üstü buğulanmış bir bardak bira yanında da susmaktan başka bir şey yapamam. Ne söyleyebilirim ki? Drina nehrinde köprü müyüm? Anna Karenina'nın gövdesini parça parça eden tren miyim? Nana'ın yüzünü berbat eden kangrenli yara mıyım? Öyle ya! Ne anlatayım? Monarşinin sadık askeri Şvayk'ı aynı monarşinin esiri yapan Rus üniforması mıyım? Benim iç çekişim on satırlık, ama bu iç çekiş tek bir otu bile yerinden kıpırdatamıyor mu diyeyim?

Bece'yi kaldırmaya çalıştım.

Ne oldu sana Beregi, dedim, nen var?

Yüzünü tuttum, okşadım.

Bece, dedim, Bece, bakma sen ona! Bu deli abuk subuk konuşuyor! Yok, yapışkanmış, yok bilmem neymiş! Hiçbir şeyden haberi yok! Zaman cümlelerde geçmez, inan bana! Onun dünyadan haberi yok. Hey, baksana bana! Sen beni dinliyor musun?

Dezső, büyük çiftliğin yapışkan ruhu, açık pencereden içeri bakan ruh sonunda bana şunu sordu, dedi.

Söylesene bakayım Dezső, madem her şey yazılı, bundan sonra olacaklar da yazılı ve bizler ancak yazılı olduğumuz için varız, o halde sorabileceğim ne halt kaldı ki?

Rabbin İşaretparmağı

Aziz István Bayramı'na, yoldaşların kesin isteği üzerine, "ekmek bayramı" deniyordu. Her yıl 20 Ağustos günü ek iş olarak Kooperatif Başkanlığı da yapan Sanyi Guliga, o yılın hasatı buğdaydan yapılmış, kabuğu kahverengiye çalan, pişkin iki kiloluk kocaman bir ekmeği spor alanının tribününde keser, kestiği dilimi tuza banardı, böylece başlardı bayram. Peder Áron, seyredenlerin meraklı bakışları arasında, ekmeği sessizce kutsarken biz Rabbe şükrederdik. Önceleri Peder Áron da tribünde yerini alıyor, ekmeği başını önüne eğip mırıldanarak değil, geleneklerin gerektirdiği gibi yüksek sesle kutsuyordu. Ama günün birinde Sanyi Guliga'yı Szeged Parti İl Komitesi'ne çağırıp kendisiyle ciddi olarak sohbet ettiler. Orada yeni moda eğitim kursunda yediği sopalar sırasında dilini ısırdığı için üç hafta kadar biraz peltek konuştu ama ideolojik bakımdan çok daha yüksek bir mertebeye eriştiğinden dolayı, o zamandır ekmeğin yüksek sesle kutsanmasından sarfınazar etti. Sanırım aslında köylüler de, o da "Altın Buzağı günahıyla" Rabbi gücendirdiğinden korkmaktaydı. Ekmek töreninden sonra çoluk çocuk köy halkı tribüne sırtını dönerdi. Tribün, daha iyisi bulunmadığından, 1 Mayıs bezekleriyle süslenmiş, 1 Mayıs Emek Bayramı yazısı kızıl bir bayrakla örtülüp yalnızca Marx, Engels ve Lenin kalmıştı. Bayram günü hep aynı program tekrarlanır, Sáraságlı "ihtiyar delikanlılar" ile taşralı bir "senyör" futbol takımı arasında maç yapılırdı. Bu aynı zamanda sonbahar dönemi futbol karşılaşmalarının açılış şenliği olurdu. Taraftarlar bol bol içer, kırmızı şaraplı sığır eti yahnisi yahut una

bulanıp kızartılmış balık yerlerdi. Güğümler o gün evde bırakılırdı. Spor sahasının kenarına iğreti olarak kurulan askerî çadırlarda tezgâh altından bol bol evde yapılmış şarap, evde çekilmiş koşer erik palinkası ve bol köpüklü acı ev birası satılırdı.

Devlet kuran Kral István Bayramı'ndan birkaç gün önce Franczek, sevgilisine kapıyı göstermiş, kızcağız şatodaki Öksüzler Yurdu'na geri dönmüştü. Gyula Mindenszentek'e gidip ailesini geri getirdi, çocuklar yine bakımsız bahçenin örümcek ağı kaplamış tırmanıcı bitkileri ve mazılar arasında koşuşturmaya, kanalın kenarına inip balık tutanları korkutmaya başladı. Franczek'in karısı Sarolta Jászi ise eşine rastlanmadık bir hamaratlıkla eski-yeni evini düzene sokmaya girişti. Yokluğunda her taraf batmış, bahçeyi yabanıl otlar bürümüş, çiçekler yok olmuştu. Sarolta her tarafı temizledi, erik ağaçlarının altında kendi başına büyüyen yeni sürgünleri, fidanları köklendirerek bahçenin arkasına bir sıra halinde yerleştirdi. Bahçe etrafındaki parmaklığın alttan çürümeye başlamış tahtalarını kahverengiye boyadı, ezile çiğnene kalın bir tabaka halinde taraçaya yapışmış tavuk pisliklerini kazıdı. Örnek alınacak bir ev hanımı havasında, sanki hiçbir şey olmamış da hastanedeki tedavisinden eve dönmüş gibi, gayet doğalmış gibi yaptı bütün bunları.

Ayın yirmisinde öğleden sonra güneş pırıl pırıldı. Dezső'nün bahçesinde gövdeleri zamklı ve kurtlu erik ağaçlarının altında oturuyorduk; Páter evde, körüğü delinmiş ve akordu bozulmuş akordeonda bir şeyler çalıyor, arada soluyarak, ya yarı ya tam sarhoş "Rab, bütün varlıkların Tanrısı, yücesin, azizsin!" diye şarkıya benzer bir şeyler söylüyor ya da dua ediyordu. Ben günlerden beri kafamı meşgul eden şeyi nihayet ağzımdan çıkardım.

Herkes ne kadar çabuk gündemden indirivermişti Franczek Ailesi'nin eve geri dönmesini! Ne kız kardeşim Olah Meyhane ve Pastanesi'nde duymuş bu konuda bir şey konuşulduğunu, ne de ben duydum Krematoryum'da, birinin herhangi bir yorum yaptığını. Yani kimse, Franczek'in karısının çocukları kimden peydahlamış olabileceğinden benim de kulağıma gelecek şekilde söz etmedi. Tam tersine çocuklarla annelerinin eve dönmeleriyle her şey yoluna girmiş gibi bir hava esiyordu; elbette aile birlikte olmalıymış, olgun bir erkeğin yeniyetme bir kızla gün geçirdi-

ği nerede görülmüş! Sözün kısası kimin kamışını gizliden Bayan Franczek'e soktuğu, Layla'nın kimin tohumları arasından seçim yaptığı gibi basit bir sorunla kimse meşgul olmadı.

Bece güğümünden bir kapak dolusu sulu bira içtikten sonra, hayret ediyorum, dedi, sevginin ne kadar müthiş bir kuvveti var, bu oğlan ne kadar bağlı babasına! Sonra dertli dertli başını sallayarak ben iyi bilirim bunu, dedi. O sırada herhalde babasını düşünüyordu, onun babası da Bece daha bir yaşını bile doldurmamışken, Öksüzler Yurdu'ndan bir kızla başkente kaçmış ama Franczek'in tersine mutlu olmuş. O küçük kaltak, –Beregi'nin ailesinde kızdan böyle söz edilirdi– o zamandan beri Bece'nin babasına üç tane çocuk doğurmuş.

Ben de seviyorum babamı, dedi Bece, ama boşuna! Aslında o benim babam değil başkalarının babası! Bazen Peşte'yi düşünüyorum, damalı pazenden bir gömlek giymiş yabancı bir erkek hayal ediyorum, saçları hafifçe dökülmüş sakallı bir erkek. Hayal ettiğim bu babanın beni özlediğini kuruyorum. Franczek'in çocukları, Gyuszi ve Imi, aralarında kan bağı olmasa da mutlaka severler Gyula Franczek'i! Büyük oğlana serseri arkadaşları şimdiye kadar mutlaka söylemişlerdir, baban senin baban değil, demişlerdir, yani biliyorlardır herhalde Gyula'nın babaları olmadığını. Ama annemin duyduğuna göre Gyula'yı buna rağmen seviyorlarmış.

Dezső, bunda şaşacak bir şey yok, elbette seviyorlardır, dedi, alt tarafı bağlandıkları şey taşak torbası olacak değil ya!

Sözlerine kısa ve gizemli bir etki arası verdikten sonra, peki ama dedi, ona benzemelerine ne dersin?

Öğleden sonra geç saatlere kadar bunun üzerinde kafa yordum. Nasıl olur da bu iki çocuk Gyula'ya benzer? Yalnızca hareketleri, parlak kumral saçları değil, ağızlarının biçimine varana kadar her şeyleri, sanki hık demiş Gyula'nm burnundan düşmüş. Bu nasıl olur? Çocukların ikisi de köy halkının da dediği gibi tıpı tıpına babaları. Ama Gyula babaları olamaz ki. O Protestan doktorlar söylemişler Gyula'ya kısır* olduğunu, bir paket gazlı bez gibi! Bütün hayatı boyunca öyleymiş.

* Yazar burada: Kısır, temiz, her tür canlı mikroorganizmadan arınmış anlamlarına gelen "steril" sözcüğünü kullanıyor. (ç. n.)

Akşam saatlerinde Protestanların kasabasından çağrılan Çiganlar çalgıya başlayınca biz de spor sahasına doğru yollandık. İçimde bir gerginlik vardı, yazın ilk günlerinde Öğretmen Okulu öğrencileriyle yapılan futbol maçı sırasında, Franczek'in karısının elbiselerini parçaladığı günkü gibi bir gerginlik, bir heyecan, somut hiçbir nedeni olmayan bir sıkıntı. Herhalde, dedim, karanlıkta kız kardeşimin bir iki kız arkadaşını elleme fırsatını bulurum diye yüreğim sıkışıyor. Kızlar bağırıncaya kadar sıkıştırır, ellersin onları, bağırdıkları vakit sanki hiçbir şey yapmamışsın gibi sen onları itersin, hepsi bu kadarcıktır ama yine de içini hoplatır insanın. Herhalde heyecanım bundandır diyordum.

Spor sahasında Gyula Franczek'i, karısını ve ikiz gibi birbirine benzeyen çocuklarını gördük. O zaman anladım ki tedirginliğimin nedeni kızları sıkıştırmak olasılığı değil. Kurulan çadırlardan, kırmızıbiberli una bulanıp kızartılmış balıklar, kızılötesi ışınların sıcağında ılık tutulan ciğer kızartmaları, tavuk butları, sarmısak sürülüp kızartılmış pirzolalar, sucuklar, patates kızartması kokuları yükseliyordu. Biz de herkes gibi güğümlerimizi yanımıza almamıştık. Dezső taze yapılmış biradan üç duble içti, sonra çadırın yanma, koca gövdesinde bir bebek sığacak kadar kovuk açılmış kavak ağacının dibine konmuş metal bir banka iliştik.

Franczek'lerin masasına!

Köy halkı eğlenceye vermişti kendini. Hemen herkes ayaktaydı. Bağırıyorlardı avazları çıktığı kadar: *Lidi Teyze, elinde küfe gitti pazara, şinanay, şinanay.* Gözleri bağırmaktan yuvalarından fırlayan erkeklerin sesi kadınların cırtlak seslerini bastırıyordu. *Yükledi küfeyi vurdu sırtına, şinanay, şinanay.* Hissetmiştim Deszö'nün *oraya* oturacağını; elinde birası ilerledi, biz de arkasından, hemen hemen bütün masalar boştu, herhangi bir yere oturabilirdi, ama o, dosdoğru, daha yeni barışan Franczek Ailesi'nin masasına yürüdü. Kırk yaşlarında, iri yapılı, yakışıklı, saçlarına kır düşmüş erkeğe bakarken duyduğum yadırgamayla karışık dehşeti bugüne kadar unutamadım. Kabak çekirdeği çitliyordu, önündeki plastik kutu kapağından bozma küllük tepesine kadar kabuk dolmuştu.

Ambar memuru Gyula Franczek'in beni rahatsız eden dostluğu, Dezső'nün yaz sonunda birden Páter'in evinden baş-

ka yere taşınması, Klein Güncesi ve birkaç hafta sonra da Irén Ráchel isimli şeytani bir kadının köyde peyda olması, bizim Feketeváros'la köy arasında mekik dokumamız hep aynı zamana rastladı ve hayatımı altüst etti.

O zamana kadar her şey güvenli, sıcak ve aşikârdı – kötülüğün en ufak bir işareti bile yoktu.

Eski Ahit'i benimseyenler, yaz sonunda hafta içi her sabah *şofar* sesiyle uyanır. Bu ses büyük bayramdan, eylüldeki *Roş Aşana*'dan önce insana, kalbini kötüye yönlendiren dürtüleri yok etmesi için bir uyarıdır. Nitekim *Eylül* ayının simgesi genç bir kız, genç bir bakiredir. Bir türlü anlayamadım ne oldu? Eski benliğimiz tövbe mi etmedi, birisi gizlice bir bakireyle mi yattı bilmiyorum, ama benim için her şey bir anda kötüye döndü.

Kim olduğumuzu bile söylemeden masanın karşısındaki dar banka iliştik, karşımızda yapyabancı bir aile. Metz ve Beregi aptal aptal gülümsüyorlar, Franczek ters ters yüzümüze baktı, ben Franczek'in aynı zamanda hem çekici hem itici olan karısından gözlerimi ayıramadım. Briyantinlenmiş saçlarını kafasına yapıştırmış bir Çingene sahnede müzik eşliğinde şarkı söylüyordu: *Ver kız bana memeni, üç kiloluk memeni…*

Ambar memuru Gyula Franzcek, ruhu kanla ve çileyle zenginleştirmek Rabbin hakkıdır ve isterse yapar, dedi.

Ben ertesi gün Gyula'nm bu sözüyle alay edecek olmuştum: Ne biçim şey bu? Aklı başında bir insan böyle şeyler söyler mi? Yabancılar yanına oturuyor tanışmak için, o kalkıp kendini tanıtacak yerde yok Rabbin hakkıymış falan filan diye laf ediyor, amma zıpır şey! Ne var ki Bece Beregi de, Dezső Metz de bir insanın kendisini bu şekilde tanıtmasında yadırganacak bir taraf bulmadılar. Bana ukalalık ediyorsun, dediler. Bece'ye göre gayet karmaşık ve ciddi bir durumla karşı karşıya olduğumuz ayan beyan ortadaymış, boşuna hafife alıyormuşum.

Ambar memuru Gyula Franzcek, şarabı ekşitmeye, ekmeği tatsızlaştırmaya sadece Rabbin hakkı ve imkânı vardır, diye devam etti. Rab en sadık kuluna bile der ki "Var olan her şey var oldukça senin için vardır ve onun ömrü tükenince, sen de tükenirsin. Onun yok olması ne zarar verir bize ne de sevindirir. Fe-

laket ve çiledir ruhumuzu zenginleştiren. Bu lanetlenmiş yerde bile ondan bir şey doğar!"

"Bir şey," diye tekrarladı Franczek ve elini karısının kucağına koydu.

Sonra çocuklara dönüp sert bir sesle, hadi bakayım, gidin oynamaya, dedi. Arkalarından baktım, küme olmuş oynayan çocuklara katılmak istediler, ama aradan geçen bir buçuk yıl onları yabancılaştırmıştı, arkadaşları onları unutmuştu, hiçbiri yüz vermedi. Ne soyunma odasının yanındaki kazları kışkışlayan alt sınıftaki çocuklar arasından ne de atılan bira şişelerini toplayıp geri vererek güğümlerine dolduracak bir şişe bira parası çıkarmaya çalışan üst sınıflardakilerden hiçbiri!

Bir şey doğar, diye devam etti Gyula Franczek, çalılıkların düzenini, rüzgârın uğultusunu anlamımıza yardım edecek bir şey. Öne doğru eğildi. Masanın altında bir şey arıyormuş gibi elini oynatıyordu. Sarolta Jászi'nin göz kapakları titredi. Dudaklarını ısırmaktan kanatmış olduğunu o zaman fark ettim.

Burada Sáraság'da bir şey olacak, devlerin ayak izleriyle dolu Azazel Sokağı'nda, gözlerini nasıl boyayacaklarını, nasıl takıp takıştıracaklarını en erken öğrenen kadınların yaşadığı Kışlık Mahalle'de bir şey olacak.

Gyula bir yandan vaaz verirken öte yandan masanın altında elini oynatmaya devam ediyordu. Arada bir tam cümlenin ortasında konuşmasını kesiyor, derin bir soluk alıyormuş gibi yapıyordu ama dikkatini başka yere yoğunlaştırdığı meydandaydı. Karısı derin bir nefes aldı, sonra birden çok derin bir nefes daha.

Çekine çekine sordum: Kışlık Mahalle kadınları en erken neyi öğrendiler ve kime nispetle daha erken?

Franczek yüzüme bile bakmadı, yine biraz öne doğru eğildi. Sarolta Jászi dudaklarını iyice büzerek, yoldaki haşmetli kavak ağaçlarının hışırtısını dinlemek istiyormuş gibi gözlerini yel değirmeninin olduğu yere doğru dikti. Gyula daha alçak ve daha dostça bir sesle, sanki bizleri eskiden beri tanıyormuş, yüz yıllık ahbabıymışız gibi sürdürdü sözlerini.

Sáraság'da da kâğıt üstünde bir şey yaratıldı ve o birkaç yüz sayfalık hatalı daktilo edilmiş, yanlış yazılmış, yeniden yaratılmış satırlarda, seçilmişlik işlemeye başladı.

Sarolta Jászi'nin yüzü çarpıldı, hafif bir inilti çıktı ağzından.

Yahut da uzaklaştırılmışlık, diye devam etti Gyula. Fark etmez!

Kalabalık haykırdı: *Kırlangıçlar gibi uçuyorum, uçuyorum yükseklerde.*

Gyula konuşmasını sürdürdü: Çatlak dudaklı, yırtık donlu köylüler, başlangıç zamanının ilahi sırlarını mevcut diğer bütün köylülerden daha önce biliyorlardı.

Sarolta Jászi'nin gözlerinden yaşlar fışkırdı, göz bebekleri iple çekilmiş gibi göz yuvalarının kenarına kaydı. Yine inledi, bu defa daha kuvvetli. Hızlı hızlı soludu.

Gyula yüzünü iyice yüzümüze yaklaştırarak, devam etti: Köylüler kutsal konuşmayı duydular, ama bundan kala kala sabahları dudaklara istem dışı gelen kelimeler kaldı. Başlangıç zamanından kalma müphem bir sabırsızlık, bir bekleyiş. Kırık dökük bir önsezi. O dayanılmaz susama, günahlarımızın kefaretini ödemedikçe geçmeyecek.

Sarolta Jászi'nin kolları ve gövdesi gerildi, ince kemikli parmaklarıyla masanın kenarını kavradı. İnleme ve çığlık arasında gülünç bir geçiş aşaması vardır, bir şey için yalvarıyormuş gibi çıkan bir ses, sanki hayatın o istediğin şeyin olup olmamasına bağlıymış gibi bir yakarış. Sarolta Jászi'nin ince ve yay gibi gerilmiş vücudunun bir yerinden böyle bir ses yükseldi. Heyecanla alçalıp yükselen göğsünden çıktı gibi geldi bana.

Gyula devam etti: Sáraság'da göklerin üstündeki sular, yerin altındaki sulara karışmadıkça, erkeksi sular kadınsı sularla kaynaşmadıkça mavi güğümlerimizi her yere taşımak zorunda kalacağız.

Ter içinde kalmıştım, bacaklarımın iç tarafındaki kaslar o kadar gerilmişti ki kramp girecekti nerdeyse.

Pista Avarka Amca söyledi, diye devam etti Gyula Franczek, Sáraság'ın ilk kilise şarkıları öğreticisinin 1600'lü yılların ortasındaki kehanetine göre, muazzam bir sel gelip de burada uyuklamakta olan geçmişi temizlemedikçe, Tisza boyundan, Kışlık Mahalle'den, Hun kralının bronz, gümüş ve altın kabrinden, eski kale duvarlarının ve Türklerden kalma zindan duvarlarının kalıntılarından, sinagogun yerinden, Nepomuklu Aziz János hey-

kelinin yanından, dağınık mezarlardan, sazlıktan, samanlıklardan, leylek yuvalarından, ipe sapa gelmez sabah söylenmelerinden silip süpürmedikçe her şey olduğu gibi kalacak!

Sarolta Jászi, yerinden kalkarak, yumuşacık bir sesle usulca, hemen dönerim dedi, buruşuk eteğini avuçlarıyla iyice düzeltti, sonra onayını istercesine kocasına baktı. Gyula kafasını evet anlamına salladı. İnce yüksek topuklu iskarpinleriyle, sararmış ot topakları arasında güçlükle yürüyebiliyordu, dikkatli ve hafif adımlarla umumi helalara doğru ilerledi. Sarhoş bir meleği andırıyordu.

Gyula karısının arkasından bakarak, çok uysal bir kadındır, dedi, utanmanın zevkini iyi bilir.

Sarolta Jászi bir türlü geri dönmedi. Bacağıma defalarca kramp girdi, hatta ayağa kalkıp pili tükenen bir futbolcu gibi adalelerimi ısındırdım, avuçlarım terden sırılsıklam oldu, çekiştirmeme, havalandırmama rağmen tişörtüm sırtıma yapıştı. Gyula tek kelime olsun söylemeden bizleri satılık malmışız gibi tepeden tırnağa süzüyordu. Dezső ile Bece gözlerini bira kupalarına dikmiş, gürültü etmeden solumaya çalışıyorlardı. Franczek'lerin gösterisinden sonra solumanın da günahkâr bir içeriği olmuştu. Göğsümde giderek ağırlaşan bir basınç hissettim. Nasıl olmuştu da işler buraya kadar gelmişti, nasıl olmuştu da ağustosun bu sıcak günü akşamı, dakikalardan beri tanımadığımız bir ambar memurunun masasında ses etmeden oturuyorduk.

Gyula'nın karısı Demiryolu bekçisi Jancsi Szalma ile beraber döndü masaya. Bakıyorum, siz burada iyi kaynatmışsınız, dedi Szalma. Sevindim kaynaştığınıza. Gyula'ya dönerek bunlara senden ilk ben bahsettim, dedi, sonra gülerek devam etti, haberleri bile yoktu kim olduğundan.

Neden, dedi Franczek, olması mı lazımdı yani?

Tabii ya lazımdı! Öyle değil mi Saroltacık, diye sırtına bir tane indirdi Franczek'in karısının.

Sarolta Jászi, çocuklara bir bakayım neredeler, diye yerinden fırladı. Eteğinin arkasını düzeltti, sonra kocasına baktı. Gyula karısından tarafa başını bile çevirmedi, yalnızca bira bardağının yanındaki işaretparmağı görülür görülmez kımıldadı.

Eee, ne var ne yok bakalım, dedi Szalma.

Bece Beregi küçümseyen bir tavırla "Size hiçbir şey!" dedi.

Bu kaba cevabı beni de şaşırttı. Daha birkaç hafta önce çok içli dışlı konuşmuştuk. Hatta Bece demiryolu bekçisine bir bakıma borçlu bile sayılırdı. Böyle küçümseyici bir davranıştan sonra bu konunun da gündeme geleceği belliydi. Nitekim öyle de oldu.

Şuna bakın hele, dedi, adam olmuş! Kooperatifin atlarını kaynakla tartıya yapıştırdığında ona bir tek ben arka çıkmıştım, biliyor musun, diye Gyula'ya bir dirsek attı.

Bece'nin bu konudan hoşlanmayacağını biliyordum. Bunu baştan düşünüp Bekçi Szalma'nın damarına basmamalıydı. Şimdiye kadar takındığı olgun, yetişkin davranışı, suskunluğu boşa gitmişti.

Ne gerek vardı şimdi buna, dedi Beregi.

O gülünç çocuksu olayın şimdi hatırlatılmasmdan canının ne kadar sıkıldığını sesinden anladım. Yetişkin bir erkek önünde fırlama pozisyonuna düşmek istemiyordu. Hem Beregi hem Dezső Metz Franczek'te olumlu etki bırakmak istiyorlardı.

Beregi, ama sizin burnunuzu sokmadığınız yer yok ki, her yerde hazır ve nazırsınız, dedi.

Bu ne idüğü belirsiz ambar memurunun, bu boynuzlu kısır ukala dümbeleğinin beni hiç etkilemediğini sanıyordum. Meğer öyle değilmiş, bekçi o gülünç olayı hatırlattığından beri, istediğim kadar hoş bir şakaydı diye düşüneyim, kendimi yine de Gyula'nm etkisinden kurtaramadım.

Kooperatif binasında getirilen tahılın ölçüldüğü yerde üzerinde desenli bir metal levha olan kocaman bir kantar vardır. Yükü getiren araba atla beraber oraya çıkar durur, kantarcı içeriden kantarın şişko topuzlarını sağa sola iteleyerek yükü tartar. İşte o desenli metale yapışıp kalmıştı atlar. O gün Camgöz Tót atlı arabasıyla gelip kantara çıkmıştı, kooperatif üyesi olarak hissesine düşen buğdayı ve arpayı alıp evine götürecekti. İçeride kantarcının yanında oturan Dezső, daha önceden kantarcıya buz gibi taze bira ikram etmişti. Camgöz Tót içeri girdiğinde kantarcı üç kapak dolusu birayı devirmişti bile. Camgöz'e de uzun uzun ikram etmeye gerek kalmadı, daha girer girmez yakınmaya başlamıştı zaten, güğümünde su karıştırılmış bir yudumcuk şarap kalmışmış, o da siloda tahılı ölçmelerini beklerken ısınmış. O da

iki kapak dolusu birayı hemen devirdi. Bir de sigara tüttürmek için oturdular. Bece bu arada kaynak yapma işi hazırlıklarını tamamlamıştı, atların gözüne meşin gözlükleri izolasyon bandıyla tutturduk. Dezső içeridekilere, binanın arkasındaki gölgelik yere oturmalarını teklif etti, kooperatif başkanının ofisi önündeki otları suladıkları için yükselen su buharından orası bayağı serin oluyor insanı ferahlatıyormuş. Kapı kapanır kapanmaz Bece *toprak* hattını buldu, *ark* oluşunca atların nalları yavaş yavaş üstünde bulundukları metal levhaya kaynamaya başladı.

Sonra silo ile atların bulunduğu ahır arasında durup olacakları beklemeye koyulduk. Sigarasını bitiren Camgöz Tót arabaya tırmanıp oturdu ve hayvancıklara "Deh!" diye bağırdı. Tabii ne araba ne de atlar kımıldayabildi yerinden. Bunun üzerine Camgöz hayvanları kamçılamaya başladı. Kamçı, dolu yağıyormuş gibi şaklıyordu. Tahıl depolarının önünde sıralarını bekleyen IFA marka arabalar birikti, şoförler biralarını çıkardı, dokuz tane mavi güğüm, biraz da erik palinkası, seyirciler orasını bir anda panayır yerine döndürdü. Çuval çuval arpa ve buğday dolu araba hâlâ levhanın üzerinde duruyor, bir yere kıpırdayamıyor, bir milim oynamıyordu yerinden. O anda, zaman da sanki o metal levhaya kaynatılmış, oraya sıkıştırılmış gibi geldi bana. Zamanı da, o uyuz atların yaptığı gibi kıpırdayabilmek için bacaklarını zorluyormuş gibi hayal ettim. Atlar kantara yapışık olmaya bir süre uysal uysal tahammül etti, sonra birden yürüyecekleri geldi, sırtlarına bir sürü sinek üşüşmüş gibi derileri titredi. Oysa bir şey olmamıştı. Doğa bile durmuştu sanki: Sinekler, rüzgâr, soluk, hatta hayat; başkanlık ofisinin önünde duran püskürteç, traktörler, IFA'lar, UAZ'lar oldukları yerde kaldı, muhasebenin sivrisineklik geçirilmiş kapıları açılıp kapanmadı, halbuki vezne de oradaydı, atsinekleri bile uçmuyordu, yüreğim tembel tembel atmaya başladı. Tót, avaz avaz bağırıyor ve ağlıyordu, gök kapkara bulutlarla doldu, aniden gelen müthiş bir yaz fırtınası kopmak üzereydi. Şoförler Töt'a bakıyor ve gülmekten katılıyorlardı. Nihayet kantarcı kaynağı kesip atları kurtardı. Tót sızlanıp duruyor, bir türlü anlayamıyordu hayvanların o kadar istemelerine rağmen neden bir türlü hareket edemediklerini. Tót, sonraları Krematoryum'da olanları anlatırken "Bütün hayatım sinema şe-

ridi gibi gözlerimin önünden geçti, ölüyorum, onun için her şey durdu sandım," demiş.

Demiryolu bekçisi Szalma'nın bir şeyde hakkı vardı: O Ağustos Bayramı akşamı, o muziplikten ya da bizim verdiğimiz isimle *yapışkan olaylar*'a bir yenisinin eklenmesinden tek zararlı çıkan Bece olmuş, kooperatiften kaçarak demiryolu bekçisinin kulübesinde saklanmıştı. Camgöz Tót, olayın ardından eski sınıf öğretmenimiz Kati Kitka'ya gidip Bece'nin Feketeváros Lisesi'ne kabul edilmemesi için Bece hakkında yeni bir değerlendirme yazısı yazmasını istemiş. Güya sınıf öğretmeni, Tót'un şikâyetlerini buğulu gözlerle sonuna kadar dinledikten sonra, Bece hakkında yazmış olduğu değerlendirmeden daha kötüsünü zaten yazamayacağını söylemiş. Herhalde Feketeváros Lisesi'nde idare eski varlıklı köylüler olan Kulaklar'ın çocuklarının elindeydi ki o rezil değerlendirme yazısına rağmen Bece, Feketeváros Lisesi'nin 1-E sınıfına kabul edildi.

Kantar olayı buraya kadar doğru. Ama demiryolu bekçisi Szalma, Bece'ye hiçbir iyilik yapmamıştı.

Gyula Franczek, arada bir gülerek dinledi hikâyeyi, bekçiye sordu bunları nereden bildiğini. Zamanla Bece de söze karıştı, hatta Dezső de bir iki laf patlattı, kantarcıyı nasıl kandırıp dışarı çıkardığını anlattı, fakat Franczek yalnızca bekçiye dikkat etmeye devam etti, hikâyenin asıl kahramanları olan bizler orada değilmişiz gibi davranarak sadece bekçiye gülümsedi. Sonunda Szalma hikâyesini bitirdiğinde, Bece iftiharla göğsünü kabartmış Franczek'e bakıyordu ki, ambar memuru bir yumruk indirdi masaya, bardaklar yerinden fırladı.

Defol!

Demiryolu bekçisi hiçbir şey anlamadan, uğradığı hakareti gülerek gargaraya getirmeye çalıştıysa da Franczek, böyle hödüklükler anlatanın benim masamda yeri yoktur, diye bağırdı.

Fena bozulduk, ilkokul öğrencileri gibi suspus olduk, yaptığımız bütün salaklıkları dengeleyecek bir tavır almaya çalıştık. Olay anlatılırken yapılanları kabullenmemiz ve bekçi Szalma ile birlik olarak onunla beraber gülüşmemiz korkunç bir yanılgı olmuştu. Bunu telafi etmek istercesine pis pis sırıtıyorduk. Şimdi emin değilim ama öyle sanıyorum ki üçümüz de diğerlerinin na-

sıl aptalca sırıttığını görüyorduk. Franczek nasıl çalarsa öyle oynamaya başlamıştık artık. Hayatımda ilk defa kendimi o denli iradesiz ve zayıf gördüm. Hiçbir direnç göstermeden bir tarafa sürüklenen, başkalarının haysiyetinin ayaklar altına alındığını düşünmeden hemen çiğneyenlere katılan, otorite hayranı, gözleri körleşmiş kişiliksiz biri! Dezső ve Bece hiçbir zaman bana o anda olduğu kadar küçük ve acınacak gelmemişti. Kuşkusuz benim de kendimi olayların dışındaymışım gibi tutmam onlara aynı şekilde gülünç gelmiştir. Eğer o zaman gerçekten kendimi onlardan ayrı tutsaydım, suratımı asıp oturmaya devam etseydim, belki de ileride söylediklerime daha çok kulak verirler, Franczek'in bize layık olmadığını, kasıtlı olmasa da arkadaşlığımızı bozacağını söylediğimde bana inanırlardı.

Dezső'nün eylülde taşındığı eski berber dükkânına artık Gyula da devam ediyordu. Biz o sıralar Sáraság ve Feketeváros arasında gidip gelmeye başlamıştık, giderken de dönerken de yapmak zorunda kaldığımız aktarmalar birer saatimizi yiyordu zaten, sonra akşamlar ders çalışmayla, ev ödevleriyle falan geçtiğinden Gyula berber dükkânına bizim gittiğimizden daha sık gidiyordu. Dezső sonbaharda bir iş buldu. Kurca kıyısında kale kalıntılarının biraz yukarısında şatoya bir taş atımlık mesafede, iki vardiyada oyuncak hamuru paketleyen ufak bir işyeri vardı, orada çalışmaya başladı. Buna rağmen eski berber dükkânında Gyula ile oturacak vakit de buluyordu. Lisede arada bir onu düşünürdüm: Şimdi öğleden sonra vardiyasındadır, şimdi metal bir çemberle çevrili adam boyunda plastik fıçılardan hamuru çıkarıp ufak boyutlarda selofanlara sarıyor, sonra dört ya da beş renkten oyun hamurunu bir pakete yerleştiriyordur. Dezső bu kutucuklara "dünyaya açılan pencere" derdi. Çünkü oyun hamurlarının yerleştirildiği kutucukların üstü açık oluyordu, buraya bir selofan geçirilmişti, içindeki hamurları tutan bu selofandı. "Dünyaya açılan pencere"den görülürdü renk renk oyun hamurları.

Dezső'nün kaldığı eski dükkânda nedense sürekli bir ütü kokusu vardı. Ütülenmiş ıslak bezlerin, havluların kokusu her yere sinmişti. Oysa Metz'in ütüsü bile yoktu. Cumartesi akşamları Gyula bize bir şeyler pişirirdi, eskiden aklımıza bile gelmez-

di böyle şeyler. Çoğunlukla kırmızı şaraplı horoz yahnisi fokurdardı ocakta, bir de kırmızı bir tencere dolusu tuzlu kaynar su, hamur kesip haşlamak için. Franczek yemeği tabaklara dağıttığı zaman üzerine bol yağlı ev kreması da dökerdi, sonra kırmızımsı horoz etlerini dişlerimizle parçalar, yanında da koyu ve acılı bir salça içinde yüzen hamur parçacıklarını kaşıklardık. Biber turşusunu dişlerimiz arasında ezdikçe nefesimiz kesilirdi, o kadar acıydı. Kış yaklaştıkça güğümlerimize şarap koymaya başladık, giderek içkilerimizin şarabı bol, sodası az oldu. Cumartesi günleri Feketeváros'un sek kırmızı şarabını içerdik, iyi giderdi horoz yahnisiyle.

Gerçekten güzel geçiyordu cumartesi günleri. Hafta içinde köyde olup bitenlerden haberimiz olmadığını unutturuyordu bize. Sah yahut çarşamba sabahı Petöfi Grubunda, Market'in önünde, Kültür Evi'nde neler oluyor, şatonun yanında kurulan pazar saat kaça kadar sürüyor, kaçak balık avcıları sabahın erken saatlerinde Napomuklu Aziz János'un heykelinin yanında, buz tutmuş Kurca nehrinde delik açıyorlar mı, hiç ama hiçbir şeyden haberimiz olmuyordu. Köyün kan dolaşımının dışında kalmıştık, yalnız hafta sonlarında görüyorduk köyü, hiçbir şey çalışmadığı, her şey durduğu zaman. Hafta sonları köye gittiğimizde, horoz yahnisini yerken bir süre gülüşüyorduk, sonra yemek yerken içimden kaybolan yumru, ağır aksak süren akşam konuşmalarında yavaş yavaş yeniden gelip boğazıma tıkanıyordu. Lisenin konu olmamasına özen gösteriyorduk, yalnızca köy olaylarından söz ediliyordu. Fakat kış yaklaşırken, olaylara yakın olmak için ne kadar gayret etsek de, olup bitenlerin dışında kaldığımızı, Bece'yle fark etmeye başladık; bu durum Dezső ile Gyula'yı adeta keyiflendiriyordu. Önce kendilerinin de geçen olaylarla bir ilişkileri yokmuş gibi davranıyorlar, ama sonra ağızlarından kaçırdıkları bir iki sözle o zamana kadar duyduklarımızın çok ilginç bir perde arkası olduğu ve taşrada yaşayan bizlerin bundan haberimiz olmadığı ortaya çıkıyordu. Kışın zaten fazla bir şey olmazdı köyde, köy dinlenirdi, köylüler evde kirli ve kalın tırnaklarını keserlerdi. Pazartesi günleri televizyon yayını olmadığından sıcak mutfaklarda nerede ne olduğunun dedikodusu yapılırdı. Biz ev ödevlerimizi bitirdikten sonra bir şey-

ler öğrenmeye çalıştığımız ya da hafta sonlarında olan biteni öğrenmek istediğimiz vakit artık hafta içinde geçen olaylar kimseyi ilgilendirmiyordu.

Dezső Metz'e giderken Számfira Öğretmen bizi görünce çok kez arkamızdan bağırırdı:

Yumuşaklar kulübü, nonoşlar kulübü!

Doğrusu bu biraz fazlaydı. Saygın bir köy öğretmeninin, kendisine arkasından kaçak balık avcısı, cimri, beceriksiz denmesinden hoşlanmadığını anlıyordum ama bu yüzden kalkıp birbirimize sulandığımızı iddia etmek doğrusu yakışık almıyordu.

Ne halt etmeye icat ettiniz bunu, diye paylıyordu bizleri öğretmen, sizin kafanızda doğru dürüst hiçbir şey yok mu? Ya sen Gyula, bu yaşında çoluk çocukla düşüp kalkmaya utanmıyor musun?

Noel Bayramı yaklaşıyordu. Bece yeni bir sanat eseri yaratmakla meşguldü. Tel, metal inşaat oyuncakları parçaları ve iki tekerlek kullanarak bir tekerlekli koltuk maketi yapıyordu. Yürüyebilmenin ne büyük bir nimet olduğunu bize hatırlatacak bir tekerlekli koltuk maketi olacakmış bu, çünkü biz artık hiçbir şeye sevinmez olmuşuz. Akşam yemeğinden sonra Dezső kuzineye biraz daha kömür attı, sigaralarımızı yakıp Dezső'nün kırma köpeğinin yeni yağan karda sevinçle zıplayıp durduğu arka avluya bakarken, sabahleyin kimin ağzına hangi sözcüklerin geldiğini konuşmaya başladık. Ama sanki okulda derse kalktığımızda cevap verir gibi zoraki konuşur bir halimiz vardı.

Gyula birden, Eyüb Yahudi değildi, dedi ve sigarasından derin bir nefes çekti. Dumanı üflerken tısladı. Madem Rabbin en sadık kulu Yahudi değildi, biz de seçilmiş olabiliriz. Demek biz Katoliklerin de şansı var. Sonra Rabbin Eyüb'den ille de bir şey istemiş olduğu ne malum, çünkü Kitapta Rabbin adı tek bir defa olsun yazılı değil.

Nasıl değil, dedim ve sigaramdan o kadar derin bir nefes çektim ki öksürük tuttu. Rabbin adı, Eszter'in Kitabında yok!

Orada da mı yok?

Ne demek oluyor "Orada da mı yok?" Amma saçmalıyorsun! Eğer Kitapta olmasa nasıl olur da Rab bahse girer, sonra da Eyüb'le tartışır? Kitapta yoksa o zaman kim tartışıyor?

Gyula hiç oralı olmadı, pencereye yanaştı ve aynı sükûnetle, hiçbir şey söylememişim gibi sigarasını içmeye devam etti.

Birçok kadın görmüş arabayı, dedi. Hem yalnız rüyasında da değil. Köpek kafalı şeytanlar sürüyorlarmış arabayı Kışlık Mahalle'ye doğru, Azazel Sokağı'ndan geçiyorlarmış, çatlayan betonda devasa ayak izleri, ufak kan gölcükleri kalıyormuş. İki tekerlekli arabada Matildka ve Ede Klein varmış. İşte arkadaşlar bu en yeni gelişme! Her türlü hakarete maruz kalan, perperişan edilen Ede Klein da arabadaymış, irinli yaralar kaplamış gövdesini ama yaşıyormuş, eli ayağı zincirliymiş, onu bir kayışla ölüye bağlamışlar. Soğuk cansız vücuttan uzaklaşmaya çalışıyor ama bir türlü kurtulamıyormuş. Ede Amca! Bizim Eyübümüz böyle işte. Ölümü bile ıstıraplı.

Beregi kükredi birden.

Eski Ahit'in bütün kitaplarını karmakarışık ettiniz. Hepsini büyük bir kazanın içinde, erik reçeli misali karıştırıp duruyorsunuz, fokurduyor.

Hepsi büyük bir kazanın içinde, diye tekrarladı Gyula, fokurduyor. Bak bu güzel!

Yemekten sonra bütün akşamı pencereden dışarı bakarak geçirmesine sinirlendim. Saat on sularında Bece ile gitmek üzere toparlanmaya başladık. Dezső arka avluya köpeğe, horoz yahnisinin kemikleriyle biraz da ekmek götürdü.

O zaman daha yaşıyordu.

Zavallının nefesinde hâlâ bir nebzecik hayat vardı, gözleri yuvalarından uğramış halde bir an baktı Dezső'ye ve sonra öyle bir inledi ki bir düdüklü tencerenin uzaklardan duyulan sesiymiş gibi geldi kulağımıza. Kapıya kadar güç dayandım. Çıkar çıkmaz ilk damla yaş süzüldü gözlerimden. Sinagog'un oraya, eczanenin önündeki çıplak üzüm kütüklerine geldiğimizde hıçkırıyordum. Köpek için değil, gerçi sevimli uysal bir hayvandı, kan içindeki gözlerini gördüğümden, canlı bir varlığı tam can verirken gördüğümden de değil. Dezső bir kez olsun başını ambar memuru Gyula Franczek'ten tarafa çevirmediği için! Yakasına yapışıp, ölen hayvanın çektiği işkenceyi hissetsin diye onu tekmelemediği, gırtlaklamadığı için!

Franczek'in olan biteni görmediğine ihtimal veremedim.

Desző'nün yavru köpeği herhalde arka avluda kendi kendine büyüyen, bakımsız ceviz ağacının alt dalma atlamış olmalıydı. Daha sonbaharda ilk defa oraya geldiğimde ceviz ağacının o kadar alçaktaki dalının öylece bırakılmasının ne büyük bir aptallık olduğunu düşünmüştüm, çalı değil koskoca daldı! Sahipsiz bir ağaç olduğu ve bakılmadan da ceviz verdiği için kimse budamamış. Ölümünden sonra vaftiz ettiğimiz köpek herhalde hoplarken kaymış ve dalın öte tarafında düşmüş olmalıydı. Boynundaki kısa zincir ucuna ağırlık bağlanmış gibi gerilmişti. Köpeciğin ayağı dalın öte tarafında kalmıştı, az daha yere değecekmiş ama birkaç santimetre eksikti işte. Ancak birkaç santimetre. *Zincir*, –bu adı verdik zavallıcığa öldükten sonra– zıplamış, patilerinin ucunda durmaya çalışmış, inleyip durmuştu.

Ve işte Gyula bütün akşam boyunca pencereden dışarı bakarak bu manzarayı seyretmişti. Bunu bir türlü aklımdan çıkaramıyordum.

Ertesi gün öğleden önce Bece'lerin mutfağında kuzinenin başında oturmuş ders çalışıyorduk. Dezső mutfağın penceresini tıklattı. İç mutfaktan nefis bir soğan ve biber kokusuyla birlikte çıkan Klári Teyze Dezső'ye kapıyı açmak istemedi.

Dersler bitmedikçe buradan bir yere gidemezsiniz, diye bağırdı.

Sonra da avluya doğru, Bandi Amca'ya söylenmeye başladı, bu kadar beceriksizlik etmesin çabuk kazsın çukuru diye.

Dezső, buğulanmış cama iyice yaklaşarak neden geldiğini anlamamız için tane tane söyleyerek ağzını oynatıyordu. Ben daha ilk denemesinde anladım ne dediğini, fakat anladığımı Bece'ye söyleyecek kuvveti kendimde bulamadım. Gözüm seğirmeye başladı, aynen sabah Klári Teyze'nin kapıyı açınca bana söylediği zaman olduğu gibi.

Gözü kör olası biri Velet'i boğmuş.

O zaman da sanki benim başıma bir şey gelmiş gibi öyle kalakalmıştım. Klári Teyze sinirlenmişti, niyetim kapıda durup donmak mı diye, ama ben içeri girecek kuvveti bulamamıştım kendimde, midem bulanıyordu. O an'a kadar günün birinde benim de başıma önlenemeyecek bir kötülük gelebileceği hiç aklıma gelmemişti. Engellenemeyecek felaketler hep başkalarını bu-

lur sanmıştım. Dezső parmaklığın üstünden atladı, Klári Teyze ve Bandi Amca'yla ah vah ederek konuşmaya başladılar. Bece de koştu yanlarına. Ben gitmedim, hem kuvvet bulamadım kendimde hem olanları zaten biliyordum.

Birisi eski köyün köpeklerini boğmuştu.

Dezső o zamana kadar olayla her ilgisi olanla konuşmuştu. Bir polis hafiyesinden daha gayretliydi. Katil çok esaslı iş görmüştü doğrusu, ancak birkaç köpeğin canını bağışlamıştı. Kimini çivilemişti, kimini zincirle boynundan sallandırmıştı, geceleri serbest bırakılanları da eliyle boğazlamıştı. Tek bir puli cinsi köpek kalmamıştı hayatta, oysa köydeki köpeklerin çoğu puliydi. Katil istisnasız bütün pulileri yok etmişti. Lanet olası köyde kimse ne bir şey görmüş ne de işitmişti.

Dezső çaresiz bir halde Pista Avarka Amca, ölümünden beri ilk kez gelmedi, dedi. Semavilerden de bir şey öğrenmek kabil değil, ruhların hepsi sus pus olmuş, aslında her zaman olmaları gerektiği gibi.

Bizim semt komiserinin yanına Protestanların oradan iki polis gönderdiler. Ev ev gezdiler, öğle yemeği sırasında bile soruşturmaya ara vermediler, bütün köylülerin ifadesini aldılar, hayatlarında hiç köpek beslememiş olanların da. Büyük sansasyon oldu, gazete bütün bir sayfasını "Sáraság katliamı" röportajına ayırdı.

Gyula Franczek'in ondan sonra bir süre bizi aramamasını kötü önsezimin kanıtlanması gibi algıladım. Birbiri ardına üç cumartesiyi onsuz geçirdik. Dezső'nün köpeğinin tesadüfen kendini astığını gördüğüne emindim, üstelik ondan sonra geçen olayların ışığında, o budala köpeğin kendi kendine dalın öte yanma atlamadığı ihtimali de belirmişti, diğer köpekler gibi birileri tarafından atılmış olabilirdi. Sonra da durup çektiği acıyı seyretmişlerdi...

Gyula'nm ortalıkta görünmeyişinin nedenini anlamaya yarayacak haberi Dezső, bakkalda kasanın önünde sıra beklerken duymuş. Ondan sonra artık Franczek dostumuzun, bu dünyadan göçtükten sonra Zincir adıyla vaftiz edilen köpeğin ölümünden sorumlu olduğu için de bizden uzak durduğu yollu müphem imalardan vazgeçtim. Bakkalda herkes Gyula Franczek'in karı-

sını korkunç bir şekilde dövdüğünden söz ediyormuş. Kadıncağız yoğun bakımdaymış, belki de çocuk düşürmüş.

Çünkü gene hamileymiş.

Oh olsun, dedim içimden. Sevinçten uçacaktım nerdeyse! Pislik herif cezasını buldu işte. Sen kalk önümüzde karının eteğinin altına sok elini, gözlerimizin önünde kadını kurcala kurcala, Devlet Kuran István bayramında masa başında inlet kadını! Haysiyetini bir paralık et! Hem yalnızca karınınkini değil bizim haysiyetimizi de. Ne düşündü yani, sonuna kadar karısına hâkim olacağını mı? Karısını böyle mi elinde tutacağını sandı?

Dezső, yok olmaz, dedi Gyula'yı hemen aramalıyız, ne de olsa arkadaşımız. Başı derde girmiş. Hiçbir şey olmamış gibi davranamayız.

Arkadaşımız mı, dedim. O zamana kadar bunu böyle telaffuz edilmiş halde duymamıştım.

Neden yani, değil mi?

Yok, tabii arkadaşımız, dedim ve somurttum.

Krematoryum'da bulduk. Masası bir yığın dublelik kadehle doluydu, iki oğlu Gyula ve Imi de önlerinde birer küçük coca cola şişesi oturuyorlardı.

Bakın hele, dedi Gyula, uşaklarım gelmiş! Hadi dökümünü yapın bakalım kasanın önünde sıra bekleyen kadınlar ne konuşuyorlar, odun deposunun orada, lokantada, Olah-işletmelerinde kimler sevinçle avuçlarını ovuşturuyor? Hadi anlatın bakalım! Benimle en çok eğlenenler kimler, anlatın da duyayım!

Dezső duyulur duyulmaz bir sesle hiçbir şey bilmiyoruz dedi, oysa her yerde ne konuşulduğunu biliyorduk, hem de çok iyi biliyorduk!

Hadi hadi, gülünç hale sokma kendini, dedi Gyula. Sen benim hizmetçim, uşağım değil misin? İşini doğru dürüst yap bakalım köylü parçası!

Bütün bu söylediklerinin bir hedefi de tabii ki bendim. Benim de görevimdi "angarya"! Gyula'ya göre Dezső de dahil hepimiz, köylü parçasıydık!

Dezső çekingen bir sesle, neden kızıyorsun bize, dedi. Kolu kanadı kırılmış duruyordu orada.

Üçünüz arasından en zavallısı sensin de ondan!

Eğer Gyula üçümüze birden hakaret etmeyi sürdürseydi, daha uzun zaman Franczek'in bu aşağılamalarına katlanır, gerçekten suçluymuşum gibi pusardım. Kendimizi Gyula'dan ayırmış olmak, üçümüz birlikte ona karşı olan bir şey yaşamak hoşuma gitmişti. Ama Dezső'yü gözüne kestirince içimde bir şey kabardı, suya batırılmışım gibi gözlerim karardı, daha bir süre şakaklarımda atmaya başlayan damarlarımın sesini duydum.

Ayıldığım zaman Bece yüzümü kuruluyordu, onun küçük mutfağındaydık. Boğazım tırmalanıyordu, beynimde ateş kürekliyorlardı sanki, alnım cayır cayır yanıyor, zonk zonk zonkluyordu. Ağzımı açıp bir şey söylemek isteyince burnumun kanadığını hissettim. Bece'nin anlattığına göre ilk yumruğum hiç ummadığı bir anda isabet etmiş Gyula Franczek'e. Beklenmedik yumruk iki yumruk sayılır derler ya, ambar memuru yere serilivermiş, taş döşeli zemine güm diye çarpmış kafası. Ondan sonra dört beş yumruğumdan belki biri isabet etmiş kafasına, diğerleri acelemden yana kaymış ya da yolunu şaşırmış. Ama o çok kararlı başlangıç Franzcek'in yerde kalmasına yetmiş.

Jancsi Szalma vurdu kafana, eğer bilmek istiyorsan, dedi Beregi.

Hesaplaşırım onunla dedim, gerçekten hesaplaşmak istiyormuşum gibi kararlı bir sesle.

Günler boyunca Franczek'in ruhumu sıkan varlığından kurtulduğumuzu düşündükçe sevinçten uçtum. Her an kapıyı açıp girebileceği ve Eyüb'den ya da başımıza yağdırılabilecek lanetlerden söz ederek vaaza başlayabileceği, bizim de onu öyle aptal aptal dinleyeceğimiz korkusu yok oldu içimden. Artık gitsin, uşağı demiryolu bekçisi Szalma'sının dalkavukluklarını dinlesin kendini beğenmiş ambar memuru! Kafam bozulup da üzerine saldırdığım ve ağlayan çocuklarının gözleri önünde onu yere serdiğimde, o yalaka yardakçısının ona nasıl yardım ettiğini dinlesin dursun!

Doğrusu o zaman, aradan sadece birkaç ay geçtikten sonra, taze baba Gyula Franczek eski berber dükkânına Dezső'yü ziyarete geldiğinde, buna canım sıkılmak şöyle dursun memnun olacağımı aklımın köşesinden bile geçirmemiştim. Sanki aylar boyunca dargın duran bizler değildik. Elinde bir kesekâğıdı fasul-

ye, tütsülenmiş bir kaburga parçası, mis gibi kokan bir baş kereviz, havuç, sarmısak ve kırmızıbiberle çat kapı karşımıza çıkmıştı. Şimdi hemen fasulye çorbası yapacakmış, paça yerine kaburgayla çünkü paça bulamamış, ama kaburgayla da o kadar nefis olacakmış ki parmaklarımızı yiyecekmişiz. Doğru söylemişti. Gerçekten de nefis bir yemek oldu! Taze beyaz ekmek vardı yanında. Kaburgaların kenarından yumuşacık lezzetli etleri sıyırıp sıyırıp yedik. Bol bol ekşi krema da vardı. Çorba öyle acılıydı ki alnımızı ter bastı, fasulye taneleri ağızda eriyordu adeta, buna rağmen suyu helmelenmemişti. Eskiden olduğu gibi keyifli bir gün yaşadık. Dezső şakıyordu, işinden bahsetti, oyun hamurları hakkında bir yığın şey anlattı. Aynı yerde hamurları kutulayan Piri Gyâri'den de söz etti.

Halbuki ben kaç defa sormuştum, bir şey söylememişti. Gyula Franczek'in kafasını Krematoryum'un taşlarına çarptığımdan beri keyifsizdi Dezső, bana karşı mesafeli davranıyor, bir şey soracak olursam homurdanıyor, biz Feketeváros'ta keyif çatarken kendisinin bütün hafta yalnız olduğundan bahsediyordu. Göz kırpacak kimse bile bulamıyorum, diyordu. Kolaymış bizim işimiz, her ne kadar taşraya gitmek yorucu ve rezil bir şey de olsa, gene de sokakları birlikte arşınlıyormuşuz. Daha sonraları, onun şerefini zor kullanarak savunmamı da yanlış bulduğunu söylemeye başladı. Davranışım aşırıymış, o zaman Gyula mutlaka karısının kendisini yine aldattığı haberinden çok sarsıldığı için o kadar kaba davranmış. Yoksa biliyormuşuz karısının ne kadar itaatkâr bir kadın olduğunu.

En doğrusu orada bırakıp gitmek olurmuş, abuk subuk konuşmuş, o kadarmış hepsi.

Dezső cumartesi akşamları kaba ve vurdumduymaz bir adam oluyordu, bizi umursamıyordu hiç. Biz de kendi aramızda lisede olan bitenleri konuşmaya başlıyorduk. Kışın son günleriydi, erzak kilerleriyle birlikte ruhlar da boşalmıştı adeta, miskinlik çekilmez bir hal almıştı. Gyula'nın fasulye çorbasının kokusu eski berber dükkânını bir anda dolduruverdi, birden kendimizi eski anıların içinde bulduk. Anladım ki ambar memuru Gyula Franczek olmasa da, bizler ondan önce olduğumuz insanlar değiliz artık. Gyula'nın keyfi yerindeydi, gözlerinin içi gülü-

yordu, kaburganın ince kemiklerini emiyordu ağzında. "Rabbin işaretparmağı," dedi ve yalaya yalaya pırıl pırıl ettiği ince kemiği havaya doğru kaldırdı. Parmağıyla hep "Sakın ha!" diyor. Sürekli azarlama pozisyonunda!

Alçak sesle, hiç değişmemişsin, dedim. Her an parlamaya hazır dostum, iğneleyici bir sesle yanıtladı:

Yooo, çok değiştim. Baba olmaktan baba olmamaya düşüş, feleğin eşine ender rastlanır bir sillesidir. Baba olmamaktan yine babalığa terfi ise o kadar büyük bir mutluluk değil, sadece gönül alma, o kadar! Gyula, Imi ve küçük Kálmán, benim kanımdandı, ben bunu ta içimde hep biliyordum. Ama kısa bir süre de olsa başkalarının enikleri olduğunu iddia ettikleri için bugün yalnızca *değer veriyorum* onlara, candan sevemiyorum. Yumurtadan çıkmışlar sanki!

Dehşetle: Yumurtadan mı, dedim.

İntikamın verdiği haz tatsız olur dedi. Sonradan gelen iyi haber benim için sadece bir özür dilemeden ibaret, aslında hiçbir şeyi değiştirmiyor.

Gyula Franczek hakkında yeni yayılan babalık dedikodusu, köyde fikrine önem verilen kişileri bile ayırmış. Çocukların Gyula'dan olmadığına kesin olarak bakıldığı sürece kimden olabilecekleri kimseyi ilgilendirmemişti. Hatta ailenin yeniden birleşmesiyle Sáraságlı kocakarılar da rahatlamıştı. Yapılı, güçlü kuvvetli bir erkeğin, bol bol boğa sütü de varken, bir kadını dölleyemeyeceği bir hastalık duymamışlardı o güne kadar. O şarlatan Protestan doktorlar istediklerini söylesinler, muayenehane olur canlı organizmadan, mikroplardan arınmış, neşter olur; taşak torbası değil! Fakat sonra yeni duyulan farklı haberin etkisiyle ortalık birbirine girmiş.

Bir şeyden emin olmamak dedikoduyu en çok besleyen zemindir.

Çocuk Gyula'dan değilse, o halde kimden?

Bir türlü akıl erdiremedim beynin gövdeye neden böyle tersine bağlanmış olduğuna? Bir cumartesi günü sabahı pazarda, Transilvanyalı Macarlara utanmadan "Rumenler" diyerek onları hendek tarafına iteleyen ve bahçelerinde yetiştirdikleri kıytırık malları kakalamaya çalışan köylü kadınları dehşetle dinlemiştim.

Yarım saat geçmeden köyün bütün erkekleri zan altında kalmış, isimler bir bir uçuşmaya başlamış. Bira dolu güğümlerini birkaç yudumda dipleyip kimlerin Sarolta'nın yatağına girebileceğini sıralamışlar. Demiryolu bekçisi Szalma ile başlamış sıra, Peder Áron'a gelince, papaz cüppesinin eteğini kaldırmak da kolay olurdu diye gülmekten kırılmışlar.

Farklı haberlerden sonra başlayan bu dedikodular ayyuka çıkınca karısının kaçamakları karşısında ne yapacağını şaşıran Gyula Franczek, babalık tespiti için başvurmuş. Özürlü olduğunun bilinmesi de göz önünde bulundurulunca isteği haklı görülerek Protestanların hastanesinde test yapılmış. Yeni doğan Kálmán'cıktan hem kan almışlar hem de omurgasına iğne batırıp kemikleri arasından numune almışlar. Tahlillerden sonra babasının ambar memuru Gyula Franczek olduğu yüzde yüz kesinlikle tespit edilmiş. İki büyük oğlandan sadece kan almakla yetinmişler. Daha bir süre önce Franczek'in kısır olduğunu tespit eden doktor bitkin bir sesle, onlar da kesinlikle Franczek'in çocukları, demiş.

Doktor beyin utancı hemen etrafa yayılmış, hastane odalarında fiskoslar başlamış, sokakta arkasından ıslıklamışlar! Böyle yanlışlık yapılır mı? Üç çocuklu bir ailenin mutluluğu nasıl olur da tehlikeye atılabilir?

Sarolta Jászi ve çocuğu hastaneden taburcu olurken Doktor, Gyula'ya yalvarmış, n'olur bir kere daha tahlil yapmasına izin versin de hiç değilse bu korkunç hataya neyin sebep olduğu anlaşılsın diye. Franczek baştan yanaşmak istememiş bu işe ama sonra, büyüklüğü dillere destan aletinin boşaltılmasına hastanenin genç hemşiresinin yardım etmesi teklifine karşı koyamamış. Franczek'in anlattığına göre koridorda beklemekte olan hamile annelerin, sinirli sinirli ellerini ovuşturan genç babaların ödü patlamış doktor odasından dışarı fırlayınca. Franczek tam hastane odasından çıkarken doktor da sarhoş gibi nara atarak koridora fırlamış.

Demedim mi, diye bağırıyormuş. Yeni başlamadım ben mesleğime. İşte ispatı. Kaç tane çocuğunuz olursa olsun sizin çocuğunuz olamaz. Siz sterilsiniz!

Gyula bütün bunları bize uyuşuk bir rahatlıkla anlattı.

Bana göre hava hoş, dedi. Ne demekse steril olmak, istediği kadar steril olayım, her üç çocuğa da tahlil yaptılar ve kesinlikle her üçünün de benim kanımdan olduğunu söylemediler mi, işte o kadar! Sırıtarak devam etti. Bilmiyorum nemene hastalık olduğunu sterilin, ama nasıl olsa artık vârislerim olduğuna göre belki faydalı bile olabilir. Bundan böyle kimse kapıma dayanıp piçini bu senin çocuğun diye bana dayatamaz.

Güğümden bir kapak dolusu şarap aldım, bir sigara yaktım. Fasulye çorbasının dumanı camları buğulandırmıştı. Akşamın kasvetli karanlığı çöktü. Dezső'nün keyifli keyifli çaldığı ıslığı dinlerken, kendi kendime, artık dedim Franczek de aramıza katıldı, bunu böylece kabullenmem gerek. Ve böyle yapacağıma inandım da.

O gecem kâbuslar içinde geçti.

Gördüğüm rüyaları gerçek gibi yaşadım. Her zaman uyumadan önce güzel bir şey düşünür, bunu iyice belleğime yerleştirir, rüyamda kötü şeyler de yaşasam uyanınca bir hamlede bunların hepsinin kaybolacağına, karabasanlar denizinde boğulmayacağıma inanırdım. O gece bunu da yapamadım, bu teselliyi de bulamadım...

Rüyamda, eski berber dükkânındaydık. Biri, Bece'yi yüzükoyun yatırıp arkalıksız alçak bir sandalyeye kayışla bağlamış, kıçından donunu çıkarıyor. Beregi acılı ve asap bozucu bir sesle ağlıyor, güğümünden bütün içkiler yerlere dökülmüş. Güğüme ve heba olan şaraba bakarken birden fark ediyorum, benim ellerim de arkaya bağlı, Bece Beregi'nin arkasında yere diz çökmüşüm, donum dizlerimde. Üşüyorum. Nereden bilmiyorum, birden Gyula çıkıveriyor, onun iki eli de serbest, hiçbir şey söylemiyor, arada bir gevrek gevrek gülüyor. Aletimle oynamaya başlıyor, ama zor buluyor, soğuktan ve tiksintiden o kadar küçülmüş, kadın önü gibi olmuş. Midem bulanıyor, öğürüyorum, bayılıncaya kadar bağırıyorum. Gyula yüzüme su çırpıyor. Önüm giderek ısınıyor, sıcaklık karnıma doğru yürüyor. Elinde tuttuğunu parmağımı sıkarmış gibi sıkıyor Gyula. Canım acıyor, eli eşya taşımaktan nasırlaşmış, sertleşmiş, ama giderek daha sıcak geliyor. Kendimi tutmaya, dayanmaya çalışıyorum, temiz, tertemiz olmak istiyorum. Olmuyor, yapamıyorum, ağlıyorum, yuvaya gi-

den çocuklar gibi sızlanıyorum, birden fark ediyorum ki... inlemekteyim. Devam etmese, bıraksa daha fena olacak, o hale gelmişim. Nerdeyse boşalacağım, birden Bece'ye bakıyorum, onu hepten unutmuşum, kıçı meydanda, arkalıksız mutfak iskemlesine kayışla bağlı olduğunu görünce şaşırıyorum. Birden öfkeden kaynar sular boşalıyor tepemden aşağı, şimdi ne olacağını, Franczek'in ne yaptırmak istediğini anlıyorum. Ama okşamalarına karşı koyamıyorum artık, sıcak, vıcık vıcık avcunu çektiğinde, karnıma doğru uyuşuk bir ağrı yürüyor. İçimdeki dürtüden kurtulayım diye, bütün hırslarım yok olsun diye iğrenç şeyler düşünmeye çalışıyorum. Bece inleyerek yalvarıyor, yapma, yapma! Gyula'nın öbür eli, Bece'nin yalvarışlarını yalanlayıcı bir uysallıkla açılan karanfilinde. Nivea ile kremliyor orasını. Tesadüfen tenine değiyorum, derisi kaygan ve serin. Bece ağlıyor, bana bakarak "bunu yapamazsın, bunu bana yapamazsın" diyor. Gyula devam ediyor okşamaya, tam gerginlik içimden boşalacakken bırakıyor okşamayı. Bece'nin nemli, kremli deliğine değdiriyor aletimi ve ucunu içine biraz sokuyor. Sımsıcak olduğunu hissedecek kadar. İlk defa o zaman konuşuyor.

Ateş gibi, diyor ve alay edercesine solumaya başlıyor.

Kendiliğimden başlıyorum Bece'nin içinde gidip gelmeye, belimden iten o değil, ben kendim ateş gibi deliğin içine kayıyor ve acımasızca gidip geliyorum. Derilerimiz şap şap diye ötüyor her harekette. Gyula bileğimdeki ipleri kesiyor, ama ben kaçmıyorum, devam ediyorum, bu sefer mıncıklamaya başlıyorum Beregi'yi, bir taraftan etlerini sıkıyor bir taraftan yumrukluyorum, o incecik bir sesle sızlanıyor, yalvarıyor. Acı bana, merhamet et! Beni aşırılıklara sürükleyen istek, içimden akınca, bu sefer ensesini, kulağını yalamaya başlıyorum. Görüyorum erkek olduğunu, ama yine de!

Uyandığım zaman sözcükler gelmedi ağzıma. Gece yarısıydı. Donum vıcık vıcık. Evet, olanlar gerçek değil rüyaydı, ama bütün benliğimi bir paralık eden, beni yerin dibine sokan, iğrenç istek gerçek...

Yapışkan Olayların *Sonuncusu*

Yapışkan olaylar'dan birkaç gün sonra zavallı Ignác Gergely'e hasta raporu verdiler. Sinirleri sıfırı tüketmişti. Kooperatif Başkanı Gábor Töre işten atılmayacağına söz verdi, Magdika Teyze'yi de sağlık durumu nedeniyle eve gönderdiler. Ignác'ı mandırada herkes severdi. Çalışkan, güvenilir, işini tam ve eksiksiz yapan bir emekçiydi, çok iyi bir tabiatı vardı, çok şeye tahammül eder, hemen hiç öfkelenmezdi, ender konuşur, her laf söyleyeni sabırla ve dikkatle dinlerdi. Bütün bu iyi huylarına rağmen mandıra yönetimi, Ignác'ın gölgesi meselesi halledilmedikçe, ineklerin yanında dolaşmamasına oy birliğiyle karar verdi. Magdi Teyze bu kararın sadece ilk adım olduğunu düşünüyordu. Oğlu kansere tutulsaydı bundan daha fazla üzülemezdi. Sáraság'da birinin sonunun yaklaştığının ilk ve en kesin işareti, dinlensin diye işten evine gönderilmesidir. Ölümün habercisidir bu! "İstirahat eden köylü", anlaşılması olanak dışı bir kavramdır, böyle birini görenler aralarında fısıldaşır, yanından geçenler yabancı da olsa, teselli babında hafifçe omzuna vurur. İşsiz yaşam felakettir köylü için.

Fakat Ignác umudunu kesmedi, bu da geçer, diye düşündü herhalde.

Bir gün Dezső Metz'le "dinlenen" sığırtmaca uğradık. Ignác Gergely kulübenin yanında bir şeyler yapıyordu, enli pis bir branda bezini kulübeden avluya doğru uzatmış, bezin iki ucunu üzüm kütüklerinin sırıklarına ve çamaşır iplerinin bağlı olduğu direklere tutturarak germişti. Alelacele kurulan bir düğün çadırına benzemişti yaptığı. Branda bezinin altında boğucu bir hava

vardı. Kulübenin kenarı ufacık bir esintiyi bile engelliyordu. Her yere köpek kakası, çürük mısır ve fare kokusu sinmişti, samanlığın sunta kapısı bir felaketin habercisiymiş gibi gıcırdıyordu.

Uzun zaman konuşmadan oturduk. Ignác, köpek yüzünden çektim branda bezini, dedi, gölgemi görünce kuduruyor.

Dezső güğümündeki buz gibi soğuk biradan bize de ikram etti, Ignác'm da birayı beğenmesi gururunu okşadı, su katılmamış arpa birası boğazımızı tırmaladı. Ne söyleyeceğimizi bilemediğimiz için, ses etmeden alkolikler gibi içtik durduk, branda bezinin altında giderek yoğunlaşan kokudan rahatsız oldum. Tam o sırada Kültür Evi ve Köy Meclisi binası tarafından gürültüler, sesler gelmeye başladı. Her pazartesi günü öğleden sonraları olduğu gibi gönüllü itfaiyecilerin pratik yaptıklarını anladık. Dezső birden konuşarak:

Neden yeni gölgene sevinmiyorsun, dedi ve o anda hıçkırığı tuttu.

Ne? Aklını mı kaçırdın sen? İçki başına mı vurdu yoksa?

Bana sorarsan, sen bir baba katilisin!

Bu laf üzerine Ignác, Dezső'nün kafasını tutup üç kez kirişe vurunca kulübeyi tutan dayanaklardan biri kırıldı. Kucaklaşmak istiyormuş gibi birbirimize girdik. Ignác'm kırma köpeği alt alta üst üste yuvarlanmamızı oyun sandı, ben üste çıktığım vakit patilerini hep sırtımda hissettim, Ignác'a bir kafa vurmayı başardım, Ignác da bir tutam saçımı yoldu. Yarım saat sonra Magdi Teyze eve geldiğinde Dezső kan tükürüyor, biraz daha ileride güneşin altında duran Ignác kusuyordu. Ben cayır cayır yanan başımı bilmem kaçıncı defadır avludaki çeşmenin altına sokuyordum. Köpek ağzından köpükler saçarak sahibinin durmadan kıpırdayan yabancı gölgesine havlayıp duruyordu. Magdi Teyze önce elindeki torbaları yere attı, belini doğrulttu, korkunç bir kavgaya hazırlanırcasına derin bir nefes aldı, sonra nedense vazgeçti, yere kocaman bir tükürük fırlattı, torbaları aldı ve hiçbir şey söylemeden eve girdi.

Babanı sevmen lazım, dedi Dezső. Af dile ondan. Bana sorarsan okşa onu.

Hemen atıldım: Aman gözünü seveyim şimdi değil! Gidelim artık.

Hayır şimdi. Hemen önümüzde öp onu!

Cehennem ol! Ignác burnundan soluyordu.

Sokağa çıktığımızda Dezső hâlâ bağırıyordu. Babanın gölgesini benimsemediğin sürece o da senden nefret edecek.

Saman yığınlarını geçip de mezarlığın kuzey tarafındaki vadi adını verdiğimiz geniş ve derin hendeğe geldiğimizde sakinleştik. İkindi serinliği budanmamış akasyalarla dolu bu vadinin en keyifli zamanıydı, akşamları bulut gibi ortalığı kaplayan sivrisinekler o saatte henüz çıkmazdı, güneş de yakıcılığını kaybetmiş olurdu. Dezső'nün güğümündeki bira hâlâ buz gibiydi, sırtüstü uzanıp sigaralarımızı tüttürdük, gözlerimizi göğe diktik, gelip geçen yaz bulutları üzerine at yarışlarındaymışız gibi bahse tutuştuk. Tam nasıl olur da bira hâlâ buz gibi soğuk diyecektim ki nefes nefese Bece geldi.

Klári Teyze kooperatifte korkunç bir olay duymuş, çivisi çıkmış dünyanın!

Tehlike kokusunu alınca hemen vadimizden ayrıldık.

Klári Teyze küçük mutfak masasına dirseklerini dayamış oturuyordu. Ocakta su kaynıyordu, masaya bir küçük torba dolusu elle kesilmiş erişte saçılmıştı. Ocak, mutfak dolabı yıkanmamış tabaklar, çatallar, kaşıklar, palinka kadehleriyle doluydu. Klári Teyze'nin deyişiyle ahıra benzemişti her taraf. Böylesine dağınıklığa Klári Teyze normal zamanlarda asla tahammül etmezdi. "Dünyanın çivisi çıkmış" deyişi çok yerinde gözüktü bana. Klári Teyze uzak bir tanıdığın ölümünde olduğu gibi merakla, şaşkınlıkla, gerçekten sarsılmış olarak değil, sarsılmış taklidi yapar gibi kendi kendine anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu. "Yazık, bu kadar genç" dediğini sandım. Ama böyle demedi.

Nasıl oldu da Pannika böyle bir şey yapabildi, dedi.

Pannika Teyze tütün ve sigara satan tek dükkânı işletiyordu. Eskiden köyde daha fazla tütün dükkânı vardı. Buralarda sigara, çiklet, Stollwerck marka karamela alınabilir *loto, toto* oynanabilirdi. Biz ortaokulu bitirinceye kadar bu dükkânların hepsi birbiri ardına kapandı, bir tek Pannika Teyze'nin köyün merkezinde, lokantanın karşısına düşen fotoğrafçının hemen sağındaki tütün dükkânı kaldı. Pannika Teyze aynı zamanda Tarım Üretim Kooperatifi Başkanı Gâbor Töre'nin daktiloculuğunu da ya-

pıyordu. Töre yoldaş taşraya gönderilmesi gereken çok önemli bir mektup yazdırmak gerektiği zaman Pannika Teyze'yi ofise çağırırdı. Güya Pannika Teyze dükkânda boş saatlerinde daktilo ve steno yazmayı öğrenmiş, stenoyu pek beceremiyormuş ama daktiloda daha tuşlara ilk bastığında kilisede orgun klavyesine dokunuyor gibi bir duyguya kapılmış, o kadar çekici gelmiş ona daktilonun tuşları. Aslında Pannika Teyze'nin daktilo yazmayı nerede öğrendiği kimseyi ilgilendirmiyordu, nerede öğrenmişse öğrenmiş, gerçi kimse görmemişti onu dükkânda pratik yaparken ama madem biliyor, biliyor, işte o kadar! Köyün en güvenilir daktilo yazıcısı idi, yazarken parmakları rüzgâr gibi uçardı, bilgiliydi, resmi yazı dilini iyi biliyordu, Rusça, Almanca ve Fransızcaya vâkıftı, her türlü mektup stiline aşinaydı, hemen hiç yanlış yapmadan yazardı.

Ama işte bir kere yapmış!

Klári Teyze'nin endişesi boşuna değildi. Köy halkı 1981'e kadar en zorlu günlerde bile siyah Volga arabaların köyde boy göstermesi tehlikesini atlatabilmişti. Sáraság'da 1956 Devrimi'ni izleyen korkulu günlerde bile kimseyi alıp götürmemişlerdi, hoş devrimin zafer günlerinde de köyde itişip kakışmadan, bağrışıp çağrışmadan fazla bir şey de olmamıştı ya! Ama işte şimdi Pannika Teyze'nin hatasından sonra iki tane kocaman simsiyah araba Köy Meclisi Binası önüne park etti. Saatlerce orada kaldılar, ardından da Gogol Tarım Üretim Kooperatifi'ne gidip günün kalan kısmında da başkanlık ofisini işgal altında tuttular. Uzun boylu, siyah deri paltolu adamlar ve iki tane de daha kısa boylu, gözlüklü, takım elbiseli erkek, Pannika Teyze'yi bir suç deliliymiş gibi alıp götürdüler.

Götürüldüğü yerde ne olduğunu kimse sonradan da öğrenememiş. Bu konuda Pista Avarka Amca da en ufak bir açıklamada bulunmamış. Dezső'nün sorularını her defasında "Sinirlenirsem kalbim fena olur," diye atlatmış. Buna da ben sinirlendim, amma pısırık amma kendini naza çeken ruh bu Avarka Amca, kalbi malbi çoktan yok, hâlâ kalbini düşünüyor!

Pannika Teyze'nin kendisine dikte edilenler yerine kalkıp bambaşka şeyler yazmış olmasına çok kızdıkları meydandaydı. Uzun ve tutarlı bir metin varmış ortada, ama bunun ne olduğu

hakkından pek bir şey sızmadı. Arada Szeged'den de tehdit savuran bir telgraf gelmiş. Köy Meclisi Başkanı da sorumluluğu Kooperatif Başkanı Gábor Töre'ye yüklemiş.

Başkentli yoldaşlar kooperatif başkanını da alıp götürdüler.

Gerici güçlerin başkaldırmasına karşı çeşitli önlemler alındı: Örneğin Sanyi Guliga ortaokul öğrencilerinin köydeki parkın iplik gibi su fışkırtan fıskiyeli havuzunun başında sigara içmelerini yasakladı. *Yıldızların Savaşı* adlı Amerikan filmi "teknik nedenlerle" gösterimden kalktı, Tisza nehri kenarındaki plajda söğüt ağacının nehre doğru uzanan kalınca dalına bağlanmış ip kesildi, gözü pek çocuklar Tarzan gibi bağırarak bu ipte sallanıp kendilerini nehre atıyorlardı. Derekegyháza'daki Engelliler Yurdu'nda verilecek temsile hazırlık olarak yapılan halk dansları provasından sonra, gayet ılık bir yaz akşamı olmasına rağmen "lüzumsuz toplantıya gerek olmadığı" söylenerek herkes hemen evine gönderildi. Rusça öğretmeni Kati Kitka sanki yasa kendisiymiş gibi zevkten dört köşe olup köyde kol gezmeye başladı. İdeolojik bakımdan geri kalmış bu köyü yoldaşların yola sokmalarının sırası geldi de geçti bile, deyip duruyordu.

Herkeste bir tedirginlik ve huzursuzluk vardı. Számfira Öğretmen selamımı almadı. Arkamdan, kaçak balık avladığını etrafa yayan arkadaşlarım için "İbnelere selam söyle," diye bağırmadı. Töre Baba, işini kaybetmiş küçük bir yargıç gibi gün boyu elleri titreyerek başı eğik dolaştı. Mátyás Antal, Kültür Evi'nin bahçesini günde üç defa süpürttü, aylık program afişlerini söktürdü, sonra tekrar yeniden yapıştırttı, "Komünist Gençlik Örgütü yöneticileri için eğitim kursu" ilanının altını kırmızı keçe kalemle çizdi. Pazar günü çanlar üçüncü defa çalındığı halde Kilise'de ayine gidenler birkaç kişiyi geçmedi. Bece'nin büyükbabası Bandi Amca ne hallere düştük gibisine umutsuzca başını salladı, Bece'ye, gördün mü dedi, komünistler her şeyi yok ediyor!

Peder Áron Avarka akşam ayinini çok akıllıca bir kararla saat altıdan dokuza alınca, akşamın hayırsever karanlığında millet Kilise'ye gidebildi, Meyhaneci Olah (belki de resmi görevi icabı gelmişti) ve Sanyi Guliga da Kilise'ye geldiler ve tövbe istiğfara sıra geldiğinde öylesine yumrukladılar ki göğüslerini bütün kilise inim inim inledi.

"Benim günahım, benim günahım, benim en büyük günahım!"

Ertesi günü akşamı Krematoryum'da Sanyi Guliga ile Mátyás Antal'a rastladık. İkisi de sarhoştu. Köy Meclisi başkanı ve Kültür Evi müdürü genellikle akşam yemeğine lokantaya gider sarmısaklı kebap ya da işkembe yahnisi yerler, hakiki mantar tıpayla şişelenmiş pahalı kırmızı şarap içerlerdi. Güğümlerini orada unutup ertesi gün işe yedek güğümle gidecek kadar kafayı çekerlerdi. Krematoryum'da onlara hiç rastlamamıştık. Dumanlı ve sevimsiz bu mahzene Yetim ve Öksüzler Yurdu'ndan çıktıktan sonra tahta evlerde yaşamaya başlayan fabrika işçileri, gündelikçiler, fabrikada kenevir ıslatanlar, demiryolcular giderdi. Onu meyhanede gördüğümüz akşam Sanyi Guliga gözlerini bardağına dikmişti, ağlamaklı hali vardı.

Bir bu eksikti, diyordu bizim köye! O hödük Töre, yazdırdığı raporu neden okumadı ki?

Kooperatif başkanınm aslında "özel" sekreteri de vardı, zaten köylülerin bir kısmı da "Başkan o raporu özel sekreterine, demiryolu bekçisi Szalma'nın kızı Évike Szalma'ya dikte etseydi şimdi böyle ne olduğundan bile habersiz şaşkın şaşkın kalmazdık!" diye söyleniyordu. Matyi Antal'a göre Évike biçimli vücudunun güzel hatlarıyla iştah uyandıran bir kızdı ama önemli yazıları daktilo edecek yetenekte değildi, onun elinden çıkan alelade bir mektup bile insanı ağlatacak kadar yazım yanlışıyla dolu olurdu.

Tedirginlikle dolu günler birbirini izledi. Tabii herkes her şeyden önce kendi geleceği için korkuyordu, fiskos gazetesi iyi haber alan kaynaklara dayanarak böğürlere atılan tekmelerden, sökülen tırnaklardan söz etmeye başladı. Yaşlılar, tavan aralarının bile süpürülüp bütün mahsulün alınıp götürüldüğü günleri, düzmece mahkemeler hakkında yapılan yayınları hatırlattı. Pannika Teyze'nin tavukları, bir avuç yem atacak, bir yudum su verecek bir Tanrının kulu çıkmadığından, kümesten kaçıp dağıldı. Uğursuz eve postacı bile uğramadı.

Aradan üç ay geçti geçmedi her şey tersine döndü. Gábor Töre ve Pannika Teyze'yi göğüslerinde kızıl yıldızlı bir nişanla Sáraság'a geri gönderdiler. Olağanüstü bir köy toplantısı ya-

pıldı, bu toplantıya katılmak için başkentten gelen işçi köylü kökenli bir bayan yoldaş Pannika Teyze'nin uyanıklığını, sosyalizme sadakatini ve sosyalist ruhlu yapıcı eleştirilerini öve öve bitiremedi. Bayan yoldaş yapılan hatanın, bazı işçi kökenli yöneticilerde özeleştiri ve kendini geliştirme yeteneğinin yeterli olmamasından kaynaklandığını, olaydan çıkarılabilecek en büyük dersin bu olduğunu vurguladı ve şöyle dedi: "Anna Szabó yoldaşın değindiği hususlar son derece yerindedir, hatta kimi konularda yaşadığımız çağı bile aşmaktadır, bu nedenle de bu yazıyı münhasıran ideolojik bakımdan iyice cilalanmış beyinler anlar. Ne var ki yazı son derece olgun olmakla birlikte bazı yanılgı, abartma ve yanlışlar da içermektedir ki, bunları Anna Szabó yoldaşın Töre yoldaşla birlikte en kısa zamanda düzelteceklerinden eminiz. O zamana kadar da bu yarı hazır sayılan incelemeyi, muhafaza edilmek üzere, kooperatif ofisinin kasasına yerleştiriyoruz." Toplantının ikinci yarısına İl Meclisi başkanının telgrafı da yetişti. Bu telgrafta başkan yanlış anlaşmanın sorumlularını belirtiyor, Szabó ve Töre yoldaşlara da sağlık, afiyet ve işlerinde başarılar diliyordu.

Anna Szabö'nun kim oduğunu, olmayana indirgeme yöntemiyle bulduk, çünkü kimse Pannika Teyze'nin soyadının Szabö olduğunu bilmiyordu. Sanyi Guliga o kadar araştırmış, Pista Avarka Amca'nın adının bile hâlâ bulunduğu akciger hastalıkları taramaları listesine de bakmış, orada da "Pannika Teyze, Sáraság Posta Sokağı" notundan başka bir şey bulamamış. Töre Baba ve oğlu iki hafta boyunca kendilerini içkiye vererek çektikleri korkunun acısını çıkardılar, kâh öfkeden kudurarak kâh keyiften kendilerinden geçerek meyhanenin masasını yumruklayıp durdular. Bütün köy yavaş yavaş tedirginliğinden kurtulmaya başladı. Kooperatif başkanı olup biteni her gün defalarca yeni baştan gözden geçirip Pannika Teyze'nin kültürüne ve bilgisine diyecek olmadığını tekrarladı. Kooperatif başkanına göre Pannika Teyze daima vecd içinde çalışır, kendine dikte edilen metni ruhsal bir gıda, semavi bir işaretmiş gibi beklermiş. Ona yazdırılanlar ister yavaş yavaş, iyice çiğnenerek, hazmedilerek dikte edilsinmiş, ister hızlı bir tempoyla fark etmezmiş. Ne olura olsun asla şaşırmazmış, son anda ek cümleyi gereken yere koyuve-

rirmiş, daha kelimenin ilk harfi parmağının ucundayken sanki beyninde hava freni varmış gibi parmağı kelimenin son harfini vurmaya hazır olurmuş. Acele hallerde heceler yutularak, cümleler arasında kararsız kalınarak bile dikte edilebilirmiş kendisine, cümleler karışsa da sıraları bozulsa da fark etmezmiş, Pannika Teyze tempoyu asla düşürmez, tuşlara çatır çatır vurmaya devam eder, soru sormaz, her şeyi şıppadak anlarmış. Pannika Teyze yazarken adeta duyulurmuş makinenin nefes aldığı, büyük harfleri daha vurmadan önce yükselirmiş harf dizisi, konuşanın verdiği nefesle birlikte noktanın madeni kolunun nasıl tak diye vurduğu da hissedilirmiş. Pannika Teyze, Gábor Töre'nin deyişiyle Rabbin mükemmelliğiyle yaratıyormuş işini, onun elinden çıkan iş ancak böyle nitelenebilirmiş, tek bir noktalı virgül hatası olsun yapmazmış.

Üzüntülü olaylar da bu yüzden olmuş zaten.

Madem yazılanlar hatasız, o halde bir kere daha okumaya ne nerek var? Bir ataşla tutturup zarfa koyduktan sonra yallah postaya! Yirmi yıl boyunca düzeltilecek bir şey çıkmadığına göre düzeltmek için harcanacak zamana yazık.

Ulak Jóska da iyi bilir sıkışık zamanlarda ne kadar çok iş olduğunu, her bir mektubu hatırlar, kime ne gün hangi mektup gitmiş hepsini bilir, aslında ona sorulsa yeter, gerçi Pannika Teyze'nin güvenilir bir kişi olduğundan zaten kimse kuşkulanmıyor, sonra Gábor Töre'nin de sözlerini Ulak Jöska düzeyinde bir uzmanla kanıtlamaya ihtiyacı yok. Evet Ulak Jóska gerçi otist ama silocuların, kantarcıların, depocuların, ambarcıların değer verdikleri bir iş arkadaşı. Sáraság, MTK, Üjpest, Fradi futbol takımlarında ve milli takımda elli yıl boyunca kimlerin oynadığını, atılan golleri bülbül gibi sıralar...

Peki, o halde ne olmuştu Pannika Teyze'ye?

Pannika Teyze, Dezső'ye o zamana kadar öyle bir duygu yaşamadığını söylemiş. Söylenenlerin ardından koşuyormuş sanki. Kopya kâğıdı koy, kâğıt geçir, şaryoyu it, kâğıdı geçir, it, geçir, it! Sadece elleri değil bütün vücudu kendisinden bağımsız olarak hareket etmeye başlamış, şafak vakti sevişmek gibi bir duyguymuş bu. Gözlerini boşluğa dikip engelsiz, kösteksiz yazmış yazmış, metnin kokusunu duyuyor, hafif esintisini alıyormuş, her

bir harf ofisin havasına mis gibi bir koku katıyor etrafa yayılıyormuş.

Hepsi bu!

Başka hiçbir şey bilmiyormuş. Ben sihirbaz değilim, kaliber de değilim demiş Dezső'ye. O yalnızca dikte edileni yazmayı bilirmiş, Kooperatif başkanının söylediklerini aynen söylediği gibi kelime kelime yazmış. Her zaman iyi yazarmış daktiloda ama o günkü kadar rahat ve kolay yazdığını da hatırlamıyormuş, yazık filme alınmalıymış o gün daktiloda nasıl yazdığı. Ama bundan bir sonuç çıkarılamazmış ki. O sadece cümleler yuvarlanıp ilerledikçe dilin tadını almış, virgüllerden sonra cümlenin nasıl bahçedeki sulama hortumu gibi kıvrıldığını, araya girenlerin nasıl zayıf bir bilek gibi burkulduğunu, harflerin nasıl kendi başına buyruk yaşamaya başladıklarını, vınladıklarını, arı kovanındaki arılar gibi çalıştıklarını hissetmiş. O kadar! Peşte'de kendisine gösterip içinden bölümler okudukları yazıyı hayatta görmemiş, sonra ödüllendirme için nişan verirlerken burada atıf yaptıkları o budalalıkları yazan da o değilmiş, başkalarının yaptığı işlerin hesabını o veremezmiş ve vermek niyetinde de değilmiş.

Günce hikâyesi burada da bitebilirdi, bu gizemli rapor daha düne, komünist yönetimin can çekiştiği günlere kadar, yazı yığınları altında isimsiz uyuyup dururdu. Şimdi değişim günlerinin kargaşasında da bir tomar değersiz yazıyla birlikte ıskartaya çıkardı... Eğer 1981 yılı sonbaharında her şey bir domino dizisi gibi devrilmeye başlamasaydı.

Dezső ve Ignâc rezalet koptuktan birkaç hafta sonra günceyi çalmışlar, Dezső de eski kooperatif ofisi ve ahşap ev arasındaki çalılıkta, oraya biriken meraklılara bunu okumuş. Dinleyenler arasında hiç alışılmamış şeyler olmuş. Sonraları o esnada neler olduğunu görüp anlatanlar tek bir noktada birleştiler: O mahut yazıda Ede Klein'ın adı geçiyormuş, bunun üzerine yazıya hemen *Klein Güncesi* adı yapışmış. Bu ufak ayrıntının dışında herkes olanları başka türlü anlatıyordu.

Pannika Teyze'nin şaşırtıcı huyları, olağanüstü kültürü ve eğitiminin nereden kaynaklandığı hakkında, son günlerde, garip bir rastlantı eseri, akıllara durgunluk verici şeyler öğrendim. Yeni-

lenmenin eşiğine geldiğimiz, umut kıvılcımlarının belirdiği şu sıralarda birkaç ay gibi kısa bir zaman dilimi içinde bile kütüphaneciler, ressamlar, şairler arasında dostluklar oluştu, herkes geleceğe güvenle bakıyor, umudun baş döndürücü heyecanını ciğerlerimize çekiyoruz.

Örneğin sokaklarda eski ve yeni tip rahipler belirdi. Benedikt tarikatından rahiplerin bellerinde sallanan üç topaktan ne kadar çok söz etmişti Páter. Buna ilk defa şimdi dikkat edebildim. Son zamanlarda yüzleri boyalı, kafaları tıraşlı gençler de peyda oldu, vasıtalara yasak olan sokakta ellerinde akordeon kadife gibi yumuşak bir sesle şarkı söyleyerek kendi Tanrılarına şükrediyorlar. Eskiden de dindar olmayanları bu manzara herhalde şimdi de ilgilendirmiyordur; onları ilgilendiren yeni yeni canlanmaya başlayan bireyci dünya, yavaş yavaş çekilen Sovyet askerlerinin haraç mezat sattığı kalaşnikoflar. Yarım litre votkaya bir alev makinesi ya da bir mitralyöz almak kabil. Sáraság'da yetişen biri olarak benim için bu değişim çığır açıcı. Ama ben olayları bugün de köyümün o zamanki değer ölçülerine göre gözlemliyorum. Bizim köyümüzde, Köy Meclisi binasında da İsa'yı çarmıhta gösteren haçlar vardı ama, gereksiz hakaretlerden korunması için dolapların arkasındaki duvarlarda asılı dururdu; Sanyi Guliga, Aziz István Bayramı'nda sivil giysili Peder Áron kürsünün önünde ekmeği kutsaymcaya kadar beklerdi... Bu açıdan bakınca bunların hepsi devrime benziyordu zaten...

O gün Orosháza istasyonunda Szeged ekspresine binmiştim. İlk kompartımanda iki haham oturuyordu; kendi kendime bu semavi bir işaret dedim. Yanlarına oturabilir miyim diye sorduğumda sesim titriyordu. Sáraság'da insanlara o dayanılmaz eziyeti çektiren o korkunç susama, sabahları dudaklara gelen o irade dışı sözcükler yüzünden İsrailoğulları ne kadar çok meşgul etmişti kafamı! Kutsal Kitap'ta kuşkularımıza, sorularımıza yanıt bulmak için ne kadar çok uğraşmıştık! Azazel, Hanok, Eyüb ve köyümüzde hâlâ *başlangıçta* olduğu gibi yaşayan Kutsal Zamanlar hakkında ne kadar çok Franczek-usulü vaaz dinlemiştim!

İşte şimdi hayatımda ilk defa hakiki bir Yahudi (üstelik haham) görüyordum!

Siyahlar giyinmiş iki erkeğe hayranlıkla bakmaya başladım.

Bizim Rabbimiz onların Tanrısı, bizim İncilimiz onların Kutsal Kitabı – yahut tam tersi! Olayları araştırmaya, incelemeye, anlamaya, Kutsal Kitabı yorumlamaya çalışırken kafamda isimler, bayramlar, eskiler yani Museviler, yeniler yani Hıristiyanlar birbirine karışmıştı. Sáraság'da sabahları ağzımıza üşüşen sözcüklerin anlamını Peder Áron kadim Yunancanın yanı sıra biraz İbranice de bilmeseydi anlayamazdık bile. Bizi dehşete düşüren olaylara, ağırlığını çektiğimiz yüklere gizli seçilmiş olmanın tadını duymuş olmasaydık tahammül edemezdik. Hem sadece eski İsrailoğulları için değil bizler için yeniler, Katolikler için seçilmişlik!

Hahamlarla ilgilenmiyormuş gibi yapıp pencereden dışarı dikemedim gözlerimi. Yahudi papazın heyecan ve merakımı fark etmiyormuş gibi davranmasına rağmen bakışlarımız sık sık karşılaşıyordu. Yaşlıca olanı nihayet hadi hatırın kalmasın gibisine bana dönerek kısa ve ölçülü cümlelerle en gerekli gördüklerini söyledi.

Peşte'den Tótváros'a gidiyorlarmış. Arada Szeged'e de uğramışlar. "İkimiz de hahamız," dedi.

Bana hitap ettiği için minnet duydum, fakat daha ilk sözlerinde düş kırıklığına uğradım, sesinin bir maden gibi güm güm çınlayacağını, konuşurken özenle seçilmiş kutsal sözcükler kullanacağını sanmıştım. Pürüzlü bir sesi vardı, söylediklerinde de hayran olacak bir şey bulamadım.

Genç olanı, ya sen oğlum, dedi, nereden geliyorsun?

Benimle ilgilenmesine o kadar sevindim ki şaşkınlığımdan yanıtlamayı unuttum, gözlerimi seyrek sakallarına dikmiş bakıyordum; böyleleriyle bizim oralarda sirk parmaklıkları gibi aralıklı diye alay ederler, fırlak dişleri nikotinden sararmıştı, gözlerimi bir türlü ayıramadım oradan. Sesinde sıcaklık olmaması, yüzüme bakmadan başkasıyla konuşuyormuş gibi hitap etmesine de sinirlenmiştim. Sáraság adını duyunca dikkat ettiklerini fark ettim ama, Sáraság hakkında iyi şeyler mi yoksa kötü şeyler mi duyduklarını tavırlarından kestiremedim, yaşlı olanın gülümsediğini mi yoksa dudak mı büktüğünü de anlamadım, acaba dedim bir şeye mi sıkıldı yoksa sevincini mi saklamaya çalışıyor. Belki ikisi de.

Yoksa köyümü tanıyor musunuz, dedim.

Hayır, hiç gitmedik ama hakkında çok şey duyduk, dedi. Sesinde keder vardı.

Herhalde pogromu kastediyorsunuz.

Tótváros'a geldikten sonra, anacaddedeki Egri adlı kahvede yarım saat kadar Ede Klein'dan söz ettik. Teneke kaplı masada sadece benim kahvem duruyordu, onlar bir şey istemediler, elleri kucaklarında yanımda oturdular. Ede Klein aslında yalnızca konuşma vesilesi oldu, çok şey anlattım onlara, Sáraság'dan bahsettim, olayları anlattım, ruhları, dinmek bilmeyen susuzluğumuzu, sabahları ağzımızdan dökülen bilinçdışı sözcükleri. Dehşet içinde dinlediler. Bense umutsuzluğum ve tedirginliğim giderek artarak, hep anlattım, anlattım, söylediklerimi anlayacakları, bana inanacakları umuduyla durmadan konuştum. Halbuki o güne kadar Sáraság'dan yabancılara bahsetmek gibi bir gaflete hiç düşmemiştim. İsrailoğullarınm ruhbanlarında beni benimseyecek yürekler bulacağımı sanmıştım.

Ne kadar yanılmışım!

Olayları anlatırken hep başlarını iki yana salladılar, açıklamalarım onları kızdırdı. Lamed Vav, Azazel Sokağı, Hanok, Eyüb, Kutsal Zamanlar, Tufan'dan önceki zamanların harikuladeliğinden söz etmem genç hahamı çileden çıkardı.

Yaşlı olanı, sen bakma ona, ne söylediğini bilmiyor, diye genç hahamı yatıştırmaya çalıştıktan sonra bana döndü, ayindeymiş gibi, ama mesafeli ve saygılı bir tavır takınarak anlatmaya başladı. Saygının bana değil konuya yönelik olduğunu hemen anladım.

Gelişigüzel alma ağzına O'nun adını! Özellikle de atıp tutma. Kime *zaddik* denebilir... nereden başlasam bilemiyorum oğlum... anlamadığın, bilmediğin şeylerden söz etme, aklına her geleni peş peşe sıralama... Sen bu köklerden beslenmiş değilsin oğlum; bunun zararı yok, elbette yok ama böyle yapınca istemesen de başkalarının değer verdiği kurallara saygısızlık ediyorsun. Senin köyüne gitmedim, sahipsiz gölgeler hakkında bir şey söyleyemem, söylemiyorum da. Ama Lamed vav...

Söylediklerinin burasına gelince içini çekti, başını salladı, adeta konuşmaya devam edecek kuvveti bulamadı kendinde, genç olanı ise sanırım konuşmaya cesaret edemedi.

Bir yeri ağrıyormuş da geçmesini bekliyormuş gibi bir süre durduktan sonra devam etti: Yani oğlum diyeceğim şu ki, Lamed vav... ama bırakalım daha iyi, bu mucizeyi bir Yahudi bile, hatta bir haham bile düşünemez, çözemez, bunun için en azından üç bilge kişiye ihtiyaç vardır, vazgeç düşünmekten, yanlış yola girersin... onun için sana diyorum ki, feci bir yanlışın kurbanısın!

Hem kıskandım onu hem kin duydum, sapına kadar cahil bir köylü gibi gördüm kendimi.

Katoliğim ben, dedim. Bağlantı kurmama bu yardım eder.

Kır saçlı haham, dinleri birbiriyle mukayese etmeyiz, birbirine bağlamayız da, dedi.

Tam gitmeye hazırlanırlarken yaşlı olanı nedense vazgeçerek oturdu.

Anna Károlyi'yi tanıyor musunuz, dedi, Kont Károlyi ailesindendir. Anna savaş sırasında babasının topraklarında bulunan köylerden birine, sizin köyünüze sığınmıştı.

Bizim köyümüzde Anna Károlyi isimli kimse yok!

Genç olanı alaycı bir ifadeyle, ismini değiştirmiştir dedi, Parti'nin hüküm sürdüğü dönemde Károlyi ismiyle yaşamak herhalde kolay olmazdı, diye bilgiçlik de tasladı, sonra da durun bakayım, dedi, ben biliyordum hangi ismi aldığını... Biraz düşündükten sonra galiba Pannika idi. Yazdığı kartların altına Pannika Teyze diye imza atıyordu.

Başım döndü birden. Pannika Teyze'nin adı bende her zaman cereyan çarpmış gibi bir his uyandırırdı. Ondan ya da Klein Güncesi'nden bahsedildiğinde neden midemin burulup yüreğimin ağzıma geldiğini hiçbir zaman anlayamadım. Şimdi galiba kötü önsezilerim doğrulanıyordu, Pannika Teyze sandığımdan daha gizemli biriydi. Şatonun eski sahibi Kont Károlyi'nin akrabası mıydı yoksa?

Kontun tam olarak nesi oluyor bilmiyorum, dedi haham. Daha çocukken Peşte'ye gitmiş, henüz gencecik bir kızken tiyatro dünyasına karışmıştı. Eğer savaş çıkmasaydı mükemmel bir dramaturg olurdu. İlk Yahudi kanunları çıkarılıncaya kadar Ferenc Molnár'ın öğrencisiydi.

Pál Sokağı Çocukları'nın yazarının mı, dedim hayretle.

Hahamların ikisi de aynı anda gülümsedi. Yaşlı olanı anlatmaya devam etti:

Anna kaçmak zorunda kaldı, Peşte'deki amcası Yahudileri saklıyordu, bu anlaşılırsa Anna'yı da Yahudilerle birlikte alıp götürürlerdi. İşte o sıralarda Anna kendisine başka bir kimlik cüzdanı sağladı. Bu artık bir sır değil oğlum, öğren sen de!

Tam Ede Amca'yı da... diyecektim ki hahamlar kalktı.

Gitme vaktimiz geldi, dedi yaşlı olanı.

Ede Klein Amcayı da o kurtardı değil mi?

Yaşlı olanı bana bakıp gülümsedi.

O buruk ama güven verici gülümseme belleğime öylesine kazındı ki *Halk Gazetesi*'nde ufacık bir habere rastladığım zaman da görür gibi oldum.

Haberde "Lipotvaros cemaatinin iki hahamı, Szeged'den sonra Tótváros'u da ziyaret ettiler" deniyordu. "Yahudi mezarlığından sonra şehirdeki iki eski Sinagogu, daha doğrusu içinde tapınakların bulunduğu evi ve cephesi teneke kaplamalı mobilya mağazasını gezdiler...."

Şeytanın karıştığı işler, ne olduğu bir türlü anlaşılmayan gizemli olaylar, biz taşraya liseye gitmeye başladığımız sıralarda çıkmış, içimi korku ve tedirginlik bürümüştü. Franczek, Dezső Metz ve artık sekizinci sınıfa giden kocaman bir kız olan Eszter bunları hiç umursamıyorlardı.

İsrailoğulları sonbaharın başında *tişri* ayının ilk on gününe tövbe günleri der. Yahudi yeni yıl bayramının ilk iki günü *Roş Aşana* ve son günü *Yom Kipur*'dur (Kefaret Günü). Yahudilerin bu günlere *teşuva dönemi* adını vermeleri raslantı değildir. Bu dönem boyunca sürekli bir vicdan muhasebesi yapılır, bütün hatalı davranışlar bir bir gözden geçirilir. Biz bunu ihmal ettik işte. Kim bilir neler olmuştu o sıralarda. Belki de kır at koşulu araba Azazel Sokağı'nı boydan boya geçmiş, Ede Klein biz Sáraságlılar uğruna hiçbir günahı yokken boş yere çile çekmişti.

Şeytani Irén Ráchel, Yahudi yeni yılının ilk günü köyümüze tek başına gelmiş. Aslında buğday rengi cildi yaz boyunca sokağa çıkmamış gibi bembeyaz parlıyormuş. Eşyalarını ve çocuğunu saatler sonra egzosu pat pat eden Zil marka bir araba getir-

miş. Dezső, onu ilk defa rüzgârlı bir sonbahar günü, çarşamba sabahı görmüş. Irén anayolda yeni satın aldığı kerpiç evinin önünde bir aşağı bir yukarı gidip geliyormuş, bahçe kapısı ardına kadar açıkmış, Irén gözlerini dikmiş, bir hastalık, bir yara arar gibi köyü inceliyormuş. Biz o zaman taşrada lisedeydik. Sáraság'ın bizsiz geçen günlerinden birinde olanları Dezső anlattı.

Güneşli ama soğuk bir günmüş, rüzgâr insanın dudaklarını çatlatacak kadar sert esiyormuş. Adım Dezső Metz, demiş ve gülerek elini uzatmış kıza.

Kız fısıldamış: Irén Ráchel.

Bir çocuğu da varmış, ama evli değilmiş. Adını söylerken hiç kıpırdamamış, sadece eli değil gövdesi de hiç hareket etmemiş, hatta ağzını bile açmamış, sesi midesinden gelmiş sanki, o alışılmamış, harikulade güzel ismini söylerken. Bece Beregi'ye de aynen Dezső'ye olduğu gibi soğuk bir şekilde tanıtmış kendisini. Bece bir bahane uydurup Ráchel'in sundurmasının kapısını açtığında Irén oğlunu emziriyormuş. Danika Ráchel üç yaşını doldurduğu halde hâlâ konuşmuyormuş, arada bir ağzından çıkan tek tük sözcükler de onları terk eden babasının anadilinde, yani Romenceymiş. Günde defalarca anasının memesine yapıştırdığı ağzından arada bir çıkan sözcükler ahenkli İtalyan sözcüklerini andırıyormuş. Bece kapıyı açtığında Irén alçak bir tabureye oturmuş, oynamaktan yorulan çocuğunu ayak üstü emziriyormuş. Bu manzara karşısında Bece'nin ağzı açık kalmış.

Beregi… András Beregi'yim, diye kekeleyerek tanıtmış kendini.

Bunun üzerine Ráchel gülümseyerek pat diye öteki memesini de çıkarmış, memenin o minicik kadifemsi ucunu tutup sıkıvermiş. Memeden Bece'nin yüzüne gözüne süt fışkırmış. Bece bunu anlatırken "Aman ne iğrenç şeydi," demişti, midesi bulanmış, az daha kusuyormuş. Irén Ráchel kahkahayla gülerek bağırmış arkasından.

Acıkırsan gel diz çök önüme!

Fena halde bozulan Bece azarlanan bir çocuk gibi kaçmış oradan, Dezső'nün yanma gittiğinde bile hâlâ kendine gelememişmiş.

Bece o sıralarda Kutsal Kitap'ın yanı sıra Sovyet romanları-

na da merak salmıştı. Bu kitaplardan birinde Sovyet gençlerinin yaşlı Sovyet insanlarına ne kadar özveriyle yardım ettkilerini okuyunca bayağı etkilenmiş ve üzerinde çalıştığı *Naylonisa* isimli eserini yarıda bırakmıştı. Franczek zaten bunun günah olduğunu söyeyip duruyordu. Bece elbette bu fikirde değildi, bütün maddeler Rabbin inayetinden nasibini almıştır, diyordu, Hazreti İsa bütün dünya âlem için akıtmış kanını, sadece demiryolu bekçisi Szalma gibi birkaç aptal için değil!

Naylonisa'nın özelliği haçın da İsa'nın da naylondan olmasıydı. Bece'ye göre kutsal armağanın, *kurbanın*, feda edilenin ve feda edenin birliği bundan daha iyi temsil edilemezdi. Bundan daha mükemmel bir bütünleşme tasavvur bile edilemezdi. Bu iki madde aslında tek'ti. Kurtarıcı ve kurtarılanlar tek bir bütündü. Tanrının oğlu daha başlangıçta ("gökler", "yeryüzü") yaratılışla birlikte oradaydı, diyordu Bece.

Dezső iyi ama biz bunu denetleyemeyiz ki, dedi, bana kalırsa bu *Naylonisa* sersemliğin dik âlâsı! Yol kenarlarındaki İsa'lı taş heykellerde de aynı şey yok mu? Haç da taştan, İsa da. Ne olmuş yani?

Sahi dedim, dua edilirken çekilen tespihte de öyle, tahtatahta!

Bir an için Bece de belki bu *Naylonisa* o kadar orijinal bir fikir değil diye kuşkuya kapılır gibi oldu ama çabuk toparladı kendini.

Tamam işte, kendi tuzağınıza düşüyorsunuz, dedi. Hayal gücünüz sıfır! Âciz, zavallı insancıklarsınız. Madem o kadar basitti neden bugüne kadar gelmedi aklınıza? Naylon buna yardım ediyor işte! Nihayet ne olduğunuzu fark etmenizi sağlıyor. Mesele bu kadar basit. Alışılmamış bir madde naylon, onun için hemen göze çarpıyor, siz bile fark ediyorsunuz haçın da İsa gibi aynı maddeden yaratılmış olduğunu.

Eğer sen söylemeseydin doğrusu hiç aklıma gelmezdi diyecektim, vazgeçtim. Söylediklerinde belki de bir gerçek payı vardır diye düşündüm. İşte Bece tam bu eserini yapmayı yarıda bırakmıştı. Hem en zor tarafı olan kaburgalar altındaki yarayı yapmamıştı daha. Gyula Franczek gökten Rab inse bunu naylondan yapamaz diyerek dalga geçiyordu.

Cumartesi günü Franczek bir kilo lahana turşusu ve döş tarafından çekilmiş bir kilo kıymayla geldi. Kıyma için en iyi et döş tarafından kesilen et olur, ne kurudur ne fazla yağlı. Franczek, kavrulmuş kıymadan, ufak ufak doğranmış ciğerden ve lahana turşusundan Kolozsvár usulü lahana oturtması yapacaktı. Üstüne tütsülenmiş sucuk koyup bol bol ekşi krema dökecektik. Bu öylesine lezzetli bir yemektir ki insan yerken sevişiyormuş gibi haz duyar, yüzünde gülücükler peyda olur, bir tür utanç duygusuyla atıştırır durur yemeği, ağzını şapırdatarak inliyormuş gibi sesler çıkarır. Lahana pişerken eski berber dükkânına yayılan tatlı-ekşi kokular arasında Bece Beregi, Ede Klein derneğinin faaliyetini artık felsefi düzeyden, incelemeler ve boş gevezelikler düzeyinden çıkarmamız gerektiğini öne sürdü. Sosyal yardım işleriyle uğraşmalıymışız, otobüs durakları yapmalı, parklar oluşturmalı, yaşlıların odunlarını kesmeli, kömürlerini taşımalıymışız. *Eski Ahit*'i incelemek yetmiş artık, *Talmud*'u, *Tevrat*'ı, Yahudi bayramlarını, olayları sorgulamaktan, aralarında paralellik aramaktan, Kutsal Zamanların bizim delik deşik zamanlarımıza benzeyip benzemediğini araştırmaktan vezgeçmeliymişiz.

İlk anda bu fikir çekici geldi. Hatta ilk duyduğumda içim hopladı, ama sonra Gyula keyfiniz bilir, deyince düşünmeye başladım. Gyula, önemli bir kişi olduğunu hatırlatarak üç çocuk babası ve saygın bir ambar memuru iken kalkıp kendisini köy halkı önünde gülünç duruma düşürmeye hiç niyeti olmadığını söyledi. Dezső de başladı söylenmeye, o zaten kaliber'ler arasında bile fazla göze çarpıyormuş, Pista Avarka Amca'nm bitmek tükenmek bilmeyen tacizleri yüzünden köy halkı zaten onu aptal yerine koyuyormuş, şimdi durup dururken neden büsbütün deliye çıkarsınmış adını?

Gyula alayla köyde deli az, artıralım bari sayısını, dedi.

Bece önüne bakarak sihirli bir söz söylercesine mırıldandı: Demek kimse desteklemiyor beni, tek başıma kaldım! Acıdım Beregi'ye ama, "Boş ver Bece ben seninleyim" diyecek cesareti kendimde bulamadım. Bizim itirazımız András Beregi'nin hevesini kaçıracağına onu Dernek dışındaki hayata daha çok itti. Hafta sonları elinde balta, köyü dolaşmaya başladı. Bembeyaz pan-

tolonu, pırıl pırıl potinleri, tıraş köpüğü sürülmüş tarakla yana bastırılarak taranmış saçlarıyla müthiş bir görünümü vardı doğrusu. Anayoldaki sıra evler, özenli düzenli bahçeler bile Bece'nin yanında bakımsız kalıyordu. Köşe başına, bundan sonra yapılacak ilk futbol maçı ilanının çakılı olduğu tahta parmaklığa gelince gülesim tuttu (Sáraság- JATE: yetişkinler, gençler). Bilmem neden, tahtakurtlarının kemirdiği, o kırık dökük tahta parmaklık Bece'nin giriştiği işin olacağına dair kuşkularımı büsbütün artırmıştı. Bece yarılacak odun, sıvanacak duvar, taşınacak kömür bulmak için boşuna uğraştı. Bir kere dış görünümünün bu işlerle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Dernekten haberi olmayanlar, *Naylonisa*'yı hiç duymayanlar için bile Bece her şeyiyle baştan aşağı kuşku uyandıracak kadar karmaşık ve hassas bir tipti. İçşi tulumu da giyse gereğinden fazla yakışıklı ve bakımlıydı, derhal dikkat çeken pantolonuyla, bizzat kendisinin tebdil kıyafet sokağa çıkmış karikatürü olmuştu.

Aralarına karışamıyorsun işte, dedim, sanki ben karışabilir mişim gibi. Sanki o gizli dilin söcüklerini biliyormuşum gibi; kendimizi istediğimiz kadar aldatalım asla çözülemeyecek olan o karmakarışık yumağı çözebilecek sözcükleri biliyormuşum gibi. Liseye başlayalı ancak birkaç ay geçmiş, kış daha tam olarak bastırmamıştı; ama bu süre bile biz liselilerin tehlikeli kişiler olarak algılanmamıza yetmişti, başka bir dünyayı koklamıştık, göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir zaman içinde elimize sanki büyük bir kudret geçmişti, iyiye değil sadece kötüye kullanılacak bir kudret. Belki de ben şimdi böyle düşünüyorum, belki de Bece'nin durumunu değil kendi açmazlarımı, çaresizliklerimi anlatıyorum. Belki de köy halkı anlamamıştı Bece'nin ne yapmak istediğini; işin içinde bir kötülük olmayacağına akıl erdirememişti; bir işin bedavaya yapılacağını, karşılığında para, iltimas gibi herhangi bir şey beklenmeyeceğini aklı almamıştı. Beregi'nin sadece bir şey vermek istediğine hem de bir Sovyet romanının etkisinde kalarak bunu yapmak istediğine inanamamışlardı. Üstelik o sıralar bu roman, okullarda zorunlu olarak okunması gereken kitaplar arasındaydı, herkes nefret ediyordu zorunlu okumalardan, hele Sovyet romanlarının etkisiyle Stahanovist hareket başlayalı beri. Stahanovist hareket sosyalist ekip-

lerin arada bir sözde gönüllü, gerçekte ise zorunlu olarak toplu-ma faydalı çalışmalar yapmaları anlamına geliyordu.

Bece'nin gülünç çabalarını Dezső Metz ve Gyula Franczek ile uzaktan uzağa izliyorduk. Eğer araya *yapışkan olaylar*'ın sonuncusu girmeseydi bilmem daha ne kadar zaman konuşmaya-caktık onunla. Eğer öyle olmasaydı acaba nasıl olurdu sorusu-nun yanıtını tahmin etmeye imkân yoktur!

Yapışkan olaylar'ın sonuncusu yedi bitirdi herkesi. Güvensiz-lik ve ahlaksal çöküntü getirdi.

Irén Ráchel köye geldikten sonra birkaç gün içinde Eszter'in, Hildi Számfira, Évi Szalma ve peltek Piri Gyári'nin canciğer ar-kadaşları olmuştu. Nereye gitse peşinden gidiyorlar, gözüne gir-meye çalışıyorlar, sanki bir şey umuyorlardı ondan. Számfira Öğretmen'in kızı Protestanların ticaret meslek lisesine gidiyor-du, bekçi Szalma'nın kızı, Kooperatif Başkanı Gábor Töre'nin sekreteriydi. İkisi de kendi alanlarında başarılı, herkesin gıpta ettiği kızlardı. Eskiden şatodaki Öksüzler Yurdu'nda büyüyen-lerle ilişki kurdukları asla görülmemişken şimdi onlarla da ko-nuşmaları şaşılacak şeydi. Bu değişiklik kuşkusuz Irén Ráchel'in etkisiyle olmuştu. Daha sonraları Eszter ile Piri Gyári'yi de ara-larına alarak bir kumpanya kurdular, bunun amacı Ede Klein derneğiyle alay etmekti. Gizli toplantılarını Irén'in, derme çatma köy evinde yapıyorlardı. Biz kız kardeşimi defalarca aramıza al-mışken onlar bizden birinin toplantılarına katılmamızı duymak bile istemiyorlardı. O sıralarda bizim berber dükkânındaki eski heyecanımız da kalmamıştı.

Yapışkan olaylar'ın sonuncusuyla çok şey aydınlandı, kızların bizim gibi laf ebeliği yapmakla yetinmedikleri, her şeyi denedik-leri anlaşıldı. Merak etmedikleri şey yoktu ve bu merak özellikle kendi isteklerine, zevklerine yönelikti. Bütün yaptıklarını öğren-mek istiyordum. Nerelere gidiyorlar, hangi sırları çözmeye çalı-şıyorlar, ayak izlerini hangi tozlarda bırakıyor, hangi kapalı kapı-ları açıyor, kurşuni renkli göğe hangi delikten bakıyorlardı? Bo-şuna yalvarıyordum Eszter'e, inatla susuyor, alev alev yanan me-rakıma birazcık olsun su serpmeye yanaşmıyordu.

Fakat sonraları, *büyük kavga*'dan önce bana bir kere daha açı-lacak, ne kadar derinliklere indiklerini, olgun bir meyve gibi ku-

caklarına düşecek bilgiye erişmek için o sıralarda hangi denemelerden geçtiklerini, haysiyetlerinin kırılması pahasına neler yaptıklarını ayrıntılarıyla anlatacaktı.

Öksüzler Yurdu'nda yaşayan kızlardan bir kısmının "yarışmaya" katılmalarını Irén Ráchel sağlamış. Önce, şatoya gitmeye başlamışlar, meslek okulunda okuyan kızların ödevlerini yapmalarına yardım etmişler, en düşkün en âciz olanları himayelerine almışlar, bu kızların dostluklarını kazanmak için her şeyi yapmışlar ve kazanmışlar da. Eğitimciler de pek hoşnutmuş bu durumdan, bundan iyisini nerede bulacaklar? Köyün önde gelen kızları zavallı yetimleri, öksüzleri, çoğu daha çocuk yaşta tecavüze uğramış kızcağızları kanatları altına alıyorlar! Yetimler, öksüzler bizim kızlara bütün sırlarını açıklamışlar, şatonun gizli köşelerini, koridorlarını, arkadaki binaları göstermişler, etüt odalarının, müştemilatın anahtarlarının nerede saklı olduğunu, binaya Pazar yeri tarafındaki kapıdan nasıl girilebileceğini hep anlatmışlar.

"Olay"dan sonra Számfira Öğretmen şarap mahzenine inmiş, ayakta duracak hali kalmayıncaya kadar içmiş, ertesi gün elinde bir mum yine inmiş mahzene, kütük gibi olana kadar içmiş, üçüncü gün hakeza. Sonra zil zurna sokağa çıkmış, yolları arşınlayıp durmuş. Dezső her gün rastlamış ona. Sağa sola yalpalayarak gidiyor, önünde iki tekerlekli küçük bir el arabası sürüyormuş, bir tekeri patlak araba beton yola çarptıkça pat pat ediyor, Matematik-Fizik öğretmeni Számfira hem ağlıyor hem şarkı söylüyormuş.

Günlerden pazarmış. Ağaçta bir çayırkuşu ötüyormuş.

Peltek Piri, eve döndüklerinin ertesi günü her şeyi anlatmış. Geçirdiği üç heyecanlı günün stresini durmadan olaydan bahsederek atmaya çalışmış. Kâh olup bitenleri dallanıp budaklandırıyor, kâh kabahati diğerlerine atıyor, kâh az önce söylediğini inkâr ediyormuş. Kız kardeşimle birlikte bütün sorumluluğu Irén'e ve Hildi'ye atmaya çalışmalarına rağmen nedense köy halkı Évi Szalma'yı ve onları aşağılamış, kim bilir neden Irén Ráchel'in itibarı artmış, daha özgün, daha seçkin bir kişi olmuş adeta. Hanımefendi delilere her şey mübahmış anlaşılan! Évi Szalma bir süre iyiden iyiye dile düşmüş, zavallı Eszter okulda ihtar almış.

Vartayı en ucuz atlatan Hildi Számfira olmuş. Söylendiğine göre kâğıtları o kadar ustaca karıştırmış ki ticaret meslek okulunda aferin bile almış.

Olay şöyle geçmiş:

Kızlar cumartesi öğleden sonra geç saatlerde Irén Ráchel'in evinde toplanmışlar.

Ertesi gün peltek Piri Gyári olanları anlatırken Irén yaptı, demiş, onun aklıydı evden çeşitli büyüklükte bardaklar, kadehler falan getirmemiş. Hem hepfi fervif takımı olfunmuş. Ben, annem ne der, diyecek oldum, kef fefini, diye öyle bir payladı ki! İnanmazfınız çocuklar ben otuzdan fazla bardak getirdim, kadehler, kahve fincanları, bira bardakları, şarap kadehleri. Çay bardağı bile getirdim. O kadar kocaman bir torba vardı ki elimde, biri görfe pazara çeyizimi taşıyorum fanırdı. Fonra çocuklar, fonra…

Şatoya yandan gizlice girmişler. Hepsi oradaymış: Irén Ráchel, Hildi Számfira, Évi Szalma, Eszter ve Piri Gyári. Irén yemek arasında uyku hapı yutturmuş oğluna. Öğrencilerin etüt odasına da gizlice girmişler. Eskiden yapılmış müştemilat binaları Károlyi şatosunun arkasında o zamanki Vilayet Konağı'nın gerisinde kaldığı için hiç fark edilmiyormuş. Binanın solundaki etüt odaları Pazar yerinden görülebiliyormuş, fakat sağ tarafta olanların lambalarını bile rahatça açabilmişler. Dal budak salmış yabanotları ve kale duvarlarının kalıntıları sol kanadı bütünüyle gizliyormuş. Öksüzler Yurdu'ndaki kızlardan ancak üç tanesi yatakhaneden çıkmaya cesaret edebilmiş. Küçük bir camlı dolapta saklı olan yangın anahtarını, kilidi bir saç tokasıyla açıp çıkarmışlar, lambaların loş ışığında durup ne olacağını beklemek nefes kesiciymiş.

Piri Gyári'nin anlattığına göre Irén işte o zaman söylemiş "yarışma" yapacaklarını, kim kukusuna daha büyük bardak sokabilecek? Yarışma buymuş. Hakikaten çocuklar ben iftemedim, biliyordum bundan daha büyük aptallık olamayacağını, ama ifter inanın ifter inanmayın herkef çömeldi… Piri Gyári çizgili pazar torbasından bardakları çıkarıp yazı masasına koymuş ve beklemiş. Kızların kimi kıkır kıkır gülüyor, kimi söyleniyormuş, hiçbiri bardaklara elini uzatmamış. Irén Ráchel memesini çıka-

rıp ince uzun bir şampanya bardağına yağlı sütünden sağarak "İç bunu!" diye Eszter'e uzatmış. O kadar sokulmuş ki Eszter'e nefesini kulağında duymuş kız kardeşim. Eszter karşı koymak isteyince İrén dizini kız kardeşimin bacakları arasına sokmuş, gerçi canını acıtacak kadar bastırmamış ama yakınlığı o derece tehdit edici gelmiş ki, Eszter mecbur olmuş ana sütünü içmeye. Ten kokuyormuş süt, tükürmek istemiş tükürememiş, süt boğazından aşağı kayınca da öğürmeye başlamış.

Sakın kusayım deme aptal, diye bağırmış Irén.

Öksüzler Yurdu'ndaki kızlar korkudan titremişler ve defalarca prova edilmiş bir oyunun sahnesiymiş gibi hepsi aynı anda şatodan tarafa bakmışlar. Köhne binada hiçbir hareket yokmuş, pencerelerin tümü karanlıkmış. Irén Ráchel firavun desenli deri çantasından (Sáraság'da yalnız öğretmenlerin böyle çantası vardır) bir litrelik bir su şişesi çıkarıp hepsine şişenin içindeki şeffaf sıvıdan doldurarak, bir yudumda içeceksiniz, demiş, içmeyene ana sütü geliyor, demiş.

Sáraság'da hakiki palinka, çekirdekileri ayıklanmış, sağlıklı erik tanelerinden şeker ilave edilmeden yapılır. En iyi palinka budur. Kalite ve tat bakımından bunu armuttan çekilen palinka izler, kiraz bol olmadığından bundan sonra karışık meyveden çekilenler gelir, en az itibar edileni de elma ve cibre palinkalarıdır, bunlar koşer bile olsa palinkalarm en kötüsü sayılır. Kız kardeşim bütün bu palinkalarm hepsini ayırt edebildiği halde Irén'in palinkasının neden çekildiğini bir türlü anlayamamış. Önce erik sanmış, sevinmiş de, ama eriğin o iyi bilinen yakıcı tadını çok daha saldırgan ve bilinmeyen bir tat bastırıyormuş. Eszter hayatta böyle bir tat gelmemişti ağzıma, dedi. Ağaçların altına dökülen çürük meyveleri tırmıkla toplayıp palinka çekenler de yok değildir, buna artık ot da karışır, dal da, kedi boku da. İçenler başlamışlar tıksırmaya, tükürmeye, odadaki musluğa yapışıp yanan ağızlarının ateşini söndürmeye çalışmışlar.

Amma çıtkırıldım kızlarmışsınız sizler de, demiş Irén ve bir yudumda devirmiş kendi palinkasını.

Eszter, ne palinkası bu, diye sormuş.

Yatak palinkası, demiş Iren, yataklık palinka!

Kız kardeşimin anlattığına göre kadehler bundan sonra iki

kez daha dolmuş boşalmış. Eszter'in içine önce bir sıcaklık yayılmış, rehavet çökmüş, sonra oda dönmeye başlamış etrafında. Duvarlardaki tahta raflar yerlerinden oynamış, düz olanlar eğrilmiş, eğriler düzelmiş, gaz sobasının demir ızgarası içeri dışarı gidip gelmeye başlamış. Odanın havası dumanlanmış, ağır bir sis çökmüş etrafa. Öksürükle biten kahkaha nöbetleri ve sınırsız bir kasvet aynı kökten doğuyormuş gibi birbirini izlemiş durmuş. Eszter kupkuru ağzını musluktan ayıramıyormuş, ısırırcasına içiyormuş suyu, ağzından, burnundan sızan sular göğsüne, gömleğinin altına süzülüyormuş.

Tam musluktan ayrılacakken birden içine bir sıcaklık yayılmış, bacaklarının arasını biri kurcalıyormuş gibi gövdesine dalga dalga bir haz yayılmış, ardından da bir utanç duygusu kaplamış içini, ağlayacak gibi olmuş ama gövdesine yayılan ateş bastırmış gerginliğini.

"Aç pantolonunun düğmelerini!" Irén emredercesine fısıldıyormuş kulağına: "Sana söylüyorum, duymuyor musun? Sıyır, indir donunu!"

Eszter olup bitenleri bana *büyük kavga*'dan önce bile kesik kesik, arada sık sık durup derin derin nefes alarak anlatıyordu... Oysa yalnızca ikimizdik odada. Bece var gücüyle ilk sergisine hazırlanıyordu. Pek yakında Feketeváros'ta ilk sergisini, *Naylonisa*'yı açabileceğini vaat etmişlerdi ona. Sevinçten uçuyordu. Bu sergiyi açmaya yıllar sonra sıra geleceğini bilmiyordu daha. O kadar mutluydu ki Eszter'in anlattıkları bile ilgilendirmedi onu, yanımızdan ayrılarak *Feketeváros Günlüğü*'nde yayımlanmış, ilahi bir anlam taşıdığına inandığı eserlerini kıyasıya eleştiren okur mektuplarını incelemeye başladı.

Irén Ráchel'in yumuşak okşamaları Eszter'in tutukluğunu gidermiş, lavaboya dayanıp bir ayağını kot pantolon ve donunun fazlalığından kurtarmış, Irén başlamış yumuşak tüylü tepecikleri okşayıp öpmeye, usulcacık, yavaşçacık, bir şey fısıldıyormuş gibi, sonra hohlamış oralarına, dilini gezdire gezdire yavaş yavaş ilerlemiş, yuvarlak çıkıntıları tutup birbirinden ayırarak karanfili ile iyice tahrik olmuş önünün arasına sıcacık nefesiyle hohlamış. Kirli bir aynayı temizlemek istercesine hohlamış durmuş oralarına. Sonra iki parmağını birden daldırmış içine, baş-

parmağını arkaya, işaret parmağını öne, parmaklar içeride, daracık duvar arasından çabucak kavuşmuşlar birbirlerine. Eszter'in gözlerinden yaş gelmiş, duyduğu haz birden yok olmuş, aşağılayıcı bir doktor muayenesinde gibi hissetmiş kendini. Arkası gerilmiş, canı acımaya başlamış, sonra birden, hiç beklemediği bir anda öncekinden çok daha kuvvetli bir haz kaplamış vücudunu, elinde olmadan inlemiş ve işte bu inleyiş olmuş felaketi. Çünkü kendini savunmasa da tam anlamıyla Ráchel'e teslim olmak istemiyormuş. Irén bunu hissetmiş gibi Eszter'i bırakıp geri çekilmiş ve bir sigara yakarak emirler yağdırmaya başlamış. Kızlar karşılıklı birbirlerinin önüne çökmüşler, başlangıçta çekinerek ama giderek daha büyük bir şevkle. Eszter lavabonun başında kalakalmış, her tarafı vıcık vıcıkmış, üşüyormuş ama ayrılamıyormuş da olduğu yerden. Dakikalar sonra; Irén yine çömelmiş arkasına, bu sefer hareketleri kararlı ve ölçülüymüş, Eszter'in canı acımamış bu kez, ama haz da duymamış. Irén önünün uysal deliğine sokmuş parmaklarını, önce bir parmağını, sonra iki, sonra üç parmağını birden ve sonra da Eszter, orasına soğuk ve sert bir şeyin girdiğini hissetmiş.

Buraya bakın kızlar, demiş Irén Ráchel, bu henüz hiçbir şey değil. Bu yarışmanın ilk ve temel adımı. Bu içki kadehinin puan değeri sıfır!

Piri Gyári de ileride samimiyet krizinin tuttuğu günlerden birinde şöyle anlatmış o günkü olayları:

Ben de yazı mafafının üftüne yatıp iki yana açtım bacaklarımı, orama bir fu bardağı foktum. Hildi hepimizi baftırdı, o kazandı yarışmayı. Kocaman bir çay fincanı foktu orafına, doğru föylüyorum çocuklar, nah yeminle! Hem fincanın fapı kırıktı. Görfeydiniz fincanın kalınlığını utanırdınız kendinizden.

Eszter kımıldamadan duruyor, edep yerinin tüyleri arasından dışarı çıkmış palinka kadehini seyrediyormuş, arada kulağına iniltiler, ahlar, ohlar geliyormuş, kimi zaman da acıdan iç çekmeler. Kızlar masalara oturmuş, bacaklarını iki yana açmış, verilen ödevin üstesinden gelmeye çalışıyorlarmış. Kızlardan sonra Irén Ráchel de soyunmaya başlayınca Eszter bakmış, Irén'in venüs tepesinde tüyleri kalemle çizilmiş gibi incecik bir çizgi halindeymiş.

Peltek Piri olanları anlatırken, çocuklar, demiş, görmüş olfaydınız çok hoşunuza giderdi bu program. Ama işte biz beşimiz, Irén, Hildi, Évi, Efzter ve ben aptallık ettik, öteki kızlar akıllıymış, kadehleri bardakları oralarına tabanından fokmuşlar, bizim yaptığımız gibi ağzından değil. Onun için şimdi rahat rahat biz orada değildik diyebiliyorlar, yurt müdürü de güya oraya nafıl girdiğimize akıl erdiremiyormuş, laf işte!

Bu olaydan sonra haftalar boyunca azdık adeta, kaç defa olanları hayal ede ede dokundum kendime sayısını bilmiyorum. Fakat bu hem şaşırtıcı hem aşağılayıcı olay aslında bizi de fena bozmuştu, hele Eszter'in adının da karışmış olmasına hiç dayanamıyordum. Daha sabahın köründe duyulmuştu olanlar. Şatonun karşısındaki Kutsal Üçlü heykelinin dibinde bisikletler birikmeye başladı, gecelikli, sabahlıklı köy kadınları oraya yığıldılar. Biri görecek olsa fabrikaya iplik bükmeye giden kadınlar toplanmış işbaşı düdüğünün çalmasını bekliyorlar sanacak. Yahut karneyle yiyecek satılan günler geri geldi ekmek almak için sıraya girmişler diyecek.

Kadınlar omuz omza vermişler, ne ayıp ne ayıp, deyip duruyorlar. Számfira Öğretmen ve Jancsi Szalma kızlarının peşinden gitmişler, Számfira'nın karısı zaten kızıyla birlikte ambulansla gitmiş hastaneye. Eszter yüzünden olayla dolaysız ilgili olan bir ben vardım orada, fakat doğrusu kızlara, çoluk çocuğun yanında orospular diye küfredeceklerini hiç düşünmemiştim.

Birden Pannika Teyze'yi gördüm, bu ne rezalet, diye bağırarak ta gözlerimin içine baktı. Sonra birden bambaşka bir sesle, peki ya Irén'in oğlu, dedi, uyanınca ne olacak şimdi? Bir kere daha sitemle yüzüme baktı, sanki bütün bunlar benim yüzümden olmuş gibi, sonra da bisikletine atlayıp gitti. Ta uzaktan duydum söylendiğini, zavallı çocukcağız, ne olacak şimdi, diye.

Eski berber dükkânında oturup olayı konuşmaya başladık. Benim hatırım için kimse Eszter'in adını ağzına almadı. Hildi gözümüzün önünden gitmiyordu bir türlü. Ah o güzeller güzeli Hildi Számfira, nasıl sokuyor orasına peltek Piri'nin çay bardağını, sonra nasıl yeni doğmuş buzağı gibi şaşkın şaşkın bakıyor?

Neden mi? Çıkmıyor çay fincanı soktuğu yerden de ondan!

O kocaman çay fincanı kıpırdamamış bir türlü, ne yapsalar

nafile. Çünkü ağız tarafından sokmuşlar bardağı, vakum olmuşmuş, kalmış olduğu yerde. Anlattıklarına göre Piri Gyári soktuğu bira bardağına bakıp bakıp gülüyormuş. Eszter ağlamaya başlamış, Irén Ráchel, bacakları iki yana açık yatıyormuş masanın üstünde, böyle olmasını mahsus istemiş gibi.

Doğrusu kızların hiçbirini bu durumda hayal etmek kolay değildi. Ben Eszter'i bu halde gözlerimin önüne getirmeyi zaten istemiyordum. Fakat tek kelime olsun söylemeden, yüzünde ilahi bir gülümseme sessiz sessiz oturan Hildi'yi o halde tasavvur etmek kabil olmadı. Arkamıza yaslandık, eskiden Páter'in mutfağında sabahları ağzımıza gelen sözcüklerin çözümü için ilahi bir işaret beklerken yaptığımız gibi gözlerimizi kapayarak hayal etmeye çalıştık. Ama bir türlü Hildi'yi alt tarafı çıplak getiremedik gözlerimizin önüne. Hayalimizdeki resim giderek bulanıyor, siliniyordu, fotoğrafçı resimlerle birlikte yok olduğu zaman Bece'yi hayal etmeye çalıştığımızda olduğu gibi. Özellikle de Hildi'nin bacakları arasındaki çay fincanı bulanık, soluk ve silikti.

İçinden dışarı doğru yayılan suskunluk nasıl bir şeydi ki acaba, diye sordum.

Bece, bana kalırsa, dedi, içinden dışarı hiçbir ses çıkmaması bir yana, suskunluğu onu çevreleyen her tınıyı da yutmuştur! Gyula güldü:

Kara delik, dedi.

Sahi, dedim, onu çevreleyen her tınıyı da yutmuştur. Onun için şatoda kimse bir şey duymamış.

Kafamızda hayali canlandırmayı defalarca denedik. Olmadı, beceremedik!

Dezső, ortası hep bulanık, silik çıkıyor, dedi. Dezső kaliber olduğu için çok daha uzun bir süre denemiş, buna rağmen başaramamıştı.

Kızların korkusu nihayet utançlarını bastırmış, başlamışlar bağırmaya, şatoda gece nöbetçisi olan eğitmenler şaşkınlıkları ve dehşetleri geçtikten sonra telefona sarılmışlar. Eszter'in anlattığına göre en çok zorlarına giden ambulans hasta bakıcılarının alaylı sırıtmaları olmuş. Kızları uzun uzun beklettikten ve analarından emdikleri sütü burunlarından getirdikten sonra, çarşa-

fa sarıp sedyelere yatırmışlar ve ağır yaralıları hastaneye yetiştirir gibi sirenlerini öttüre öttüre yola çıkmışlar. Şehirden gelen ambulansçılar çok iyi biliyorlarmış üç tane cıyak cıyak bağıran cankurtaranın bütün köyü ayaklandıracağını ve herkesin olup biteni öğreneceğini.

Söylentilere göre hastanede nöbetçi doktor ne yapacağını şaşırmış. Dehşet ve öfkeden ayılıp bayılan hemşireye ne halt edeceklerini sormuş.

Ameliyat, demiş hemşire.

Olamaz, demiş doktor. Hayati önemi olan bir organı cart diye kesemem. Yaş günü pastası mı bu?

Haberler köyü baştan başa iki defa dolaşmıştı artık. Komşular birbirini uyandırıp olanı biteni anlatmış. Kutsal Üçlü önündeki kalabalık dağılmaya başlamıştı ki, hastaneye emekli, yaşlı bir doktorun gittiği haberi geldi. Uykusundan kaldırmışlar, meğer uyuyabilmek için iki tane andaxin, üç tane valerian almış, ayakta duracak hali yokmuş yaşlı doktorun.

Ne oluyor yahu, demiş, ne var?

Kocaman bir fincan kahve tutuşturmuşlar eline, Hildi Számfira'nm bacakları arasında görünen fincan kadar kocaman. Yaşlı jinekolog kızları görünce, hemen bir içme kamışı getirin buraya, demiş.

Hemşire şaşkın şaşkın kahve içmek için mi, diye sormuş.

İhtiyar, hayır, demiş.

Yalnızca o kadar demiş: Hayır! Ne fazla ne eksik. Saatler boyunca ağzını bile açmamış. Bıraksalar orada uyuyacakmış hemen. Sonra getirilen kamışı gözleri yarı kapalı, Hildi Számfira'ya sokmuş önce. Sırayı tayin eden deliğin ve içine sokulan nesnenin ölçüsü olmuş. Elindeki incecik kamışı, fincanın ağzının kenarından içeriye sokana kadar epeyce uğraşmış. Tıss diye bir ses çıkmış kapalı reçel ya da turşu kavanozu ilk kez açıldığında çıktığı gibi. Irén Ráchel'in fincanından sonra, Piri Gyári'nin bira bardağına geçmiş. Zira yaşlı doktor bu vakayı Évi Szalma'nın su bardağından daha tehlikeli bulmuş, sonra diğerlerine, Eszter'e de sıra gelmiş. Ve işini bitiren doktor tek söz söylemeden oradan ayrılmış. Bakışlarından da hiçbir şey okunmuyormuş.

Hiçbir olay köy halkını böylesine ayırmamıştı. O zamana kadar aynı görüşte olanlar bile ikiye ayrıldı. Herkes daha ihtiyatlı davranmaya, düşüne düşüne konuşmaya başladı. Herkes herkesten kuşkulanır oldu, güvensizlik şehirden gelen yoldaşların Pannika Teyze ile Gábor Töre'yi yıllık rapor yerine yazılanlar nedeniyle alıp götürdükleri zaman olduğu gibi bütün köye yayıldı. Birbirlerine mutlaka bir şey söylemek zorunda kaldıkları için bisikletlerinden inenler, konuşurlarken aralarında mesafe tutmaya özen gösterdi. Kimse yüksek sesle konuşmaya cesaret edemedi. Haftalar boyunca fısıltılardan hiçbir şey anlamaz oldum. Bu olay herkese vurdu damgasını. Kız kardeşimi ve bütün kadınları rezil etti.

Bizim aramızda tam ters etki yarattı desem abartma olmaz. Bizi kısa bir süre için de olsa birbirimize yakınlaştırdı. Bece Stahanovistlikten vazgeçti. Pazar ayininden sonra, hazırlanması gereken bir sürü ev ödevimiz olduğu halde dolu güğümle eski berber dükkânına, Dezső'ye gitmeye başladık. Dışarıdan çan sesleri geliyordu. Peder Áron vaazında harikulade güzel şeyler söyledi, hiçbir şeyin yerini tutamayacağı Kutsal Zamanları anlattı. Yeniden güven doldu içime. Bütün kargaşanın geçici olduğuna inandım.

Klein Güncesi

Rüyamda köpek başlı arabacılar Tisza kıyısından uluyarak geçiyor, çakaleriği dolu ormanları, mısır tarlalarını eziyorlar, her yeri nasıl toz duman ettiklerini yukarıdan seyrediyorum. Balıkçıların oltalarını derinliklerden çekip çıkarıyor sonra tekrar suya atıyor, sepetlerini parçalıyorlar; plajdaki salıncağın Pannika Teyze olayı çıktıktan sonra kesilen ipi eski yerinde sallanıyor, ama bu sefer kesilmemiş, kendiliğinden kopmuş. Sağrıları köpüklü kır atlar içi boş arabalarla sığırların otlaklarına doğru dörtnala gidiyor. Otlaklardan dönen azgın boğalar, boyunlarında çıngıraklarını çınlatarak müzeye dalıyor, tertemiz bir odanın tertemiz yataklarını çiğnedikten sonra sakinleşiyorlar ancak.

O yaz bir sabah kan ter içinde bağırarak uyandım. Kelimeler içimden o kadar büyük bir güçle döküldü ki çenem yerinden çıkacak sandım. *Boruh ato adanoj elayhenu melech hoaylom malbis arumim* – bu cümle o güne kadar da çok kez uyanır uyanmaz gelmişti dudaklarıma. Peder Áron'un çevirisine göre şu anlama geliyormuş: *Mübareksin yaratan Tanrımız, bütün dünyanın çıplakları giyindiren hükümdarısın.* Bilmem neden söyledim bunları. Ne yeni giysim vardı ne de bayramdı. Yarısına kadar dolu güğümümle hemen Dezső'ye yollandım. Cayır cayır yakan güneşin erittiği asfaltın üzerinde titreyerek yükselen buğulu hava, büyüyememiş bir serabı andırıyordu. Anayoldaki kavak ağaçlarında yaprak kıpırdamıyordu. Pannika Teyze ile Gábor Töre Peşte'den döneli birkaç gün olmuştu ancak. Her taraf derin bir sessizlik

içindeydi. Bekleyişin o korkak sessizliği vardı havada. Dün olmuş gibi hâlâ gözlerimin önünde.

Her çatlağını tanıdığım, gözü kapalı gidebildiğim kaldırımda bisikletin tekerini çeviren bir tek ben varım. Karşımdaki köhne köy evlerine bakıyorum, diz boyu kara boyalı, üst tarafı kireç badanalı duvarlar, sazla ya da kırık dökük kiremitle kaplı damlar. Daha o zaman hissetmiştim bu yolun daima hatırlayacağım bir yol olacağını, o yolun henüz bilmediğim bir nedenden ötürü daha o zaman bir anı olduğunu ve öyle de kalacağını.

Páter evinin bahçesinde aylak aylak dolaşıyordu, beni görünce birden canlandı, gözlerinde çılgın bir pırıltı vardı, nefesi palinka kokuyordu. Kolumdan tutup içeri sürükledi beni, armonyumun üstündeki hasırı bir kenara iterek çalmaya başladı. Yaşlı parmakları akortları boşuna arıyordu, ahenkli tek bir ses çıkmadı çalgıdan. Buna rağmen titreyen parmaklarının çıkardığı kakofoninin ardında bilgi ve pratik olduğunu görmüştüm.

Birden öfkeyle Andriska'nın (Bece'ye Andriska derdi) müziğe hiç yeteneği yok dedi, büyükbabasına boşuna söylüyorum. Aslına bakarsan kiliseye gittiğine bile şükretmeli.

Tahtakurtlarınm delik deşik ettiği armonyumun tuşlarına vurmaya devam etti, pedallara basıp durdu. Odaya göz gezdirdim, pislik ve çöp doluydu. Çalı çırpı, kesilmiş kâğıt parçaları, akümülatör kurşunu, yağmurluk, hepsi kir pas içinde, sadece armonyumun üstünde duran eski resim, Pannonhalma'daki manastırın bahçesinde çekilmiş fotoğraf özenle silinmiş, temizlenmişti. Armonyumun delinmiş bezinden kaçan hava odayı toz içinde bırakıyordu, insanın boğazını yakan pis kokulu bir duman sarmıştı etrafı. Hiç giyilmemiş gömleklerle, kazaklarla tıka basa dolu çift kapılı dolabın kapakları hava cereyanıyla gıcırdayarak açıldı.

Senin müziğe meylin var mı?

Var dedim, biran önce kurtulup Dezső'nün yanına gidebilmek umuduyla.

Çal bakalım öyleyse, diyerek iskemleyi altıma sürdü.

Tuşlara, pedallara basmaya başladım. Tüyler ürperten feci sesler çıktı çalgıdan ama org çalmayı biliyormuş gibi yapmak da hoşuma gitmişti. Etraf gene toz içinde kaldı. Ufacık pencereden

içeri giren ışık huzmesi yönlendirilmiş bir ışıldaktan gelirmişçesine Páter'in bakımsız yüzüne vuruyordu.

Güzel çalıyorsun, dedi.

Az daha basacaktım kahkahayı, ama baktım gelişigüzel vurduğum tuşlardan ağır aksak bir melodi yükseliyor. Şaşkınlıkla bu nasıl olur diye ellerime bakmak istedim, ama gözlerimi bir türlü Páter'in vecd içindeki yüzünden ayıramıyordum. Sakalına yediği yemeğin salçası, ekmek kırıntıları ve sümük bulaşmıştı, buna rağmen saygı uyandıran güçlü ve bilge bir ifade vardı yüzünde. Franz List'in konserini dinler gibi dinliyordu benim çaldığımı.

Bu kadar olur! Ne eşsiz bir müzik yeteneği, dedi fısıldarcasına.

Dikkatimi yaptığım işe yoğunlaştırıp gayretimi artırdıkça ahengi kaybettim, melodi kaybolmaya başladı, yeni doğmuş bir kuzunun titrek bacakları üzerinde doğrulmaya çalışması ve bunu bir türlü beceremememesine benzedi, her yanlış tuşa bastığımda parmaklarımdan o zamana kadarki güven uçup gidiyordu, önce doğu havalarına kaydım, sonra yine başlangıçtakine döndüm, müziğimde ileri geri gidiş gelişler birbirini izledi.

Dikkat et, yanlış çalıyorsun, dedi Páter.

Hem korktum hem de kızdım. Elbette yanlış olacak, çalmasını bilmiyorum ki! O zaman nihayet ezgi çıktı meydana, ana rahminden dışarı süzülen bebeğin kanlı, yapışkan, kaygan gövdesi gibiydi, dehşet verici, çirkin ama ilahi duygu uyandıran bir ezgi!

Yalvarıyordu Páter: Çal yavrum, çal! Titrek ihtiyar ellerini kaldırıp sallayarak müziğimi idare etmeye başladı. Havada uçuşan tozlar birbirine karıştı.

Pencerenin önünde güneşin aydınlattığı toz bulutunun arasından Pista Avarka Amca'nm nur yüzlü hayalini gördüm, o da Páter gibi kollarını sallıyor, gözlerini yummuş melodiyi mırıldanıyordu. İçimi sonsuzluk gibi uzayan bir boşluk kapladı. Her yanımı mutluluk ve güven duygusu sardı, bir kere var olan şeyin ebediyen var olacağını hissettim. Sonra Feketeváros Lisesi'nin dersliğini gördüm, oysa okulun başlamasına daha bir aydan fazla vardı. Tisza tarafından gelen rüzgâr sazların bunaltıcı havası-

nı pencereden içeri üflüyordu. Dezső'yü gördüm, sonra kendimi gördüm, bilmediğim bir yerde yatıyorduk, yetişkin erkekler olmuştuk... Metz berber dükkânlarında bulunan baş yıkama teknesinin yanma uzanmış bana bağırıyordu.

Olacak şey değil, diyordu, koca adam oldun hâlâ mızmızlanıyorsun.

Uyandım. Kendimi armonyumun yanı başında yerde buldum. Páter ayakkabısının burnuyla beni dürtüklüyordu. Dezső'nün bağırıp çağırması, Feketeváros, Avarka Amca'nın orkestra şefliği uyanıkken yaşamış olduğum sahici anılar gibi geldi bana. Bunları uzun ve derin bir rüya izlemişti sanki, uyandığım anda tümüyle hatırladığım sahiden geçmiş eski olaylar...

Ben çıkıyorum, dedi Páter. Eski torbasını eline almıştı bile, çöp eşeleme yoluna gidiyordu.

Zar zor sürüklendim Dezső'nün mutfağına kadar. Dakikalar boyunca ağzımı bıçak açmadı.

O feci sesleri sen mi çıkardın, dedi Dezső, kepazelikti doğrusu. Ne işin vardı orada?

Dezö'nün sorusunu hiç duymamış gibi, 1960 yılı yazında, dedim, tam olarak ne zaman bilmiyorum, Pannika Teyze'ye orta yaşlı bir erkek geldi. Rüyamda gördüm. Trenden indi, dar kenarlı bir hasır şapka vardı başında, sırtında keten bir ceketle ufacık desenleri olan bir gömlek. Kıvırcık kızıl saçları şakaklarında kırlaşmaya başlamış kısa boylu bir erkek.

Bunu mu gördün rüyanda? Olamaz!

Neden olmuyormuş?

Sen Ede Klein'ı göremezsin rüyanda. Sen kaliber değilsin, hem sen o yıl değil ertesi yıl doğdun!

Dezső'nün eliyle durmadan düzelttiği uzun, yağlı saçlarına bakıyordum. Kalbim güm güm atmaya başladı. Dezső'ye, sen de topu topu dört yaşındaydın, dedim.

Haklısın, dedi. Bir sigara yaktı, bana ikram etmedi, dumanını yüzüme üfledi. Şapka hasır değildi, dedi. İyi görmemişsin.

Kimin umurunda şapka! Sen biliyordun Ede Klein'ın 1948 yılı Pantkot Yortusu'ndan sonra Sáraság'a geldiğini. Bana neden söylemedin? Sen kafadan çatlak Pista Avarka Amca sayesinde geçmişi kocaman bir oyun bahçesini seyreder gibi gör-

düğün halde neden bana söylemiyorsun? Dalga mı geçiyorsun benimle?

Sormadın ki!

Ne sormadım?

O yüz karası üç hafta geçtikten sonra, o komünist gizli polis Béla Fürj yüzünden şüpheler Ede Klein üzerinde toplandıktan sonra Ede Klein bir kere daha Sáraság'a geldi mi diye sormadın ki bana. Sorsaydın söylerdim.

Okul bahçesinde ıskartaya çıkarılmış traktör lastikleri üzerinde otururken Ede Klein'ın adını ilk defa duyduğum zamanki umarsız öfke sardı gene içimi. Kır at koşulu iki tekerlekli bir arabanın kadınların rüyasına girip onları taciz ettiğini ilk defa Hildi Számfira'dan işittiğimde ne kadar bozulmuştum. Mezarlığın yanı başındaki "vadide" Eden Klein'ın neden o kadar önemli olduğunu anlatmaya çalıştığım zaman da kendimi şimdi hissettiğim gibi gülünç hissetmiştim. O zaman arkadaşlarım ne demek istediğimi anlamamışlardı bile.

Öyleyse şimdi anlat bakalım, dedim.

Görmüşsün ya, ne diye anlatayım?

Hep unuturum rüyalarımı. Bunu da unuttum. Sadece başını hatırlıyorum, bir de renkleri, kokuları, tadı kaldı içimde! Hatırlıyorum ne kadar dinç ve canlıydı Ede Klein, köyde geçtiği yerlerde ardında kalan yasemin kokusunu, bastonunun kaldırımda çıkardığı sesleri duyuyorum. Anayoldaki evlerin aralanan perdeleri arkasından kim bu gelen diye bakanları görüyorum. Ama üst tarafını hatırlamıyorum işte.

Çok ısrar ettim bildiklerini anlatması için Dezső'ye. Konuşmak ona acı veriyordu sanki. Neyi bilmem neyi bilmemem gerektiğini tarttığı belliydi, her bir sözcüğü ağzından düşüne düşüne çıkarıyordu. Olayları birbirine olduğundan başka türlü bağladığını, hatta bazen değiştirdiğini fark edince kendimi çok aşağılanmış hissettim.

Ede Klein İsrail'den geliyor Macaristan'a. Birkaç hafta Viyana'da ve Budapeşte'de oyalandıktan sonra, başkentten Protestanların şehrine kadar trenle aktarmasız gidiyor, oradan da banliyö treniyle Sáraság'a. Gergin, sinirli ve tedirgin; Peşte'ye doğru ge-

lirken yolda *Presse* gazetesinde okuduğu bir yazıyı düşünüyor hâlâ. Auschwitz suçlularının davasında aylarca önce mahkemenin sanıkları salıverme kararını almasının nedeninden bahseden bu yazıyı okuyunca kan beynine sıçramıştı. Acaba kendilerini temize çıkarabilmek için neler söylediler? Sonra Katolik Kilisesinin yasak listesine koyduğu kitapları azalttığını, ayrıca karma evliliklere bundan böyle izin vereceğini de okuyor. Bu haberler önce eğlendiriyor onu ama sonra bu kadar cahil, karanlık bir köyden geldiği için üzülüyor. Bağnaz katoliklerle dolu, kiliselerinin ta 1966'ya kadar bazı kitapların okunmasını bile yasakladığı zavallı insanlarla dolu bir köyden! Ne kara cehalet bu! Biri kalkıp da başka dinden biriyle evlenecek olunca anında reddetmişler, hem de komünist bir ülkede! Tanrı aşkına, işini gücünü tehlikeye atabilecek cesarette insanlar çıktığı için sevineceklerine! Sonra birden hatırına geliyor bu haberin Vatikan kaynaklı olduğu, Rus işgalindeki Doğu Bloku ülkelerinde âdet olduğunun hiç de malum olmadığı... Hoş Yahudiler de karma evliliklerden pek hoşlanmazlar ya! İçinde giderek artan bir huzursuzlukla tren istasyonundan köye doğru yürümeye başlıyor. Niyeti Köy Meclisi Başkanı Sanyi Guliga'yı bulup yatacak bir yer göstermesini istemek. Anayolda okul müdürünün evinin hemen karşısında eskiden okul olan bir bina var, savaştan sonra bu okulun dersliklerinden basit otel odaları yapıldığını biliyor, bu odalardan birine yerleşmek istiyor. Köyüne kavuşmanın sevincini gölgeleyen tek şey sınırı geçti geçeli sardunya saksılarıyla dolu pencereleri ve bakımlı bahçeleriyle güzel Avusturya evlerinin yerini, çimleri ezilmiş, otları sararmış bahçeleriyle bakımsız köy evlerinin, kasvetli blok apartmanların almış olması. Karnına saplanan sancı, midesinden yükselen sinirli bir titreme bütün vücuduna yayılıyor.

Hava sıcak. Kenevir kokusu, kavruk çimenlerle, ısırgan otlarıyla dolu kaldırım kenarları karşılıyor onu.

Sáraság tren istasyonunun onun için güzel hiçbir anısı yok. Ölüm kampına götürülmek üzere vagonlara tıkıldıkları gün! Sonra bitkin ve umutsuz bir halde eve dönüş, sonra gene bir şafak vakti zorunlu kaçış... Hepsi ölüm kokan anılar. Yürüdüğü sokak bakımsız, pislik ve çöp dolu. Evler on dokuz yıl içinde

hiç değişmemiş, hep aynı derme çatma köy evleri, yenilik arada bir rastlanan dört köşe kâgir evler, bunların da tümü çirkin ve kül rengi. Geçtiği sokaklarda pencerelerin perdeleri arkasından kuşkulu bakışlar hissediyor, bunu önemsemiyor fakat kim olduğunu fark ettikleri an hemen kapanıyor güneşlikler. Olah Meyhanesi'nin önünden geçerken bir ses duyar gibi oluyor, biri bir şey söylüyor sanki arkasından, ama ne dediğini anlamıyor.

Pista Avarka Amca hayalet oldu olalı ruhların her kıpırtısını duyar. Kıskançların ruhunu nasıl yabanıl otların kemirdiğini, özverili olanların ruhunu da nasıl Rabbin bakışının sımsıcak ısıttığını görür. Dezső'nün söylediğine bakılırsa Avarka Amca var oluş hakkında her şeyi bilirmiş, hem geriye doğru hem de ileriye doğru. Yalnızca yaşayanların değil ölülerin de kafalarının içini görürmüş. Yalnız her zaman her şeyi anlatmazmış. Ama Ede Klein'm ziyareti hakkında çok şey anlatmış...

Köy Meclisi'nde Ede Klein'ı kararsız bir kalabalık karşılıyor. Çekingen selamlamalar, hoş geldinler. Hiç kimse hal hatır sormaya, konuşmaya kalkışmıyor. Oysa biri bir aylığına bir yere gidecek olsa, gördüklerinde hemen boynuna atılırlar. Sanyi Guliga anayoldaki misafir odalarının ne kadar kötü durumda olduğunu abarta abarta anlatıyor, sonra da yardımcı olamadığı için özür dileyerek çok acele bir işi varmış gibi çekip gidiyor.

Ede Klein parktan geçerek tütüncü dükkânına doğru ilerliyor. Dükkân açık. Önündeki demir parmaklığı yandaki kulübeye dayamışlar. Uzaktan bir çocuğun dükkâna girip bir şey aldığını görüyor. Kalbi yerinden fırlayacakmışçasına çarpmaya başlıyor, önce hızlı hızlı, sonra seyrekleşiyor kalp atışları, ama güm güm vuruyor. Midesi sıkışıyor, avuçları terliyor. Tam parkın karşı yanından biri hayvani bir sesle bağırdığı sırada gözleri tütüncü dükkânının küçük penceresine ilişiyor. Hatları yuvarlaklaşmış, olgunlaşmış ama hâlâ istek uyandıran Pannika'yı görüyor. Hayalinde yaşayan dümdüz uzun saçlarının yerini şimdi permalı kısa sarı saçlar almış, yakışmıyor değil ama fazlasıyla köylü saçı, hem onu biraz yaşlandırmış da. İçini birden çoktan söndüğünü sandığı bir alev sarıyor, onu gören Pannika da tezgâha tutunuyor, çikletler, stollwerk marka karamelalar saçılıyor yerle-

re, şaşkınlıktan kısa saçlarının kıvrımlarını düzeltiyor, çilli boynu bile kıpkırmızı. Tam parkın karşı yanından biri bağırdığı an Pannika da açıyor ağzını, ağzından çıkan, sözden çok bir fısıltı: Ede! Anna'yı görür görmez Ede Klein'ın gözlerinden yaşlar fışkırıyor, ama yüzünün hatları, dudaklarının kıvrımları gülüyor. Ancak bir an sürüyor bu, parkın karşı yanından gelen hayvani sesin ne bağırdığını algılayıncaya kadar.

Pis katil, defol köyümüzden!

Erkeğin dizleri kesiliyor. Pannika koluna girip koltuğunun altından tutarak evine doğru sürüklüyor onu, bundan yirmi yıl önce olduğu gibi kimseye görünmemeye çalışarak, koşarcasına. Bakkalın önünden geçerken yüksek sesle söyleniyor biri: Pis Yahudi! Pannika adımlarını sıklaştırıyor. Ede'nin dizlerinde hiç kuvvet kalmamış, Pannika'nın temposuna adımlarını uyduramıyor. Bu kadarı fazla geliyor Ede'ye. Buna dayanamıyor artık. Yirmi yıl geçtikten sonra hâlâ suçlu olan o! Rabbi hâlâ ona çile çektiriyor.

Pannika'nm kitaplarla dolu odasında daktilo edilmiş sayfalar yerlere atılmış. Ede Klein yatağın kenarına oturuyor, ayaklarının altında çiziklerle, düzeltilerle dolu kâğıtlar, başı taşıyamayacağı kadar ağır geliyor.

Bir banyo yap Ede, rahatlarsın!

Nasıl soyunduğunun, küvete nasıl girdiğinin farkında değil. Sıcak, güzel kokulu su çok hoşuna gidiyor. Geniş ve ferah banyo odasında gerilmiş bir ipe çamaşırlar serili, yıkana yıkana sararmış kocaman külotlar. Ede'nin gözleri takılıyor bunlara, bunlar Anna'nın külotları olamaz, ne kadar büyük, diye düşünüyor. Birden utanıyor. Sabunlanmaya başlıyor. Bu arada gözleri dolaplı çamaşır makinesine, altı paslanmaya başlamış santrifüje takılıyor. Radyatörün borusuna bir kangal çamaşır ipi asılı. Anlaşılan evde erkek yok. Askıya asılı bornozu giyiyor, ayağına terlikleri geçiriyor, aynaya bakıyor, yanları iyice kırlaşmış kızıl saçları hâlâ kıvırcık ve gür, tarakla arkaya doğru bastıra bastıra tarıyor saçlarını.

Sonra mutfağa giriyor, Anna arkası ona dönük, et suyuna çorba yapıyorum, diyor, hamursuz köftesi koyacağım içine.

Harika, diyor erkek. Sesinin bu kadar güçsüz çıkmasına kendisi de şaşırıyor. Anna'yı seyrediyor, şimdi artık eski saçları-

nı, o insanı büyüleyen dümdüz, gür, kumral saçlarını düşünmeden. Geniş omuzları yabancı gelmiyor artık ona, geniş kalçaları da. Aradan geçen yirmi yıl elbette Pannika'da da iz bırakacaktı. Yemeği beklerken geçen zaman sıradan günler gibi içini ısıtıyor, gerginliği geçiyor, bütün gövdesini inanılmaz bir rahatlık, bir huzur sarıyor. Soruyor birden:

Evlenebilseydik böyle mi olacaktı?

Seninle beraber gitseydim ne olurdu mu demek istiyorsun, diye soruya soruyla karşılık veriyor Anna ve ilk defa erkeğin gözlerinin içine bakabiliyor.

Ede'nin yüreği sıkışıyor birden. Anna'nın çekik, Doğulu gözleri, yukarı kalkık küçük burnu aynen eskiden olduğu gibi, hiç değişmemiş. Gerçi kırışıklar oluşmuş yüzünde, bir vakitler kusursuz, pürüzsüz olan cildi, şimdi aynı gerginlikte değil, burnunun altında incecik tüyler belirmiş. Ağzının kenarında ufacık bir yaşlılık lekesi. Ne gam! Ede Klein kendini birden masanın karşısında, ayaklarında terliği, sırtında ev kıyafetiyle işinden eve dönmüş televizyon seyretmeye hazırlanan bir koca gibi görüyor, bir şeyler söylemek, konuşmak istiyor ama söyleyeceği her şeyi düşününce öylesine anlamsız, öylesine gülünç buluyor ki! "On dokuz yıldır bunu bekliyorum" diyecek, çünkü bu doğru! Söylemek için ağzını açıyor, Anna'nm gözleri sus diyor ona, sus! Pannika'nın elini tutuyor, derisi çatlamış, parmakları buz gibi. 1948'de Petöfi Kulübü'nde düzenlenen balodakilere benzemiyor hiç, Matildka'nın öldürülmesinden bir hafta önce düzenlenen baloda saatlerce dans etmişlerdi; o basık tavanlı, havasız oda onlara gotik bir balo salonu gibi gelmişti. Göğsünde Anna'nm sert memelerinin temasını duymuştu, iki vücut birbirine yapışmıştı, kızın bacakları davet edercesine iki yana doğru açılmıştı, işte o an için, yalnızca o anın hatırına bugüne kadar dayanabilmişti Ede Klein.

Şimdi hiçbir şey o günküne benzemiyor.

Aralarında zorunlu ayrılık var, sürgün var, geçmemiş gibi yapılamayacak zaman var, dayanmanın, sebat etmenin de bir anlamı oldu mu ki... Çünkü bağışlama sadece Kitap'ta var, içinde yaşadığımız gerçek hayatın ise o anlatılan dünyayla pek ilişkisi olmadığı meydanda. Pannika eliyle onun elini okşayınca bü-

tün vücudu uyanıyor, yaşamaya başlıyor, tepeden tırnağa arzuyla doluyor, demek ki her şeyinle birine bağlı olduğunu, birine ait olduğunu hissetmek için bütün bir hayatı birlikte yaşamaya gerek yokmuş. Sıradan, yorgun ve sevgi dolu bir okşayış bu, ama Ede'yi baştan aşağıya titretiyor.

Akşam yemeğini gamsız kahkahaların ve rahatsız edici sessizliğin birbirini izlediği bir ortamda yiyorlar. Ede, Anna'nın hayatı hakkında soru sormaya bir türlü cesaret edemiyor, belli ki evde erkek yok, olsa şimdiye kadar gelmiş olurdu, fakat sormanın hesap sormaya benzeyeceğinden çekiniyor. Gerçi bu delici sessizliğin de aynı anlama geldiği açık, çünkü ikisi de neyi konuşmadıklarını çok iyi biliyorlar. Aralarındaki söyleşi iki ayrı düzeyde geçmekte: Söylenenler ve söylenmeyip yutulanlar; her ikisi de izlenmesi zorunlu bir kudas ayinine göre ilerliyor. Hasret her ikisinin de yüreklerinde yer etmiş, tren istasyonundaki umumi helanın hemen arkasında, çiğnenmiş yabangülleri arasında geçen ve sonraları binlerce defa hatırladıkları son tartışmaları gibi.

Pannika yurdundan kaçmamaya o zaman karar vermişti. Bu, anlaşılır bir şeydi. Evet, babasının malikânesini devletleştirebilirlerdi ama doğduğu toprağın kokusunu, temasını, aile şatosunun tatlı serinliğini kimse alamazdı ondan. Elbette orada, o zaman verecekleri her kararın tam tersi de anlaşılabilir, kabul edilebilir bir karar olurdu; bunu ikisi de çok iyi biliyor, hissediyordu. Zaten tam da bu yüzden anılar o kadar ikircimli o kadar müphem ve kararsız... Sonra savaşın ardından başlayan yeni tehlikelerle dolu dönem…

Yemekten sonra Pannika da banyoya giriyor, çamaşır ipinde kuruyan yıpranmış külotlarını fark edince utanıyor, incinen kadınlık gururu galeyana geliyor. Karnını içeri çekiyor, fazla kilolar sert sert sabunlanırsa eriyecekmiş gibi hırsla keselenmeye başlıyor.

Ede Klein yatak odasında, lambayı açmadan etrafına göz gezdiriyor, yarı karanlıkta küme küme üst üste duran kitapların isimlerini okumaya başlıyor. Yatağın hemen yanında Ferenc Molnár'ın eserleri: *Çalgı Çalan Melek*, *Yürek Üstüne Acıklı Masallar*, *Buhardan Sütun*, *Arıvim Ormanının Esrarı*, *Sahipsiz Sandalın Öy-*

küsü. Komodinin üstünde Anna'ya göre dünyanın en güzel piyesinin imzalı orijinal baskısı: *Şatodaki Oyun*. Yarı karanlıkta en tanınmış Macar yazarının Anna'ya ne yazdığını okumaya çalışırken Pannika giriyor içeri. Erkeği görür görmez sabahlığının kuşağını çözüyor. Vücudunun yuvarlaklığı, sarkan ağır memeleri şaşırtıyor Ede Klein'ı, fakat omuzları, yarı karanlıkta da aynen 1948'de Petöfi Kulübü'ndeki baloda olduğu gibi kadifemsi. Her şeyi başka türlü hayal etmişti Ede. Soymanın koreografisini, öpücükleri, yaklaşmanın temposunu. Göz kapaklarından başlayacaktı öpmeye, kulaklarını, boynunu çepeçevre koklayarak ağzına kadar inecekti, önce üst dudağını ısıracaktı sonra alt dudağını, dolu dolu öpmeye başladığında artık vücudunun her zerreciği arzudan yanacaktı, "bugüne kadar her şeyi bu kadın için yaptım, her şeye bu kadın için katlandım" diyecekti.

Anna'nm yanına yaklaşıyor. Anna sabahlığının önünü kavuşturmadan, kitap raflarının önünde durmuş, neredeyse çırılçıplak, yüzü ve boynu kızarmış, kurbanlık bir koyun adeta. Ede sarkık memelerini okşuyor ve birden avuçlayıp yukarı kaldırıyor. Sonra çok utanıyor bu hayvani hareketinden, ama sandığından çok daha büyük bir şehvet uyanıyor içinde, memesinin ucunu sıkıyor ve titreyerek bakıyor Anna'ya. Anna korkuyla kırpıştırıyor gözlerini, bir kadın munisliği ve itaatiyle atıyor üzerinden sabahlığını ve yumuşacık, yavaşça, on yılların alışkanlığıyla yapıyormuş, yüzlerce defa iyi-kötü sevişmeler yaşamışlar gibi erkeği kendine doğru sevecenlikle çekiyor. Ede aynı yumuşaklık ve ihtiyatla kucaklıyor kadını, kıpırdamıyor hiç, nefes nefeseler, arada bir içgüdüyle yapıştırıyorlar kasıklarını birbirlerine, sırtlarını karşılıklı okşuyorlar, sonra ayağa kalkıyorlar. Erkek dehşetten üşüdüğünü hissediyor.

Ede Klein defalarca denediği, hatta kendini zorladığı halde Sáraság'dan kaçmak zorunda kaldı kalalı sevişmede cesaretsizdi, bir kadınla kucaklaşırken bile uzun uzun düşünür, adeta dışarıdan görürdü kendini ve hep sevişme dakikalarının sona ermesini beklerdi. Bunun sebebinin Anna olmadığını biliyordu. Anna Karolyi'nin temasından başka hiçbir kadının onu heyecanlandıramayacağı inancını çoktan yitirmişti, madem Anna benim olmadı, öyleyse başka kimseyi istemiyorum duygusu çoktan bit-

mişti. Kudüs'te yaşamaya başlayalı üç yıl geçtikten sonra Anna Karolyi'yi unuttuğunu hissettiği zaman bu duyguyu da kapatmıştı artık. Demek ki ruhunu bir tarafa koyamıyordu bir türlü, demek ki vücudu sürekli kontrol altındaydı. Elinden başka türlüsü gelmiyordu. İçgüdüsel coşku ve ateş, bu sefer de yatay duruma geldikleri anda uçup gitti Ede'den.

Çarşafların serinliği ve yabancı kokusu, beceriksiz hareketler, Pannika'nın utangaç titremeleri, kadife tenli uyluklarında gerilen adaleleri, organlarının zorlukla buluşması, tam yerine koymaya çalışma, körlemesine sokuş, hepsi hepsi ruhunu lekeliyor, incitiyor. Bu acemilikler sırasında erkekliği yüzüstü bırakıyor onu, öylece yatıyor yatakta, hızlı hızlı çarpan nabzını şakaklarında duyuyor. Kadının yüzünü avuçları arasına alıyor, yüz hatlarını tanımaya çalışıyor. Sonra hiç farkına varmadan kontrolünü kaybediyor, hiç bilmiyor neden ve niçin olduğunu, bir an kendine geldiğinde, ne olduğunu anladığında uzun bir süredir birlikte hareket ettiklerini, sakince gidip geldiklerini fark ediyor, Pannika'nm bacaklarının arası ateş gibi. Tutup sıkıyor onu hiç bırakmamacasına, hep içinde kalmak istercesine. Çılgıncasına sarılıyorlar birbirlerine, öpüşüyor, ısırıyorlar birbirlerini, sevinç neredeyse acıya dönüşecekken boşalıyor, rahatlıyorlar ve Ede Klein olgun bir erkek olarak ilk defa kendinden geçmenin tadını tadıyor.

Ertesi gün tütüncü dükkânı açılmıyor.

Pannika dükkânı açmak için evden çıkıyor, başını eve bakmak için çevirdiği zaman –çünkü biliyor Ede'nin sivrisineklik ardından bakıp ona elini sallayacağını, nitekim erkek perdeyi kenara çekmiş gülümsüyor ona– kalbi duracak gibi oluyor. Gece köyün serserileri evin duvarına sarı boyayla bir yıldız çizmişler, parmaklıkta da bir yazı: Katil Yahudi defol! Katil yazısının "k"sının boyası ta yere kadar akmış, altı köşeli yıldızın sarı çizgisi kaldırıma değmiş.

O çizgi o zamandan beri duruyor orada, ne güneş soldurdu ne yağmur sildi.

Ede pencerede gülümseyerek sevgilisini uğurluyor, yüzünde sıradan ilk günün aydınlığı ve alev alev aşk. Hangisi ayna oldu acaba, o mu yoksa Anna mı? Hangisi diğerinden öğrendi

acaba ne olup bittiğini? O eskiden bildikleri dehşetli bakışı ve artık olgunlaşmış çehre hatlarında bir zamanlar gördükleri korkuyu ilk fark eden ve bunun kendinden kaynaklandığını, onun yüzünden olduğunu ilk hisseden Ede Klein mı oldu? Yoksa gülümseyen sevgilisini camın çerçevesi içinde etrafındaki o rezil yazıyla birlikte tek bir resimmiş gibi, kin ve nefretin çerçevelenmiş resmiymiş gibi gören Anna mı?

Tren istasyonunun pis kokulu tuvaleti iki katlı binanın birkaç metre ötesindeki bir çardak altındadır, aynen 1948'de olduğu gibi. Koparılmış yaban gülleri yerlere atılmış, çiğnenmiş; etrafta her şey pis, sararmış otlar, demiryolu hattının berisinde kurumuş kenevirler. İstasyonun yanında yabanarılarınm bulut gibi kapladığı çeşmenin başında bekleşen birkaç yolcu. Ayakları toz toprak içinde. Binanın duvarında Sáraság yazısının sadece yeri kalmış, 1948'de birkaç harf duruyordu daha, 60'ta hepsi yok oldu.

Orada bir kere daha duracakları ikisinin de aklının köşesinden bile geçmemişti.

Bir kere daha kırık dökük "Gel benimle!" cümlesinin telaffuz edileceğini, hem şimdi artık "bütün dünya ülkeleri için geçerlidir" yazılı pasaport olmadığından, buna gerçekten de imkân yokken – ikisi de asla düşünmemişti. Bu seferki 48'de olduğundan çok daha zalim, çok daha acımasız. O zamanki ayrılığın ardında yaşam boyu sürecek hatalı bir kararın acısı yoktu, onun ardında aslında hiçbir şey yoktu. Sadece Ede Klein ölüm kampından döndükten sonra aşk ateşinin onları yaktığı birkaç ay, bugün artık sodalı suların şişelendiği Petöfi Kulübü'nde bir balo ve sonra üç hafta süren aşağılayıcı, haysiyet kırıcı olaylar, gizlenme zorunluluğu ve nihayet Pannika'nın durumu bildirmesi üzerine, iftira edilen, haksız yere suçlanan Yahudilerin başkent polisinin yardımıyla "kaçırılıp kurtarılması". Ede o zaman fiziksel bir kötülüğe uğramadan köyden ayrılabilmiş, Anna haftalarca dizleri titreyerek yürüdükten, zehir gibi kuvvetli teskin edicilerin yardımıyla biraz olsun uyuyabildikten sonra, tam da onun tütüncü dükkânının karşısında bulunan fotoğrafçının vitrinine bir yazı konmuştu:

"Irkçı kışkırtıcılık yasalarca cezalandırılır."

Şimdiki suskunluklarının ardında yalnızca acılarının baş-

langıcı değil, o zamanki ayrılıklarından sonra geçen üç-dört korkunç ay boyunca çektikleri de var. Felce uğramış gibi geçen ilk günler, hayatlarına diğerinin bir daha asla girmeyeceğini bir türlü hazmedemeyeceklerini hissettikleri o ilk haftalar ve sonra da bunları izleyen sessiz ve tatsız geçen ve bir daha asla geri getirilemeyecek olan upuzun yirmi yılın ağırlığı.

Ede Klein içi parçalanarak fısıldıyor: Sat evini! Yalvarıyor, 48'de yalvardığı gibi. Ben de buraya, Peşte'ye taşınırım. Ben gelinceye kadar idare edersin, bir yer bulursun kendine, Kudüs'teki evimi satarım. Beraber yaşarız. Bu nefret ve kin dolu pis yerde olduğundan çok daha iyi bir hayatımız olur.

Demiryolu bekçisi Jancsi Szalma tren istasyonundaki kulübesinin kapısını itip dışarı çıkıyor, yüksek sesle ahbaplığa başlıyor birileriyle. Bekleşenler trenin neden hâlâ gelmediğinin hesabını soruyor, bavulların altındaki maden çivilerin betona sürünürken çıkardığı sesler kulakları tırmalıyor. Kenevir ekili tarlaların üzerinden karga sürüleri havalanıyor, karga tüylerinin kokusu yayılıyor etrafa, bekleşenler kargaların sesini bastırmak için daha fazla bağırıyor. Ede Klein'ın başı dönüyor, gürültüden ve kokudan.

Nasıl kalabilirsin burada?

Trenin geldi, diyor Anna. Banliyö treni, istasyonun arkasından kırmızı kırmızı gözüküyor. Ede Klein gene aynı dayanılmaz acıların başlayacağını ve artık bu çileye hiçbir umut ışığı olmadıkça katlanamayacağını biliyor. Dayanamayacak artık, yıllarca sürecek çaresizliklere, tümüyle vurdumduymaz hale gelinceye kadar sinirlerinin ona oynayacağı kötü oyunlara tahammül edemeyecek artık. Fısıldıyor:

Burada kalamazsın Anna! Anlamıyor musun?

Pannika erkeğin yüzünü okşuyor. Anlıyorum, diyor. Ama sen de anlıyorsun buradan gidemeyeceğimi...

Dezső kesti anlattıklarını. Bu kadar, dedi. Pista Avarka Amca'nm ruhu bu kadar söyledi.

Bir daha gelmemiş mi? Ede Klein hakkında bilmem gereken başka hiçbir şey yok mu? Söylesene! Gene ne gizliyorsun benden?

Dezső bıkkın bir tavırla şimdiye kadar da bir şey gizlemedim, dedi, sadece anlatmadım, o kadar. Ve Ede Klein hakkında kendisinden durmadan hesap sorar gibi davranmamdan usandığını belli ederek konuyu kapadı.

Ede Klein'dan hiçbir haber yoksa, bari Pannika Teyze'nin ne olduğunu anlat. Mutlaka duymuşsundur.

Dezső bir sigara yakıp nefesini tütünün arasından alıyormuş gibi ta ciğerlerine çektiği dumanı mutfağa pompalamaya başladı. Dakikalardan beri susuzluktan ağzım kurumuştu ama Dezső konuşmaktan vazgeçer korkusuyla yerimden kıpırdamadım. Kesif duman boğazımı tırmalamaya başladı, susuzluktan öleceğim sandım. Art arda yutkundum.

Pannika Teyze hakkında hiçbir şey bilmiyorum, dedi Dezső. Ede Klein'm ziyaretinden sonra bir yıl kadar taşrada yaşamış. Birçoğu onu Hodmezövásárhely'de görmüş. Belki de eski manifaturacıyla orada birlikte yaşamışlardır, ama yaşadıkları düş kırıklıklarını unutamadıklarından Pannika Teyze geri dönmüştür. Yahut onu uzun uzun arayıp bir türlü bulamamıştır. Bilmiyorum.

Ağzımı güğüme yapıştırıp sulandırılmış birayı lıkır lıkır içmeye başladım, çenemden süzülerek gömleğimin içine, çıplak göğsüme aktı. Yıllardan beri Sáraság'a özgü susamaya karşı direnmez, ağzım kuruduğu an hemen içerdim. Gerçek susamanın ne olduğunu unutmuşum. Eski mavi güğümümü her tarafa alışkanlıktan taşıyor gibiydim, bisikletten iner inmez daha selamlaşırken birkaç yudum içmek sanki nezaket icabı olmuştu. Bu, yerel geleneğe dönmüş, hatta bir nevi soytarılığa benzemişti, markete gittiğimiz vakit çantaları üst, güğümleri alt rafa koymak gibi; maça, sinemaya, halk dansı gösterilerine giderken de hep güğümlerimizi götürür, arada yudumlardık. Gölgelerle süslenmiş Kültür Evi önünde toplanan dedikodu grupları, ne konuştuklarını duymasını istemedikleri biri kendilerinden tarafa gelecek olursa hemen güğümlerini kafalarına dikerlerdi. Sadece bu kadar mı, memurlar müşterilerin önünde, futbolcular oyun arasında aut çizgisine gidip içerlerdi. Üretim kooperatifinin topraklarından evlerine dönen kadınlar anayolda asfaltın yanında çiğnene çiğnene düzleşmiş çayırda, içme molası verirlerdi, tek hamlede eve kadar tekerlek çevirmek kabil değildi çünkü...

Ne kadar acımasızmış bu susuzluk, dedim.

Dalga mı geçiyorsun, dedi. O kadar aceleye gelmez! İnsan çabuk boğulur!

Bundan birkaç ay sonra, karanlık bir sonbahar günü o mahut köpek katliamı nedeniyle polisler tarafından sorguya çekilirken, Dezső'nün bu alaylı sözleri gelmişti hatırıma.

Tahkikatı yapan polis memuru Dezső'nün, ismini öldükten sonra koyduğumuz kısa ömürlü köpeği Zincir'i de diğer köpekleri öldüren mi boğdu, yoksa bir kazaya mı kurban gitti, bu konuda ne düşünüyorum diye sormuştu bana. Yanıtlamadan önce gene boğazım kurumuştu da güğüme yapışınca polis çileden çıktı, bağırdı "O kadar çok içme!" diye.

O kadar aceleye gelmez, dedim ve Dezső'nün söylediğini tekrarladım? İnsan çabuk boğulur. Hemen fark ettim, bunu söylememem gerektiğini, yanlış anlaşılabilirdi. Nitekim beni diğerlerinden bir saat fazla içeride tuttular, dört kez, beş kez aynı şeyleri sordular, anlaşılır bir şekilde ifade edemiyormuşum gibi her şeyi en ince ayrıntılarına kadar tekrar tekrar anlattırdılar. Her defasında da onlar başka türlü hatırlıyormuş gibi yaptılar. Çok haysiyet kırıcıydı, öyle bir hale geldim ki, artık ben kendimi suçlu hissetmeye başladım; acaba, dedim, ben mi öldürdüm köyün köpeklerini de şimdi hatırlamıyorum. Oysa masumdum, sadece polislere tek bir şey söylemesem daha iyi olurdu. Bence Franczek eski berber dükkânının bahçesindeki ceviz ağacının altında Zincir adındaki köpeciği boğulurken görmüştü, çünkü bize lakırdı anlatırken hep pencereden dışarı bakıyordu, bunu gizlemek istemedim. Polisler, Bece'lerin ölen köpeği Velet'e acıdım mı, kurbağalara işkence ettiğim oldu mu gibi saçma sapan sorular sormaya başladıkları zaman, suçsuz olduğuma inandıklarını anladım.

Aralık ayı başında köpek olayının devamı geldi. Polisler gene doluştular bizim oraya. Beni de hatırladılar.

Genç polis yoldaş, insan çabuk boğulur değil mi, dedi.

Çabuk, dedim. Arada düşündüm, acaba hangi salak kalkıp gene bu sersem Protestanlara telefon etti diye. Ne umdu ki bu mankafa heriflerden? Gayet iyi hatırlıyorum günlerden cumartesiydi. Gyula Franczek'in şehirdeki jinekolog doktoru deliye döndürdüğü cumartesi günü. Hani kan gruplarına dayanı-

larak çocuğun kendisinden olduğunun kesinlikle ortaya çıktığı, böylece tıp ilmine meydan okunduğu gün. Franczek o zaman, artık hemşirenin yardımıyla sağlanan numuneyi çoktan vermiş, doktor numunedeki spermlerin yaşama kabiliyeti olmadığını bir kere daha görerek Tanrı bilir kaçıncı şaşkınlığına uğramıştı. Yani Gyula'nm üçüncü çocuğu Kálmán Franczek, aralık ayında yapılan soruşturmanın konusuyla neredeyse yaşıttı.

Hiç'ten doğan köpeklerle yaşıt!

Klári Teyze de diğerleri gibi, o sabah bulmuş köpek yavrularını. Hayvanları yemlemeye avlunun arka tarafına gitmiş, dönüşte bir de ne görsün, gözleri daha açılmamış dört eniği öldürülen Velet'in boş kalmış kulübesinin yanında viyaklıyor. Müthiş öfkelenmiş birden, o güne kadar sadece bebekleri başkalarının kapısına koyduklarını duymuş, enikleri de komşunun avlusuna bırakmalarına fena halde kızmış. Saf kan puliye benziyorlarmış, ölen Velet gibi. Üşüdükleri belliymiş. Bece'yle ben, köpek yavrularını görünce çok sevindik, ders çalışmayı falan bir yana bırakıp enikleri yerleştirecek bir yer aramaya başladık. Klári Teyze söylene söylene bakkala gitti, biraz sonra şaşkınlıktan ağzı açık eve döndü. O zaman yanında polisler de vardı. Köyde öldürülen köpeklerin hepsi sanki dirilip de yavrulamışlar gibi avluların hepsinde yeni doğmuş enikler viyaklıyormuş. Salak taşralı Protestanların buna bir çare bulacağını kim düşündü bilemedik, belki de diğerlerinden haberi olmadığı için köpek yavrularının sadece kendi avlusunda peyda olduğunu sanan biri polise haber vermişti. Klári Teyze'nin de düşündüğü gibi, ilk öfke an'ında birisinin ona tatsız bir şaka yaptığını, köpek eniklerini ona kakaladığını sanmıştır. Polis yoldaş köydeki köpek katliamının tahkikat belgelerinin bulunduğu dosyayı uzun uzun inceledi.

Ama sizin köpeğiniz erkekmiş, dedi.

Bece patladı birden: Erkek, dişi ne fark eder ki, çoktan geberdi! Ama yavruladı işte. Daha doğrusu o yavrulamadı ya. Neyse! İşte burada enikler!

Klári Teyze itiraz etti. Hayır, dedi, dişiydi.

Öyleyse neden adını Velet koydunuz?

Bece öfkeyle, duymuyor musunuz söylediğimi, dedi, aylarca önce boğdu birisi köpeği.

Klári Teyze, Velet dedik çünkü önce erkek sanmıştık. Sonra da Velet kaldı, dedi.

Tahmininiz ne, dedi polis, kim getirmiş olabilir bu köpek yavrularını buraya? Bir şey daha soracaktı ama yutkundu, uzunca bir süre düşündükten sonra, hem on dört yere daha, diye çıkardı ağzından. Bu kadar yavru köpeği nereden buldular acaba?

Şimdiye kadar her şeyden çok emin görünen polis yoldaşın içinde bir şüphe uyandığı anlaşılıyordu, neredeyse ağlayacaktı.

Klári Teyze polisin içinden geçenleri hissetmemiş olacak ki küçümseyerek:

Nereden olacak, dedi. Bunları Rab gönderdi, Velet'in yerine! Eniklerden birini tutup kaldırarak, baksanıza şuna, dedi. Tıpkısı tıpkısına Velet değil mi?

Öyle!

Anladım, dedi polis, sonra kalktı, dosyasını kolunun altına sıkıştırıp dışarı yollandı.

Klári Teyze polisin ardından, tamam mı mesele kapandı mı, diye bağırdı.

Polis dönüp Bece'nin annesine baktı.

Ne yani, dedi, emzireyim mi istiyorsunuz onları?

Zahmet etmeyin, dedi Klári Teyze. Evde biberon var.

Ondan sonra köyde, Klári Teyze de dahil olmak üzere, yüz kızartıcı bir kaçakçılık furyası başladı. Buna parti ileri gelenleri bile katıldılar, oysa hiç değilse onların disiplin konusunda örnek olmaları gerekirdi. Ama nerede! Rusça öğretmeni Kati Kitka, Okul Müdürü Tarbay, Kültür Evi Müdürü Mátyás Antal da aynen Ilonka Számfira, ya da Ignác Gergely'in annesi Magdika Teyze gibi yaptılar. Magdika Teyze hiç değilse köpeğini boğdukları vakit sevincini gizlememiş, bundan böyle Ignác'ın yabancı gölgesine hırlayıp durmayacak demişti. Peltek Piri ve Irén Ráchel kendilerine yamanan beşer enikle liste birincisi oldular. Onu hemen Peder Áron izledi. Papaz evinde ertesi sabah, ihmalkâr sahipleri tarafından "unutulan" dört köpek yavrusu bulmuş. Demiryolu bekçisi Szalma ve Pannika Teyze, sabah vakti üç tane, Töre Baba iki tane enik bulmuş bahçesinde. Bunlardan birini Klári Teyze kakalamıştı ona. Töre Baba daha öğle olmadan bu enikleri gizlice Klári Teyze'nin bahçesine geri sokabildi. Bu sinsi

ve kolay görünen çözüm yolu son derece gülünçleşti çünkü uyanıp da bahçelerinde enikleri bulanlar biçimlerine bakınca bunları kimin kendilerine kakalamak istediğini hemen anlıyorlardı. Sadece Ráchel bu beklenmedik hediyenin kimden geldiğini köpek yavrularına bakıp tespit edemedi ama ona da Eszter yardım etti. Köpeciklerin oraya buraya seyahatleri bir iki gün sürdü, kendilerine yavru köpek hediye edilenler ya gizlice bu hediyeleri sahibine iade ettiler ya da bizzat kendileri götürüp iyi günlerde büyütürsünüz dileriz diye alay ederek verdiler. Köyü ayaklandıran bu oyunun ateşi yavaş yavaş söndü, bu kadar hayvancığı bu kadar küçük bir köyde dağıtmak olanaksızdı. Sonuçta halk dans grubu oyuncuları köpeklerin bir kısmını alıp götürdüler, Derekegyház parkında salıvermişler, engellilerin yaşadığı yurdun mutfağı etrafında dolaşan başıboş köpeklerin sayısı böylece dayanılamayacak kadar artmış.

"Fiili durumu" tespit eden yoldaşlar işlerini bitirip gittikten sonra Olah Meyhane ve Pastanesi rahat bir nefes alanlarla doldu. Aralarından bazıları viyaklayan bir iki köpeği, çakırkeyif halde belki birilerine kakalayabilirler umuduyla, ellerindeki su geçirmez torbaya koyup meyhaneye taşıdılar.

Franczek hastaneden çıkınca doğru meyhaneye geldi.

Yeniden baba oldum, diye bağırdı.

Bu çok anlamlı "yeniden" sözcüğüyle her üç çocuğu kastediyordu. Meyhaneci Olah hemen bira bardaklarını doldurdu. Meyhaneye gelenlerin çoğu bedava dağıtılan birayı gizlice güğüme doldurduğu kuşkusu uyanmasın diye güğümünü fitilli pamuk ceketlerin asılı olduğu askılığın altına bırakmıştı. Birkaç kadeh içkiyi devirdikten sonra enikler konusunda hiçbirimizin polislerden fazla bir şey bilmediğimiz meydana çıktı. Eğer yoktan var eden Rab değilse o zaman olsa olsa şeytan olabilirdi. Failin kim olabileceği hakkında kimsenin aklına bundan daha makul bir şey gelmedi.

Bizim masada Dezső, Bece ve benden başka Töre Baba, Camgöz Tót, bekçi Szalma ve Franczek oturuyordu. *Yapışkan olaylar* başladığı sıralarda, hayaları uyluğunun üst iç kısmına yerleştirilen Töre Baba'yla yine matrak geçmeye başladılar. Aletinin altına da dümeni tutsun diye kıçından bir parça deri kesip eklemişler-

di. Traktörün kardan milinin Töre Baba'nm ön takımlarını haklaması olayı yeniyken, herkes her türlü dalgasını geçmiş, söylemediğini bırakmamıştı. Kimi Töre Baba'yı gördükçe, tepecikler ne âlemde, diye sormuştu, kimileri domates getirmişti, bacağında çirkin bir çıban çıktığını duyduk domatesi ikiye kesip gece üzerine koyarsan irini çeker sabaha bir şeyciğin kalmaz, diye pis pis gülmüştü. Töre Baba bari bir domatesle evlensin, diyen de çıkmıştı, gerçi bitkidir, işten pek anlamaz ama ikiye kesilirse iyi emer, boşuna soru sorup insanın canını da sıkmaz. Bu matrak geçme dönemini çoktan atlatmıştı Töre Baba, şimdiki alay konusu başkaydı. Töre Baba Yetim Yurdu'nda yetişen ve şimdi bir imalathanede oyun hamuru paketleyen bir kızı, Layla'nın yardımıyla gebe bırakmıştı. Konu çok iç gıcıklayıcıydı doğrusu, çünkü bu bayan aylarca Gyula Franczek'le yaşamış ve Franczek onu bir türlü hamile bırakamamıştı. Kadının adını kimseden duymamıştım, şimdi sözünü edenler de adını söyleme ihtiyacını duymadılar. Dedikodu, Töre Baba'nm yaşlılığında bile uyluğundaki hayalarla bir kızı gebe bırakabildiği üzerineydi.

Tam o gün Franczek'in de baba olduğu meydana çıkınca, ikisini de iyice maytaba aldılar. Birini bırakıp ötekine sataşıyorlardı. Ben sadece dinliyor, arada bir de gülümsüyordum ve giderek anlıyordum ki, erkek kişinin itibarının yegâne ölçütü kamışının kalkıp kalkmadığı ve kadını ilk hamlede dölleyip dölleyemediğidir!

Tek başına yaşayan Camgöz Tót'a kimse aldırmıyordu bile, sanki insan değil, orada olmasına göz yumulan acınacak bir nesneydi. Bir süre sonra bu konudan da bıktılar. Gerçi Franczek babalığının kuşku götürmez bir şekilde ispatlandığını defalarca konu yapmaya çalıştı ama söz döndü dolaştı Pannika Teyze'nin yazılarına geldi. Başından birçok macera geçen bu yazı tomarına köyde pek çok kişi Klein Güncesi adını takmıştı. Bu ismin nereden çıktığına bir türlü akıl erdiremedim, kime sordumsa hep müphem birtakım lakırdılarla lafı değiştirdi. Klein Güncesi'nin çalındığı sıralarda Beregi'yle ben artık lisedeydik, olan bitenden pek haberimiz olmuyordu. Oysa Dezső olaylara derhal bodoslama dalmıştı...

Güneşli, sıcak bir sonbahar günü öğleden sonra Dezső Metz ve Ignác Gergely, Kooperatif ofisinde bayanlar tuvaletinin penceresindeki parmaklıkları aralayarak içeri girebilmişler. Ofiste çalışanlar zaten önceden pencereyi açık bırakmışlar çünkü Pannika Teyze'nin yazdıklarını herkes merak ediyormuş. Hatta Kooperatif Başkanı Gábor Töre bile kaç defa ima etmiş lokantada ofisten şu günceyi biri çalsa hiç gam yemeyeceğini. Çünkü kendisi el süremiyormuş, gerçi başkentli yoldaşlar bu yazının henüz yarı hazır olduğunu, üzerinde çalışılması gerektiğini söylemişler ama kasaya ayrıca bir asma kilit koyduktan başka, balmumuyla da mühürlemişler. Ama biri kimsenin haberi olmadan ofise girip çalsa, elbet durum başka olurmuş, hırsızın peşine düşecek kimse de pek çıkmayacağına göre ara ki bulasın! Bu gizli davet kulaktan kulağa dolaşarak Dezső'ye kadar gelmiş. Krematoryum'da herkes yüksek sesle onaylamış ve köy halkının bu yazılarda ne olduğunu bilmeye hakkı olduğuna karar verilmiş.

Çarşamba günü öğleden sonra binada saat ikiye kadar çalışmışlar. Başkanın ofisine o kadar çok gelen giden olmuş ki, kasanın sıkı sıkı saklanan anahtarının masada, işlem bekleyen kâğıtlar altında kaldığını "kimse fark etmemiş".

Kooperatifin kâgir binası hemen her taraftan çevrili ve kapalıdır, sağında eskiden inşa edilmiş koyu kahverengi dar pencereli ahşap ofis binası, karşısında mandıranın çam, akasya, kavak ağaçlarıyla dolu merkezi, sağında kanalda iyice boy atmış bakımsız, sık sazlar. Ofisin arkasına ancak bahçeden geçilerek girilir. Burada da kısacık biçilmiş otlar, minicik mazılar ve çam ağaçlarıyla, yer yer de gülfidanlarıyla karşılaşır insan, her şey minnacıktır; gören, cücelere oyun bahçesi hazırlanmış sanır. Kâgir binanın arkasındaki geniş çayır buraya ait değildir, orası diz boyu şeker kamışlarıyla, ısırgan otları ve karadut ağaçlarıyla dolu hakiki Sáraság toprağıdır.

Dezső'nün söylediğine göre, o kimseye haber vermemiş. Sonraları Ignác Gergely de bunu doğruladı. Gizlice hazırlanmışlar. Planları, Pannika Teyze'nin yazılarını çalmak, sonra da bunu binanın arkasındaki çayırda bir yerlere gizlenerek okumakmış.

İşte buna hiç inanmadım. Ofisi her zamankinden erken kapıyorlar, çalışanlar evlerine gideceklerine yemekhane ve ofis ara-

sında volta atıyorlar, üstelik karşıda silo önündekiler Dezső ile Ignác'ı güya fark etmiyorlar! Olacak şey mi? Millet bahçeye toplanmış, oradan da binanın arkasına sinmişler. Eszter de oradaymış, Franczek ve hamile karısı da, Irén Ráchel, Számfira Öğretmen ve karısı, Peder Áron, Gábor Töre, Töre Baba, bekçi Szalma, Camgöz Tót, Piri Gyári, Ulak Jóska, okul müdürü Tarbay, meyhaneci Olah, Sanyi Guliga, Mátyás Antal hatta bir tahtası eksik Gyurka Galy de hep oradalarmış. Dahası da var. Ofiste çalışanların hepsi, mandıra çalışanları, silocular, seyisler, kimi ararsan herkes oradaymış, oraya toplanmış bütün millet. Dezső ile Ignác'ın gelmesi, bir işaret verilmiş gibi bir anda herkesi oraya toplamış. Millet akın etmiş Ofise doğru, gürültü, patırtı, kıyamet kendini okul teneffüsünde sanırsın, gülüşenler mi, bağrışanlar mı, ne ararsan var. Kanalın suyu bağrışmaları, gülüşmeleri ta uzaklara kadar taşıyormuş. Kooperatif binasından kilometrelerce uzakta seralardan eve dönen kadınlar bile anlamışlar bir yerlerde birilerinin toplandığını, heyecan verici, eğlenceli bir şeyler olduğunu. Uzun lafın kısası birçoğu biliyormuş kooperatif emekçilerinin çoğunun kâgir binanın orada toplandığını ve Ignác Gergely'in parmaklıklar arasından içeri kaymasını merakla beklediklerini. Doğrusu bundan daha büyük seyirci kitlesi ancak gezici sirk geliyor diye ilan verilse toplanabilirmiş. Buna rağmen her şey gizlice yapılmış çünkü bütün köy halkının haberi olsa bile gizli yapılmasına karar verilmiş bir kere.

Kız kardeşimin anlattığına göre herkes sanki olacaklardan kendisi sorumluymuş gibi heyecan içindeymiş ve yasak iş yapıldığının da farkındaymış. Sonunda Ignác'ı o küçücük pencereden içeri sokabilmişler. Dezső pencerenin yanındaki dut ağacının dalından ona yardım ediyormuş, parmaklıkları kesebilmesi için demir testeresini Dezső uzatmış, sonra da ağacın tepesinde, aşağıda toplaşanları seyrederek Ignác'm gizemli yazıyla dönmesini beklemiş

Dezső yoktan var olan köpeklerin doğdukları gün Olah Meyhane ve Pastanesi'nde her zaman olduğundan çok daha ayrıntılı bir şekildeki anlatmıştı olayları.

Başörtülü kadınlar durdukları yerde sanki sıkışmışlar da hemen helaya koşmak istiyorlarmış ya da yepyeni bir dans fi-

gürü öğreniyorlarmış gibi tepinip durmuşlar, ayaklarını yerlere vurarak sağa sola sallanmışlar, arada bir diz kırarak çömelmişler. Dezső anlatırken, doğrusu düzensiz ama güzel bir koreografisi vardı hareketlerinin, demişti. Başörtülü kafalar tempoyla yukarı doğru kalkıyor sonra aşağı iniyor, arada bir sağa sola dönüyor, birbirlerine yaklaşıp ayrılıyor, seyrine doyum olmuyormuş. Erkekler daha aklı başında hareket edip itibarlarını korumaya çalışmışlar. Aralarından bazıları Uzakdoğulu erkekler gibi iki büklüm olarak selamlamışlar birbirlerini.

Dezső Metz'in ağacın tepesinden seyrettiği yüzler ışıl ışılmış, o kadar uzun süre bekledikleri halde kimse sabırsızlanmıyormuş. Ignác Gergely, yoldaşların taktığı güvenlik kilidini açabilmek için yarım saatten fazla uğraşmış, filmlerde gördüğü gibi kilidi bir saç tokasıyla açabilirim sanmışmış önceleri ama becerememiş. Aslında bekleşenlerin mandıra tarafından görülmemesine imkân yokmuş, çünkü ağaçlar bu kadar kalabalığı örtecek kadar sık değilmiş Ama nedense kimse hipnoz halinde gibi dalgalanan kadınları ve büyülenmiş gibi duran erkekleri fark etmek istememiş.

Dezső, toplananlar, demişti, balık kokulu Tisza rüzgârının ahengine uyarak sallanan akasya ağaçlarının ve çamların dallarına öykünüyorlardı sanki. O zalim ve esrarengiz darbelere katlanıyorlardı, Azazel Sokağı'ndan gelen, ölü Matildka'yla yanında hıçkıra hıçkıra ağlayan Ede Klein'ı götüren puli köpeklerinin sürdüğü kır atlı araba kadınların rüyalarına girdikçe acımasızlaşan darbelere katlanıyorlardı. Ben yapmadım, diye haykırıyordu Ede, ama sesini rüzgâr alıp götürüyordu. Rüzgâr daha şiddetle esmeye, uğuldamaya başladı, ahşap evin panjurlarını sağa sola çarptı, kavakların yaprakları hışırdadı. Korkunç bir fırtına patlamak üzereydi, ama her zaman her yerde korkak olan kadınlar yerlerinden kıpırdamadılar, ahlayıp oflamadılar. Daha fazla sokuldular birbirlerine.

Yukarıdan onları seyreden Dezső gövdelerin birbirine yapıştığını, onlarca yıldır birbirlerine selam bile vermeyen eski sevgililerin gizli gizli öpüştüklerini görmüş.

Eszter'in anlattığına göre biri arkasına gelerek, vücudunun yay gibi gergin alt kısmını Eszter'in vücuduna yapıştırmış, sonra

da eteğini sıyırarak kamışını Eszter'in bacaklarının arasına kaydırmış. Başlamış rüzgârın dalları salladığı gibi ileri geri gitmeye. Eszter hiç tahrik olmamış bundan, hatta adamın kuru aleti bacaklarının hassas derisini acıtmış bile. Ama buna rağmen sanki çiftleşiyormuş gibi o da tempoya uymuş, başlamış ileri geri gitmeye. Kendisi temiz ve dokunulmaz kaldığı halde birine haz duyurmak huzur ve iç rahatlığı vermiş ona. Tempoya uyduğu andan itibaren büyük bir mutluluk duymuş; semavi bir kuvvet benliğini gövdesinden ayırıp sonbaharın güzel renkli dünyasına götürmüş sanki. Bacaklarından dizlerine doğru yavaş yavaş koyu sıcak bir sıvı süzülmeye başladığında hâlâ ileri geri sallanmaya devam ediyormuş, bu sıvı ince bir yol halinde ta bileklerine kadar inmiş, bir kaynaktan fışkıran haz ve mutluluk gibi.

Nihayet Ignác Gergely görünmüş.

Başını ufak pencereden çıkararak, cemaat önünde günah çıkarıyormuş gibi fısıldamış.

Tamam, aldım. Burada.

Dezső kıpkırmızı olmuş. Pannika Teyze'nin yazdıkları nihayet ellerine geçmiş, bekleyenlerin çoğunun yüzünü ateş basmış. Ilonka Számfira ve Magdika Teyze olgun birer domatese benziyorlarmış. Damarlarda akan kanın sesi bile işitilecekmiş nerdeyse. Dezső, titreyerek ağaçtan inen Ignác'a yardım ettikten sonra yazı tomarını alıp gene çıkmış ağacın tepesine.

O zamandan beri Dezső yalnızca Olah Meyhane ve Pastanesi'nde değil, eski berber dükkânında da defalarca söylemişti, Pannika Teyze'nin yazdıklarını, daha doğrusu o günden sonra yazılara verilen adla Klein Güncesi'ni, kendinden geçmiş, huşu içinde bekleyenlere okuduğu yarım saatin, hayatının en güzel yarım saati olduğunu. Köyün geçmişini geleceğini görebilen Dezső bu olayın kuşaklar sonra bile kaliber'ler tarafından daima anılacak bir olay olduğundan emindi. Bu Dezső için, köy okulunu Boldizsár Forray'nin kurmuş olduğu kadar, ya da kır atlı iki tekerlekli arabanın varlığı kadar kesin ve mutlaktı.

Meyhanede tezgâhın önünde duran Dezső, muazzam bir duyguydu, inanılmaz bir duyguydu sürekli olmak, kesintisiz olmak, dedi. Ben artık yazılı olan geçmişin bir parçasıydım! İleride ister ruh olayım ister olmayayım, Klein Güncesi benim sesim-

den duyuldu, dut ağacının tepesinde duran bendim, aşağıda büyülenmiş gibi duranlar beni dinliyorlardı. Ben geçmişin parçası oldum, Kutsal Zamanların ona layık emanetçisi oldum!

O zamana kadar tanımadığım, bu kendini beğenmiş Dezső'yü dinlemek beni korkuttu, fakat kimse ona bir şey söylemek şöyle dursun tam tersine onu ilahlaştırıyor, O diyorlardı yerinden kıpırdatılamayan nesnelerin, Kitapta yazılı olan dünyanın parçasıdır, daima bizimle olandır, ölülerin ve yaşayanların muğlak karışımında, fotoğraflardan gölgelerin oluştuğu dönemde o, durmadan devinen geçmişin canlı mirasıdır, *Eski Ahit'in parçasıdır.*

Dezső yazıyı her kelimesinin üstünde dura dura, şiir söyler gibi okumaya başlamış. Birbirini izleyen ahenksiz cümleleri birçoğu daha başından anlamamış, bu yabancı, kırılgan sözcükleri ne yapacaklarını bilememişler, hele o cümlelerin arasına, bakımsız üzüm kütüklerinden fışkıran filizler misali giren ekler dinleyenleri büsbütün şaşırtmış. O acayip, çok anlamlı sorular yanıt beklemiyormuş zaten, sadece düğünlerde rastlanan çığlıklara benzeyen haykırışlar havayı kızıştırmaya yarıyormuş. Asıl zulüm ve eziyet oraya buraya serpilmiş yan cümlelerde saklıymış. Çünkü bunlarda acımasız, insafsız ibareler olduğu gibi, aşk dolu, sevgi dolu budalaca cümleler, zorunlu açıklamalar, iliklere kadar işleyen heyecan da varmış. Cümleler kayıyor, akıyor, nabız gibi atıyormuş, Pannika Teyze'nin daktiloyla yazarken neler duyduğunu anlattığı gibi, kayı kayıveriyor ve sonra gülümseyerek kendisinden sonra gelecek olanın arkasına gizleniyorlarmış. Tek bir kelime bütün bir cümleyi tersine çevirebiliyormuş.

Evet. Sonra hayır!

Dinleyenlerin çoğu birden içinde yaşadıkları olayları duyduklarını, kâğıtlarda yazılı olanların şimdiki zamanın olayları olduğunu fark edince, duyduklarının *bu* ya da *şu* olduğunu, tek kelimeyle herkesin ayrı ayrı yaşadığı o an olduğunu anlayınca dehşete düşmüşler. Duydukları sözün hızı, dinamizmi varmış, önüne geçilemeyecek bir taşkın gibiymiş ve bu taşkının kaynağı ancak bir başkasını çok sevebilen bir insan olabilirmiş. Dinleyenlerin çoğu yazılı olanlarda, kendisini bir başkasına kıyasla görse de söz konusu olanın *öncelikle* kendisi olduğundan emin-

miş. Anlamışlar ve bellemişler daima başkalarına kıyasla yansıdıklarını ve asıl önemli olanın yazılı olanlar değil yazılı olmayanlar olduğunu.

Klein Güncesi'ni dinlerken sen kendin konuşuyormuşsun gibi oluyor, demişti kız kardeşim. Biri senin yerine konuşuyor, ama söyledikleri senin hakkında ve sana söylüyor. Her şey yazılı, daha doğrusu yazılı olan var ve de yazılı olduğu için var.

Pannika Teyze'den bu türden şeyler beklenebileceğini kimse düşünemezmiş. Başka bir yerden "kopya çekmeden", kendiliğinden böyle şeyler yazabilsin! Herkes şaşmış kalmış buna.

Bu yazılar, dinleyenleri bir nevi zehirlemiş, birkaç hafta geçtikten sonra yazı okunurken büyülenenler, biri çıkıp da "Yahu hakikaten o bir tomar kâğıtta ne yazıyor söylesene!" diyecek olsa dinamizminden, hızından, sınırsızlığından başka hiçbir şeyden bahsedemiyorlarmış. Eszter'den ve Dezső'den başka ancak birkaç kişi varmış bu "coşkunluk"tan başka bir şeyden de söz edebilen. Sonraları biz Beregi ile onların da bundan tam emin olmadıklarını anlamıştık. İlk heyecan dönemi geçtikten sonra dedikodular başlamış, kimileri bu yazıların Pannika Teyze'nin cinsel ilişkilerinin ayrıntılı öyküsü olduğunu iddia etmiş, kimileri ise Rabbin Pannika Teyze'nin defterine köyün bütün ahalisinin ölümünü, tarihi, yeri ve nedeniyle yazdırmış olduğunu öne sürmüş. Ama ölene kadar kimin ne yapacağı yokmuş orada. Aslında bir tek kişiden söz ediliyormuş ve başlangıçta herkes hatırlıyormuş bu birini, ne var ki sonraları, harikulade hafızası olan seçilmişler bile, reddetme olanağını saklı tutmak şartıyla, onu anmaya cesaret edebilmişler. Tereddüt etmişler, evelemişler gevelemişler. Sonunda Dezső ve Eszter de devlerin kan dolu ayak izlerinden söz etmeye başladıktan sonradır ki durmadan kadınların rüyalarına girenin adını ağızlarına alabilmiş, Ede Klein diyebilmişler.

Sisyphos'un Kayası Yukarıda

Bece'yle gittiğimiz Feketeváros Lisesi, anacaddenin ortasında, yazları nerdeyse bataklığa dönen Tisza'nın göbeğinde kalmış bir adayı andırıyor. Cephesinde, adam boyu meleklerin ellerinde Kossuth arması tuttukları görkemli Biedermeier stili bina, bir pantolonun paçaları gibi ikiye ayrılan anacaddenin başına gururla dikilmiş, durdurulamayacak bir sel gibi akan anacaddeyi iki dar yola ayırmış olmakla övünüyor sanki. Şatafatlı bezeklerle, türlü türlü kabartmalarla süslü, büyük ve saygın bir geçmişi olan bu binanın kapısının tokmağına dokunmak bile insanı onurlandırır. Nedense Lenin değil de Kurtuluş adı verilmiş olan anacadde, lise binasına kadar şehrin ortasından geçiyor. Aynen Macar ovasındaki diğer şehirlerde de olduğu gibi geniş ve dümdüz, fakat tam lisenin oraya gelince, tren istasyonu ve Çingene-Paris denen Çingene Mahallesi tarafındaki kargaşada, çarşının lalanga kokulu yan sokağı gibi ikiye ayrılıyor. Bundan biraz önce, Okul binasının hemen yakınında, Meryem Ana Kilisesi ve Belediye binası arasında cadde geniş bir alana dönüşüyor. Katolik kilise camiasının Resmi Daire'si meydandan biraz geride kaldığından panayır vakitleri, elinde keten helvası, arsız rüzgârdan ve sert bakışlardan kaçmak isteyenler, Kilise ve Kilise İşleri Dairesi arasındaki çardak altına sığınabiliyorlar.

Tisza'dan yükselen balık ve saz kokusu yaprak kımıldamadığı vakit bile okuldan duyulur, çünkü azgın Tisza okuldan ancak yüz metre kadar ötede yatışarak, en sığ zamanında bile yanında zavallı bir sulama kanalı gibi kalan Körös'le buluşmak

üzere sola kıvrılır. Bu küçük şehrin entelektüel yaşamının merkezi olan okulun bulunduğu binanın, her türlü gelişmenin karşısına çıkmak istermişçesine yolu kestiğini gören, bir zamanlar Kufstein'da esarette kalan büyük Macar şairinin ruhunun yaşadığı bu kutsal yerin ilerlemeye karşı çıktığı duygusuna kapılır.

Elbette aldatıcı bir duygudur bu. Bir nevi yorum yapma ihtiyacı.

Asıl ilginç olan birinci katın arka pencerelerinden dışarıyı seyretmektir. Eski şehre ya da Faketeváros'ta yaşayanların deyişiyle şehir merkezine doğru bakınca anacaddenin nasıl iki yan sokağa ayrılarak çırpınmasını sürdürdüğü göz alabildiğince izlenebilir. Sıra sıra evlerin bulunduğu yan sokaklar, birçok yerde olduğu gibi burada da ağır ağır kıvrılarak, bazen daralıp bazen genişleyerek bu geniş bozkırda her şeye yer olduğunu, buraya herkesin rahat rahat sığabileceğini, kimsenin kimseye zararı dokunmadan yaşanabileceğini bütün dünyaya gururla ilan edercesine ilerler.

Liseden otobüs durağına, eskiden güzel bir yer olduğu hâlâ belli olan, romantik bir parktan geçerek gidilir. Parkın çakıl taşı döşeli yolları arasında süs bitkileri eşlik eder insana. Bu park bizim için geçiş dönemi anlamına geliyordu, parka geldiğimizde artık kendimizi diğer "dünyaya" hazırlıyorduk. Sabahları liseye, öğleden sonraları ise Sáraság'm sıradan ama öğretici olaylarla dolu günlerine. Bece'nin yarıyıl karnesi pekiyi oldu, resimden ayrıca aferin aldı. *İçi doldurulmuş kaval, Oyuncak tekerlekli koltuk* ve *Naylonisa*'yı sınıf öğretmenine göstermeye cesaret edememişti daha ama sanırım sözünü etmişti.

İlkbaharda Feketeváros inanılmaz bir güzelliğe büründü. Anacaddedeki görkemli çınarlar yeşerdi, ağaçların caddeye doğru eğilen dalları sonu görünmez bir tünel oluşturarak sokağı ve kaldırımları gölgeledi. Genç anneler bebek arabalarını sürerek geniş kaldırımlarda gezinmeye başladı, her köşe başında tanıdıklarıyla karşılaşıyor ve uzun uzun sohbet ediyorlardı. Erzsébet Oteli'nin baharda açılan terasındaki sardunyaların kokusunu rüzgâr ta uzaklara taşıyordu. Bece o yıl ilkbaharla birlikte bayağı büyüdü, liseyi o yıl bitirecek olanların düzenledikleri lise bitirme balosuna gizlice girdiğini bile kim-

se fark etmedi. Karnaval eğlencesinde de eve benimle dönmedi, ukala bir tavırla, sen git ben bir arkadaşımda kalacağım, diye beni başından savdı. Protestanların modern garından eve doğru tek başına yola çıkmak zorunda kaldım. Gece işleyen son otobüsü bekledim, şehirde çalışan fırıncıları, garsonları, Barnevál işletmesinde tavuk tüyü yolma bantlarında çalışan pis kokulu kadınları her akşam sallaya sallaya Sáraság'a götüren son otobüsü.

O gece eski berber dükkânında Dezső Metz'te kaldım. Sessizdik, etrafa yemek kokusu sinmişti, anlaşılan Gyula bir şeyler pişirmiş olacaktı, Bece'yle benim Karnaval balosunda olacağımızı bilmiyordu. Nereden bilecekti ki? O sıralarda taşrada günlerimizin nasıl geçtiği hiç konu olmuyordu. Konuşmadan oturduk, güğümümün kapağıyla oynuyor, arada bir bira yudumluyordum. Sıkılmıyorduk ama aramızda hissedilen boşluk bir türlü dolmuyordu. Oturduğum yerde, belki yüz defa odanın her yerinde gözlerimi dolaştırdım, sabır telkin ettim kendime. Ne yaparsam yapayım içimdeki gerginlik bir türlü azalmadı, canımı sıkanın ne olduğunu ne kadar uğraşsam keşfedemedim. Bu duygu nereden geldi içime, neden canım sıkılıyor, eksik olan ne? Neden her yerde, aramızda, eşyalar arasında, durmadan aksayan sohbetimizde rahatsız edici bir boşluk duyuyorum?

Sonra gözümdeki perde birden yırtılıverdi.

Anladım ki, ben de lisenin karnaval eğlencesinde kalmak istiyordum. İlk defa hissettim bu duyguyu, evet evimdeyim, bana ait olan, kesinlikle benim olan ve dünyanın en güzel yeri olduğunu herkesten daha iyi bildiğim yerdeyim ama buna rağmen başka bir yerin hasretini duyuyorum. Bildiğim, tanıdığım, kendimi güvende hissettiğim tek yer burası. Her an bir bilinmeyenin, başı ve sonu olmayan zaman içinde birden fırtınalar yaratacak bir gizin ortaya çıkabileceği tek yer burası. O güne kadar gelip geçmiş bütün ruhlar burada, bütün bir geçmiş, bizim geçmişimiz burada. Buna rağmen ilk defa Sáraság sıkıcı ve köhneleşmiş bir yer gibi geldi bana. Bunu kendime itiraf ettiğim zaman Dezső'nün eski berber dükkânında kendisine döşediği odasında neyin eksik olduğunu da keşfettim. Az kaldı ağzımı açıp hemen söyleyecektim de.

Yahu arkadaşım, senin şahsi eşyaların nerede? Yahut en azından izleri?

Boş bira şişeleri nerede, insanın zorla gözüne giren ucuz şampuanlar, göz kalemleri, sineksavarlar öneren renkli reklamlar nerede? Boş bisküvi kutularının, ekmek torbalarının, makarnaların, düğmelerin, kirli çamaşırların yeri neresi? Ayakkabı boyası, çamaşır suyu, sabun yahut herhangi başka bir şey nerede göstersene! Sonra fark ettim ki eksik olan yalnızca bunlar değil, geçen zamanın da izi yok hiçbir yerde. Tek bir takvim yok duvarda, ya da bir olaya tanıklık eden yazılı tek bir kâğıt yok, ne bileyim mesela "yüz kilo mısır ve arpa ayın dokuzunda değirmene gidecek" ya da hangi gün öğleden önce ya da sonra işe, oyun hamurları paketlemeye gidilecek. Öyle ya Dezső iki vardiyada çalışıyor. Ben okulda olduğum zamanlar, burada da dünün dün olduğunu kanıtlayacak hiçbir iz bulamadım, sadece benim de yaşadığım günlerin, varlığımla canlanan hafta sonlarının dışında başka günlerin de olduğunu ispatlayacak bir alamete rastlamadım. Burada zaman nasıl geçer, yıllar boyunca sessizlik içinde nasıl yaşanır? Ağız olmadan, sadece kulaklar ve gözlerle nasıl geçer zaman? Burada yanıtlanacak hiçbir şey çıkmaz mı? Yanıt vermek gerekmez mi sıradan bir olaya, burada da herhangi bir gün herhangi bir şey olmuyor mu? Herhangi bir şey, sıradan, önemsiz bir şey? Nesneler hareket eder, yaşar, kırılır, dökülür, başka yerlere göçmezler mi? O kadar baktım, aradım, Metz'in odasında böyle bir şeye rastlamadım. Hareketsizlik her şeyin üstüne çökmüş, her yere hâkim olmuştu. Diyebilirim ki hükmeden tek şey hareketsizlikti. Etraftaki çerçöp, pislik bile hatırladığım kadarıyla Dezső ağustosta buraya taşındığında ne kadar yer kaplıyorsa şimdi de o kadar yer tutuyordu. Tavan köşelerinde hava akımının bile yerinden sökemediği aynı örümcek ağları. Dezső'nün Yugoslav malı kot pantolonunun arka cebinde aynı pense, paçasında geçen yıl Şato'dan eve doğru gelirken düştüğünde olan aynı çamur lekesi. Güğümler ve tabii güğümlerin kapakları. Yüreğim sıkıştı birden, nasıl olmuştu da bunlara bugüne kadar dikkat etmemiştim. Bu eski berber dükkânı asla oturulacak bir ev, bir yuva olamayacak! Hiç mi fark etmedim burada yaşamın kök salmadığını? Kim yaşar penceresi cenaze ilanları-

na açılan bu mekânda, bu betona gömülü baş yıkama teknesinin yanı başında? Neden mobilya yok burada? Nasıl oldu da bunlar bugüne kadar beni rahatsız etmedi?

Gece saat bir sularında ambar memuru Gyula Franczek kapıyı tekmeleyerek içeri girdi, ellerini sağa sola sallayarak, ağzından salyalar saçarak bağırmaya başladı.

Rabbimize zorbalıktan yakındığın zaman cevap vermiyor. Ya yardım isteyince... hadi söyleyin bakalım arkadaşlar, o zaman ne oluyor?

Ne oluyorsun yahu, diye ayağa fırladı Dezső. Gyula'nın önüne gidip durdu. Ağır tempolu müthiş bir ölüm dansına hazırlanıyormuş gibiydi ve bunun ilk kibar adımı karşısındakini dansa davet etmekti.

Bir kere gitmiştin ya buradan, diye tısladı, çoktan uyudun sandım.

Dur bakalım, daha kaç defa gideceğim, dedi Franczek. İyice yaklaştı Dezső'ye, gövdeleri neredeyse birbirine değecekti. Dezső'nün davetini kabul etmişe benziyordu. Haz ve öfke, insan bedeninde birbirine ne kadar yakın, diye geçti aklımdan.

Ne olmuş yani, dedi, gelemez miyiz?

Dezső biraz geri çekildi, baş yıkama teknesine dayandı, dizkapağı aşağı yukarı oynadı, elleri titredi. Tekrar ileri bir adım atarak Franczek'in karşısına dikilmek istediğini gördüm. Fakat Gyula elinin kesin bir hareketiyle onu iterek içeri yürüdü.

İçeri girmek mümkünse ve de girmeden önce baş yıkamak gerekmiyorsa gelirim işte, dedi. Kırıcı, aşağılayıcı bir şekilde konuşuyordu.

Dezső odanın tek sağlam eşyasına, baş yıkama teknesine dayanmıştı. Zavallı bir hali vardı, hemen oradan sıvışmak istiyor sandım.

Üç çocuğu olan insanın sorumluluğu vardır, dedi Franczek. Bir şey yapmadan duramam, düşünmem gerek!

Düşüneceğine çocuklarına bak, dedi Dezső.

Gyula bunu duymamış gibi yaptı. Rabbimiz kendi oğlunu buraya gönderdi, diye bir vaiz tavrıyla nutuk çekmeye başladı, doğru yorumluyorsam bizleri kurtarmak için. İyi güzel! Ama anlaşılan Ede Klein'a gücü yetmedi, baksanıza şimdi rüyalara

girip duruyor. Temizlenme ve arınmadan önceki zamanlar geliyor gene. Tufan'dan önceki gibi!

Dezső birden "Al sana tufan!" diye bağırarak baş yıkama teknesinin musluğunu açtı. Eski berber dükkânındaki muslukların baş yıkama teknesinin musluğu da dahil hiçbirinden yıllardan beri su akmadığını, Dezső'nün de çalıştığı imalathanede yıkandığını biliyordum. Yassı borunun ucunda duş başlığı da yoktu, bu nedenle de ufak bir silaha, öfkeli bir su tabancasına benziyordu. Birdenbire kuvvetle fışkıran su Gyula'nm göğsüne isabet etti, kazağı ve gömleği sırılsıklam oldu.

İlahlar, yeryüzündeki kızlarla çiftleştiler, Rabbin kanını onlara bulaştırdılar, bu çiftleşmelerden devler doğdu. Bugün hâlâ bu devlerin ayak izleri var, içlerinde kan birikiyor, devlerin babalarının kanları, Rabbin yaratıklarının kanları.

Gyula, üstüne başına su fışkırtıldığını ve giysisinin ıslandığını hiç fark etmemiş gibi konuşuyordu, buna önem vermemiş, bu yüz kızartıcı edepsizliğe aldırmamış, bunu yok saymış gibi değil.

İftirayla, onur kırmayla mı yapılır *ahit*? Tufan zamanında ilk önce milyonlarla yapıldı bu ahit, Hanok isimli bir sersemin aracılığıyla. Sonra Eyüb'ün eline de imzalasın diye bir tomar kâğıt sıkıştırdılar, burada ufacık harflerle Rabbin korkusunun bilgelik olduğu anlatılıyordu.

Kes artık, diye bağırdı Dezső ve gene açtı musluğu.

Gyula kocaman iki adım atarak Dezső'nün yanma gitti ve başını tuttuğu gibi fışkıran suyun altına soktu.

Rabbin korkusu bilgelik mi acaba, diye devam etti sözlerine hiçbir şey olmamış gibi, sesi titremeden. Kararlı, aydınlık ve ışıklıydı yüzü, pencerenin önünde heyecanla konuştuğu akşam olduğu gibi.

İşte ben bunu sorabilmek isterdim, dedi.

Korkuya kapılan Dezső boşuna kurtarmaya çalışıyordu kendini Gyula'nm mengene gibi ellerinden. Ona bakarken bir zamanlar Bece ile nasıl domuz yavrularıyla oynadığımız geldi hatırıma. Önce sırtlarını kaşırdık sonra itiverirdik birinin üstüne, pek keyiflenirlerdi bundan, yavru domuzlar oynamayı çok severdi, suratlarında hafif bir gülümseme belirirdi sanki. Ama altta kalanın canı çıkardı. Bu da bizi son derece eğlendirirdi. Gyu-

la baş yıkama teknesinin yanı başında duruyordu, sanki berber dükkânı yeniden açılmış da bir müşterinin başını yıkıyormuş gibi. Dezső kendini kurtarabilmek için kıvranıyordu. Ben olduğum yerde kalakaldım, şaşkınlıktan sesim çıkmıyordu, gözlerimin önünde acayip bir güldürü sahneleniyordu sanki!

Gyula, akıllılık demek ki günahtan kaçınmakmış, diye devam etti Dezö'ye hitaben: "İki şık var yavrucuğum," arada Dezső'yü boynundan başka bir şekilde kavramaya çalıştı, anlaşılan o da yorulmuştu artık, sık nefes alıyordu.

Rab ya kendi has evlatlarını gazabından koruyor… ya da tam tersine, unutmasınlar diye gazabını onlara ödetiyor... Bana sorarsan bu ikincisi. İsa'ya kadar bütün bu güruh bir naylon torbaya sığar. Ya, işte böyle... Belki de Bece'nin hakkı var Kurtarıcı Mesih ve Kurtarılanlar tek bir grup. Hepsi bir kusmuk torbası, Mátra dağına otobüsle gezmeye giderken götürülmesi gereken bir kusmuk torbası. "Kıvrıla kıvrıla giden çok virajlı bir yoldur, herkes kusmuk torbası getirmeyi unutmasın!" Eyüb de ortada... kabul etmek gerek, Rab önünde insan haklı olabilir mi?

Hay senin ananı... pis herif, diye bağırdı birden Dezső. Kendini nihayet kurtarabilmişti, nefes nefeseydi. İşte o zaman: "Ya boğulsaydı?" düşüncesi içime bir ok gibi saplandı, şimdiye kadar bağıramamıştı, çünkü kısa aralıkların dışında kafası hep su altındaydı.

Aman Yarabbi, diye bağırdım.

Şimdi mi aklın başına geldi, dedi Metz, az daha boğuluyordum görmedin mi?

Sonra Gyula'yı iterek, defol buradan pis herif, diye bağırdı.

Sen başladın dedi Franczek, sen fışkırttın suları üzerime, ben sadece kendimi savundum.

Baktım Dezső buna verecek cevap bulamadı. Eğer sarhoşsan, dedi, buraya gelip Rabbe lanet okuma!

Bir iman havarisine her şey mubahtır, dedi Gyula. Hakiki bir isyankârın Eyüb'den daha fazla hakkı vardır... hadi bakalım soruyorum işte: Dindar olsam ne olacak? Rab o zaman da dünyayı yaratırken nerede olduğumun hesabını sormayacak mı? Yoksa hatırlamaz mı dersiniz? O yaratmadı zaten, yaratsaydı yardım eden ben olurdum!

Dezső sakinleşmeye başlamıştı. Hâlâ sık nefes alıyordu ama soluk soluğa değildi artık. Köşeye yığıldı. Gyula pencere önüne giderek hiçbir şey olmamış gibi vaazına devam etti...

Eğer kız kardeşim *büyük kavga*'dan önce bana her şeyi anlatmış olmasaydı o gece olup bitenlerin nedenini bugün hâlâ anlamayacaktım.

Dezső'nün, arada gizlice tamir ettirdiği muslukla çocukça davranışına, Gyula'nın sadizmine bir türlü anlam veremediğim gibi nasıl olup da hiçbir şey geçmemiş gibi bir anda sakinleşmelerine de akıl erdirememiştim. O sıralarda kır at koşulu arabanın eskisinden çok daha sık geldiği ve Ede Klein'm artık erkeklerin de rüyalarına girdiği söylentisi vardı; Ede Klein arabadan iniyor, Matildka'nın cansız gövdesini de indiriyor ve deli gibi toprağı kazmaya başlıyormuş. Kimileri de rüyalarında Ede Klein'ı ölüm kamplarına giden vagonlarda, demir parmaklıklı minicik pencerelerden bakarken görüyormuş, Pista Avarka Amca güya Dezső'ye kır at koşulu arabanın bundan sonra daha seyrek geleceğini söylemiş. Hiç gelmeyeceği zaman da olacak ve o zaman devlerin Azazel Sokağı'nın asfaltındaki ayak izleri de yok olacakmış. Kurca suyu ve Kışlık Mahalle yanındaki kavak ağaçları ve fındık çalıları boyunca dörtnala gitmekten neden vazgeçeceklerini, köpekleri haftalar boyunca kendi sahiplerine hırlayacak kadar kışkırtmaya neden son vereceklerini Pista Avarka açığa vuramazmış ama böyle olacağı kesinmiş.

Kimse bu kehanete kulak asmadı. Zaten tam tersi oldu.

Avarka Amca'nm ruhu birkaç yıl içinde, eşine rastlanmadık o korkunç susamanın da biteceğini, her yere güğüm taşımayacağımızı, komşuya bile köpüklü bira almadan gitmek zorunluluğunun son bulacağını da söylemiş; biz de her normal insan kadar susayacakmışız. Ruhlar gelip gelip aramızda dolaşmayacakmış, artık ölüleri yaşadıkları yerlere, üçüncü küme futbol takımının oyuncusunu, alanın oradaki çeşmenin yanı başına, köylüleri bahçelerine gömmek zorunda kalmayacakmışız, taşrada olduğu gibi mezarlık olacakmış, çünkü "hesabın kapanmasına" az zaman kalmış. Pista Avarka bu hesabın ne hesabı olduğunu da söylememiş, sadece kapanacak demiş.

Bunu da gene kimse ciddiye almadı, susama gittikçe şiddetlendi, daha ilkbaharda sabahları ağzım kupkuru uyanıyor, kendime bile gelmeden "Susayan insana su vermedin!" diye haykırıyordum. Rüyalarında Ede Klein'ı ya da Hanok Peygamber'i veya devlerin Azazel yolunun asfaltını bir tabla çikolata gibi kırdığını görenler ise sabahları tanıdık ama buna rağmen yabancı bir dilde haykırıyorlardı; Peder Áron'a göre bu dil o zamana kadar olduğu gibi İbranice değil çok daha tanıdık, anlaşılabilir, fakat gene de yabancı bir dilmiş ama buna rağmen herkese sanki bir zamanlar bu dili konuşuyormuş gibi geliyordu.

Bunları dikkate alınca Dezső ile Gyula'nın horozlanmalarının perde arkasında Avarka'nın kehanetleriyle yaşanan gerçek, başlangıç zamanlarının kargaşası, Ede Klein'ı yeniden gündeme getiren şimdiki gerginlikler, dargınlıklar olabileceğini düşündüm. Eğer dostlarım bu nedenlerle kavga etmiş olsalar, bu ne kadar soylu bir mücadele olurdu! Yeniden Kutsal Kitabın havasını ciğerlerimize çekebilmek, gene Kutsal Zamanları yaşamak, Azizlerin bizimle birlikte, bizim yanımızda olduklarını hissetmek! Onlar bizimleyse demek ki biz de onlarla birlikteyiz!

Heyhat!

Eszter *büyük kavga'dan önce* bana çok şey itiraf ettiği bir konuşmamızda o ilkbaharda geçen olaylar hakkında da çok şey anlattı. Dezső ve Gyula'nın o günkü çatışmalarının Kitap'la hiç alakası yokmuş. Asıl neden Irén Ráchel'miş. İkisi de delicesine âşık olmuşlar Irén'e. Irén ise ikisini de parmağında oynatıyormuş. Üstelik Évi Szalma'ya ve Eszter'e de her istediğini yaptırıyormuş, hayranları arasına bir tek *yapışkan olayların sonuncusu*'ndan sonra "Ráchel-kızlar" grubuyla ilgisini kesen Hildi Számfira'yı katamamış. Ama Hildi, vajinasına soktuğu bardağı ancak şehir hastanesinde çıkarabildikleri için utandığından değil, Irén'in dışında bir tek o, olaydan damgalanmadan paçasını kurtarabildiği, okulda ceza almaktan kurtulduğu için. Eszter'e bakılırsa asıl mesele bir çöplükte iki horozun ötemeyeceği gerçeğinden kaynaklanıyormuş. Hildi Szâmfira sadece evinde değil gittiği okulda da her dediğini yaptırmaya, herkesi yönetmeye alışkınmış, nereden geldiği bile belli olmayan, susuzluk hissetmeyen, sabahları bi-

linçdışı konuşmalar yapmayan birinin onu yönetmeye kalkmasına tahammül edemezmiş.

Köydeki lakaplarıyla "mutlu baba" ve "aylak serseri", yani Gyula Franczek ve Dezső Metz deli divane oluyorlarmış Irén için. Gyula ambar memuru olarak malzeme tedariki yolculuğuna çıktığı, bir şofben alabilmek için arabasına atlayıp Balaton'a varıncaya kadar durmadığı zamanlar Dezső, Irén'e yaklaşmayı deniyormuş. Irén Ráchel'in bakkal dükkânı yanındaki evinin küçük pencerelerinden içerisini dikizliyor, arada bir tavuk pisliği kokulu verandaya bile sokuluyormuş. Neredeyse dört yaşında olacak çocuğunu hâlâ emziren anne, açıkta kalan diğer memesinden defalarca Dezső'nün suratına süt fışkırtmış. Ayakta durup meme emen çocuğun manzarası o kadar şaşırtıcıymış ki Dezső bunu görünce olduğu yerde mıhlanıp kalıyormuş.

Eszter *büyük kavga*'dan önce bile konuşurken duralayarak, düşüne düşüne anlatmıştı Dezső'nün içler acısı halini. Zavallı sinirinden tırnaklarını kemiriyormuş. O zaman gelmişti aklıma, dikkat etmemiştim, Dezső'nün parmakları eskimişti sanki, tırnaklarının ucundan derileri aşınmış, yer yer her an kanayabilecek etleri görünüyordu. Bundan söz edip konuşmayı dağıtmadım. Ayranı kabarmış erkeklerin mücadelesini fena halde merak ediyordum. Kız kardeşimin, Dezső'nün bu derece alçalmasının, haysiyetinin bir paralık olmasının aşamalarını en ince ayrıntılarına kadar bilmesi doğal bir şeymiş, benim için de bunları dinlemek alelade bir eğlenceymiş gibi yaptım.

Yarı yarıya taşralı olmuş birinin anıları başka biçim alıyor. Sáraság'da birinin kafasına bütün dünyanın tek bir torbaya sığdığı, ne kırık parçalar ne dışarı sarkan iplikler olduğu sokulmuşsa, köyde yaşayanların her şeyi bildiği ve gördüğü öğretilmişse, o zaman köyden gelen (yani şimdi ben), anılarını yeni baştan yoğuruyor, düzenliyor, sisteme sokuyor ve birden hatırlamaya başlıyor: Sahi, ona da aynen böyle olmamış mıydı?

"Yeni baştan hatırlanan şey" artık kapalı ve küflü değildir.

Doğdukları yerden hiç ayrılmayanlar, bozulmamış, saf olarak kaldıkları iddiasıyla oradan ayrılanlardan üstün sayarlar kendilerini. Ne var ki bu iddia aldatıcı bir düşünceden beslenmektedir. Onlar, yani hep doğdukları yerde yaşayanlar, oradan

ayrılmış olanların belleklerinde zaman geçtikçe güzelleşen anıların bir parçası olduklarını düşünür, ortak geçmişin taşraya gidenlerin kafasında karmaşık bir yumak halini aldığını düşünerek keyiflenir.

Uzun lafın kısası, Eszter'e göre Deszö ve Gyula'nın bu hallerini bilmememin nedeni köyden ayrılmış olmamdı. Ama Eszter'in de olup bitenleri bu kadar ayrıntılarıyla bilmesi için onları gizlice gözetleyecek kadar adi yollara başvurmuş olması gerekirdi. Bu kadar alçalmış olduğunu yüzlemememin nedeni kardeşlik dayanışması değil, duyduğum aşırı merak oldu. Sanırım Eszter de birçok şeyi Irén Râchel'den öğrenmişti, zira gencecik anne bütün o iç gıcıklayıcı sırlarını dengi bir arkadaşla paylaşıyormuş gibi açıklıyormuş Eszter'e. Herhalde onları gizlice gözetlemek aslında Eszter'in de hoşuna gitmiyordu, ama ben bunu umutsuz aşkına veriyorum. Zira o ilkbahar Eszter de umarsız bir tutkuya kapılmış, ya Dezső'ye ya Irén'e ya da ikisine birden âşık olmuş.

Ambar memuru Gyula Franczek hem adice hem zorbaca kur yapıyormuş. Erkeklik organının ölçüleriyle hava basıyormuş, hücum eden kanla sertleşip büyüyen erkekliği yirmi iki santimetreymiş, kalınlığı ise "bir buçuk" avuç edermiş. Tabii ki Gyula organından bahsederken vaaz veren iman havarisine, *Eski Ahit* günlerinin müjdecisine hiç mi hiç benzemiyormuş. Sıradan ve zalim bir köylü oluyormuş, adalelerini gösteren, gergin sandığı oysa hafifçe sarkıp pörsümüş karnına baksınlar diye gömleğinin düğmelerini çözmekten çekinmeyen adi bir köylü. Sürekli ısrarının eninde sonunda etkisini göstereceğinden emin olduğundan soytarılık etmekten çekinmiyor, Irén'i gördüğü yerde el şakası bile yapıyormuş. Genç anne, Gyula'yı da çok kez alay konusu yapmış, her zaman olduğu gibi sadece verandada çocuğunu emzirirken değil, Franczek küçük pencereden içeri bakıp edepsiz edepsiz laflar söylediği zaman da memesini çıkarıp pencereden dışarı, Franczek'in suratına sütünü fışkırtıyor ve cevabı yapıştırıyormuş: Oğlum, vaftiz ediyorum seni!

Gyula öfkeden kuduruyormuş. Zira Irén'in davranışı, zaferinden emin olduğu zamanlar alışmış olduğu cilve biçimine hiç

benzemiyormuş. Öfkeyle evine gidip herkese saldırıyor, karısına önce bağırıp çağırıyor, hakaret ediyor, sonra kolundan tutup ambara sürükleyerek, azgın boğalar gibi altına alıp beceriyormuş. İki büyücek oğlu her gün derme çatma ambarın yerinden oynamış çıtaları arasından analarının nasıl öne eğilip mısır değirmenine tutunduğunu, arkasındaki azgın gidip gelmelerden, una bulanmış değirmenin nasıl devrilecek gibi olduğunu seyrediyor, sonra arka bahçeye koşarak taze yoncaları eziyor, arada bir komşunun parmaklığını yıkıyorlarmış. En küçük çocuk, babasının medarı iftiharı, yeniden kazandığı itibarının güvencesi, tavuk pisliği dolu verandada bebek arabasında avaz avaz ağlıyormuş.

Dezső ise bunun tam tersiymiş. Romantik ve alçakgönüllü. Büyük aşkı için her şeyini vermeye hazırmış ve bir sevgiliden çok bir annenin hasretini çekiyormuş. Bunda şaşılacak bir şey de yoktu, çünkü babası da ölüp tam öksüz kaldığında Dezső topu topu on yedi yaşındaydı, yalnız bir sevgiliyi değil, bir aileyi, bir anneyi özlemesi doğaldı. Sonsuz bir sadakat ve itaatle her yere Irén'in peşinden gidiyor, ona çiçek götürüyor, çikolata alıyor, işlerini yapıyormuş; ama son derece dikkat ederek, saati gözden kaçırmayarak, çünkü ödü patlıyormuş birçok defa kavga ettiği Gyula'dan. Ben bu kavgalardan sadece birisine, o mahut hafta sonundaki baş yıkama olayına tanık olmuştum. Ambar memuru Franczek, malzeme tedariki için sık sık taşraya gittiği zamanlar Dezső cesaretlenip Irén'e aşk şiirleri söylüyor, bulaşıklarını yıkıyor, ayakkabılarını boyuyormuş. Irén'in yanında çocuklaşıyormuş adeta, dört yaşındaki Danika Ráchel'in annesine kur yapan bir delikanlıdan çok çocuğunun oyun arkadaşına benziyormuş.

Irén kendisini ödüllendirdiğinde kulaklarına kadar kızarıyor, kabul etmek bile istemiyormuş. Eğer bunu bir taktik olarak yapıyorsa arada bir başarılı olduğunu kabul etmek gerekmiş; zira meyvesinin, Franczek tipi zorbalığın verdiği meyveden çok daha tatlı olduğu muhakkakmış. Irén Ráchel'in âdetiymiş hafifmeşrep kadınların müşterilerine yaptıkları gibi arkasına geçip Dezső'nün bacakları arasından alt tarafını kavrayıvermek. Bunu herkesin gözü önünde yapıyormuş, Olah Meyhane ve Pastanesi'nde, markette ya da Tasarruf Bankası'nın bahçesinde. Bazen de evinde dört yaşındaki Danika da oradayken Dezső'nün

pantolonuna mahsus çorba döküyor, sonra çocuğu dışarı gönderip ağzıyla, dudaklarıyla, Dezső'nün ıslanmış kasıklarına bulaşan şehriyeleri, havuç ve kereviz parçacıklarını topluyormuş. Metz ne karşı koyabiliyor ne de vazgeçebiliyormuş bu sevdadan. Zamanının büyük kısmını Irén'in yanında geçiriyor, çalıştığı yerde sabahçı olduğu günler çok kez işi asıyor, oyun hamurlarını paketlemiyormuş, zira biliyormuş ki öğleden sonra Gyula gelmiş olacaktır ve bu eğlencelerin de sonu gelecektir.

Bu olaylar geçerken liseye devam eden bizler, sadece pek anlam veremediğimiz bir gerginlik ve arada bir nedensiz patladığını sandığımız bir öfke hissediyorduk. Beregi belki bu kadarının bile farkında değildi. Baş yıkama olayında olduğu gibi saldırılar geldiği gibi geçiyor hep bir tartışma maskesi altında yapılıyordu. Bizleri enayi yerine koymuşlardı, şahısların özel sorunlarını araştırmaya kalkışan yabancılara yapıldığı gibi. Halk türküleri toplayanlara, etnograflara, sosyologlara, lehçe araştırıcılarına nasıl davranıyorlarsa öyle! Diyelim tırpan kullanmanın incelikleri hakkında yerel âdetleri araştırmaya kalkışan biri, nasıl köyden yazar Mikszáth'ın yerel bir âdet sandığı, güzel bir öyküsüyle ayrıldığının farkına varmazsa ya da halk türkülerinin yerel çeşitlemelerini toplayan bir araştırıcı nasıl Kossuth radyosunun türkü programından öğrenilmiş bir türküyü yerel çeşitleme niyetine teybine alırsa aynen öyle! Ede Klein derneğinin gizemi yıpranmıştı artık, *Eski Ahit'in* büyüsü, yeni zamanların müjdesi geride kalmıştı, yalnız Bece Beregi ve ben bunun farkında değildik. Bizler artık hafta sonu köylüleri olarak eskiden yaşadıklarımızın kırıntılarıyla yetinmeye mahkûmduk; bize düşen pay bu kadardı. Zaten artık anlamıştım bir yetişkinin payına her şeyin çok daha azının ve çok daha sığının düştüğünü, insanın ruhunun giderek daha duygusuzlaştığını, gerçek mutluluğu ve sevinci artık ancak akıllara durgunluk verecek kadar büyük bir dozun verebileceğini.

Nasıl oldu da köyde olup bitenleri fark etmemişim bir türlü anlayamıyorum. Oysa aşkta rekabet insanı en fazla aşağılayan içler acısı bir haldir, büyük bir istekle kıvranan ve emeline kavuşamayan kişi perişanlığını kolay kolay gizleyemez. Buna rağmen hiçbir şey hissetmemişim. Ama örneğin Feketeváros'ta lise yılla-

rının daha ilk günlerinde, adını şimdi hatırlamadığım bir öğretmen sınıfta bizi görünce sevincini gizlemediği vakit, ona ne kadar büyük bir şükran duyduğumu çok iyi hatırlıyorum. Lisenin Edebiyat bölümünde erkeklerin az olduğundan yakınmıştı.

Demek görülüyordu erkek olduğum!

Sevinçle karışık bir şaşkınlık da duymuştum. Ne yani, neden görülmesin erkek olduğum? Nasıl olur da böyle aptalca şeyler gelir aklıma. Ama sonra aklıma böyle şeyler gelmesinden hem utanmış hem yine de sevinmiştim. Demek ki benim değerlerim dışarıdan da fark ediliyormuş! Yani benim var olduğum ve de erkek olduğum! Bir yere tutunmamı sağlayacak köklerden öylesine yoksundum ki, bu boşlukta bu güvensizlik içinde hiç değilse cinsiyetimin kesin olması, erkek olduğumun garanti olması bile sevindirmişti beni. Ben bu duygular içindeyken nasıl olur da bu kadar derinlerde cereyan eden rekabeti keşfedebilirdim?

Deszö'yü işyerinde uyarmışlar sonunda. Şato'daki öksüzler yurdundan çıkma zamanı gelen dört genç Dezső'nün yerine göz dikmiş, kooperatifte de şu sıralarda iş gücüne ihtiyaç yokmuş, kenevir fabrikasına kimse gitmek istemiyor, haklı olarak ciğerleri hastalanır diye korkuyorlarmış. Oyun hamurlarını paketlemek işini herkes istiyormuş, eğer Dezső işe gitmekte nazlanacak olursa Öksüzler Yurdu'ndan çıkanlar gidermiş oraya çalışmaya. Metz'in ödü patlamış yine parasız kalıp Páter'in küf kokulu, karafatmaların cirit attığı mutfağına gitmek, ihtiyarın sonu gelmeyen armonyum konserini dinlemek zorunda kalacak diye. İki vardiyaya birden gidip oyun hamuru paketlemeye başlamış. İyi güzel ama Irén Ráchel'i görmeden de yapamamış ki... İşten çıktıktan sonra görünmemeye çalışarak gidip gidip bakıyormuş Irén ne yapıyor diye. Bir keresinde evin bahçesinde harabe haline gelmiş yalnızca kalın yan duvarı kalmış hayvan damında Gyula Franczek'i güzeller güzeli genç anneyi sıkıştırırken görmüş, Irén de adamın pençelerinden kendini sözde kurtarmaya çalışıyor, diziyle Franczek'in bacaklarına vuruyor, Gyula acıdan inliyor ama kollarının arasında kıvranan hazinesini bir türlü bırakmıyormuş.

Dzesö, bütün vücudu titreyerek ve belki de daha o zaman gözleri yaşararak, çabuk bırak onu, diye haykırmış.

Gyula kişner gibi gülmüş. Başarısının bir tanığı da oluyor diye Dezső'nün geldiğine sevinmişe benziyormuş.

Ne var ürkek tavşan, diye alay etmiş, yoksa bu işin nasıl yapıldığını mı merak ettin?

Dezső, gözyaşlarını güç tutarak, bırak onu, diye yalvarmış. Ne olursun bırak!

O zamana kadar hiçbir şeyden korkusu olmayan Irén Ráchel, perişan bir halde olan Dezső'ye ıslak ve masum bir bakışla bakıp yalvarmış:

Eğer gerçekten seviyorsan kurtar beni! Beni kirletmesine izin verme n'olursun!

Irén beceriksiz, zayıf birtakım hareketlerle Franczek'i kendinden uzaklaştırmaya çalışıyormuş güya, ama ayranı kabarmış erkeği kendisinden iteceğine daha çok çekiyormuş. O zamana kadarki kararlılığı ve kuvveti yok olmuş da yerini onuru kırılmış, kapana kıstırılmış bir kadının çırpınışları almış sözde. Bahçenin alt tarafında Fék Sokağı'ndaki akasya ağacının tepesinden olup bitenleri "tesadüfen" gören Eszter, o sırada aklıma yabankazlarının dansları geldi, dedi. Yuvalarını koruyan yabankazları, bataklık tarafından tilkilerin yaklaştığını gördükleri zaman böyle numara yaparlarmış, tilkileri yavrularının yanından uzaklaştırabilmek için yaralıymış gibi yere serilirlermiş.

Irén hem yalvaran hem hesap soran gözlerle bakıyormuş Dezső'ye.

Bunu bana yapmasına nasıl izin verirsin?

Gyula Franczek gene kişnemiş, bu sefer daha derinden, daha keyifli çıkmış sesi! Dezső Metz bacakları kırılmış plastik bir kukla gibi yere kakılmış kalmış, dizleri kesilmiş duruyormuş orada. Gyula, Irén'i zorla yere diz çöktürüp pantolonunun düğmelerini çözmüş, Metz kıpırdamamış yerinden, küçük bir çocuk gibi ağlayarak Irén Ráchel'in Gyula'nın kocaman kamışını nasıl ağzına aldığına bakıyormuş, erkek genç anneyi saçlarından kavrayıp öyle bir çekmiş ki, Irén öğürmüş. Ağzı önce kabarmış, sonra daha derin bir nefes almak istiyormuş gibi yuvarlak bir biçim alarak genişlemiş ve kocaman erkeklik organı köküne kadar kaybolmuş o boşlukta. Gyula ölmek üzere olan bir domuz gibi hırlamış.

Ne kadar daracık ve sıcacık ağzın var güzelim! Yine Dezső'ye bakmış ve gülmüş.

Hırlamaları daha derinden ve daha heyecanlı gelmeye başlamış ve nihayet Gyula titreyerek yapışmış Irén Ráchel'e, sanki düşmesin diye tutuyormuş gibi.

Irén Ráchel doğrulmuş ve ifadesiz bir yüzle Dezső'ye yaklaşmış, sevecenlikle kucaklayarak öpmüş onu. Dezső'nün seyrek sakalları yıvışık boğa sütünden yapış yapış olmuş.

Başka bir gün de Irén, Eszter de oradayken eğlenmeye başlamış Dezső'yle. Derme çatma evin sıvaları dökülen odasında üçü oturmuş konuşuyorlarmış. Odaya iki ufacık pencereden ışık giriyormuş, pencerelerden biri anayola diğeri verandaya bakıyormuş. Irén Ráchel cıvıl cıvıl Gyula'yı anlatıyormuş Eszter'e, Dezső orada değilmiş gibi. Eszter hayatında ilk defa duymuş, kadının erkeğin aletini ağzına aldığında bundan haz duyabileceğini. Gizlice seyrederken kendisine pek zorbaca gelen sahne aklına gelince midesi bulanmış, sussun diye yalvarmış Irén'e. Arada Dezső'ye bakıyormuş acaba bu manevi teröre daha ne kadar dayanabilecek diye. Ama Dezső hiç oralı olmamış. Irén anlatmış, anlatmış, Gyula ile neler yaptıklarını giderek daha adice ve daha kırıcı bir biçimde ayrıntılarıyla anlatmayı sürdürmüş. Son defasında Gyula çok hayvancasına davranınca nasıl ısırmış organını, hem de ön dişleriyle, yani kesici dişleriyle değil, o dişlerle insanın canı o kadar acıtılamazmış çünkü, azı dişleriyle çenesinin bütün gücüyle ısırmış Gyula'nın kamışını, görülecek şeymiş doğrusu kendi kusmuğu içinde kıvranan Franczek'in hali. Unutulmayacak bir manzaraymış, bir daha asla tekrarlanamayacak bir manzara!

Eszter üzgündü bunları bana anlatırken ve utanıyordu da. Ama aslında ne olacağını merak ettiği, insanın haysiyetinin kırılmasının bazen o kadar kötü bir şey olmadığını, hatta bundan bir nevi haz bile duyulabileceğini hissettiği için utanmıştı. Irén Ráchel'in daha neler bulup söyleyeceğini merakla beklemişti. Irén'in bundan sonra nasıl bir zalimlik icat edeceğini garip bir istekle bekleyen Dezső'nün duygularını da yürekten anlamıştı.

Kız kardeşim, acı çekmenin de başka türlü bir tadı var, insan bunun da tutkunu olabiliyor, şaraba, kâğıt oynamaya nasıl

alışılırsa buna da alışılıyor ve acı çekilmeyen günler boşu boşuna geçmiş günler gibi geliyor insana demişti. Irén Ráchel de işte tam bu yüzden önemliymiş onlar için. Nihayet şimdi'de, yaşadığımız zamanda bir şeyler geçiyormuş. Bir nesnenin ya da bir kimsenin ardında durmadan geçmişin kutsal mucizelerinin aranmasından bıkmış usanmış. Eszter, siz bunları bilemezsiniz, anlayamazsınız, dedi. Feketeváros'ta başınızdan çeşitli olaylar geçiyor, bir sürü şey yaşıyorsunuz. Eğer Irén Ráchel olmasaydı biz küf kokulu sıkıntıdan ölürdük.

Önce kıskandım. Bizi, her şeyin dışında bırakıyorlar diye düşündüm. Büyüyorduk, her bir olayın, davranışın anlamı değişiyordu, ama ben ve Bece Beregi bütün bunların dışında kalıyorduk. Fakat biraz düşününce rahatladım. Eğer bu tiyatroda Dezső'ye bu kadar aşağılayıcı bir rol düşmüşse, bu ahlaksız şeytani kadın beni mutlaka yerleri silecek paspas yapardı, dedim.

Son buluşmalarımızın birinde Dezső'ye bunları söyleyip sitem edince kendini savunmaya kalkmadı, bakıyorum müthiş bir habercin var dedi, kim bilir bütün bunları öğrenmek için Eszter Gallér'i nasıl inceden inceye sorguya çekmişsindir. Dürüstlük değil bu yaptığın. Kız kardeşin de mutlaka her şeyi beni yerlere batırarak anlatmıştır. Oysa o mahut öğleden sonra Irén, Gyula'yı nasıl ısırdığını anlatarak böbürlenirken –ki bu belki doğruydu belki de değil– Eszter'i de baştan çıkardı, onun tazeliği, temizliği de o gün maziye karıştı ve inan ki kardeşin boyunduruğu herkesin düşündüğünden çok daha çabuk benimsedi.

O gün Irén Ráchel elini Dezső Metz'in pantolonunun içine atarak karıştırmaya başlamış, Dezső'nün içi geçmiş, inleyerek daha, daha yap, diye yalvarmaya başlamış. Ráchel, Dezső'nün aletine kumanda kolu adını vermiş.

Tamam, sen bir paletli araçsın, diye bir sevinç çığlığı atmış.

"Kol"u nereye çekerse Dezső'nün ayağı ile muşamba kaplı döşemeyi eşelemesi gerekiyormuş.

Sola dön! Kahkaha atarak emrediyormuş Irén ve Dezső'nün sertleşmiş organını sola itiyormuş.

Dezső de, işini yaptıktan sonra toprağı eşeleyen köpekler gibi sol ayağını sürtüyormuş muşamba kaplı döşemeye. Emir böyleymiş. O da yerine getiriyormuş!

Eszter de idare etmiş "paletliyi". Irén Ráchel emir veriyormuş.

Orada bir hendek var, sola kıvır! Dikkat! Sağda kavak ağaçları!

Ve işte o zaman kız kardeşim "kol"u indiriyor, Dezső yeri eşeliyor, Irén kahkahayı basıyormuş.

Dezső dönüşlerin birinde Eszter'in eline boşalmış. Eszter birden o kadar korkmuş ki ağlayarak bahçeye fırlamış, ama Irén geri getirmiş onu, çırılçıplak soymuş, bir tek donunu bırakmış üstünde ve soğuyan meniyi Eszter'in her tarafına "bu papatyalı kremdir" diyerek sürmüş.

Şimdi cildin artık erkek cildi oldu demiş, üretken erkek derisi!

Eszter ağlıyormuş, Dezső şaşkın şaşkın bakıyor, bundan sonra daha ne olacağını bekliyormuş ve hâlâ vücudunun bütün hücreleriyle Irén'i istiyormuş, halbuki minicik, çiçekli külotuyla yerde yatan Eszter, memesindeki süt bir türlü tükenmeyen o karıdan çok daha biçimliymiş...

Bu türden utanç verici olayları, belleğimin büyük delikli kalburuna takılsa da, süzgeçten ezip geçirerek unutmanın koyu bulamacına karıştırmaya çalışıyorum, onların yerine de utanıyorum çünkü. Çok defa bir yerlerden beni gözlüyorlar gibi bir hisse kapılıp silkiniyorum, o zaman bir şey yapmış olmak için kahverengi deri çantamı karıştırmaya başlıyorum, oysa biliyorum hiçbir şeye ihtiyacım yok. Şimdiki yaşantım, Tótváros Kütüphanesi'nin basit ve temiz dünyası bütün bu olaylardan bir ışık yılı uzaklıkta. Çarşının daracık sokaklarında dolaşıyorum. Orada anıların iç bulandırıcı, yapışkan nostaljisi yok. Hiçbir şey yapmadığım halde, zaman hareketli ve renkli bir şekilde geçiyor, lale fideleri, bisiklet kilitleri, okul defterleri, hıyar turşusu fıçıları arasından bir oraya bir buraya ağır ağır gidiyor, inşaat malzemeleri dükkânından bahçe aletleri satılan yere, şişelenmiş içkiler mağazasına kadar çarşıda kavisler çizerek dolaşıyorum. Kendime nirengi noktaları tespit ediyorum, bunlar çoğunlukla son günlerde yediğim lezzetli bir şeyi aldığım yer oluyor.

Gidilecek yolu tat tayin ediyor.

Düşününce bile insanın ağzını sulandıran o nefis hıyar turşusunu yemeye bahçe aletleri satan dükkândan başlanmaz herhalde, turşuyu ısırarak suyunu damlatacağımız yer olsa olsa ufak francala ekmekleri de satan seyyar fırıncı olabilir, ama örneğin üstüne sarmısak sürülmüş bir lalangada durum bambaşkadır, hele yanma bir avuç hardal da konmuş yeni pişirilmiş acılı sosis de verirlerse. Hiçbir şey hardal kadar erotik, iğrenç ve öfke verici bir şekilde damlayamaz. Pazara mallarını getiren köylü kadınlar, iyi giyinmiş, yüzü gözü düzgün bir genç adamın çarşıda volta atmasını biraz kuşkuyla karşılıyorlar. Bazılarının ilk aklına gelen, bir şey çalmaya hazırlandığım oluyor, pazar mafyası örgütlendiğini düşünenler de çıkmıyor değil. Arkamdan ufacık işaretler bıraktığımın farkına varmıyorlar. Hardal damlıyor, hıyar turşusunun suyu fışkırıyor, ufak francalanın içinden kırıntılar dökülüyor yerlere. Para canlısı, yıpranmış, üşümüş satıcıların gözlerine bakıyorum, Çingene, Rumen, Slovak kadınların bakışlarından kaçırmıyorum gözlerimi. Önce Macarca kelimeleri karıştırarak Slovakça konuşmalarını dinliyorum, sonra saygılı ama kararlı bir şekilde:

İyi günler, diyorum, şu fındıktan yarım kilo kadar tartıp cebime koyuverin lütfen!

Bunu duyar duymaz, kırışıklı dudaklarının kenarında muzip bir gülümseyiş beliriyor, kibar davranışımı karşılıksız bırakmıyorlar, en sıcak kestaneleri, en tatlı hurmaları, en olgun portakalları veriyorlar bana, en güzel lahana turşusunu koyuyorlar naylon poşete. Şu sıralarda içime, demiryolu köprüsüne gidip de kendimi Dacia ekspresinin altına atıverme isteği geldiğinde, çarşıya gider oldum, gerçi teselli bulamıyorum ama o çaresiz öfkeden ve acıdan kurtuluyorum.

Şimdi yine çarşıya doğru yollandım, yine içime çaresizlik ve umutsuzluk basmıştı, bir türlü ne yapacağıma karar verememiştim.

Geri dönerken artık biliyordum.

Körös'ün hareketsiz aynasına bakıyorum, giderek alçalan bir göl sanki, kenarları betonlanmış bir havuz. Şimdi bana her şey basit ve kolay gözüküyor. Madem doğum günümde Dezső telefon etti, gerçi kutlamadı ama boş ver, madem köye gitmemi

istedi, gerçi istemedi ama Klein Güncesi'nin ortaya çıktığını söyledi ya o halde giderim, demek ki o da bu olayın suskunluğumuzu kıracak kadar önemli olduğunu düşünüyor. Bir sigara yakıyorum. Dezső'nün hakkı var, ne olursa olsun izin alıp hemen yola çıkmalıyım, ister bir faydası olsun ister olmasın o kahrolası Klein Güncesi'ni okumalıyız.

Kaldığım eve geldiğimde karar vermenin yükü omuzlarımdan kalkmıştı artık, hemen eşyalarımı toplamaya Sáraság'da ihtiyacım olacakları ayırmaya başladım. Arada da önceden hazırlanmış cümleciklerden oluşuyormuş gibi birtakım düşünceler, karşı konulamayacak anılar yıldırım hızıyla geçiyor kafamdan ve anlıyorum ki biz, yani ben ve Beregi, Sárasag'da o olaylar geçerken dünyadan habersiz yeniyetmelerdik, büyüklerin rekabetlerini fark edemezdik, anlayamazdık... Kendi gölgelerimizi aşacak halimiz bile yoktu.

Hem o zaman bizi asıl meşgul eden şarap zehiri olayı değil miydi?

Irén Ráchel ile Gyula arasındaki aşk karmaşasının kokusunu almış bile olsaydık, herhalde gerektirdiği kadar önem vermezdik. Çocukluktan yeni çıkmakta olan bizler nereden bilecektik erkekler arasındaki hakiki, derin bir dostluğun asla paslanmayacağını ama bir kadın yüzünden kırılabileceğini. Keşke derneğimizi, hatta kendimizi koruyabilseydik, şimdi bu hallere düşmezdik, yıllardan beri *eski* kız kardeşimle konuşmuyorum. Fakat o sıralarda şarap zehiri olayı hepimizi o denli sarsmıştı ki dikkatimizi başka şeylere yoğunlaştıramazdık.

Sáraság'daki dünyamızı, oradaki benliğimizi bir ölüm olayına borçlu olmamız kadar akla aykırı bir şey olamaz.

Zehirlenme olayından sonra ellerimizde dolu güğümlerimiz, dinmek binmeyen susamışlığımızla, hâlâ yapacak işimiz varmış gibi gelip gidiyorduk. Számfira Öğretmen'in kanında zehir nasıl eridiyse, içimizde hüzün ve bağışlama da aynen öyle şaşılacak şekilde eridi. Sodomvari bu öyküden sonra köydekiler Rabbin evine eskiden olduğu gibi gidemez oldular. Bizlere gelince, matem bizim yavaş yavaş doğru yola girmemize yardım etti.

Sáraság kilisesine biz sadece Kilise derdik. Rabbin evini anarken Katolik mi, Protestan mı, Lüteryen mi olduğunun da be-

lirtilmesi gerektiğine çok geç alıştım. Calvin kilisesine bağlı birine bizim cemaatimizin nadirattan bir şey gibi baktığı Sáraság ve Feketeváros gibi boğucu dünyalarda, Rabbin evini bir sıfat koyarak anmak gereksizdir. Rabbin Katoliklerin duvarları arasında yaşadığını bizim orada herkes bilir. Tótváros'ta ise aynı şeyi Lüteryen kilisesi için düşünüyorlar ki ben bunu çok zor hazmediyorum. Çünkü çok seyrek de olsa Protestanlara eskiden de rastlamıştım ama Lüteryenlerin de kendilerini farklı kılmaya bu kadar heves ettiklerini çok geç öğrendim. Zaten küçük ve sevimli bir kilise olan ve Számfira Öğretmen'in ölümünden sonra daha bir kutsallaşan Sáraság Kilisesi'nden daha güven verici bir yer yoktur benim için. Rabbin varlığını, bazen gerçekten fiziksel olarak hissederim orada. Havasında adeta ölmüşlerimizin nefesini duyarız, sessizlik insanın ruhunu kaplar. Belki de bundan ötürü birçoğu ölmüşlerinin seslerini orada yeniden canlandırabilir, başka hiçbir yerde olamaz bu. Zira ölenin önce sesi unutulur, ölenin sesi yaşayanların ruhlarından kopup gidiverir, hareketleri, kucaklayışı, âdetleri kalır da sesi kaybolur... Rabbin evindeyken geçmiş bizimle beraber olurdu, biz de cetlerimiz arasına karışmak ister, bunun özlemini çekerdik; çünkü pek azımıza nasip olan hayat denen o harika geçici bir haldir, kanımız-canımız olan bizden önce yaşayanlar çoktan ölmüştür. İnanan kişi kendi köklerini kendi öz varlığında keşfeder, vaftiz sırasında geçmiştekilerin tümü on-yirmi kuşak gerilere kadar oraya toplanır, ruhlar mest olur, toplananların hepsi aynı biçim köylülerdir ve bu benzeyişlerinden ötürü sonsuza kadar hatırlanabilirler.

Sáraság Kilisesi'nin tahta sıralarını tahtakurtları mesken tutmuş, delik deşik edip süngere çevirmişler; duvarların sıvaları dökülüyor. Peder Áron'un sesi Tesla marka hoparlörlerden yükseliyor, öğrencilerinin konfirmasyona gitmesini pek hoş karşılamayan komşu okuldaki Tesla hoparlörün eşi. Kilisenin duvarındaki büyük freskin kenarı küflenmeye başlamış, koyu renklerin egemen olduğu resim, İsa'nın Çilesi'nin son aşaması Golgota'yı temsil ediyor, çarmıha gerilmiş artık, haydutlar da İsa da çarmıhta, işkence aletinin hiç de naylondan olmadığı görülüyor, kurtarıcıyla kurtarılan aynı maddeden değil yani. Rabbin oğlu, Hazreti İsa'nınki farklı! Fresk insanın ta içine işleyen, ağır, ezi-

ci bir eser ama bunaltıcı değil, koyu ama karanlık değil, ressam Munkácsi'nin fırçasını tanır gibi oluyor insan ama gene de özgün. Baş figür Mesih değil, yan yana duran üç çarmıhtan uzaklaşan bir Romalı asker. Yüzlerde derin bir acı var ama insanın zorla içine batan türden bir acı değil. Resim hiçbir şeyi ispatlamak iddiasında değil. Diyelim ki, boşuna bekliyorlar Yahudiler Mesih'i, çünkü çoktan gelmiş bile, ama onlar farkında değil, ne korkunç hata hâlâ nisanda Pesah Bayramı yapmaları, Seder sofrasına oturmaları, Rabbin oğlu çarmıhta ölmemiş ve o günlerde dirilmemiş gibi...

Kilisedeki ayinin hepimizi o denli etkilemesi Avarka Áron sayesinde olmadı. Sáraság rahibi Számfira Öğretmen'in ruhu için yapılan ayin alelade bir gün yapılan ayinlerde olduğu kadar acınacak haldeydi. Avarka Áron elinde mikrofon ilk sıraların önüne kadar geldi, yaşlanmış bir rock yıldızıymış da şimdi o kadar yakınımıza geldiğini görünce çılgına dönecek, kendimizden geçecekmişiz gibi! Sözleri, daha doğrusu başlayıp başlayıp bir türlü sona erdiremediği cümle bozuntuları kimseye ulaşamadı. Çok uzaktan bir tanıdık üstüme yürüyor, ağzımın içine giriyor hissine kapıldım, bir yabancı, benim için itici olan bir vücut, vücudumun bir parçası olmaya çalışıyordu sanki. Halbuki László Számfira'nın ruhuna yapılan bu ayinde kilise tıklım tıklım doluydu, sıralar arasında ayakta duranlar da bayağı sıkışmışlardı, kalabalık yüzünden birçoğu fenalık geçirdi, rahibe yardım eden çocuklar koşup pencereleri açtı, güçlü kuvvetli erkekler bayılanları kucaklayıp dışarı çıkardı, aynen bir okul bitirme balosunda olduğu gibi. Számfira Öğretmen'in sevilen, sayılan bir kişi olduğunu bilmemize rağmen bu büyük ilgi hem şaşırtıcı hem duygulandırıcıydı. Gerçi *yapışkan olayların sonuncusu*'ndan sonra biraz fazlaca içmeye başlamıştı, güzeller güzeli kızının o bardak olayına karışması onu fena halde sarsmıştı, arada bir gene iki tekerlekli el arabasını sürerek sarhoş sarhoş dolaşıyordu sokaklarda. Buna kötü gözle bakan da pek olmuyordu. Erkek adam, diyorlardı, derdi olunca içer elbet, eğer gerçekten erkek adamsa tabii derdi de vardır!

Ama Számfira Öğretmen'in arkasından çok daha ilginç başka şeylerin dedikodusunu yapıyorlardı. Öğretmen umutsuz bir sevdaya kapılmış, maalesef barıştığı hanımına değil, gençliğin-

de taparcasına âşık olduğu birisine sevdalanmış. Bu hanım şimdi yakın bir yere gelmiş, Protestanlarda öğretmenlik yapıyormuş. László Számfira her gün otobüse binip onun çalıştığı yere gidiyor, İl Meclisi binasının önündeki park yerinde durup kadının okulun kapısından çıkmasını bekliyormuş ve sonra bir gölge gibi peşinden yürüyerek evine kadar geçiriyormuş. Üç-dört günde bir de tesadüfen rastlaşmışlar gibi karşısına çıkıp hal hatır soruyor, iki lakırdı ediyor, çiçek veriyormuş. Gyula bu buluşmanın kadını da altüst ettiğini iddia ediyor, lisede başlayıp yüksek öğretmen okulunda da süren bu muazzam aşkın hâlâ devam ettiğini söylüyordu. Masallardakilere benzeyen bu çifte gıpta etmeye başladı herkes, yabancı diyarlarda da köylü kalabilen nadir insanlardandı ikisi de. Meyhane hayatının merkezi olmaya devam eden László Számfira sivri dilli, şakacı, nüktedan biriydi. Lea Barabás adlı kızcağız ise pırıl pırıl, güneş gibi sımsıcak, sabah üzerine çiy düşmüş çiçek gibi taze. Gyula, kızın daha köyde otururken nasıl olduğunu bile hatırladığını iddia ediyordu, geçtiği her yerde erkekler ona aç gözlerle yiyecek gibi bakarlarmış, buna rağmen kız arkadaşları onu dışlamamışlar çünkü hem mütevazı imiş hem kararlı. Ona bakan herkes kalbinde László Számfira'dan başka kimsenin yeri olamayacağını anlarmış. Sonra bir hiç yüzünden aralarında tartışma çıkmış, Gyula nedenini hatırlamıyor bile ve bu birkaç günlük soğukluk nasıl olmuşsa olmuş haftalarca sürmüş, ufacık bir anlaşmazlık çığ gibi büyümüş ve günün birinde Lea Barabás, Szeged'den dönmeyip sürpriz şekilde evlenivermiş. Bunun üzerine László Számfira da köye dönüp Ilonka Umbera ile evlenmiş, dokuz ay sonra da kızı Hildi doğmuş, babasından saygınlığını ve nüktedanlığını, annesinden güzel ve istek uyandıran vücudunu alan, bizimle birlikte sekizinci sınıfa giden güzeller güzeli Hildi. Dedikodulara göre zamanla da bu çift yeterince uyuşamamış, Számfira Öğretmen evden ayrılıp gitmiş ama ayrıldıktan bir süre sonra da karısına tekrar âşık olup geri dönmüş. Számfira Öğretmen, ayrıldığı karısıyla yeniden evlenen Macar yazarı Kálmán Mikszáth'ı hatırlatırdı sık sık.

Orijinal adam, derdi, aynı kadınla iki defa evlenmiş!

O da orijinal adam olduğundan postanede çalışan Ilonka Umbera'ya geri dönmüş.

Aslında Ilonka Umbera'nın kadınsı yuvarlaklarının dışında sevilecek pek bir tarafı da yoktu. Taş gibi sert ağır memeleri çocuk emzirdikten sonra bile şişirilmiş bir deri top gibiydi! Ama dayanılamayacak kadar kültürsüz, kötü tabiatlı bir kadındı, cumartesi öğleden önce postanede kimseye tek bir posta pulu bile vermez, adı söylendiğinde hemen fırlayıp telefon kabinine gitmeyenin telefon bağlantısını kesiverirdi. Protestanların şehrinden sekiz kilometre mesafede oturanların bile telefon bağlantısı kurabilmelerinin büyük başarı sayıldığı günlerde Tuna ötesine telefon etmek isteyenlerin vay haline! Önce şehirle bağlantı kurulacak, sonra şehir merkezi hattı, köydeki postaya bağlayacak o da eğer şansı varsa orada bekleyene! Arada kıyamet kadar hata olasılığı, sayısız hat kesilmesi olayı var. Örneğin önemli yoldaşlardan birinin telefon hattına ihtiyacı olduğu an, uzaktaki tepelerin altından geçen hat pat diye kesiliverir... Lafın kısası posta memurluğu özel seçilmiş, güvenilir kişilerin işidir, sabır ve alçakgönüllülük ister, her önüne gelenin yapacağı iş değildir. Számfira Öğretmen'in ölümünden sonra Ilonka Umbera köy halkını ikiye böldü. Kocası genç denilecek bir yaşta öteki dünyaya göçünce, gerçi birçoğuna göre yeniden ateşlenen gizli aşkıydı ruhunu kemirip onu öldüren, Ilonka'yı suçlayanlar çok oldu. Adamcağızı onun ölüme sürüklediğini, aslında çok daha iyi bir kadın hak ettiğini yüzüne karşı söyleyenler de çıktı. Ilonka Umbera dayanıklı ve sert bir kadındı, bu türden hakaretler çökertmedi onu, kızı da her şeyiyle annesine destek olduğundan milletin sesi çabuk kesildi.

Kilisede Peder Avarka'nın etkili ve iyi hazırlanmış bir vaaz vereceğini düşünüyor ve bunu heyecanla bekliyordum, çünkü Számfira öyle gelişigüzel bir şahıs değildi, üstelik mutlaka gazeteler de olaya baş sayfalarında yer vereceklerdi. Peder ne yapıp yapıp şeytani rastlantılar dizisini, alınyazısı zeminine oturtup insanı teselli edecek bir yol bulmalıydı. Rahibimiz ya bu kutsal ve yüceltici görevini yerine getirmek istemedi ya da akşamdan kalmalığın baş ağrısı yüzünden yapamadı bunu. Peder, kendi kendine mırıldanıp dururken nedense Sisyphos geldi aklıma. Yunan mitolojisinde ilahların ağır bir kayayı yüksek bir tepeye çıkarmaya mahkûm ettikleri Sisyphos, hani kaya tam tepeye eri-

şecekken durmadan geri yuvarlanır. Bilmem neden o sonu gelmeyen ceza öyküsü geldi hatırıma, hem yalnızca hatırıma gelmekle kalmadı, ta yüreğimde hissettim Sisyphos'un o an bütün gücünü sarf ederek kayayı tepeye ulaştıracak son hamlelerini. Kaya geri yuvarlanmadan önceki son hamleleri.

Günahlarımı affet, diye inledi Peder Áron.

Sisyphos'un kayası şimdi tepede diye düşündüm, tepede ve o kocaman taş parçası bir an sanki durdu tepenin doruğunda.

Günahkârım, günah işledim, diye mırıldandı ve dişini mikrofona çarptı Peder Avarka.

Kaya geri yuvarlanıyor, diye düşündüm. Her zaman olduğu gibi.

Hepimizin içinde yanan sevgi ateşini eğer birleştirirsek... Peder Áron durdu, derin bir nefes aldı.

Sanki gördüm gözlerimin önünde, Sisyphos'un dönüp her zaman olduğu gibi kayanın nasıl aşağı yuvarlandığına baktığını.

Ne kadar muazzam bir alev olurdu, diye bitirdi cümlesini peder.

Dezső, utan, utan, diye tısladı dişlerinin arasından, öfkeyle başını salladı. Öfkesi Peder Áron'aydı, her zaman verdiği vaazı bugün de tekrarladığı için. Lanet olsun, dedi hiç değilse şimdi düşünüp başka bir şeyler söyleyebilirdi.

Áron Avarka, Dezső'nün söylenmesini sanki duymuş gibi yeni bir düşünce silsilesine başladı. Çünkü şimdi sağ yanını yaralar kaplayınca...

Sisyphos geri geliyor, diye düşündüm, daha doğrusu öyle hissettim. Tepenin altına doğru... Peder devam etti. O zaman Eyüb eline bir çömlek parçası aldı, kaşınmak için... Asıl söylenmesi gerekeni söylemiş gibi durdu biraz, mikrofonda soluması duyuluyordu. Karısı, Tanrıya lanet oku diye nasihat etti ona. Ama Eyüb...

Dezső ağır ağır kulağıma fısıldadı: Kahrolsun o gün! Peder gene budadı hikâyeyi. Eyüb, kahrolsun dünyaya geldiğim gün, dedi, kahrolsun o gece...

... yaşadığına seviniyordu, diye bitirdi cümlesini Áron Avarka. Yüzünde bir gülümseme belirdi... Seviniyordu yaşadığına ve de dünyaya gelmiş olduğuna!

Dezső, başını önüne eğdi. Ben fısıldadım. Kahrolsun o gece, ana rahmine bir oğlan çocuk düştüğünü söyledikleri gece... Eyüb öyle dedi. O gün karanlık bassın her yeri.

Ayin bittikten sonra Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira ile Sisyphos'un bir türlü sonu gelmeyen cezası arasında o kadar benzerlik olduğunu içgüdüsel bir şekilde fark ettiğimi anladım ve bunu kafamdan atmaya çalıştım.

László Számfira'nın Kurca kıyısındaki evine Şato'nun kenarından açılan küçük bir sokaktan gidilir. Romantik bir güzelliği olan bu eve bütün köy halkı imrenir. Nehrin kıyısına kadar inen dik bahçe, yosunlu, küf kokulu şarap mahzeni, daima loş olan işliğin duvarlarını kaplayan sarmaşıklar, Sáraság'a yapyabancı bir dünya getirmiştir adeta. Szekszárd'ın meyilli yollarında yürürken birdenbire çok özenle bağlanmış domateslerle dolu bir seraya rastlamış ya da sapına kadar Katoliklerle dolu bizim köyümüzde yolun kenarında birden bir caminin yuvarlak kubbesiyle karşılaşırmış gibi olursunuz. Köyün tek şarap mahzeninde, Feketeváros'tan getirilmiş Homok üzümünün şırası mayalanır. Tisza nehrinin karşı yakasında toprak birden sarılaşır, yağlı humusun yerini yaz boyu sımsıcak olan kumlu toprak alır. Számfira Feketeváros'un tam sınırında bir üzüm bağı kiralamıştı, bağbozumundan sonra ürünü homurdana homurdana işleyen IFA kamyonlarla eve taşıtırdı. Bu şarap işinde öylesine ustaydı ki, misafiri olan herkes bu mükemmel şarabın bizim buralarda da elde edilebileceğini sanırdı, arada şarabın nasıl yapıldığını bildiklerini sananlar, hatta üzümlerin ezildiği teknede boğulan sevgililere ilişkin öyküler anlatanlar bile çıkardı. Bizim şarabın da tadı, kokusu, rengi olduğundan söz edilirdi. Oysa bizim buralarda üzüm olsa olsa palinka yapmak için kullanılır, o da yetişirse eğer. Ön bahçelerde mor renkli eriklerin her çeşidi bile yetişmez, budama deyince de bura köylülerinin aklına beyaz tufan cinsi biberle domates dalından başka bir şey gelmez. Köklemek, seyreltmek bizim köyde bibere yapılır. Üzüm kütüğü de sürgün verirmiş, eğer dolgun iri salkımlar almak istersen gereksiz sürgünleri, çubukları kesmek gerekirmiş, bunu duyan çiftçi pek olmamıştır bizim taraflarda.

László Számfira'nın geçen sonbahardaki yeni şarabı, o zamana kadarki bütün şaraplarından daha çok beğenildi. Töre Baba ve Sanyi Guliga her gün Számfira'ya yalvardılar o iyi cins Kékfrankos yahut Csabagyöngye şarabından satsın diye. Csabagyöngye ilkbaharda hâlâ biraz köpükleniyordu, dünyanın en lezzetli sodalı şarabı gibiydi, su katılmamış, içinde yalnızca karbonik asit ve şarap olan ama adına şampanya denmeyen nefis bir içki olmuştu. İlkbahar geldiğinde Számfira Öğretmen'in üç fıçı şarabı tükenmişti; ağaçlar yeşerip kadınlar şafak vakti seralara çalışmaya giderken dayanılmaz susuzluk yüzünden iki tane güğüm götürmeye başladıkları zaman, dördüncü kocaman meşe fıçıyı da delmek zorunda kaldı. Öğretmen durmadan karısına artık şarap satmayacağına söz verdiriyordu, ama Ilonka şaraba müşteri çıkınca, hem kocası bu kadar içmez hem de kendi cebi de biraz para görür diye bayağı seviniyordu, bıkmıştı eve girip çıkanın haddi hesabı olmamasından, avluda toplanıp bedava şarap içmelerinden. Bunlar arasında Dezső'ler, bekçi Szalma, Camgöz Tót da bulunuyordu, karşılık olarak işliği boyamak, bahçenin kaldırımlarına beton kalıp hazırlamak gibi eften püften işler yapıyorlardı. Bazen de şarap içme isteklerini gizlemeye bile gerek duymadan ellerine biraz sucuk, kocaman bir baş soğan alıp geliyorlardı.

Számfira Öğretmen o gün okulda dört tane tabanlı bir dağıtmış. (En ağır ceza buydu. Tabanlı bir, iki adet bir demekti, bir de en kötü not.) Eve gelmeden önce Olah Meyhane ve Pastanesi'nde iki tek yuvarlamış, kâğıt oynayanların oyunlarına karışıp laf atmış. Pannika Teyze görmüş onu tütüncü dükkânının oradan geçerken, ıslık çala çala Şato'ya doğru ilerliyormuş. Gyula'ya göre, László en çok bu birkaç saati severmiş. Ilonka daha postanede, Hildi kim bilir nerede, ya okulda bir çalışma grubunda, ya koro provasında ya da şehirde bir yerlerde. Számfira Öğretmen bu saatlerde, işliğine girer, keyfi ne isterse onu yapar, kışın paslanan parmaklıkları boyar, amperölçerden, eczane tartısına kadar her şeyin bulunduğu, sadece çekicin durmadan kaybolduğu işlikten çok okul gereç deposuna benzeyen işyerini derler toplarmış.

O sakin, sessiz öğleden sonra da iyi cins şarapların ve palinkalarm bulunduğu mahzene inmiş, oporto şarabı fıçısının

yanında duran bir şişeyi almış. Beyaz olduğunu görünce kuşkulanması gerekirdi ama ölmeden önce de anlattığı gibi yorgunmuş, düşünmemiş, fark etmemiş, tadını çıkara çıkara içmiş şarabı, güzel bulmuş, hoşuna da gitmiş, dibi biraz kükürtlü gibi gelmiş o kadar. Ondan sonra mahzende daha birtakım işler yapmış, oraya buraya gidip gelmiş, lüzumsuz birtakım kâğıtları atmış, bir gün önce yerlere dökülen talaşları süpürmüş, sonra yukarı çıkmış. Ondan sonra birden aklına gelmiş balığa çıkmak. O ilkbahar ilk defa Lándor gölüne yollanmış ama turna balığı tutmaya değil; zira yeşil su kurbağası olayından beri bir daha utanılacak şey yapmamaya kendi kendine yemin etmiş. Her zamanki gibi Pista Avarka Amca'nm bir zamanlar balık tuttuğu yere yerleşmiş, ihtiyar yaşarken hep orada balık tutarmış ya şimdi hayalet olduğu zaman bile orasının hâlâ kendisine ait olduğunu sanıyor, her önüne gelen oraya yerleşiyor diye kızıyormuş. Balık hemen vurmuş oltaya. Hani neredeyse oltayı suya bile atmadan, yarım kol büyüklüğünde bir çapak balığı takılmış oltasına, daha sonra sekiz tane sazan balığı ile bir tane cüce yayınbalığı bile tutmuş. Bu başlı başına muazzam bir şeymiş, zira herkes bir yıl önce kurak geçen sonbahardan sonra ve özellikle de iki yanı delik hasır sepetiyle göle yayın avlamaya giden Dezső sayesinde Lándor gölündeki bütün yayınbalıklarının kökünün kuruduğu inancındaymış.

Számfira Öğretmen ölmeden önce karısına göl kıyısındayken aklına Hazreti İsa'nın Kana düğününde balıkları çoğaltıp suyu şaraba dönüştürmesinin geldiğini anlatmış. Tuttuğu balıkların çokluğuna bakıp ömründe bu kadar balık tutmadığını düşünmüş ve kendi kendine bunlarla bir nişan daveti bile yapılabilir demiş. Doğrusu miktarı iyi tahmin etmişti Számfira Öğretmen. Soğanlı, acılı, koyu bir balık çorbasıyla nar gibi kızarmış balıklar yalnızca ölüm münasebetiyle verilen yemeğe yetmekle kalmamış, güzel şarapları görünce oradan ayrılmaktan vazgeçen akraba takımını da kaç defa doyurmuştu.

Számfira Öğretmen o gün balıktan dönerken bisikletinin pedallarını yüreği sıkıntılı ve dertli bir şekilde çeviriyormuş. Mesih'i düşünmüş, düğünlerde kolayca mucize gerçekleştirmesini biliyordu ama çarmıhtan ancak öldükten sonra inebildi diye

geçirmiş aklından. Baş kâhin Kayafas önünde çarmıhtan inseydi daha büyük bir kurtarıcılık ve mucize olmaz mıydı? O zaman hepimizin geçmişi ve kimilerimizin şimdi'si birleşirdi, çünkü Yahudiler de Mesihi beklemekten vazgeçerlerdi. O zaman iman tepesine tekrar tekrar yeni baştan tırmanmaya da gerek kalmazdı, çünkü imansızlığın şeytanı, o kadar güçlükle tepeye çıkarılan iman kayasını hep son dakikada aşağı yuvarlayamazdı.

Eve döner dönmez tek söz söylemeden balıkları mutfak masasına koymuş, karısı da bir şey dememiş, selamlaşmamışlar bile, odadan avaz avaz radyonun sesi geliyormuş, günlerden pazartesi olduğu için *İkiden-Beşe Kadar* isimli program varmış radyoda. Hildi teypli radyosunun yanında yere çökmüş, dinleyici istekleri saatinde Roy Orbison'un son zamanlarda çok tutulan bir parçasının çalınmasını bekliyormuş. İlk boşalan şarap fıçısının, merdiven başında solda duran fıçının temizlenip dezenfekte edilmesi gerektiği birden hatırına gelmiş. Karısına sormuş şarap zehiri nerede diye. Şarap zehiri kükürt bazlı bir tarım ilacıdır, fıçının altını mükemmel temizler, dezenfekte eder, biz buna şarap zehiri deriz, tadı ve kıvamı aynen şarap gibidir, fıçı bununla temizlenince ertesi sene şarap mayalanırken tortulu olmaz. Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira balığa gideli dört-beş saat geçmiş o zaman. Számfira Öğretmen'in sorduğu, o güne kadar da defalarca sorduğu soruymuş.

Şarap zehiri nerede?

O anda Ilonka Umbera'nın yüzü kül gibi olmuş. Bulaşık teknesinden başını çevirip bakmış ve bir süre sesini çıkaramamış. Kadınlarda köpeklerdeki gibi bir altıncı his vardır, gelecek felaketi hissederler.

Oporto şarabı fıçısının yanında, demiş ama daha o zaman ağlamaklı olmuş.

László Számfira'nın yüzünde en ufak bir değişiklik olmamış, karşı karşıya durup ses etmeden bakmışlar. Daha sonraları Számfira Öğretmen kızına, Ilonka Umbera'yı ne kadar yürekten sevdiğimi ilk ve son defa o zaman anladım, demiş. Karımın cırtlak ve sinirlendirici sesi olmasaydı beş para etmezdi öğleden sonraki cümbüşler, sıkıntıdan patlardım. Számfira Öğretmen duygularını kızına anlatırken karısından şikâyet eden koca

rolünü iyice benimsediğini itiraf etmiş, artık iki yüzlülük yapmadan yaşayamıyordum, demiş, karım orada olmadığı zamanlar ben de diğerleriyle birlikte o kötü kalpli postacı hanımla alay etmeden yapamıyordum, bu aşağılık rol artık hayatımın bir parçası olmuştu. Sonra ben, demiş, karımda cinsel isteğin tükenmemesinden, onun hayvani denilebilecek şehvet duygularıyla dolu olmasından çok memnundum, çok çok iyiydi bu. Şehvetin verdiği haz bağlamış onları birbirine. Upuzun, can sıkıcı yıllar boyunca birbirlerine içten gelen tek bir söz söylememelerine, hayat boyunca karısına tek bir şey anlatmamasına rağmen! Çünkü bir şey söylemeye kalkıştığı zamanlar karısı ya kalkıp odadan çıkıyormuş ya da olmayacak bir şey söylüyormuş, örneğin tavuklar nihayet yumurtlamaya başladı veya bu kış yumurta hemen hiç olmadı gibi. Boşuna olurmuş Ignác Gergely'in gölgesinden yahut Transilvanyalı bir yazarın kitabından söz etmesi. László Számfira ölmeden önce demiş ki kızına, duygusal dünyamın konuşma yüzünden boyunduruk altına girdiğini fark ettim. Nasıl olsa olacak her şey yazılı değil mi? Ne gerek var her şeyi o kadar tekrarlamaya, boşuna gevezelik etmeye. Onlar aslında son derece iyi anlıyorlarmış birbirlerini; Ilonka ile ateşli, mücadeleci ve öfkeli bir kavuşmaymış onlarınki, sonsuz ve kanlı bir savaş, yaşadıkları için, hayat denilen bu harikulade güzel ve büyük şeyde onların da payları olduğu için devamlı, sonu gelmeyen bir ceza!

László Számfira mahzene inmiş ve boş şarap zehiri şişesini getirmiş.

Sormuş: Bu muydu?

Kadın yere atmış kendini, masanın ayağına sarılıp ağlamaya başlamış. László Számfira hiç konuşmadan adamlık kıyafetini giymiş, kravat takmış, ince telli, seyrek saçlarını ıslak tarakla arkaya doğru bastırarak taramış, sonra Dacia arabasına binerek hemen de komşu denecek kadar yakın olan doktor muayenehanesine gitmiş.

Doktor Gellei kocaman kocaman açılan gözleriyle bakakalmış.

Kaç saat önce oldu bu iş Laciciğim, demiş.

Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira, altı saat demiş, neredeyse altı saat olacak.

Doktor sessizce ağlayan ve üçüncü defadır telefonunun kolunu sinirli sinirli çeviren hemşireye bakmış. Hemşirenin arkası dönükmüş ama ağlamaktan omuzları sarsılıyormuş.

Telefonu koyun yerine Magdika, demiş doktor. Anlamıyor musunuz? Koyun ahizeyi yerine diyorum size!

Ama doktor bey ambulans, diye burnunu çekmiş hemşire.

Anlamıyor musunuz ne dediğimi, diye bağırmış doktor. Bırakın şu telefonu!

Doktor muayenehanesinin penceresi açıkmış, çiçek kokuları ve ilkbaharın serin temiz havası giriyormuş içeri. Ötücü kuşlar bir kışı daha atlatmışlar.

Git evine Laciciğim, demiş yavaşça doktor Gellei. Evine git dostum! Konuş, söylemek istediğin her şeyi söyle. İçinde biriken dura dura paslanmış ve dışarı çıkmak isteyen her şeyi anlat. Eğer beni dinlersen, Hildi'yle barış. Affet onu! Söyle onu ne kadar çok sevdiğini. Laciciğim, hocam, senin kaderin Rabbinin elinde ve yüreğinde artık. Laciciğim sen bir seçilmişsin. Birazcık daha vaktin kaldı. Hadi git evine, acele et, çünkü birkaç saat sonra, Laciciğim... Tanrı razı olsun senden... Sen, sen hadi sallanma, sallanma artık, çünkü mutlaka öleceksin.

Onun Karanlığı Benim Karanlığım

Okulda gece gündüz ders çalışırken dikkat etmemiştim, ilk kez, hiçbir işimin olmadığı bir öğleden sonra keşfettim: Taşrada, Sáraság'ın dışında, hiçbir yerde geçmiş yok. İnsanlar adım başı köklerine rastlamıyor, hiçbir şeyde atalarının hareketlerini görmüyor, onlardan kalan bilgiyle sepet örmüyor, çömlek fırınlamıyorlar. Tótváros'ta kalabalık çok renkli ve değişik, bu doğru ama burada yaşayan Slovakçıkların, Macarların, Yahudilerin, günün iş telaşı ve öfkesi yatıştıktan sonra, verandalı evlerinde yaşadıkları pipo dumanı dolu eski kış gecelerinden kalma anıları ne kadar az. O kış gecelerinde fakir Yahudiler ve zengin Slovaklar neler anlatırlardı? Küçük şehrin hahamı, süslü binada ne olup bittiğini merak edip gizlice Sinagog'a giren Macar ve Rumen piç kurularını enselediğinde ne yapmıştı? İyi yürekli Yahudi tacirlerin ya da aydın kesimin karılarının çocuklarını doğurtan efsanevi kadın doktorunu bugün hatırlayan var mı? Endre Ady'nin şiir kitaplarını basacak kadar efendi adamlar olan Tevan'ların ya da Kner'lerin yayınevlerini ve matbaalarını burada kurduklarını kim biliyor?

Bugün artık hiçbir şey konuşulmuyor. Bütün bilgiler kâğıtlarda.

Kutsal Kitabın koyduğu yasaları duymamışlar bile! Öğleden önceki yoğun iş saatlerini yönetenin ve himaye edenin Rab olduğunu bilmiyorlar. Yalnızca İsa'ya değil, Yaratılış mucizesine de inanan geniş görüşlü Katolikler de yok. Sadece kalpleri haset dolu korkak "barış papazları" var, hani komünist yönetim tara-

fından kurulan barış rahipleri hareketine katılan ve çalışmaları sırasında her şeyden önce de isimlerinin başındaki "barış" sözcüğünü unutan papazlar.

Burada geçmişin atardamarını tutabildiğim tek yer açık hava sineması ve civarı oldu. Açık hava sinemasının sıralarını yabanotları bürümüş ama yine de büyüleyici bir havası var, taraçalı bir Çin bahçesini andırıyor. Körös kıyısına kadar uzanan yabanotlarıyla dolu parkın içine gizlenmiş adeta, yürürken ufacık çakıl taşlarının çıkardığı hafif gürültüden ve yaprakların hışırtısından başka ses yok. Parkın tam ortasında veba salgını anısına dikilmiş bir heykel var, altında toprak olmuş insanlar. Binlerce insanı yutmuş burası, ayaklar, kafalar, gövdeler, parmaklar karmakarışık kümelenmiş kibrit çöpleri gibi üst üste yığılmış. Arka tarafta muazzam bir Yahudi mezarlığı var. Burada matbaacıların, eczacıların, ressamların, boyacıların, zanaatçıların, tacirlerin cetleri son uykularını uyuyorlar, onların kemanların ağlayan sesi eşliğinde söyledikleri acılı ezgiler o kadar çoktur ki, şimdi üç kuşak boyunca bile rastlanmaz bu kadarına. Orada dolaşırken geçmişi teneffüs ediyorum. Yahudi mezarlığına kimse gelmiyor. Anlaşılan orada rahatlayan yalnızca benim, yalnızca ben gidiyorum oraya öfkemi anlatmak, şikâyet etmek için. Biz artık Kutsal Miras'tan yoksunuz, *Ahit'in* ilk kısmı eksik, ilk *Ahit'i* yapan taraflarından birinin ahfadı yok olmuş, kitapları, iç avlulu evleri, mobilya mağazasına dönüşen Havra'ları kalmış sadece. Bizler *Yeni Ahit'le* öylece kaldık, Eski'si olmadıkça kuvvetsiz ve zayıf olmaya mahkûm Yeni Ahit'le; aynen Yeni'si olmadıkça Eski'sinin var olamayacağı gibi. Bağnazlar istedikler kadar kuma gömsünler kafalarını!

Sáraság'da biz üstün insanlar olduğumuzu hiç unutmazdık. Üstündük, çünkü biz Katoliklerin İncili de vardı. Hazreti İsa'nın yaptığı *Yeni Ahit*. Üstelik Yahudi olmadığımız halde mitsva'yı, yedi yasayı da uyguluyorduk, demek ki kendimize *zaddik*, yani gerçek insan diyebilirdik, çünkü Musa'nın antlaşma yaptığı ve o zaman daha baba olmamış Tanrıyı da seviyorduk. Sáraság'da iki peygamber daima bizimle beraberdi, iki peygamber korurdu bizleri, günlerimizi tayin eder, rüyalarımıza, düşüncelerimize, ruhlarımıza girerdi. Hazreti Nuh ve Hazreti Eyüb. Tufan ve

susama. Ceza ve cefa. İkisi de Yahudi değildi ama doğru, gerçek insanlar oldukları herkesçe malumdu. Komünistlerle işbirliği yapan Szeged Ruhanilerinin baskısını daima ensesinde duyan Peder Áron Avarka bile Eyüb Aleyhisselam'ın yaşadığı Ûs ülkesinin burada, Sáraság'da, Kontra'da, Kurca ve Tisza arasında, Lándor'da ve sınır komşusu bütün topraklarda bulunduğuna pek itiraz etmezdi.

Hayaları kardan milinde ezilen açgözlü Töre Baba, Öksüzler Yurdu'nda yetişmiş ve bir süre Gyula Franczek'e karılık yapmış olan kızcağızı mucize denecek bir şekilde gebe bıraktığında, köy kadınları bile Layla'yı, milyonla sperm arasından çocuk dölleyebilecek olanı seçen bu meleği andılar... 1982 yılı ilkbaharında, Számfira Öğretmen'in ölümünden biraz sonra Töre Baba'nın oğlu dünyaya geldiğinde Feketeváros Lisesi'nde birinci sınıfı bitirmek üzereydik. Aslında çocuğu değil torunu doğsa daha yakışık alırdı. Olah Meyhane ve Pastanesi'nde herkes Layla ile alay ediyor, kim bilir Töre Baba'nm kasığının üst kısmına yerleştirilmiş taşak torbasından bir hücre seçmeden önce ne kadar kafayı çekmiştir, diyorlardı. Yandan çıkmış taşaktan hücre seçmek yakışık almaz doğrusu diyenler de az değildi. Töre Baba müjdeyle gelince düğün varmış gibi şenlendi ortalık. Sarhoşlar keyiflerinden duvarları tekmeledi. Töre Baba böbürlenerek küçük Károly Töre'nin yüzde yüz kendi oğlu olduğunu, babasının tıpkısının aynısı olduğunu, onun taşak torbasının da kasığında olduğunu söylediğinde millet karnaval varmış gibi eğlenmeye başladı. Yeni doğan Karcsika'nın kendi kendisiyle alay edercesine hayasını babasınınki gibi kasığının üst tarafında büyütmüş olması son on yılın en güzel şakası gibi geldi. Şimdi artık kuşaklar boyunca Töre'lerle dalga geçilirdi artık. Gyula, Kooperatif Başkanı Gábor Töre'ye, küçük kardeşinin izinden yürüyüp taşağını ameliyatla kasığının üstüne koydurmasını önerdi, çünkü bu haliyle birinci derecede hısım değil yan hısım gibi görünüyormuş, oysa Eszterházy'lerden beri Macaristan'da, kont sülalesinden gelenlerin prens sülalesinden gelenlerden daha şanslı çıktıkları herkesçe malummuş. O da şimdi yeni doğan bebek Töre gibi aynı haklara sahipken, ne olur ne olmaz ileride bir şeylerden mahrum kalmasınmış.

Doğumdan bir hafta sonra adını hâlâ hatırlamadığım Öksüzler Yurtlu kızcağızı hastaneden taburcu ettiler. Töre ailesinin otobüsten iner inmez ilk gittikleri yer Olah Meyhane ve Pastanesi oldu, Töre Baba bunda asla vazgeçemezdi. Genç anne doğumdan sadece bir hafta geçmiş olmasına rağmen gene incecik, dal gibiydi, ürkek hareketleri, kırılgan tavrıyla genç kızlığa yeni adım atmış bir çocuğu andırıyordu, masmavi badem gözleri çakmak çakmaktı. Duman dolu meyhanede satılığa çıkarılmış kızlar gibi korkuyla baktı etrafına.

Ama babası, burası çocuk için iyi bir yer değil, dedi.

Olmaz bir şey, dedi Töre Baba, lekeli pis bir masayı gösterdi, koy oraya!

Önce silsin biri.

Meyhaneci Olah bütün yer tanıma bilgisini kullanarak bir paçavra buldu, üstünkörü sildi masayı. Meyhanedekilerin tümü oraya üşüştü, şimdi ne olacağını biliyorduk. Töre Baba beceriksizce bebeğin kundağını çözdü, ustaca sarılmış çocuk bezlerini nihayet açabildi, etrafına göz atıp Gyula Franczek'in orada olmadığına kanaat getirdikten sonra benim kadınım kısır değildir, diye haykırdı, kamışı işe yaramayanlar söyler bunu. Bu sözlere gülenler de oldu gülmeyenler de, çünkü alay biraz fazlaca iğneliydi. Töre Baba kasılarak sürdürdü konuşmasını. Gyula'nın mutlaka bir falsosu vardı ki bu güzelim, üretken kızı gebe koyamadı. Eğer bu çocuğun benim olduğuna inanmayan çıkarsa, buraya diksin gözlerini şimdi.

Karcsika Töre'nin minicik torbası gerçekten de kasığının üst tarafında, tam babasının taşak torbasının olduğu yerdeydi. Töre Baba'nınkini görmüş olanlar, dediler resmini yapsalar bu kadar benzetemezlerdi. Alkolikler, gün boyu aylak gezenler, kimi öğrenciler ve de diğer erkek takımı, meyhane masasından çocuk altını değiştirme masasına terfi eden masanın etrafına üşüştüler, o zamana kadar alay etmiş olanların hepsi utanarak meyhanenin bu kutsal ailesini bağrına bastı. Torba daha göbek bağının yeri tam kurumamış olan bebeğin sol bacağının iç tarafında, tam yeni doğmuş bir bebeğe yakışacak gerginlikte ve büyüklükteydi.

İşte bu benim sevgili oğlum, diye bağırdı Töre Baba.

Bebek ağlamaya başladı. Etraftakiler gülüştü. Kadın bebeğini kucağına alıp eve yollandıktan sonra Töre Baba'ya, korkuyor senden dediler, hayvanın tekisin de ondan.

Olah Meyhane ve Pastanesi'nde başlıca konu hâlâ Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira'nın ölümüydü. Karcsika Töre'yi annesi meyhaneden götürdükten sonra, Számfira'nın ölümüne ilişkin tahminler devam etti. Belki de, diyorlardı, öğretmen bile bile içmiştir şarap zehirini, o kadar keskin kükürt kokusu şarapla nasıl karıştırılır? Bile bile içmiş ama sonra pişman olmuştur ve büyük bir ihtimalle de bu işin perde arkasında Lacika'nın o eski umutsuz aşkı vardır.

Lea Barabás'ın cenazeye gelmesi köyde büyük bir öfke uyandırmıştı. Şehir okulunda öğretmenlik yapan kadıncağızın köyde hakkında ne iğrenç dedikodular yapıldığından haberi yoktu tabii. Nasıl düşünebilirdi bir zamanki komşularının, sevdiklerinin şimdi onu taşlamaya hazır olduklarını, nereden bilsindi köydeki çocukluk arkadaşlarının şimdi dişleri dökülmüş, tırnakları kirli şişman köylü kadınlar haline geldiğini, köyün sınırları dışında olup biten hiçbir şeyden haberleri olmadığını, hatta Parti Genel Sekreteri János Kádár'ın bile adını duymadıklarını. Nasıl düşünebilirdi bu ter kokulu, hizmetçi tabiatlı ülkenin başkentinin Budapeşte olduğundan bile haberi olmadıklarını. İnanın bunda şair abartması yok! Akıllarına gelmiyor değil, bilmiyorlar! Bilmiyorlar ama alev alev kin akıyor damarlarında. Kıskançlık, haset, kin ve sonu gelmeyen kuşku ana sütüyle beraber girmiş içerine, her an birilerinin onları aldatacağı, onlara kazık atacağı kuşkusu ve içgüdüsel olarak bilinen yöntemler, tek bir isabet almadan birinin nasıl taşlanabileceği.

Köydeki âdete göre gözleri ağlamaktan şişmiş, ah vah eden kadınlar cenaze töreninin hemen ertesi günü, gönderdikleri kurdele bağlı çiçeklerden yapılmış çelenklere teşekkür edebilmesine imkân yaratmak için matemli dulun yolunu keserler. O zaman dulun, aldığı çelengin biçimini etraflıca anlatması gerekir, böylece anlaşılır onun ne kadar minnettar olduğu ve bütün ayrıntılara dikkat ettiği. Hatta dulun, vefat eden kocanın sevgilisinin hangi cins çamdan yapılmış bir çelenk satın aldığını da bildiği anlaşılır. Ölenin sevgilisi taze dula, bundan böyle her türlü derdinde

yardıma koşacağına dair teminat verir ve hemen kendi ailesinin son derece zor parasal durumunu, ayın sonunu zor getirdiklerini burnunu çeke çeke anlatmaya başlar. O zaman taze dulun hemen atılarak karanfillerle bezenmiş çam dallarından yapılan sanat eseri çelengin ne kadar pahalıya mal olduğunu tahmin ettiğini söylemesi yakışık alır ve devamla son derece sarsılan sevgilinin gelecekteki eşi eğer ileride bir gün meyhanede sandalyeden yere devrilecek olursa da kendisinin o zaman kuruşu kuruşuna aynı pahalılıkta bir çelenk yaptırıp gelecekteki taze dulun kocasının mezarına götüreceğini söylemesi de yerinde olur.

Lea Barabás çoktan şehirli olmuştu. Bu âdetlerden haberi yoktu.

Cenazeye, kâğıda sarılmış bir buket çiçekle geldi, bunu gören saat ücretli, ağıtçı kadınlar hemen ahkâm kestiler: Vicdan azabı çekiyor, demek ki suçlu! Cenaze merasiminden sonra âdet olduğu üzere, ölü çıkan eve şarap içmeye gittiklerinde tabutun kaldırıldığı katafalka sofrayı kurup oturdular ve Számfira Öğretmen'i şehirli bayan öğretmenin kendi elleriyle zehirlediğine karar verdiler. Ağıtçı kadınlar köyün en saygın kadınları arasında saydıkları ve hoşlandıkları Bayan Számfira'nm böyle bir işe kalkışacağını zaten düşünmüyorlardı.

Hemen söyleyeyim ondan sonra olanlar bizi de şaşırttı.

Çok uzak tanıdıklar bile hıçkırmaktan boğulurken bütün cenaze merasimi boyunca gözünden tek damla yaş gelmeyen ama gerçekten çöktüğü belli olan Ilonka Umbera, kocasının büyük aşkına doğru yürüyüp ona sarıldığı vakit Bece Beregi, Gyula Franczek ve Dezső Metz ağzımız açık kalakaldık. Sarıldı, kendisine doğru çekti ve öptü. İki kadın bir an göz göze geldi, karşılıklı parladı gözleri, bu parlayışta sıcaklık yoktu sadece acı vardı, o an ikisi de ne kendisini ne karşısındakini düşünüyordu. İçimde bir şeyin kopar gibi olduğunu hissettim. Anladım ki bu kadınların düşündüğü birbirlerini teselli etmek ya da affetmek değil. Onlar o an orada değiller, orada o güne kadar Sáraság'da asla rastlamadığım tertemiz bir matem var. Ölüm var. Lászlö Számfira'nm yeri doldurulamayacak eksikliği var.

Hildi Számfira anlattı sonra. Babası ve annesi, bütün hayatları zincirleme yanlışlıklarla ve nefretle dolu geçmemiş gibi bir-

birlerinden büyük bir aşk içinde ayrılmışlar. Számfira Öğretmen o gün gayet sakin ve sessizce gelmiş eve, Dacia'yı garaja götürmüş, torpido gözünden trafik ruhsatını almış çekmeceye koymuş, sonra karısını çekmiş kendisine, gündüzleri hemen hemen ayak basmadıkları yatak odasına girmişler. Hildi, hazzın doruğuna eriştiler, aynı anda birlikte ağladılar, güldüler, dedi; iyice kapanmayan kapının aralığından görmüş, sonuna kadar birbirlerinin gözlerinin içine baka baka nasıl yavaş yavaş hareket ederek seviştiklerini. László Számfira böyle ayrılmış karısından, ne seviştikten önce ne sonra tek bir söz söylemeden. Sadece işliğine doğru giderken bahçede yere düşmeden önce kızıyla uzun uzun konuşmuş. Yatak odasından ayağında yalnızca bir donla çıkmış, o zaman anlatmış kızına şarap zehiri içtiğini fark ettiği an her şeyin bilincine vardığını. Aslında konuşmanın ötesindeki sessizlikte, vücudun ve ruhun yarattığı ter kokulu Bermuda üçgeninde Ilonka'yla birbirlerini ne kadar iyi anladıklarını.

Her şey dört başı mamur olmaz, demiş László Számfira.

Onun yazısı da böyleymiş, yaşam için verilen çetin bir savaş, sonu gelmeyen bir cezalandırma, kayayı tepeye çıkarabilme çabası. Hildi Számfira bahçe musluğu yanında hıçkıra hıçkıra ağlıyor, Ilonka Umbera Számfira elinde kocasının getirdiği balıkları ayıklamak için tuttuğu bıçak, gözleri bomboş, yarı çıplak duruyormuş mutfakta.

O yıl mayısa rastlayan Sivan ayındaydık. Rab köyün büyük sinagogunu yeşillere bezemişti. Anayolda dümdüz sıra halindeki kavak ağaçları hışırdamaya başlamıştı gene, erik ağaçlarının yaz ortasında tırtılların, kurtçukların delik deşik edeceği taptaze yemyeşil yaprakları pırıl pırıl parlıyordu, yoncalar sanki birileri iple çekiyormuş gibi yukarı doğru fışkırmıştı, evlerin ön bahçelerinde bostan bitkileri kapkara topraktan başlarını çıkarmaya başlamıştı. Sarásag'da evlerin ön bahçelerine çimen değil soğan, yonca, patates, salatalık ekerlerdi. Çimen çok daha güzel gösterirdi bahçeyi ama ön bahçede bostan evi çok daha cana yakın hale getirirdi. Bütün köy, ortak bir bahçede sucuklu ekmekle yenecek taze soğan yetiştiren tek ve kocaman bir haneye dönüşürdü adeta.

Herkes herkesin evine istediği gibi girip çıkarmış gibi.

Güzeller güzeli Hildi Számfira babasının ölümünden sonra daha başıboş, daha acımasız oldu. Her gün okuldan izin alıp babasının mezarına gidiyordu. Her haliyle hayatta asıl yerini şimdi bulmuş gibi davranmaya başladı. Kendisine acınmasına tahammül edemiyordu, ayağına geniş paçalı bir kot pantolon geçirdi, yakasına barış rozeti taktı, saçlarına acıçiğdem iliştirdi. Hildi'deki bu değişikliği okulda da köyde de kimsenin beğendiği yoktu ama bir şey söylemediler. Acı sonuna kadar yaşanmalı ya da bir şekilde dışarı akıtılmalıdır, aksi halde insanın ruhunda birikir, irin toplar. Hildi sık sık Lándor'a, Kontra'da terk edilmiş mezraların olduğu yerlere gitmeye başladı. Buralardaki eski samanlıklarda, Pannonia marka motosikletler ve İkinci Dünya Savaşı'nda Naziler'den kalmış motosiklet sepetleri saklamışlardı. Dezső, Lándor gölüne cüce yayınbalığı tutmaya gittiği zaman iki tane güğüm asılı bisikletiyle uzaklara doğru pedal çeviren Hildi'ye sık sık rastlıyormuş. Bir keresinde Hildi bir sepet dolusu yabanotuyla köye doğru giderken karşılaşmışlar. Hildi'nin yeni yeni delilikleri tehlikeli görünmüyordu, fakat kız kardeşim, Évi Szalma ve Ibolyka Fráter, Hildi'nin çok dalgınlaştığını, büyülenmiş gibi davrandığını söylediler, kâh olmadık yerde gülüyor, kâh Franczek'ten belagat dersi almış gibi saatlerce vaaz veriyormuş. Kimi zaman deli gibi yemeğe atılıyor kimi zaman aniden uyuyup yemek tabağının ya da ekmeğin üzerine devriliyormuş. Gözleri artık ağlamaktan kızarmış değildi, haftalardan beri kimse görmemişti ağladığını ama buna rağmen gözbebekleri, ışık huzmesine yakalanmış kedilerin gözleri gibi kocaman kocamandı, ışık saçıyordu. Etrafı kıpkızıl damarlarla doluydu. Göz ruhun aynasıdır derler.

Felaket günü, Hildi'yle aynı zamanda liseden köye gelmiştik. Hildi yakındaki Protestanlardan geldiği halde bizim döndüğümüz geç saatlerdeki otobüs seferine kalmıştı. Çok iyi hatırlıyorum, Bece ile hiç değilse akşamları köy havasını alabildiğimiz son günlerden biriydi. Bir süre sonra bizi, her gün Feketeváros ve Sáraság arasında mekik dokumaktan kurtulalım diye, mezradan gelen çocuklara geri zekâlı muamelesi yapılan öğrenci yurduna aldılar.

Hildi otobüste kahkaha atıyor ve dans ediyordu o gece. Arada çatlak bir sesle bir şarkı da söylüyordu. *İstanbul, oooo, İstanbul!* Sonra otobüsün tutamağını avuçladı ve avucunda sertleşmiş bir erkek aleti varmış gibi çekiştirmeye başladı. *Çılgınlar gibi özlüyorum yanında olmayı!* Arada da sanki haz duyuyormuş gibi inlemeye benzer sesler çıkarıyordu. Her gece aynı saatte otobüste olanların bir kısmı utana utana gülmeye çalışıyor ama çoğunluk, her gün gidip gelen kadınlar ve üstleri başları leş gibi kokan sarhoş işçiler öfkeyle homurdanıyordu. Biri arkadan bağırdı. Számfira Öğretmen'in anısını kirletiyor! Bu söz üzerine Hildi yeniden şarkıya başladı: *Aman aman sevsinler seni!* Arada yüksek sesle kahkahalar atıyor, bağırıyordu.

O akşam Dezső öğleden sonra vardiyasını bitirip güğümünü en kolay nerede doldurabileceğini düşünerek evine dönerken, Hildi hâlâ eve dönmemiş, oysa Számfira'ların büyüleyici güzellikteki evleri otobüs durağından birkaç dakikalık mesafedeydi.

Köyün tek reklamı, konfeksiyon mağazasının duvarını boydan boya kaplar. 70'li yılların başında reklam resimleri duvarlara boyanırdı. Bu şaheser resimde çok renkli kıyafetler giyinmiş mutlu bir aile görünüyordu, belli değildi neyin reklamını yaptığı, mutluluğun mu yoksa konfeksiyon giysilerinin mi? Hildi işte bu resmin önünde durup başlamış çılgınlar gibi dans etmeye ve şarkı söylemeye. *Aman aman gazinoda hop, kaçırmayın sakın beni hop!*

Bundan sonraki olayların tek bir görgü tanığı var: Pannika Teyze.

Çok garip ve nahoş bir rastlantıymış bu. O sıralarda Pannika Teyze etrafında hava zaten iyice donmuştu. Ede Klein artık erkeklerin de rüyalarına girmeye başlamış. Bu hayra alamet değildi. Erkeklere göre hayatın yükünü kadınlar çekmeliydi, erkek adam ne diye merak etsindi Azazel Sokağı'ndan Tisza'ya doğru dörtnala giden şeytanların sürdüğü kır atlı arabayı ve arabadaki bakire ile katil olmadığı halde Rabbin cezalandırdığı Ede Klein'ı? Erkekler öfkeliydi ve birçoğu yüksek sesle söylemese de Klein Güncesi'ni ve onun şeytani yaratıcısını suçluyorlardı. Ignác, ofisin penceresindeki parmaklıklardan içeri girmeyi başarıp da Dezső, oraya biriken büyülenmiş kalabalığa yüksek ses-

le yazılanları okuduktan sonra Günce'nin kafa bulandıran ayrıntıları hakkında ortaya atılan çılgınca tahminler giderek çığırından çıkmaya başlamıştı. İşin garip tarafı okunurken dinlemiş olan herkesin Günce'yi başka türlü hatırlamasıydı.

Fakat en yaygın olarak benimsenen söylenti Klein Güncesi'nin ölüler kitabı olduğuydu.

Buna göre Günce'de hem köy sakinlerinin ölüm tarihleri yazılıydı hem o zamandan beri Azrail'in ölü ruhlara kılavuzluk etmesi için köyümüzün zavallı Yahudisi Ede Klein'ı Sáraság'a gönderdiği. Ede Amca'nın hayatının bedeli de buymuş, tam doruğa erişeceği sırada kendiliğinden aşağı yuvarlanan bir kayayı yüksek bir tepeye çıkarmaya çalışmak değil, köyde her ölenin ruhunu, durmadan sözü edilen kır atın çektiği arabaya koyup götürmek. László Számfira'nın ölümüyle Ede Klein'ın "etkinleşmesinin" aynı zamana isabet etmesi talihsizlik olmuş ve Pannika Teyze'nin köy halkı arasındaki itibarını iyice sarsmıştı. Klein Güncesi gerçekten ölüler kitabıysa, o zaman László Számfira'nm ölümünün önlenmesi gerekmez miydi? Madem her şey orada yazılıydı, demek ki köyün herkes tarafından sevilen ve sayılan öğretmeninin o kadar erken öleceği de yazılı olmalıydı. O halde bunu engellememek sorumsuzluk değil miydi?

Aslında bu, iyi niyetli bir yorumlamaydı.

Kadınların önemli bir kısmı bütün felaketlerin kitabın sonucu olduğunu öne sürüyordu. Bu yazılarda kehanet değil lanet vardı, hemen Pannika Teyze'yle birlikte ateşe atılıp yakılmalıydı. O sıralarda Dezső, Pista Avarka Amca'nm ruhuna defalarca başvurmuş, yardımına ihtiyacımız olduğunu söylemiş ama Avarka Amca sonun yakın olduğu, köyde seçilmişliğin kalmayacağı, lanetin kalkacağı, sabahları sözlerin ağızlara gelmeyeceği, o sonu gelmez susamışlığın bir vakitler bizleri nasıl kahrettiğine torunlarımızın inanmayacağı masalını tekrarlamış durmuş. Dezső çok bozuluyordu buna, Avarka Amca'ya Számfira Öğretmen'in oraya gelip gelmediğini, ruhunun köye dönüp dönmeyeceğini boşuna sorup duruyormuş. Gelirse onu severek karşılayacağımızı ne kadar söylediyse de Avarka Amca sessizliğini bozmamış.

Hafta içinde güneşli bir gün, Kültür Evi Müdürü Mátyás Antal ve Kooperatif Başkanı Sándor Guliga, coca cola'larını ve

romlu kahvelerini içip dolu güğümleriyle lokantadan dönerlerken yine Pannika Teyze'ye hiç yaramayan, hatta zarar veren bir şey olmuş.

Napomoklu Aziz János heykelindeki sahipsiz gölgeyi herkes Ede Klein'm annesi Esztike Teyze'nin gölgesi diye biliyordu. Gölgesi heykele çıkan fotoğrafın orijinalinde Klein'lar aktar dükkânının kapısında duruyorlardı.

Ama işte o gün o gölge oradan hareket etmiş!

Gölge, sahibi varmış gibi, Sinagog'dan kalan yerde, Deszö'nün oturduğu eski berber dükkânı civarında, Katoliklerin kulübünde, postanenin oralarda gezinip durmaya başlamış. Matyi Antal ve Sanyi Guliga tam Köy Meclisi'ne doğru ilerlerlerken gölgeyle karşılaşıyorlar, bakıyorlar yavaş yavaş geliyor gölge, uçar gibi, ihtiyatla, acelesiz, tam bir köylü gölgesine yaraşacak şekilde. Matyi Antal hemen koşuyor Kültür Evi'ne acaba oradaki gölge de kültür evinin duvarından bir yerlere gitti başkalarına mı gözüküyor şu anda diye, ama hayır, harman makinesinin gölgesi orada, Kültür Evi'nin duvarında kıpırdamadan duruyor! Ede Klein ve annesi, daha doğrusu gölgeleri ise, Pannika Teyze'nin tütün dükkânının oraya kazık çakmışlar. Ne boyalı kapı dikmesi, ne sarı yıldız. Sadece onlar. Bunun üzerine öfke ve korku, o zamana kadar sesleri pek çıkmayanlar arasına da yangın gibi yayılmış; özellikle de Irén Ráchel'in saçtığı nefret ve kin insanları çok etkilemiş.

Irén o gün ayinden sonra uzun süre gözlerini kısıp etrafına bakmış. Sonra da Danika kucağında avaz avaz ağlarken söylenmeye başlamış: Göreceksiniz, bakın göreceksiniz felaket olacak burada. O zamana kadar cadı adayı sayılan Irén Ráchel, şimdi iyiler tarafına geçmiş hatta soylu bir davanın bayraktarı olmuş.

Her şey ölüler kitabı, Klein Güncesi yüzünden geliyor başımıza, olacakları böylece yazmaya ne gerek vardı ki!

İşin ilginç tarafı şu ki, Gábor Töre'nin çelik kasasına kapatılan yazıların artık kimseyi heyecanlandırdığı da yokmuş. Gerçi Bece Beregi ile ben aslında bu güncenin bir kere daha ele geçirilmesinden yanaydık, çünkü olay patladığı sırada biz orada değildik ama çabalarımız sonuçsuz kaldı, Günce'yi bir kere daha çalmak ve bu sefer çok daha dikkatlice ve akıllıca okumak konusu ciddi ola-

rak bir kere olsun gündeme gelmedi. Peki ya o yazıların Ede Klein ve onun aracılığıyla bütün köyü lanetlediği doğru değilse? Ya Sáraság'da ölenlerin ruhlarını alıp götürmeye gelen Ede Amca değilse? Alt tarafı şeytan değil ya Ede Amca! Yazgısının acılarla dolu olmasına rağmen sonuna kadar gerçek insan olarak kalmış.

Uzun lafın kısası, Hildi'nin kazası sırasında Pannika Teyze'nin tam da oralarda olması son derece kötü bir rastlantı olmuş. Hildi konfeksiyon mağazasının önünde kendinden geçmiş dans ediyor ve şarkı söylüyormuş. *Çok geçmedi biliyorum, o günleri anıyorum, gitar çalıyordum ben!* Pannika Teyze olduğu yere çakılmış kalmış. Kitabın yazdığı gibi ancak ilahların insana bu şekilde çılgınca bir mutluluk verebileceğini, ancak Rabbin varlığının bir faniyi böylesine dans edip şarkı söyleyecek kadar kendinden geçirebileceğini düşünmüş. *N'olursun sen de gül benim gibi, sen de sevin sen de oyna benim gibi.* Hildi'ye bakmış, hem gıpta ederek hem korkarak bakmış. Tanrının, havanın serinlediği, sıkıcı ve dertli bir akşamın başladığı böyle bir ilkbahar günü şu sıralarda Sáraság'a gelmek için nasıl bir nedeni olabilir diye düşünmeye başlamış. Acaba demiş Tanrının yakında olması yalnızca hayra alamet midir?

O arada Hildi, yok bir şey, diye bağırmış, büyük bir fırtına geldi de gitarım kırıldı.

Şayet *şekina*'yı, yani Rabbin bize gösterdiği güler yüzünü, sağ elini biri görecek olursa bu mutlaka hayır işareti midir? Rab hesap sormaya, hüküm vermeye geliyor olamaz mı? Ede Klein'a da onu cezalandırdığı vakit görünmedi mi? Pannika Teyze bunları düşünerek çarşının yer yer yabanotları bürümüş betonunda durmuş Hildi'yi seyrediyormuş. Bakmış o sırada Hildi eğlenceye ara verip çantasından sigara ve kibrit çıkarıyor, kibrit çöpünü boşuna sürmüş kutuya, bir türlü yanmamış, bir çöp daha almış, o da yanmamış, üçüncüsü de yanmamış, birbiri ardına kırılıyormuş incecik kibrit çöpleri, beşinci de yanmamış altıncı da. Yedinci kibrit çöpü nihayet alev almış ama rüzgâr o anda söndürüvermiş. Hildike pes etmemiş, kibrit çöplerinin zehirli başlarını birbiri ardına çakıp durmuş. Kibrit kutusunun bütün çöpleri kaldırıma yayılmış, Hildike bu kibrit çöpünden halının ortasında duruyormuş. Nihayet ağzına doğru götürebilmiş yanan bir kibrit

çöpünü. Pannika Teyze görmüş sigaranın bir türlü yanmadığını. Hildi elini ağzından çektiği vakit bile hâlâ sigaranın ucunda kor gözükmüyormuş. Tam o anda korkunç bir patlama, dehşetli bir gürültü, fışkıran ağır bir sıvının sesi, ufacık kemik parçalarının betona çarpmasından çıkan çatırtılar duyulmuş. Pannika Teyze olup biteni algılayıp sokağın karşı tarafında olanları kavrayabildiğinde, ağzından kan boşanan Hildike'yi yerde yatar görmüş.

Ignác Gergely o sıralarda artık neredeyse bir yıldır sığırtmaçlık yapmıyordu, her tarafa babasının gölgesiyle birlikte gidip gelmekteydi, sucuk yiyen gölgesi, Kültür Evi'nin duvarındaki gölge grubundan ayrılıp Ignác'a yapışan gölgesiyle. Dezső'nün o kötü şakasından beri Ignác'la karşılaşmamıştım, ama doktor Gellei'nin ona sürekli hasta raporu verdiğini biliyordum, arada bir gezmeye çıkar, lokantaya kadar yürür, bir duble ya da iki duble içermiş, iyi alışmıştı içkiye, sonra kafayı bulunca sallana sallana evine döner babasının işliğinin yanına uzanır ve başlarmış konuşmaya. Ama gölge hiç cevap vermezmiş ona. İşte o mahut gün Ignác Gergely gene içkiliymiş, sonra olanları anlatırken, bereket o gün içkiliydim, demişti, yoksa ayıkken tahammül edilebilir gibi değildi manzara. Yeni köy tarafından bir şey görülmüyormuş ama konfeksiyon mağazasının köşesini geçtiğinde, güzeller güzeli Hildi'nin yerde yattığını görmüş.

Asfalt kan içinde, etrafında deri ve diş parçaları.

Sanırsınız, demişti, bir kazığı dikine Hildi'nin ağzına saplamışlar. Yüzü parça parça, hele sol tarafı... Diş dolgusu, tutam tutam saçlar, sümük ve kan karışmış her yanma, yanık deri tavuk tütsülenirken çıkan koku gibi kokuyor. Derisi ensesine kadar yarılmış. Her yanı dere dibi gibi vıcık vıcık. Karşı tarafta da Tanrının uyarısına rağmen dayanamayıp arkasına baktığı için taş kesilmiş gibi duran Pannika Teyze, ne bağırıyor ne yardıma koşuyor, sanki bu dünyaya ait bir yaratık değil! Ignác nihayet kendini toplayıp doktor Gellei'ye koşmuş, ambulans çağırmışlar ve o da Hildi'nin bir yakınıymış gibi gelen ambulansa oturmuş. Ameliyat boyunca kapının önünden ayrılmamış, sonra da Hildi Számfira'nın yatağının kenarına ilişmiş ve elini tutmuş, Protestan doktorlar kimsin, nesin diye sormamışlar, herhalde nişanlısı olacak, demişler.

Eğer Protestan doktorlar kâhin olsalardı bundan daha iyi bir kehanette bulunamazlardı doğrusu!

Hildi olup bitenden hiçbir şey anlamamış, o sadece bir sigara yakmak istemiş o kadar, birden korkunç bir patlama sesi duyduğunu hatırlıyormuş, bir an acı gibi bir şey de hissetmiş ama sonra her şey tatlı bir karanlığa gömülmüş. Ama şimdi çok sızlıyor, zonkluyormuş yüzü.

Hildi'nin aksine her şeyi anlayan şehirliler için, belirtilere göre ne olduğu açık seçik meydandaymış. Şişman hemşirelerden biri, mutlaka Çekoslovak yapımıdır, demiş, Sovyet ya da Rumen olamaz. Çeko'lar çok iyi kalite yapıyorlar, Sovyet'lerinki, Rumen'lerinki patlamıyor.

Hildi, ne patlamıyor, diye sormuş.

Ne olacak, kestanefişeği! Eğer yılbaşında şenlik isterseniz böylesini alın!

Nedir o kestanefişeği, diye sormuş Hildi ama anlatılanları artık dinlememiş bile. Bir ayna istemiş. Yatağının kenarında oturan Ignác Gergely, gözleri alev alev Hildi'ye bakıyor, terliyor ve ellerini ovuşturuyormuş. Hildi, hep böyle istekli erkek bakışlarına alışkın olduğu için, herhalde bana pek kötü bir şey olmadı diye düşünmüş

Ignác yumuşak ve ihtiyatlı bir sesle: Bence isteme, demiş

Hildi, uykudan yeni uyanmış gibi, ne istemeyeyim, diye sormuş.

Ayna!

Hildi bir süre beklemiş ayna getirmelerini ama getiren olmamış. Ignác'ın gözkapakları titremeye başlamış, şahdamarının atışlarını ensesinde duyuyormuş. Hildi hiçbir şey anlamadan bakıyormuş Ignác'a. Ne oluyor buna? Sonra Ignác'ın eli kımıldayıp yavaşça ilerlemeye başlamış, ama pişman olmuş gibi durup geri çekilmiş hemen. Sonunda cesaret bulup Hildi'nin elini tutmuş. Terli, alev alev yanan pis bir elmiş bu, parmakları titriyormuş. Hildi önce elini çekmek istemiş, ama sonra oğlana bakmış, sonra da eline ve kıpırdamamış. Karşı konulamaz bir arzu dalga dalga yükseliyormuş ona doğru...

Dezső'nün oturduğu eski berber dükkânı ilkbahar gelince daha acınacak bir manzara aldı. Güneş ışınları, dışarıdaki hayat, leyleklerin laklakları, cırcırböceklerinin sesleri, nereden geldiği bilinmeyen at pisliği kokusu, her tarafı dökülen dükkânın manzarasını biraz olsun değiştiremedi. Dezső Metz'in kendisi de dökülüyordu. Saçları iyice uzamıştı, çalıştığı yerde hoş karşılamıyorlardı bunu, patronu bu lümpenler, serseriler buraya yakışmıyor, diye söylenip duruyordu. Gyula tam tersine afili olmuştu, keyfi yerindeydi. Kendisine balıkçı yakalı beyaz bir kazak, ekose bir ceket uydurmuş, gözüne duman rengi bir gözlük takmıştı. Ama geniş omuzlarını moda ceket bile örtemiyordu, bir şehir okulunun köy kökenli müdürüne benzemişti. Hildi'nin başına gelenlerden sonra, bir hafta sonunda Dezső'de buluştuğumuzda içime bir kuşku düştü. Bu artık uzun süre böyle devam etmeyecek herhalde diye düşündüm. Haftalardır buluşmuyorduk, Ede Klein'm adını ne zamandır ağzımıza almamıştık, eski konuşmalarımızın, olayları incelemelerimizin havası, coşkusu yoktu artık, tam tersine gerginlik artmıştı, Dezső ve Gyula, çatal boynuzlu iki geyik gibi her an saldırıya hazır bekliyorlardı. Birbirimizin sözünü keserek bağırmıyorduk artık. Kitabın etkisi geçmiş, dura dura acısı azalan kırmızıbibere dönmüştü.

Dezső, o zamandan beri Ignâc Gergely hastanede kızın refakatçisi oldu, dedi. Hildike de hiç ses etmiyor, ikisi de memnun. Duyduğuma göre bayan Szâmfira da durumu kabullenmiş.

Gyula Franczek'e göre Hildike'nin yüksek alnı yüzüne o kadar akıllı ve meydan okurcasına çekici ve bir o kadar da egzotik bir güzellik verirmiş ki, insan Hildi'ye bakınca neresine dikkat edeceğini şaşırır, aynı anda her tarafını birden kaşlarının kavislerini, yeşil gözlerin pırıltısını, hepsini birden görmek istermiş; işte o alın şimdi, (hastanede o da ziyaret etmiş Hildi'yi, oysa ondan önce hayatta iki kelime olsun konuşmamışlar) kestanefişeğinin patlamasından sonra dikkati sadece üzerindeki dikişlere çekiyor, eksilen dişleri yüzünden oluşan boşluğu daha belirgin hale getiriyormuş. Hildike'nin üst dudağı, diş etleri parçalandığı için içeri doğru çökmüş.

Midem döndü Gyula'yı dinlerken, cesaretim olsa avaz avaz bağırır ya da çekip giderdim. Bu ne biçim iş dedim kendi ken-

dime, olayları hazmetmeye çalışmak değil bu, düpedüz dedikodu, olayı anlamaya çalışmıyor hemen geçmişe dönüştürmek istiyoruz, bir an önce unutmaya bakıyoruz. İrinli dikişler, Hildi'nin kan içindeki gözleri. Ne olursa olsun, tek bize bulaşmasın, yok sayalım, hiç olmamış gibi düşünelim, davranalım! Anlayamıyorum bir türlü!

Şimdiye kadar tam bunun tersini yapmak için toplanmıyor muyduk?

Şimdi her şey tersine döndü, her şeyi geri çeviriyoruz. Bekledim Gyula'nın, yok bir şey canım, her kötünün iyi bir tarafı vardır, iki talihsiz insan birbirini buldu işte, birinin gölgesi sakat, diğerinin yüzü, ikisi birbirlerine dayanarak dertlerini geçiştirdiler, demesini.

Yok, bir şey canım, dedi Gyula, her kötünün bir iyi tarafı vardır, iki talihsiz insan birbirini buluyor işte.

O an anladım bizim derneğin sonunun geldiğini. Demek hakkım varmış. Gyula bir tahtakurdu gibi için için kemirdi derneği. Spor alanının yanındaki kocaman kovukları olan kavak ağaçlarını düşündüm, delikli gövdeleri bir bebek sığabilecek büyüklükte kavak ağaçlarını.

Hildi Számfira taburcu olduktan haftalar sonra Ignác Gergely'den her şeyi öğendim.

Dul Ilonka Számfira, hafif bir enfarktüs geçirmiş. Hani şu köylü takımının, tekrarladığında hemen gebertmek için ayakta geçirdiği cinsten hafif bir enfarktüs. Ilonka Számfira cerrahi bölümün "B" şubesinde kızını suratında, salamları tütsülemeden önce patlayıp da içindeki biberler, kıymalar yerlere saçılmasın diye doldurulduklarında derilere atılan kocaman dikişler gibi dikişlerle görünce oracıkta düşüp bayılıvermiş. Neyse ki doktorlar hazır olduklarından hemen yoğun bakıma almışlar ve hemen serum bağlamışlar. Bu trajikomik sahne, bu kez Umbera Ilonka gene cerrahi bölümün "B" şubesinin nekahet dönemindeki hastaların bulunduğu odasına girdiğinde az kalsın bir kere daha tekrarlanıyormuş. Ignác Gergely'i kızının yanı başında kuşkuya yer bırakmayacak bir vaziyette görünce elini bir kere daha atmış kalbine. Ardından günlerce beddua etmiş Ignác'a. Ilonka Umbera o sırada öfkesinden bütün annelik ve kadınlık iç-

güdülerini yitirmiş. Yoksa hissedermiş mutlaka kızının bu şekilde adının çıkmasının uzun sürede sevgililere yarayacağını, bir öpücüğü köy halkı önünde "kuşkuya yer bırakmayacak bir vaziyet" şeklinde nitelemenin korkunç bir taktik hata olduğunu. Tabii eğer taktiğin amacı, babasının gölgesiyle yaşamaya mahkûm zavallı sığırtmaç Ignác Gergely'i kızının yanından kaçırmaksa! Gyula'nın tahmini harfi harfine doğru çıktı. Hildike Számfira'nın adının önündeki güzeller güzeli nitelemesinin anlamı şimdi kestanefişeği patlamadan önce olduğundan bambaşka anlama geliyordu!

Számfira ailesi göz açıp kapayıncaya kadar köy halkı hiyerarşisinin sonuna düşmüştü.

Patlamadan sonraki dikişler Hildi'nin yüzünü ağ gibi örünce, kızının da anasının da bir gecede saçları ağarmış. Számfira Öğretmen'in saygınlığı, felaketi yumuşatacağına ağırlaştırmış. Aslında Ilonka Umbera, üzüleceğine sevinsinmiş kızını alacak biri çıktı diye! Patlamasın diye iple bağlanmış salama benzeyen suratıyla evde kalırmış o fingirdek kaçık kız! O delikanlının değerini bilsinmiş, hem belki de kızın yanında o da bir baltaya sap olurmuş lafları kulağına geldiğinde Ilonka Számfira önce kulaklarına inanamamış. Prestijinin birden bu kadar düşmesine, hem kocasını, hem kızının perileri kıskandıracak güzelliğini hem de kendi küçük krallığını aynı anda kaybetmeye tahammül edememiş. Postanede bile telefon hattını kesecek olursa bağırıyorlarmış pis köylüler, eskiden görevdeyken selam vermeye çekinenler, cumartesi günü bile ille de pul vermesini istiyorlarmış. Ölü ağıtçısı kadınlar artık adını anmaz olmuş. Nerede geçmişteki o parlak günler? Her bakımdan örnek gösterildiği zamanlar? Gözle görülür bir şekilde yaşlanmaya başlamış, yüzü çökmüş, karaciğer lekeleriyle dolu teni buruşmaya başlamış. Buruşuklar birkaç hafta içinde Hildi'nin yara yerlerine benzemiş, onların eşi olmuş adeta, iyi ve sükûnet içinde devam eden evliliklerde bir süre sonra karı kocanın gözlerindeki gülüşün, yürüyüşlerinin, seslerinin ahenginin bile birbirinin eşi olması gibi. Bece'ye göre Rab, Ilonka Umbera'yı kızının durumunu bir türlü kabullenemediği için böyle cezalandırmış, o kadar korktuğu şey olan çirkinlikte o denli birbirlerine benzetmişti onları.

Sağdan soldan gelen direniş gençlerin işini kolaylaştırmış.

İki kötü yürekli ve dertli dul, Ilonka Számfira ve Magdika Teyze, bazen avaz avaz bağırarak, bazen hıçkırıktan katılarak birbirlerine ve çocuklarına sövüyorlarmış. "O sicimle bağlanmış salam suratlı" kaltağın, "o bok gölgeli" delinin... Her ikisi de önlerinden geçerken onları ister istemez dinleyenlere, bir zamanlar birinci ikramiye sandıkları çocuklarına nasıl bir parti vuracaklarını hesaplarken şimdi bütün planlarının suya düştüğünü anlatıp durmuşlar. Hildi ile Ignác'a gelince bunları umursamadan birbirlerine sarılıp sarılıp duruyor, geziyor, köyün sınırlarına, Lándor gölüne kadar gidiyor, yabanotları topluyorlarmış ve bu yabanotlarının aslında kenevir olduğundan giderek daha çok kişi kuşkulanmaya başlamış. Nitekim bir gün Dezső de sepette taşıdıkları yeşillikleri gerçekten de yabanıllaşmış kapsüle benzetmiş.

İki cadalozun direnci beklendiğinden çok çabuk kırıldı, hemen hemen aynı zamanda yumuşamaya başladılar. Hildike yaşadığı hararetli aşkla kendine güvenini çabuk kazandı. Dişlerini yaptırdı. Yeniden Protestanların okuluna devam etmeye başladı. Adımlarını eskisinden daha sert atıyordu, hareketleri bir orkestra şefininki gibi kesik kesikti. Gözleri bile sanki hep kısıyormuş gibi başka türlü bakıyordu. Bu gözlere bakan biri, bu çarpık suratlı kadının onun ciğerini okuduğu sanısına kapılırdı. Belki gerçekten de öyleydi. Kimse alay etmeye cesaret edemiyordu onunla. Garip ama bir zamanki güzelliği, bozulan çehresinin ardından şimdi de fark ediliyordu, yürürken sağa sola sallanan ağır göğüsleri, incecik karınca beli bir zarar görmemişti zaten. Aşk, dinmez bir şehvet ve hararet vermişti ona. Dezső, Hildi'nin daima birazcık sperm koktuğunu ama bunun ona yakıştığını söylüyor, tahrik edici, şehvetli ve sevişmeye her an hazır olduğunu gösteriyor, diyordu. Hildike, Ignác Gergely'i de çalışmaya sürüklemiş. Ignác bir sabah erken saatlerde mandıraya işe gitmiş, ofiste durmuş ve o kadar kararlı bir sesle çalışmak istediğini söylemiş ki kendisine hayır demeye cesaret edememişler; zaten neden reddetsinler ki? Ignác Gergely babasının sucuk yiyen gölgesini o kadar tabii bir şekilde taşıyormuş ki ofiste çalışan kadınlar daha ilk gün aralarında kavga etmişler, sığırtmacın hâlâ yabancı gölgesi var mı yok mu diye. Çoğunluk, hayır yok, demiş.

Ofiste çalışan kadınların gözleri akbaba gözünden daha keskindir. Kötü ruhlu ve budala bakışlarını işin özüne yöneltip her şeyi bildiklerini, anladıklarını sanırlar. İtiraf etmek acı gelir insana ama maalesef çoğunlukla hakları da vardır. Ignác'm çekilecek çilesi, cezası yoktu artık, salt yaşadığı için kayayı tepeye çıkarmak zorunda değildi, tam tersine zorunlu olduğundan değil ödüllendirilmiş olmaktan, sevinçten, keyiften sürüyordu kayayı tepeye, seçilmiş olmanın bütün sevinci ve güveniyle. O köyde geçmişle birlikte nefes alan tek insandı! Babasının gölgesi ceza değil ödüldü!

Hildi gölgeye bayılıyor, onu durmadan okşuyormuş. Ignác'm odasına girdikleri zamanlar, kırık dökük panjurları ardına kadar açtırıyor, döşemeye vuran gölgeyi heyecanla seyrediyor, sonra gizemli bir şekilde soyunmaya başlıyormuş, düğmelerini yavaş yavaş çözerek, sutyenini kavisli omuzlarının güzel yuvarlaklarından milim milim indirerek. Sığırtmaç heyecandan uçacak gibi oluyormuş, biliyormuş bu striptizin ancak yarısının kendisine yapıldığını, bu bol keseden hediyenin yarısının babasının gölgesine sunulduğunu. Bir türlü anlayamıyormuş, bu ince ve kırılgan vücut, iki avucun kavrayabileceği kadar ince bel, neredeyse kaburga kemiklerinin sayıldığı zayıf sırt, bu memelerin ağırlığını nasıl kaldırabilir? Dolgun memeleri adeta kamburlaştırıyormuş Hildi'yi, sutyeninin kopçalarını açtığında boşta kalan memelerini zayıf kollarıyla tuttuğu vakit öne doğru eğiliyor dengesini öyle buluyormuş. Hildi işaretparmağıyla donunun incecik lastiğini yavaşça aşağıya doğru sıyırırken bu küçücük bez parçasını aşağı doğru çeken sanki o değil yabancı bir kuvvetmiş. Daracık bir şerit kalacak şekilde tıraş edilmiş edep yeri ortaya çıkıyor, venüs tepesi meydan okurcasına yükseliyormuş. Oraya resmedilmiş gibi duran kıldan daracık yol, edep yerinin yarığına kadar uzanıyormuş, hemen altında kabarmış dudaklar ve ıslak giriş kapısı. Ignác heyecandan titriyormuş ama yerinden kıpırdaması yasakmış. Döşemeye vuran gölge mükemmel bir şekilde görülebiliyormuş. O zaman Hildike yere oturuyor ve tam orasını gölgenin üstüne bastırıyormuş.

Ignác bunları anlatırken, geçmişle çiftleşmek üretken kadın vücudunun kutsal ödevi ve en güzel hediyedir, demiş ve gülümsemişti.

Hildi'nin gölge daha iyi görünsün diye sevişirlerken nasıl yatağı pencerenin önüne çektirdiğini, orası iyice açılıp ortaya çıksın diye nasıl dizlerini iki yana doğru açtığını dinlerken otuz bir çekmemek için güç tutuyordum kendimi.

Ben dünya gibiyim, diyordu Ignác, gölgem yok. Kendimi yalnızca başkalarında görebiliyorum. Dünyanın gölgesi de sadece ay tutulduğu zaman, burada gece olduğu zaman görünmüyor mu? Demek güzel Macar toprağı Ay'a arkasını çevirmiş, Ay bir süre aydınlık verebiliyor, Dünya'nın muazzam gölgesi üstüne düşünceye kadar. Bunu seyrederken sen "ne"de var olduğunu görüyorsun. Ben sadece babamın gölgesinde görüyorum kendimi, onun karanlığı benim karanlığım.

Hildike onlar sevişirlerken babasının gölgesinin de haz duyduğunu iddia ediyormuş, dahası onlar mutlu oldukça gölge de mutlu oluyormuş. Hildi kabaran bızırını delicesine okşayıp, bir taraftan da Ignác'a gergin karanfiline girmesi için yalvarırken haz duyuyormuş gölge de. Gerçi kıpırdamıyormuş, sakin bir köylü gölgesiymiş, ama onlar mutlu oldukça onun da mutlu olduğu kesinmiş...

Cumartesi öğleden önceleri, Hildike daha uyurken Ignác'a gidiyor, hafta içinde geçen olayları anlattırıyor, dinlerken kıskançlıktan çatlıyordum. Genç sığırtmaç giderek delişmen ve gözü pek olmuştu, hem Olah Meyhane ve Pastanesi'nde hem Krematoryum'da itibarı vardı artık. Diyelim bir maç sırasında taşralı biri tepeden atan bir tavırla, bakıyorum delikanlının gölgesi yok diye alay etmeye kalkışacak olursa üç kişi birden Ignác'ı korumaya kalkıyordu. Ignác o zaman efendice bir tavırla gülümsüyordu.

Olmaz olur mu, var benim gölgem ama sana, senin gibi taşralı ibnelere göstermem.

Göstermez misin?

Göstermem anacım, senin gibilere göstermem!

Bu konuşmayı duyanlar kahkahalarla güler ve taşralıların, çalınmış fotoğraflardan gelen gölgeleri görmediklerini anımsayıp bir kez daha şaşarlardı, demek Ignác'a yapışan gölgeden de haberleri yoktu. Maç bahanesiyle kafaları da çeken doğma büyüme yerli köylüler son derece keyif alıyorlardı bu durumdan.

Ne olacak taşralı işte, diyorlardı. Hepsi aynı bok...

O sıralarda biz artık her gün şehirle Sáraság arasında gidip gelmeyelim diye Kunság tarafında, yürüyen kumların olduğu bozkıra yakın bir yerde olan okulun öğrenci yurduna alınmıştık. Yurda alay edercesine "en büyük Macar" unvanlı Széchenyi'nin adı verilmişti. Mezralardan gelen çocukları, engelli, geri zekâlı, debil çocukları doldurmuşlardı buraya, odaların birinde oğlanlar balık istifiydi, diğerinde kızlar. Bu hangar gibi odalarda sabahları ter kokusu bok kokusuna karışıyordu; Çingene çocukların yastıkları, yorganları kum ve çamur içindeydi, bozkırda büyüyen çocuklar yıllarca sadece duştan değil musluktan, lavabodan bile korkar, büyük işlerini dahi otlar arasına çömelip yapmayı yeğlerlerdi. Bece'yle beni işte buraya tıktılar, iki tane sıska, kırık dişli, sırtı yaralı köylü çocuğun arasına. O sıralarda Bece'yle birbirimize hem son derece yakın hem son derece uzaktık. Hafta içinde birbirimize muhtaçtık, köye gittiğimizde ise rastlaşmıyorduk bile. Sáraság'da Bece'yi görürsem içime öğrenci yurdunun sefaleti bıçak gibi saplanıyor, ağzımda madeni bir tat duyuyordum. Bir gün hayvanat bahçesinde bir keçiye uzun uzun bakmıştım, gün boyu demir parmaklığı yalamıştı. Öğrenci yurdunda kaldığımız sürece ağzımda hep bu madeni tadı duydum. Daha çarşamba günü geldi mi içimi büyük bir hasret sarardı, o zaman hep öğretmenlere mahsus tuvalete saklanıp ağlardım. Bece köyden uzak olmanın kendisini hiç rahatsız etmediğini iddia ediyordu, ama bir kere onu da öğretmenlerin helalarından gözlerini silerek çıkarken yakaladım. Bizim çileli hayatımızda bitlerin bizi rahatsız etmediği tek köşe orasıydı. Engellilere, debillere aramızda "bitler" diyorduk. Bir kere gerçekten bitliydiler, sonra bütün görünümleri yazık ki bu ismi çağrıştıracak gibiydi. Hepsi kavruk, kısa boylu, yetersiz beslenmiş, engelli çocuk-insan. Büyük oğlanlar sabahları zorunlu bayrak çekme töreni ve lastik plaj terlikleriyle yapılan sabah jimnastiğinden önce küçük çocukları baş aşağı edip çöp bidonlarına sarkıtırlardı. İlk haftalar küçük sınıftakiler sabahları bu yüzden ağlayıp dururlardı, fakat bu "çöpe daldırılma" işine hayret edilecek kadar çabuk alıştılar. Daha sonraları yalnızca geceleri, durmadan büyüklerin tecavüzüne uğradıkları için ağlıyorlardı ama buna yılsonu-

na doğru bile alışamadılar. Bece'yle bazen gece yarılarına, bazen sabahlara kadar duşların olduğu yerde oturur yatakhanenin sessizleşmesini, üst sınıflardaki çocukların hırıltılar çıkararak, inleyerek boşalmalarını, dört-beş kişinin birden tecavüz ettiği zavallı küçüklerin burunlarını çeke çeke ağlamalarının son bulmasını beklerdik.

Sáraság'm kafadan çatlak Rusça öğretmeni Kati Kitka'yı bile özlemle anar olduk, halbuki ondan köyde ne kadar nefret ederlerdi, sekizinci sınıftakiler hep pencerelerinin camlarını kırarlardı. Bir akşam vakti Bece meğer Kati Kitka gibi inanmış bir komünist ne büyük bir hazineymiş, dedi. Duş yerinin tahta sıralarına oturmuştuk, saat epey ilerlemişti ama banyo odasının geniş pencereleri hálá açıktı. Havalar yumuşamaya başlamıştı, Feketeváros tren istasyonuna doğru giden dar yoldaki ağaçlarda çalıbülbülleri, karatavuklar şakıyordu. Bece, inanmış komünistlerden en azından ne bekleyebileceğini bilirsin, dedi. İnanmış komünistler biz Katoliklere kızarlar, doğru. Arada bir kilisenin kapsına "Tanrı gelmediğinden kapalı" diye yazarlar, tamam. Ama buradaki ikiyüzlü pisliklere insan ne yapacağını şaşırıyor.

Feketeváros sınırındaki öğrenci yurdunun yöneticisi bizi ofisine misafir etmek için durmadan yeni yeni nedenler icat ediyordu. Bu huzura kabul edilmeler Bece'ye vızgeliyordu ama ben bu "yüzleştirmelere", temizlikçi kadınların gaklamalarına, idare sorumlusu yoldaşın sırıtmasına iyice bozuluyordum. Dikkati çekecek kadar yüksek alnı olan direktör, anlaşılan çocukluk arkadaşlarını sadakatleri nedeniyle, pedagog rütbesiyle ödüllendirmiş olmalıydı. Zira çıplak koridorlarda bir sürü cahil, dişsiz köylü kadın beş aşağı beş yukarı dolaşıyor, okul ve toplum düzenine karşı işlediğimiz suçları gammazlamak için fırsat kolluyorlardı.

Bece, bizim her şeyi hafife almamız, öyle yaşamamız gerek, diyordu, gammazları da hafife alacağız, sorguya çekilmeleri de. *Hafifiz*, yok başka çaremiz.

Nasıl yani? Ne demek hafifiz.

Hafife alacağız demek!

Bece'nin nasıl bu kadar pişkin olabildiğini aklım almıyordu. Ben müdürün bizimle arkadaşmış gibi davranarak düzeni ve nizamı eleştiren konuşmalarını samimi sanmış, yutmuştum bunu,

bu havaya kapılıp ben de ağzımı açınca bu sefer müdür söylemediğini bırakmamış, onca insan içinde beni rezil etmişti. Oysa Beregi daha o zaman okul nizamını övmeye, komünist moral ve ahlak üzerine vaaz vermeye başlamıştı. Müdür yardımcısı yoldaş Kádár hakkında bir imada bulunacak olursa, Bece hemen sararıp solar, nasıl olur da ülkemizin birinci sekreterini bağrına basmayan biri çıkar diye, hayretten hayrete düşüyor numarası yapardı.

Direktör yoldaş da anlatmayı pek sevdiği hikâyesiyle öğünürdü hep, güya *Stalin telef* olduğu vakit hasatta herkes tırpanını yere atmış, kadınlar başlamışlar hüngür hüngür ağlamaya ama o hemen bağırmış.

Ne oluyorsunuz, bu alçağın, bu celladın yasını tutmak size mi kaldı, demiş.

Bece'yle direktör yoldaşı ekinleri tırpanla biçerken hayal etmeye çalıştık, Anna Karenina'daki Levin gibi, eğilip tırpanın iyice bilenmiş ağzını ekinlere yatırmış, üstünde takım elbisesi. Öyle ya, öldüğü zaman, *Stalin*'in hâlâ bizim barış kampımızın eşsiz yöneticisi olduğunu sanan dar görüşlü köylüleri, o apaydınlık kafasıyla azarlayan o cesur ve ileriyi gören müdür yoldaş başka bir kıyafette çıkar mı ortaya? Beregi sesini çıkarmadan en alçak kötülüklere bile dayanıyor, ağzını yalnızca övmek için açıyordu: Okulun bodrumunda küflenen yerel tarih sergisi fotoğraflarını, yetenekli öğrencileri, değerli öğretmen kadrosunu yahut lastik plaj terlikleriyle yapılan bilek burkmaya yarayan sabah jimnastiklerini.

İnsanın ta yüreğine işleyen sabah jimnastiği işkencesi son günlerde birden bütün ayrıntılarıyla hatırıma geldi. Okulun parke taşı döşenmiş avlusunu, çorapsız ayaklara geçirilmiş lastik plaj terliklerini, mezralardan gelen çocukların düğmeleri açılmış bok lekeli pijamalarını, çalınan düdüğün sesini duyar gibi oldum. Çünkü tam o sıralarda televizyonda görmüştüm alnı göze çarpacak kadar yüksek, yüreği iman dolu müdürümüzü. Tisza yöresinde bir gezi gösteriyorlardı televizyonda. Birden muhalif, hatta tutucu kesiliveren tarih öğretmeni müdür gezinti sırasında, tarihini çok iyi bildiğini söylediği Feketeváros'tan, şehrin dindar geçmişinden nutuk atıyordu...

Bece Beregi hafta sonlarında Gyula'nın peşinden ayrılmıyordu. Franczek, Beregi'nin giderek daha büyük ivme yapan sanatını, örneğin artık bir dizi olan *Naylonisa*'yı anladığını ve takdir ettiğini söyleyip duruyordu. Ben, Ignác'tan sonra hep Dezső'ye gider köyün havasını kabil olduğunca ciğerlerime çekmeye çalışırdım. Başka kayda değer hiçbir şey olmazdı. Şimdi düşünüyorum da o zamanki bilgimden bugün de geçerli olan bir şey kalmadığını üzüntüyle fark ediyorum. O zaman düşündüklerimin hepsi bugün hükmünü kaybetti. Ama o zaman da emin olduğum bir şey vardı ki bugün de değişmedi.

Bence hayat hep başkalarının, daima başkalarının yaşadığı yerde cereyan ediyor, benim olduğum yer tın tın öten bir boşluktan ibaret.

Bugün de böyle düşünüyorum.

Dezső o sıralar Irén Ráchel yüzünden dertliydi, sonu gelmeyen aşağılanmalar onda zamanla sadece bir acılık bıraktı, sevincin ve zevkin zerresi bile kalmadı diyebilirim ama bu, teselli bulmak için söylenmiş aptalca bir şey olur. Zaman bizim üzerimizden iz bırakmadan akıp geçti, oysa Franczek ve Beregi maceralı bir hayat yaşadılar. Bece cumartesi günleri Franczek malzeme tedariki için alelacele bir yere gitmek zorunda kaldığı zamanlar, yine IFA marka arabasına gizlice girip saklanmaya başlamıştı, aynen Maroslele'de Franczek ev sahibesini becerirken evi koruyan köpeğin az daha Bece'yi parçalayacağı ilk tanıştığımız günlerde olduğu gibi. Franzcek dehşetli bir malzeme tedarikçisi olmuştu. Bütün varlığıyla yöneticilerin eksikliklerini gidermeye adamıştı kendini; başkana şofben, parti sekreterine Orion marka renkli televizyon, sekreter hanıma muz getiriyor, bulmasa bile yaratıyordu, o kadar becerikliydi. Çoğu kez hafta sonları bulurdu bu malları, çünkü o zaman gizli birtakım yerlerden, dövizle satış yapan mağazalardan alırdı. Arabayı durdurduğunda Bece, sanki saatlerce arabanın arkasında gizlice sıkışıp yatan kendisi değilmiş gibi keyifle yere atlardı. Eğer söyleseydi Gyula mutlaka götürürdü onu ama Bece, arabaya gizlice girmek zorunda kaldığı, Gyula'nın kendisini görür görmez hemen defolmasını söylediği eski günlerin daha heyecanlı olduğunu iddia ediyordu. Örneğin Gyula bir keresinde Doğu Alman malı klozet küveti al-

mak için Dunaföldvár'a gittiği vakit Bece sanki Paris'e gitmişler gibi sevinmiş, kendini Seine Nehri kıyısında puro içiyor sanmış, ağzında biraz önce içtiği Fransız konyağının tadını duyar gibi olmuş. Yüreklerinde mayıs güneşinin sıcaklığı, yırtmaçlı etekleri, dekolte kostümleri, tavuskuşu tüylü şapkalarıyla dolaşan ve onlara tatlı tatlı gülümseyen genç hanımlar...

Dunaföldvár'da kolay kolay unutamayacakları bir macera da geçmiş başlarından.

Anlatırken gülüyorlardı ama orada geçenleri tam olarak anlatamayacaklarını söylüyorlardı, söyleyebilirlermiş ama sözler olanları asla yansıtabilecek güçte olamazmış. Bayağı kıskanmıştım dinlerken, hem kıskanmış hem heyecanlanmıştım, yabancı bir şehirde kökleri Sáraság'da olmayan, önemli ne geçebilirdi ki.

Dunaföldvár'a Camgöz Tót'u da beraber götürmüşler.

Gezmeye gitmemiş moruk arabacı, Doğu Alman malı klozet küveti meraklısı da değilmiş, hani şu sifonun kolunu çektiğin zaman pisliğin aşağı kayıp gittiği Romanya malında olduğu gibi orada kalmadığı klozet küveti. Camgöz Töt'un nereye gittiğinden haberi bile yokmuş. Bece onu bisikletiyle beraber arabaya yüklemiş. Sarhoşmuş. Ufka kadar davam eden Macar ovasında, kenarlarında orospuların ve dibinden testereyle kesilmiş elektrik direklerinin sıralandığı elli iki numaralı yolda sarsıla sarsıla gittikleri sürece uyanmamış bile. Beregi'nin anlattıklarına bakılırsa bizim Sáraság'a benzeyen bir yol bulma fikri Gyula'dan gelmiş. Aklınca İhtiyar ayılınca kendisini Sáraság'a yakın bir yerde sanacak, biraz etrafında bakınıp düşündükten sonra bisikletine atlayıp eve gidiyorum sanarak yola koyulacakmış. Güya böyle bir yer bulmuşlar da. Tuna'yı geçtikten sonra hemen sağa kıvrılınca on beş dakika kadar sonra aynen Azazel Sokağı'nı kesen sokaklardan birine benzeyen bir yere çıkmışlar. En azından evlerin alçak ve hüzünlü cephe duvarları çok benziyormuş oradakilere. Camgöz Tót, nedense çok gidermiş Azazel Sokağı'na yakın olan Kışlık Mahalle'ye. Gyula'yla Beregi, Camgöz uyanınca hemen buradaki köprüyü geçer geçmez Nepomuklu Aziz János heykelinin yanından ilerleyerek sağda sinagogun yerini ardında bırakıp eczanenin önüne çıktığını sanacak, oradan sonra şato,

sonra pazar meydanı gelecek, arkasından da anayola çıkıp eve doğru pedal çevirmeye başladığını düşünecek.

Üç buçuk saat beklemişler Camgöz Tót'un uyanmasını. Uyanır uyanmaz pantolonunu çekiştirmeye ve olduğu yere işemeye başlamış, sonra da pantolonunun önünü bile kapamadan yola düzülmüş. Aklı sıra evine doğru. Bece ve Gyula iyice geriden takip etmişler. Beregi orada bırakmak istemiş ama Franczek engel olmuş.

Çünkü evvela, o zaman Camgöz'ün ne yapacağını göremeyecekler.

Sonra da ne olduğunu fark ederse yüreğine müreğine iner. Neme lazım!

Bilmiyorum işin aslı neydi. Zamanla Bece Földvár'daki köprüye gitmiş olduğunu bile inkâr etti. Ona bakarsanız Sâraság'dan başka hiçbir yerde önemli hiçbir olay olamazmış; çünkü Rab böyle buyurmuş.

Her Şeyin Olabileceği Bir Yer

Bir Musevi tarikatı olan Hasidler'e atfedilen bir anekdot vardır. Kock hahamı küçücük bir çocukken, birisi ona Tanrının nerede olduğunu söylersen sana büyük bir mükâfat veririm, demiş, bunun üzerine çocuk, Tanrının nerede olmadığını sen söylersen ben sana daha büyük mükâfat veririm demiş. Feketeváros'ta şahane olacakmış gibi başlayan o gün öğleden sonra acaba Rab o sırada orada mıydı, bizi kolluyor muydu diye düşündüğümde aklıma hep bu fıkra gelir. Kader ya da şeytani bir el, o ilkbahar sonunda, o taptaze pırıl pırıl günün içine etti. Oysa yüreklerimizde umut yeşermişti, yakında ders yılı sona erecekti ve biz birinci sınıfı kazasız belasız bitiriyorduk, elbette sınıf birincileri olmaktan çok uzaktık ama sınıfta kalma korkusunun gölgesi bile düşmemişti üstümüze. Çok iyi anımsıyorum, öğleden önceki saatler harika geçmişti, hiçbir aksilik olmamış, ne bir azar işitmiş ne kırık bir not almıştık. Bu türden başarılar bize bir nevi gurur veriyor, demek kendini paralamadan da liseye gidilebiliyormuş diyorduk. Ders yılı sonuna doğru artık gücümüz tükenmişti, üstelik kaldığımız yurdun rezil koşulları ne yaşam zevki ne çalışma hevesi bırakmıştı bizde, öğrenci yurdunun etüt odasında en arka sıraya oturmuş günün bitmesini bekliyorduk.

Evet, o günün öğleden sonrası da muhteşemdi; güneş pırıl pırıldı, kilisenin arkasındaki mürverler yer yer açmış, çocuk yuvasının bahçesinde erken meyve veren kiraz ağacındaki kirazların rengi koyulaşmaya başlamıştı, kum havuzu bağrışan çocuklarla cıvıl cıvıldı. Tisza kıyısına piyasa yapmaya giden liseli kız-

ların göğüsleri helyum gazı doldurulmuş baloncuklar gibiydi, giderek azalan giysileri aç gözlerimize vücutlarından her gün biraz daha fazlasını gösteriyordu. Kızların kaldığı yurda biz yalnızca yemek saatlerinde gidebiliyorduk, yemeğimizi çarçabuk yemek ve hemen oradan ayrılmak zorundaydık, yemek üstüne birazcık oturmak bile yasaktı. Dişlerini fırçalamaya giden kızlara büyük bir merakla bakıyorduk, sadece omuzlarına attıkları havluyu, ellerinde tuttukları diş fırçasını görebilmemize rağmen gizli bir sırrı keşfetmiş gibi bir his kaplıyordu içimizi, venüs tepeleri, nemli dudaklar, kaba etler ve klitorisler arasındaki hayatı görür gibi oluyor ve kendimizi bu gizemli hayata katılmış gibi hissediyorduk. Herhalde öğretmen de bu yüzden yemeğimizi yedikten sonra bizi hemen oradan kovuyordu. Tıka basa doldurduğumuz karnımızla –saat ikiye kadar hiçbir şey yemiyorduk çünkü– güç kıpırdıyorduk yerimizden.

Elimizde sigaralar, hadım edilmiş iki melek gibi sürüklüyorduk kendimizi yurda doğru. Yemekte sığır ya da domuz etinden yahni olduğu günler, kızlar bu yemeğe "vıcık vıcık yağ" derlerdi, Bece Beregi keyfiden uçuyor, her karşısına çıkana "selamünaleyküm" ya da "hoptirinam" diyordu. Bece yahniyi o kadar seviyordu ki, toz biberle koyu kırmızı bir renk almış, ağızda eriyen, yağ içinde yüzen et parçacıklarına bir türlü doyamıyordu, tabaklarımıza gelene kadar soğuyan soğanlı yağda döndürülmüş haşlanmış patates parçalarını bile ya çıplak bir kadına, ya bir heykele, ya bir parke taşma benzetir eğlenirdi. Böyle günlerde Bece rastladığı büyük küçük herkesi alaycı bir gülümsemeyle selamlardı.

Selamünaleyküm, selamünaleyküm!

Böyle yapacağını önceden bilmeme rağmen kızar ama ses çıkarmazdım, bir an ama sadece bir an aklımdan geçerdi hep aynı şeyi yaptığı için bir yumrukta onu yere serivermek; çünkü bilirdi, iyi bilirdi tatsızlıklardan ne kadar hoşlanmadığımı, birileri ağız dalaşma girdiği zaman bile hemen oradan kaçıp yok olmak istediğimi. Ama buna rağmen zorumdan yine de onunla birlikte kahkahalar atmaya başlar, hatta onu bastırarak yaptığı densizlikleri güya hoş bulduğumu ona göstermeye çalışırdım. Yemek üstü kahvesinden dönen, dudaklarının kenarına telve bu-

laşmış yaşlıca kasiyer hanımlara, sabah vardiyasını tamamlayıp bisikletleriyle evlerine gitmek için acele eden mavi tulumlu işçilere yanlarından geçerken "selamünaleyküm", "hoptirinam" diye bağıran ve eski haber filmlerinde gördüğümüz Nazi subaylarının yaptığı gibi kolunu dirseğinden bir hamlede yukarı kaldırarak selam veren Bece'nin bu numaralarını çok geçmeden ben de eğlenceli bulmaya başlardım; kaldırımları mağaza vitrinleri ve mazılarla dolu anacaddeye çıktığımızda, daha biraz önce yüreği kırgınlık dolu, kendini aşağılanmış hisseden, sürekli ezilen ve bunlara ancak sürekli özveride bulunarak dayanabilen sanki ben değilmişim gibi bütün kalbimle gülerdim.

Anacaddede bir dondurmacı vardı. O sıralarda ufak bir dolap büyüklüğünde dondurma makineleri her yeri doldurmuştu. Bu makinelerden, dört köşe bir inekmiş gibi kocaman bir meme sarkardı, hemen yanında iki kolu vardı. Dondurmacı bu kollardan birini çektiğinde memeden önce krema gelmeye başlardı, sonra da yavaş yavaş, süzüle süzüle İtalyan dondurması. Makine sürekli akan dondurmayı bir yerde keser, külahın içine dolan dondurmanın tepesi bamya gibi sivrilirdi. Ağzımızın suyu akardı hep, o kadar severdik dondurmayı. O gün çikolatalı ve çilekli dondurma vardı. O sıralarda *Çilek ve Çikolata* diye bir Küba filmi görmüştüm, aydın takımından bir eşcinseli konu alan güzel, acıklı bir öyküsü vardı ama o anda *Çilek ve Çikolata* filmi değil, oradaki çilek ve çikolata ilgilendiriyordu beni, filmin adı dondurma yeme isteğimi daha fazla artırıyordu. Tanıdıklardan dinlediğim bütün nostaljik, dokunaklı öykülerde, parasızlık içinde geçen günlerinden heyecan ve mutluluk kaynağıymış gibi bahsederlerdi, o zamanlar beş paraları olmadığı halde nasıl mutlu yaşarlarmış. Onları bilmem ama şimdi paramız olsaydı da kendimize kocaman birer külah dondurma alabilseydik, dondurmanın o sivri tepeciğini nasıl yaladığımızı ben asla unutmazdım. Çünkü o pırıl pırıl güneşli havada, anacaddede, kabukları soyulan çınar ağaçlarının gölgesinde, geniş kaldırımda yürüyen güler yüzlü insanlar arasında dondurma yemek o kadar hoşuma gidecekti ki, bir külah dondurma yalamak ne denli alelade bir olay da olsa bunu hayatımın çok önemli bir anısı olarak uzun süre hatırlayacağımı kesinlikle biliyordum. Ne var ki beş para-

mız yoktu. Fakat dondurma öykümüz çok daha maceralı oldu. Bece'nin de canı çok çekmişti dondurmayı, o kadar ki histerisi tuttu, göz açıp kapayıncaya kadar ağzı salya içinde kaldı, söylediğine bakılırsa dondurma ağzını o kadar sulandırmış ki tükürük bezleri ne kadar salya üretebiliyorsa hepsi birden ağzına birikmiş.

"Yutkunamıyorum," diye inledi, "yutkunamıyorum".

Bir tiyatro yazarının, genç dostunun vefasız karısını İtalya'da bir şatoda başından geçen maceradan nasıl kurtardığını anlatan güldürünün kahramanları gibi hissettim kendimizi. Bece'nin aklına bir fikir geldi: Sokak çalgıcılığı yapalım, dedi. O kadar çok güler yüzlü neşeli insan geçiyor sokaktan, şapkamıza birkaç Béla atan çıkar elbet. Bilmem neden o zamanlar iki forintlik madeni paraya Béla diyorlardı. Berber ve konfeksiyon mağazası arasında uygun bir yer bulduk. Beregi'nin kepekli tarağını alıp üzerine bir yağ kâğıdı gerdim, Beregi de son günlerde aldığı ağız tamburasını çıkardı ve başladık *Partizanlar* marşını çalmaya. Beregi ağız tamburasını zımbırdatıp duruyor ben de yağ kâğıdına melodiyi söylüyordum. *Partizanlar*'ın çok iyi bir fikir olmadığını çabuk anladık, gelip geçenler bize, bu komünist soytarılar da nereden çıktı gibisine kuşkuyla bakıyorlardı. *Bang bang* ve *Komparsita*'nın çok daha büyük başarısı oldu on filler'ler, elli filler'ler yağmaya başladı şapkamıza, gelip geçenler bizlere gülümsediler, çocuklarını ikindi gezisine çıkaran genç anneler bize katıldı. Bece Beregi başladı maskaralık yapmaya, atladı, zıpladı, ağız tamburasının sesi ve üflediği havanın ahengi geçenleri güldürüyordu. Yaptığımız numaralar herkesin hoşuna gitmişti, tek hoşnut olmayan dondurmacıydı. Eğer kazancımızı onun kasasına bırakmak istediğimizi düşünseydi belki daha sabırlı olurdu ama bunu düşünmediği için homurdandı durdu.

Bu edepsiz soytarılar, işimi bozuyor!

Derken, bir yerden kırık dökük Sokol marka bir radyo buldu, yırtık pırtık suni deriden bir kılıf içindeydi, arkasına lastikle dokuz voltluk bir pil tutturulmuştu. Bu haliyle radyo sırt çantalı bir cüceyi andırıyordu. Dondurmacı bizi bastırabilmek için iyice açtı radyonun sesini, Kossuth radyosunda haberleri veriyorlardı. İstasyonlarda Feketeváros'tan trenin ne zaman kalkacağını

hoparlörlere söyleyen aynı erkek sesi, Sáraság'da Anna Sz. İsimli bir kadına saldırıldığını, olay yerine yetişen polislerin kadını linç edilmekten kurtardığını, fakat galeyana gelen ayaktakımının köyün merkezindeki tütün dükkânını yağma etmesine engel olamadıklarını söyledi. Olanca nefesimle yağ kâğıdı sarılı tarağı üflüyordum, Bece de nefes nefeseydi, ağız tamburasının ince yayı inanılmaz bir gürültüyle titreyip duruyordu, radyodan bölük pörçük gelen seslerin anlamını çıkarabilmemize imkân yoktu. Ama daha haberin ilk kelimesinde müziği kestiğimizi çok iyi hatırlıyorum, Bece Beregi hemen çekti ağzından tamburayı, ben spiker nefes almak için cümlesine ilk defa ara verinceye kadar marsıvan eşeği gibi donakaldım. İlk duyduğumda anlayamamıştım Anna Sz.'nin kim olduğunu, tütün dükkânı sözünü duyunca anladım ki Pannika Teyze'den bahsediliyor.

Birisi ya da birileri saldırmıştı Pannika Teyze'ye!

Nasıl olur da bir kadına el kaldırılır, bir türlü aklımız almıyordu bunu. Ruhumun, limon sıkılmış süt gibi kesildiğini hissettim, iğrenç, ufacık bir topak oldu içim, birden gözlerimden yaşlar akmaya başladı. Ağlamıyordum, sadece cehennemde terliyormuşum gibi gözlerimden tuzlu su akıyordu. Korkudan mı acaba? Hayır nefretten! Herkesten, her şeyden nefret ediyorum. Pannika Teyze'den de, onu hırpalayanlardan da, çünkü içimdeki güven ve huzurun dayanaklarını parça parça ettiler, temellerini çatlattılar, ruhuma tedirginlik ve korkunun balgamı bulaştı. Eğer Sáraság'da insanların damarlarında hâlâ şeytanın zehri dolaşıyorsa, eğer hâlâ başkalarının günahını ödetmek için bir günah keçisi buluyor, hınçlarını ondan çıkarıyor, onu hırpalayabiliyorlarsa ve bunu ortalığı yakıp yıkan korkunç bir felaketten sonra değil, şimdi yapıyorlarsa demek ki... demek ki... bilemiyorum artık. Demek ki her an herhangi biri Hazreti Eyüb'ün başına gelenlerle karşılaşabilir, demek ki o zaman ağzından kan da sızsa hiç kimse şikâyetini dinlemeyecektir bile.

Bundan sonra artık her şey olabilir, dedim Bece'ye ve tarağı cebime koydum.

Beregi beceriksiz bir hareketle, biraz da utanarak yüzümü kuruladı.

Her şeyin olabileceği bir yerde yaşamak istemiyorum!

Bece, Ay'a gitmeyi mi planlıyorsun, dedi. Alaycı bir hal aldı birden. Biraz önceki duygusallığına pişman olduğunu şimdi bunun acısını iki misli çıkarmak istediğini anladım. Yoksa yurtdışına kaçmayı mı düşünüyorsun? Dünyada *her şeyin olamayacağı* bir köşe bulabileceğini mi sanıyorsun?

Hiçbir şey sanmıyorum, dedim.

Yoksa materyalist mi oldun, diye devam etti alaya.

Söylediklerine dikkat bile etmedim, hemen bugün köye gidiyoruz, dedim.

Öğrenci yurduna Ibi Barika'ya telefon ettirdik. Ibi'yle aynı sınıftaydık, ama onun yıllarca Tulipán Lokantası ve Kafeteryası'nda hizmet etmiş, sabahlara kadar masalara kırmızı şarap ve sodalı su taşırken, sigaradan ve dumandan çatlaklaşmış gibi kalın bir sesi vardı. Kendisini Bece'nin annesi diye tanıtınca kimse bundan şüphelenmedi. Ibi telefonun ahizesine daha iki kelime söyler söylemez, bize nezaret etmekle görevli başörtülü köylü kadınların gözlerinde, memeleri göbeğine kadar sarkan saygıdeğer bir kadının hayali canlanmıştır herhalde, üstelik Ibi Barika, konuşurken Kunság'ın yabani otlar bürümüş bir köşesinde babasıyla oturmuş domuzun kaç tane yavruladığından söz ediyormuş gibi rahatlıkla köylü ağzına geçebiliyordu. Telefon etmek kolay olmamıştı, o sıralarda daha otomatik telefon bağlantısı yoktu, Feketeváros Postanesi'nden öğrenci yurdunu bağlayabilmeleri için epey bekledik. Telefon memuru defalarca, bağlantıyı bekleyeceğinize yürüyerek gidin daha çabuk olur, diye dalga geçti bizimle. Nihayet bağlantı kuruldu. Ibi Barika telefon kulübesine koştuğunda, santral memurunun "Bekleyin bağlıyorum," dediğini duymuş. Bunun üzerine Ibi başladı motor gibi konuşmaya. Bece'den ve benden bahsetmiş. Birtakım ailevi nedenlerimiz olduğunu söylemiş ama fazla açıklama yapmamış. Bir taraftan konuşuyor, bir taraftan bize eliyle işaretler yapıyordu, ne demek istediğini bir türlü anlayamadık ama güldük. Meğer Ibi Barika bize her şeyin yolunda gittiğini anlatmak istiyormuş, bunu anlamadığımız halde görünüşü öyle komik, öyle inandırıcıydı ki gülmemek elde değildi.

Ibi sonra, madem anlamıyordunuz ne demeye güldünüz, diye sorunca, haline, dedim.

Ibi Barika tulum peyniri gibi yuvarlaktı, her yere burnunu sokan, daima neşeli bir kızdı, omuzlarına kadar inen kızıl saçlarını uyduruk bir lastikle toplar, bollaşmış tişörtlerle ve keçeden bir çantayla dolaşırdı. Durmadan erkek kardeşlerinden söz eder, büyük bir özgüvenle düzinelerle erkek adı sıralardı. Dünyada ne olursa olsun tam bir vurdumduymazlıkla karşılardı. Ona kalırsa sekiz erkek kardeşinden birinin başından geçmemiş bir hadise olamazdı dünyada, onların başından geçmemişse de mutlaka bir yerden duymuşlardır, der ve hiçbir şeye şaşırmazdı. Telefon konuşmasından sonra da bir süre yurda doğru bizimle birlikte geldi, çünkü çok sevdiği aile üyelerinin birinin başından geçen eğlenceli bir olayı anlatmak istiyordu bize. Doğrusu anlattıklarına hiç dikkat edemedik, heyecandan terliyor, bütün gücümüzü sakin görünmeye harcıyorduk. Yurda yaklaştıkça heyecanımız arttı. Aman yalanımız meydana çıkmasın diye düşünüyorduk. Bizi görenler, Bece'nin annesinin ailevi nedenler yüzünden bizi eve çağırdığını bileceklermiş gibi bir hisse kapılmıştık.

Protestanların kocaman garına doğru ilerleyen banliyö trenine oturduğumuz zaman bile uydurduğumuz masalı nasıl yuttuklarına akıl erdirememiştim. Ağzımızdan kaçırdığımız bir sözden sonra yalanımız tam meydana çıkmasa da, bir şeylerin yolunda gitmediği anlaşıldı. Ama eğitmen tayin edilen köylü kadınlar, hiçbir şey fark etmemiş gibi yaptılar, belki bir gecelik de olsa bizden kurtulmak için oyuna onlar da devam etti. Yolda Bece'ye hemen sizin eve gitmeyelim, önce tütün dükkânına ya da Dezső Metz'e gidelim, olup biteni iyice anlayalım, biz iz sürelim, dedim. Klári Teyze her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatıncaya kadar sıcak takip soğur. Baktım Bece'de de eski zamanların ateşinden bir şeyler canlanmaya başlıyor. Ede Klein Derneği'nin sorunlara hâkim olduğu, örneğin gölgeler olayının bizim araştırmalarımız sonucunda ortaya çıktığı günlerin ateşinden bir şeyler. Bece Beregi, doğru, dedi, sıcak takip soğumasın. Bunu söyler söylemez bu sözlerin bizim ağzımızdan çıkarken ne kadar aptalca olduğunu fark ettim, gülesim geldi. Hava ılıktı, köye vardığımızda saat akşam altıyı yeni geçmiş, güneş iyice alçalmıştı ama bir an bana gökyüzünde gereğinden çok yuvarlak varmış gibi

göründü, biri kenevir fabrikasının üstünde, diğeri aslında olması gereken yerde, batıda.

İki güneşi kastederek, dünyalar birbirine kavuşuyor, dedim.

Bece, bunun sonu iyi olmayacak, dedi.

Beni yanlış anlamıştı. Liseyi ve Sáraság'ı düşündü anlaşılan. "Sonu iyi olmayacak" demesinden de kendini güvende hissetmediğini, bize yasak olan bir şeye karıştığımız duygusuna kapıldığını anladım. Hava sarımsıydı, istasyondan ta fabrikaya, göğe doğru yükselen bacalara kadar ufacık böcek ve sinek bulutları arasında yol aldık. Kinizsi Mahallesi'nde pencerelerden kuşkulu gözlerin bize baktığını hissettik, anayola geldiğimizde, bizi tanıyanlar hemen pencerelerin perdelerini çektiler. Yolda kimseye rastlamadık. Olah Meyhane ve Pastanesi'ne geldiğimizde bir ses duyar gibi oldum, sanki biri arkamızdan seslendi, arkama baktığımda çok uzaklarda sağa sola yalpalayan bir bisikletliden başka kimseyi görmedim. Tasarruf Bankası'nın oraya geldiğimizde tam Ignác Gergely'lerin evinin karşısından Pannika Teyze'nin oturduğu Posta Sokağı'na sapacakken, vazgeçtik, parka vurarak tütün dükkânına doğru yollandık. Uzaktan dükkân açıkmış gibi görünüyordu, demir parmaklık kenara dayanmıştı, bir çocuk bir şey almak için dükkâna girdi sanki. Kalbim yerinden fırlayacakmış gibi atmaya başladı, midem sıkışıyor, ellerim terliyordu. Tam dükkânın ufak penceresine baktığım sırada, parkın karşı tarafından birinin, bir hayvanın sesini andıran bir sesle haykırdığını duyduğum an Pannika Teyze'nin döner sandalyesinin arkasındaki duvara, raflar arasındaki boş sigara kartonlarına, stollwerckes marka karamela kutularına vuran sahipsiz gölgesini gördüm. Bir anda her şey darmaduman oldu, duygularımın çürümüş güvenlik bağları koptu, o zamana kadar sağlam sandığım denge bozuluverdi.

Pannika Teyze'nin gölgesi sandalyeye ve arkadaki duvara çıkmıştı.

Hiroşima fotoğraflarında gördüğümüz gibi, parkta dolaşanların, müzenin merdivenlerinde oturan sevgililerin o korkunç bombadan sonra oldukları yere yapışıp kalan gölgeleri gibi. Pannika Teyze'nin sahipsiz gölgesi o kadar yaşıyor gibiydi ki az kalsın selam verecektim, adeta gördüm tezgâha eğildiğini, çikletle-

ri, stollwerk karamelaları itip mahcup bir şekilde saçlarının kıvrımlarını düzelttiğini, çilli boynunun bile kızardığını. Aynı anda Bece de ağzını açtı, sesi fısıltıdan çok nefese benziyordu

Pannika Teyze de gölge oldu.

Bütün bunlar parkın karşısından biri bağırdığı anda geçti. Gözümden gene yaşlar boşanmaya başladı ama ağlamıyordum, hatta şimdi artık Pannika Teyze de sonsuza dek çoğalan, hareket eden, değişen yeni baştan yazılan ortak geçmişin parçası oldu diye düşünüp güldüm. Bir an sürdü bu. Parkın karşı tarafından haykıran o korkunç hayvani sesin ne dediğini anlayıncaya kadar.

Ne bok yiyorsunuz orada, defolun çabuk!

Eski berber dükkânına girdiğimizde Dezső bizi görünce hiç şaşırmadı, güğümünü bacakları arasına almış, yere oturmuştu. Serin bir loşluk ve küf kokusu karşıladı bizi. Dezső, olay yerinden kovulmamıza da şaşmadı.

Ede Klein Derneği şu sıralarda pek tutulan bir marka değil, dedi. Pannika Teyze'nin aleyhine çok şey var. Klein Güncesi hakkında ortak görüş bunun ölüler kitabı olduğu. İçinde Sáraság'da yaşayanların hepsinin ölümleri yazılıymış. Teker teker hepsinin ölümlerinin tarihi ve nasıl olacağı. Kooperatifte kadınlar "Ölümüne daha ne kadar zamanın kaldığını bilmek ister misin?" diye işletiyorlar birbirlerini. Çok kişi böyle dalga geçiyor ama kimse gülmüyor. Gerçi herkes bilmek ister daha kaç günü kaldığını ama kimse kalan zamanın gerçekten günlerle, saatlerle, dakikalarla ifade edilebileceğini, hatta bunları düşünürken geçen dakikalar boyunca da geri kalan zamanın bir o kadar azaldığını kabullenmek istemez. Başkalarının zamanı günlerle ölçülebilir ama benimkinin sonu olamaz diye düşünür. İyi niyetli olan Sáraságlılar, belki de, diyorlar, Rab dikte etti Pannika Teyze'ye bu yazıları, o da aynen kendi adı verilen bir Kitabı yazan peygamber gibi bilinçsizcesine yazdı. İyi güzel de böyle de olsa ne olduğunu anlar anlamaz derhal imha etmeliydi.

Gözleri dönmüş olanlar ise bunu yaptıran Yahudi kanıdır, Pannika Teyze katil bir Yahudi'yle mercimeği fırına vermemeliydi, diyorlar.

Bunları duyunca midem döndü. Ede Amca'ya yapılanlardan demek hâlâ kimse utanç duymuyor. Tam tersine Yahudile-

rin öldürdükleri birinin kanıyla ayin yaptıkları iddiası temel olmuş, kanıtlanması gereken bir şey olmaktan çıkıp başlı başına kanıt olmuş. Derin bir soluk almaya gayret ettim. Dezső'nün güğümünden içiyorduk, bizim güğümümüz yoktu. Feketeváros'ta güğüm gerekmiyor, orada insan başka her yerde olduğu gibi susuyor. Kendi güğümlerimizi almak için daha gitmemiştik Bece Beregi'lere. Boğazım kupkuru olmuştu.

Ver bir kapak bira, dedim.

Acayip bir şekilde susamıştım, Dezsö'nün, Ede Klein'm 1966'da yaptığı ziyareti anlattığı zaman susadığım gibi. Bunu söyledim de.

İyi hatırlattın, dedi Dezső. "Mercimeği fırına vermek"ten kastettikleri şu: Pannika Teyze 1966'da, Ede Klein bir kere daha köye geldiği vakit bir katili evine kabul edip ona yatacak yer verdikten sonra bir yıllığına köyden kaybolmuş. Şimdi köyde laf yayan ağıtçı kadınlara göre Pannika Teyze'nin o geceden güya bir çocuğu olmuş ama köye getirip büyütmeye korktuğu için bir devlet bakımevine vermiş.

Neden korkacak ki? dedim.

Yahudi çocuk da katil olur diye!

Bece hayretle, yani kanında mı var katillik, diye sordu.

Elbette ya, dedi Dezső hiç düşünmeden.

Pannika Teyze'nin çocuğu sözü geçince, başım dönmeye başladı, Pannika Teyze'nin adı geçtiği her zaman duyduğum o garip tedirginlik ve aptalca korku sardı içimi, o yazıların varlığını ilk duyduğumda da böyle olmuştum,

Dezső devam etti anlatmaya. Ağıtçı kadınlara göre Yahudilik Pannika Teyze'ye de bulaşmış, onun için öyle şeytani bir kitap yazabilmiş. Katil Ede Klein'm ise bize cehennemden yollandığı kesinmiş, yoksa o gölge çıkmazmış oraya tütün dükkânının duvarına! Şeytan, yaptığı hizmet için kölesine böyle teşekkür etmiş.

Ölüler kitabı için!

Bece, tamam dedi, böylece her şeyi birbirine uydurmuşlar. Sorun kalmamış.

Yalan! Bu olamaz, dedim.

Dezső, bütün bunlara, dedi, şimdi bir de Pannika Teyze'nin Hildi Számfira'ya kazası sırasında yardım etmemesi ekleniyor,

karşı kaldırımda taş kesilip kalmış, Ignác Gergely'in yolu o tarafa düşmeseymiş kim bilir ne olurmuş. Tabii şimdi Hildi Számfira birden herkes için çok önemli oldu! Sanki ağıtçı kadınların "sicimle bağlanmış salam suratlı" kaltakla "bok gölgeli" sığırtmaç umurundaymış gibi... adam yerine bile koymamışlardı o güne kadar.

Kim yaptı bu işi, dedim. Öfkem giderek kabarıyordu.

Kimse bilmiyor, dedi Dezső.

Ne demek kimse bilmiyor? Biri görmüştür camı kimin kırdığını, kimlerin sigaraları, pipo tütününü, karamelaları, çikolataları aldığını. Kimin Pannika Teyze'ye saldırdığını?

Hayır, hiç kimse!

Olamaz!

Pekâlâ, oldu işte.

Protestan polisler kime sordularsa herkes "söylendiğine göre", "diyorlar ki" diye başlamış söze. Köyde kendisine kızanlar da varmış elbet ama onlar değil başkalarıymış! O öyle duymuşmuş. Bazıları öyle diyorlarmış. Hep başkaları... Kızanlar varmış ona. Öyle söyleniyormuş. Polisler boşuna uğramışlar bu başkalarının kimler olduğunu söyletebilmek için. Hep aynı şeyi tekrarlayıp durmuşlar: Bazıları, köylüler... Önce tütün dükkânının etrafında öfkeli öfkeli dolaşmışlar, sonra biri uzaktan bir taş atmış dükkânın camına, kimse görmemiş kim olduğunu, bunun üzerine ortalık mahşere dönmüş, dükkânı yağmalamışlar, Pannika Teyze'yi itip kakmaya, hırpalamaya başlamışlar, iskemlesinden o kadar kuvvetle ve canını acıtarak çekmişler ki, gölgesi iskemlede kalmış. Sonra fotoğrafçının atölyesi önünde tekmelemeye başlamışlar ama fotoğrafçı da görmemiş bu ayakların kimlerin ayakları olduğunu, yüzlerce sahipsiz köylü ayağı çiğneyip durmuş, bağrış, çağrış kıyamet! Pannika Teyze kıvrılmış olduğu yerde, yeniden annesinin karnına girmiş gibi, kollarını dizlerine kavuşturmuş, ağlamamış, inlememiş. Güya durmadan "Tanrım affet onları, ne yaptıklarını bilmiyorlar!" diyormuş. Ama belki de bunu sonradan uydurmuşlardır.

Herkes inkâr etti, herkes orada olmadığını iddia etti, kimse çıkıp da Pannika Teyze'ye acıdığı yalanını bile söylemek istemedi, dedi Dezső. Sonra Olah Meyhane ve Pastanesi'nde duymuş,

polislere bile kabahat onda dediklerini, Yahudi kanıyla karışmasaydı, Yahudiye ölüler kitabı yazmasaydı, kendi aramış belayı.

Sabahın köründe yola çıkıp suçluymuşuz gibi kaçmıştık Feketeváros'a. Otobüs durağında beklerken daha ortalık aydınlanmamıştı, marketin geniş vitrininde iki-üç tane yirmi mumluk ampul göz kırpıyordu, parkta fıskiyeli havuzda su kesilmişti, tütün dükkânının kenarındaki parmaklık çiy yağmış çimenlerin üzerine devrilmişti. Etrafıma şöyle bir göz attım, kimseyle karşılaşmak istemiyordum, birisi bir yerden çıkıverecek, seralarda çalışan köylü kadınlar işe gitmeye başlayacaklar diye canım sıkılıyordu, yaz saati uygulaması başlayınca saat üç buçukta domatesçiler yola çıkıyorlardı. İçimi korku sardı, n'olur n'olur bir şey yapmasınlar bize, dokunmasınlar bize! Durup durup kendimi teskin etmeye çalışıyordum. Ben kötü hiçbir şey yapmadım ki, neden korkayım? Neden kaçayım? Aslında Pannika Teyze bile kötü bir şey yapmış değilken bize ne oluyor şimdi böyle? Biz sadece heyecanlı kâşifleriz, bize göre zaten aşikâr olanı söyledik o kadar: Sáraság'da Kutsal Zamanları yaşıyoruz hâlâ, biz günah işlemedik, suçlu değiliz. Bunları kendime ne kadar söylersem söyleyeyim gene de korkum geçmedi ve bu düşüncelerimi de aslında o kadar kusursuz bulmadım, ne kadar inanılmaz gibi görünse de ben de suçlu olduğuma inanmaya başladım, o koyu kötülükle, koyu cehaletle birleştim sanki acayip bir suçluluk duygusu içimi dağlamaya başladı, sahiden o dedikleri neyse o olduğuma inanmaya başladım. Şafak vakti, sesi yüksek çıksın diye bir tabağın içine koyduğumuz bozuk paraların yanına yerleştirdiğimiz çalar saat zırlamaya başladığı vakit, ağzıma gelen ve bilinçsizce dökülen kelimeleri yuttum bu sabah. Neler olduğunu hatırlamıyorum bile, aklımda sadece birkaç kelime kaldı. Sabah daha yarı uykudayken içimi tatlı bir sevinç sarmıştı, gene evimdeydim, sabah ruhum gene kendi kendine konuşuyor, geçmiş günler kelimeler halinde içimden dışarı dökülüyordu. Ama birden son günlerin acılığı yüreğime saplandı ve kelimelerin çoğunu o anda unuttum, *Rezarvatum, günah keçisi, ayakkabı bağcığı, dikenli tel* – sadece bu kelimeleri hatırlıyorum. Bilinçdışımın en güzel dilimleri olmadıkları doğru ama gerçeğin kendisi çirkinse bunlar nasıl güzel olsun?

Hafta sonunda, içimde dörtnala giden öfke zavallı bir tırısa dönüştü. Franczek Yahudilere sövüp sayanlardan birkaçını anasının bilmem neresine gönderip birkaçını da iyice benzetince Yahudilere küfretme hevesi köyde göze çarpar bir şekilde azaldı. Bizlere, yedi göbek köylülere sataşmamaları için Gyula'nın itibarına ve kolunun kuvvetine gerek olması beni bayağı sinirlendirmişti ama köyün kalburüstü erkeğinin bize arka çıkması Beregi'nin hatta bilmem neden Metz'in de pek hoşuna gitti. Daha bir süre haklı olduğumu kanıtlamaya çalıştım. Hiçbir suç işlememiştik ki, neden bizden nefret etsinlerdi, yani şimdi biz mi sevinmeliydik bir koruyucu meleğimiz çıktı da milleti kolunun kuvvetiyle yola getirdi diye!

Pannika Teyze üç hafta sonra Protestanların hastanesinden taburcu oldu. Ondan sonra gölgesiz, sessiz, adeta kimseye görünmemeye çalışarak yaşamaya başladı. Bir süre sonra Pannika Teyze, bir gölge gibi sinsi sinsi dolaşıyor, diye bir laf bile çıkardılar. Bunu söylerken Yahudi fıkraları ya da ibne fıkraları anlattıktan sonra yaptıkları gibi kaba kaba gülüyorlardı. Pannika Teyze'nin gölgesi ise tütün dükkânının olduğu yere yapıştı kaldı, böylece artık Pannika Teyze ile Ede Klein'ın siluetleri, Hiroşima'daki efsanevi sevgili çiftin gölgeleri gibi birleşti. Birkaç gün sonra tütüncü kulübesini söktüler, gölgeler zemine düştü, ayaklar altında çiğnene çiğnene zamanla karardı, aralarında otlar bitti.

Bece Beregi ve Gyula Franczek cumartesi akşamları eski berber dükkânında oturup linç konusundan bahsetmemizden bıktılar. Olah işletmelerine gitmeye karar verdiler, hazırlanırlarken Gyula, Dunaföldvár yolculuklarını hatırlattı, göz kırptılar birbirlerine ama baktım bu konudan Bece pek hoşlanmıyor. Orada olanları unutmak istiyor. Böyle kibar ve nazik davranarak da çok beceriklice bir taktik kullandığını sanıyor; aklmca böylece konu çabuk kapanacak. Oysa Franczek ile suçortağı gibi göz kırpışacağına, açıkça ve samimi olarak Franczek'in bu olayı, Irén Ráchel için sürdürülen mücadelenin son heyecanlı aşamasında Dezső'ye karşı kullanmak istediğini söyleseydi, Tuna ötesinde ne halt karıştırdıklarını asla öğrenemezdik. Gyula meydanı boş bulunca haliyle konuyu gündemden indirmedi. Bece örtbas etmeye

çalıştıkça da Gyula, Földvár maceralarından daha çok şey açıkladı. Gyula konuşmaya başladığı zaman dur durak bilmezdi zaten.

Bisikletiyle birlikte Földvár'da çimenlerin üstüne bırakılan Camgöz Tót, uyanınca ilk işi yan yatmış halde işemek olmuş, sonra doğrulup kalkmış ve yürümeye başlamış. Ne etrafına bakınmış, ne nerede olduğuna şaşırmış, Sârasag'ın binlerce kez çiğnediği kara toprağı üzerinde gidiyormuş gibi kararlı adımlarla yürüyormuş. Franczek ve Beregi onu uzaktan takip ediyor, Földvár'ın yan sokaklarında ilerlerken Tót kendilerini görmesin diye çok dikkat ediyorlarmış. Görecek olursa eğlenceleri sonra erecek, bütün ova boyunca kendini bilmez halde yatan arabacıyı boşuna taşımış olacaklar. Kapı eşiklerine, bahçelerinde leylaklar açan evlerin gölgeliklerine gizlene gizlene ilerlerken Gyula vaktini hoş geçirmek için başlamış şehri incelemeye, ova şehirlerine hâlâ ne kadar benzediğini, ama havasında "Tuna ötesi bir özellik de" bulunduğunu görmüş. Camgöz Tót yavaşladığı vakit, onlar da durmuşlar, yağlı toprağı parmaklarıyla ufalayarak oyalanmışlar, vakit ilkbaharmış, sık otların arasında hayat uyanmaya başlamış, dulavratotunun üzerine oturmuş bir çekirge kocaman yeşil bir broşa benziyormuş. Karakurbağaları toprağın içindeki oyuklarından çıkmışlar, kiraz ağacının çiçeklerinin kokusu insanın burnunun direğini kıracak kadar kuvvetliymiş. Camgöz Töt'a gelince, şaşırtıcı bir kararlılıkla eski bisikletini "evine doğru" sürüyormuş. Yorgun ve içkili olduğu belliymiş ama yabancı bir yerde uyanmış olmak onu hiç rahatsız etmişe benzemiyor, her zaman geçtiği yerlerden geçiyor gibi ilerliyormuş. Yol ayrımlarında hiç duraksamamış, nereye gideceğini, nerede olduğunu ve en önemlisi nasıl olup da oraya geldiğini kimseye sormamış. Halbuki Gyula ve Bece Tót'un nerede olduğunu anlayınca Tarzan'ın haykırışını andıran bir sesle nasıl bağıracağını, nasıl birden büyümüş ve çabucak ihtiyarlamış bir bebek gibi acı acı ağlamaya başlayacağını milyonlarca defa hayal etmişlermiş. Belki de Bece Beregi'nin Camgöz'ün atlarının nallarını altlarındaki madeni levhaya kaynak yaptığı zaman durup her zaman o söz dinleyen hayvanların neden kıpırdamadıklarını bir türlü anlayamadığı günkü gibi bakacağını. Planlarına göre zavallı moruk-

la yeteri kadar eğlendikten sonra birden saklandıkları yerden iki sıyanet meleği gibi çıkıp Camgöz Tót'un omzunu okşayacaklar ve diyeceklermiş ki:

Ne yapıyorsun babalık, işin ne senin Dunaföldvár'da?

Ne var ki evdeki hesap çarşıya uymamış. Camgöz Tót evine doğru ilerlemeye devam etmiş. Arada bir yaşlı ciğerleri yüzünden soluğu kesiliyormuş ama yine de gidiyormuş. Yanından tanımadığı kişiler geçince dönüp arkalarından bakıyor, bunların nereden peyda olduklarını anlamamanın verdiği şaşkınlık halinden belli oluyormuş. Yabancılara selam vermiyor, sadece kalın kaşlarını oynatarak alnını kırıştırıyormuş. Gyula duyar gibi olmuş arada bir "Köyde ne kadar çok serseri dolaşıyor, oysa karnavalın sonu çoktan geldi," diye söylendiğini. Sonra sakinleşmiş, yavaş yavaş köylülerini tanımaya bile başlamış, bir yığın insanın "kimliğini" saptamış. Peltek "Piri Gyári"ye her zaman olduğu gibi alaylı bir ıslık çalmış, demiryolu bekçisi "Jancsi Szalma"ya eski bir kırgınlığından bahsetmiş, daha doğrusu bir kere daha atlarının önünde bariyeri indirecek olursa kemiklerini kıracağını söylemiş. Baş komünist Rusça öğretmeni "Kati Kitka"yı görünce başlamış gülmeye, bayan yoldaş saçlarınız da giderek daha kızıllaşıyor, diye takılmış. Ulak "Jöska"yı gördüğünde her zaman yaptığı gibi sırtının ortasına bir yumruk indirip dik dur diye bağırmış, "oto" bir hastalığın olabilir ama bu dangalak dangalak bakmanı mazur göstermez, demiş. Gyula'ya göre işin tuhafı bu yabancılar birazcık da olsa gerçekten "orijinallerine" benziyorlarmış. Ve bu bir avuç yabancıyı kader tam o sırada Földvár'ın o sokağına sürüklemiş. Hadi bunu kabul edelim, demiş, kaldı ki aklı başında kimse bir lokmacık benzeme yüzünden bu kişileri karıştıramazmış ama Gyula'ya göre en garip olan Földvárlı yabancıların hiçbirinin Camgöz Töt'u anasının bir yerine göndermemeleri olmuş. "Piri Gyári" aptal aptal bir şeyler söylemiş, "Jancsi Szalma" kolunu bariyeri hareket ettiriyormuş gibi çevirmeye başlamış. "Kati Kitka" elbette kırmızı olan eşarbını tutmuş ve heyecanlı jestlerle Tót'a bir şeyler anlatmış. Davranışı her zamanki sersemlikleri söyler gibiymiş ama bu sefer işçi hareketinin muazzam kızıl yıldızından biraz daha kuvvetle çıkan bir parçacık gibiymiş.

Camgöz Tót arada bir durup gevezelik de ediyormuş. Bir ara tombul, al yanaklı bir hanımı durdurmuş, Gyula'nm sonradan söylediğine göre bu hanım "tayyör giymiş bıldırcın dolması" imiş, kentlileşmiş sahici bir hanımefendiymiş, pırıl pırıl bisikletinin yanında ufacık adımlarla seke seke yürüyormuş. Hanımın tasvirinden ne kadar hoşlandığımı fark edince Gyula, "Ondüleli kızıl saçlarını bir saç filesiyle toplamış, gözlerinde altın çerçeveli gözlük, taşralı bir Mary Poppins," demişti.

Beregi ve Franczek o zaman emin olmuşlar bekledikleri eğlencenin başlayacağından. Şimdi hanımefendi sarhoş moruğun ağzının payını verecek, bir kere tanımıyor Camgöz Tót'u, kaldı ki kıyafetinden anlaşıldığına göre tanısa bile Camgöz'le laflayacak biri değil. Beregi ve Franczek gittikçe artan bir merakla beklemişler hanımefendinin sabrının ne zaman tükeneceğini ve nihayet Camgöz Tót'un, Sáraság topraklarından ne kadar uzaklara düştüğünü anlayacağını. Ne var ki olay mahallinden oldukça uzakta kaldıklarından, ne kadar kulak kabartsalar da bir türlü duyamıyorlarmış bu garip ikili arasında geçen konuşmaları, ne halt konuşuyorlarmış acaba. Hanımla ilgili olarak başka bir dert de varmış. Gerçi Camgöz Tót, hanımda bir tanıdığını "teşhis" etmiş ve o anda tayyör giymiş bıldırcın dolması kendisi olmayıp bir başkasını cisimlendirmekteymiş ama Gyula'ya göre tek bir Sáraságlı kadına benzemiyormuş. Öyleyse Camgöz kimi gördüğünü sanıyor? Ona göre hanım kimin tıpkısı? Hanım pırıl pırıl Csepel marka bisikletine dayanmış öyle duruyormuş. Bisikletin tekerlek lastiklerinin kenarları beyazmış, gidonun önüne çok şık siyah metal bir sepet yerleştirilmiş, sepetin içinde havuç, patates ve maydanoz varmış ve ilkbahar güneşinin kuvvetli ışınlarının alüminyum folyosunda yansıdığı bir kutu yoğurt.

Gyula, bütün ışınlar gözümüze giriyordu, dedi. Hali vakti yerinde bir şehirli hanımla, hani neredeyse kendi köyünde bile aşağılanan yarı sarhoş bir köylü arabacı tatlı tatlı sohbet ediyorlar! Bunu ne anlamak mümkündü ne de böyle bir şeye tahammül etmek, gizemsel bir nedenle bizim yapmak istediğimiz oyunun tersine döndüğü anlaşılıyordu. Acaba Camgöz Tót, bisikletiyle beraber arabaya yüklediğimiz zaman uyanmıştı da şimdi bizimle dalga mı geçiyordu? Eğer başka bir nedeni varsa bu işin,

o zaman demek ki hiçbir izahı olmayan esrarengiz bir durum vardı ortada.

Gyula, bunu anlamamız gerekiyordu, yavaş yavaş yaklaştık, diye devam etti:

Bir de ne görelim, Camgöz Töt, gayet sıcak, dostça bir sesle kadına anlatıyor:

Biliyor musunuz hanımcığım, bütün bunlar çile yüzünden, çekilen çilelere karşı savaş vermekten oluyor. Acıya katlanabilecek gücü bulabilmek için. O çocuklar *öksüz*, üçü de. O eşşoğlueşşek çocukları ele geçirdi, anlıyorsunuz herhalde kimden bahsettiğimi, o malzeme tedarikçisi diye memleketi dolaşandan bahsediyorum, köyde de bilmem neden, bir yerden uyduruk bir klozet küveti sağlasa Kutsal Kitabın mucizelerinden birini yapmış gibi saygı gösteriyorlar ona. *Baba* yüzünden oluyor bunların hepsi. Hiçbirinin babası yok ondan. Ben öyle düşünüyorum. Beregi'nin büyükbabası orada, babası da Peşte'de bir yerlerde yaşıyor ama laf aramızda, bana kıyasla çok daha genç olmasına rağmen bence günleri sayılı. Bu yaz daha sıcaklar iyice bastırmadan cancağızım, Başkentte bir yığın enciği olan baba András Beregi kuyruğu titretecek, nah yeminle!

Bu çocuklar kendilerini kahrediyorlar zaman için, daha doğrusu geçmiş zaman için, çünkü hiçbirinin geçmiş zamanı yok. Bu türden miras anadan alınmaz. Siz de bilirsiniz cancağızım anneler severler, hayatları pahasına da olsa severler ama kökleri zaman içinde değil, mekândadır. Kuluçka tavuklar gibidirler. Erkek adamın eğer babası yoksa ardında hiçbir şey yok demektir, sadece çın çın öten bir boşluk, üzüntü, dert. Çünkü cancağızım size söylememe gerek yok, zaman ve geçmiş erkek işidir. Zira kamışı var erkeğin yarığı değil! Kitapta da erkekler götürüyor zamanı. Ah cancağızım şimdi artık kalmadı böyle erkekler, böyle babalar! Yok, hiçbir yerde yok! Erkek çocukların kör olmaları tesadüf değil, kör oluyorlar çünkü sadece hayırlı analar var, babalar yok, erkekler tükendi, bitti, hepsi alçakça kaçıyor zorluktan. Kızıl Deniz'i yarıp geçmek şöyle dursun ailesini köyün sınırına kadar götürebilecek tek kişi çıkmaz aralarından. Biliyor musunuz hanımcığım, bence şimdikiler bunu fark etmedikçe, bundan pay çıkarıp ders almadıkça hep boşuna yaşanmış olacak cezadan

önceki Kutsal Zamanlar! Ama ders almıyorlar işte, bir nebzecik olsun alamıyorlar. Öğretenler zinciri oluşmamış hanımcığım ondan. *Eski Ahit'in* kutsalları, Eyüb ve Hanok isimli herifler de beş para etmiyor, yazgımız onları bizim içimizde birbirine bağlamış, çünkü her ikisi de ceza haberini getirdiler bize. Her ikisi de kudretli Rabbin korkunç öfkesini ve iktidarını duyuruyor.

Öyle bir hale geldik ki insan ne kadar tokat yerse yesin daha büyüğünü yemediği için şükredecek.

Birinin yazgısı, bunu hak etmediği halde her şeyini kaybetmek oluyor, diğerininki eskiden kendisinin de parçası olduğu şeyle kavgaya girişmek. Cancağızım söylesenize bana, neden daima kendimizin de içinde bulunduğu şeyle çekişip duruyoruz? Adım başı kendi hakkımızda hüküm vermek zorunda kalıyoruz? Onun için söylüyorum bu söylediklerimi. Bu gençler ilgili ilgisiz her şeyi birbirine karıştırıyor, ama ben diyorum ki iyi yapıyorlar. Geçmiş zaman için biz önemli değiliz, geçmiş zaman bizim için önemli! Tabii kimin için önemli o da başka ya. Bakın mesela şu yetimler derneğine, arkalarından öyle alay ediyorlar o çocuklarla, canla başla Zaman'ın peşine düştükleri için. Oysa neden yapmasınlar ki? Erkek onlar!

Köylünün hayatı neden bir iş yılı kadar kısa olsun? Nasıl olur da ilkbahar kışı unutturur, ilkbaharı yaz. Olur, mu hiç? Nasıl olur da köyün küçük evlerinde, daha önce orada yaşayanlardan ne bir işaret, ne bir haber, ne bir anı kalır? Duygulu bir insan, Kutsal Kitabı okuyan bir insan inanabilir mi buna? Rabbin geçmişi hepimizin geçmişi değil mi? Doğru söylemiyor muyum cancağızım?

Gyula'nın anlattığına göre Bece Beregi sinirden bayılacak hale gelmiş. Mutlaka babası yüzündendi, dedi Gyula. Onu bırakıp gittiği doğru ama Bece bir gün geleceğine, onunla konuşacağına inanıyordu, hemen şimdi değilse de ileride bir gün, vakti zamanı gelince.

Peki, sonra ne oldu, dedim.

Hiçbir şey. Bozum olduk. Birden Camgöz Tót vedalaşmaya başladı.

Tanrı sizden razı olsun, daha fazla almayayım vaktinizi cancağızım, dedi ve atladı eski püskü velespitine. Arkasına dönüp

sanki hanım söylediklerini unutmasın gibi bir şeyler daha söyledi ama bundan emin değilim, çünkü kaldırımı bile olmayan dar toprak bir yola saptı. Oraya koştuğumuzda hiçbir yerde göremedik.

Peki, eve nasıl gitmiş?

Gyula omuz silkerek, bilmiyorum, dedi.

Nasıl bilmezsin?

Sormadım.

Evi bulup bulamadığına bakmadınız mı?

Baktık ama nasıl bulduğunu sormadık. Geçenlerde Pannika Teyze'den çıkıyordu, ilk defa o zaman gördüm, bizi gördü ama hiç kızmışa benzemiyordu, hiçbir şeye benzemiyordu, selam vermek yerine bön bön baktı yüzümüze her zaman olduğu gibi.

Eve kadar bisikletle mi gitmiş?

Anlamıyor musun dediğimi? Bilmiyorum! Bu kırık dökük bisikletle çok uzun bir gezinti olurdu eve kadar pedal çevirmek.

İnanmıyorum, dedim. Buradan yüzlerce kilometre uzakta nasıl bırakırsınız ihtiyarı?

Yetişemedik. Anlamıyor musun? Biraz önce sağa sola yalpalarken birden sırra kadem bastı. Ne bilelim biz?

Aslında bu olay hiçbirimizin işine gelmemişti. Gyula'nın da. Onun için de pek iyi olmamıştı Camgöz'ün birden kâhinliğe terfi etmesi, ne var ki her zaman olduğu gibi akıllara durgunluk veren bir özgüvenle hiçbir şeyi iplemiyor, her saldırıyı ustaca defediyordu. Hisleri yoktu sanki Gyula'nın, kuvvet sanki yalnızca vücudunu değil ruhunu da savunuyordu. Zaten o sebeple, sonu kendileri için bozumla biten bu oyunlarından da hiç umursamadan söz edebiliyordu. Oysa Bece için böyle değildi, Bece başına gelenleri kolay kolay atlatamamıştı. Bir yolunu bulup hayatta görmediği babasının nasıl olduğuyla ilgilenmişti. Gayet tatsız geçen telefon konuşması da kötü sonuçlanmış, baba András Beregi, ilk oğlunu mankafa bir köylü saydığını gizlememişti.

Büyükbabası Bandi Amca, Bece'yi teselli etmeye çalışmış, "Üzülme, taşradan Peşte'ye taşınanlar en kötüleri olur, köylünün çocuğu da köylüdür, belki onun çocuğu artık Peşteliyim diyebilir kendine," demişti.

Baban olacak o dangalak zaten kendini beğenmiş züppenin tekiydi, diyen Klári Teyze, Bece'yi telefon etmek istediği için paylamıştı.

Bece Beregi sesini çıkarmadan söylenenleri dinlemiş, bu beklenmedik hareketinin nedenini, niçin hayatında ilk defa öz babasına telefon etmek istediğini söyleyememişti. Elbette babası için hakkı vardı da diyemezdi, fakat Camgöz Töt'un söylediklerinden o kadar korkmuştu ki çatlak kocakarılar gibi durmadan babasının sağlığını merak eder olmuştu.

Ders yılı sonuna doğru sevinilecek şeyler de oldu. Bece'yle içkiye alıştık. Kan kırmızı *Homok* şarapları, *Kekfrankos* yahut *Küve* satın alıyorduk, *küvede* çeşitli sert şarapları öylesine ustaca karıştırmışlardı ki, başlangıçta her yudum şaraptan sonra biraz daha ayıldığım hissine kapılıyordum. Kan kırmızısı sıvı, meyve bahçesi gibiydi, sanki üzümden yapılmamıştı da yolu kırlara düşen melekler, frambuazdan, yabanmersininden, kuşburnundan sızdırmışlardı bu nefis şarabı. Yudumluyorduk şarapları, ağzımızı şaplatıyor, ne kadar tehlikeli olsa da pencereden dışarı sarkarak ilk yudumu alırken temiz ve serin havayla doldurmak istiyorduk ciğerlerimizi. Dosdoğru Tisza'dan gelen havayla. Rabbin, içimize çektiğimiz zaman tat alma duyularımızda Macar ovasının güneşinin ve kızgın kumun tadını daha iyi alabilmemiz için hafifçe okşadığı havayla.

Feketeváros'un *kekfrankos*'u dolgun gövdeli, biraz asitlidir; kendilerini beğenmişler "çocuk şarabı" derler buna, ama bana sorarsanız hakiki bir yetişkin şarabıdır, kendini kabul ettirir ve ruhun yaralarını deşer. Bu şarabı içerken hemen sarhoş olur, birkaç kadehten sonra hemen yemek yemek isterdik. O zaman duş yerinin sıralarında her zamanki mönüyü hazırlamaya başlardık. Bu, hayatımda yediğim en muhteşem yemekti: Ördek yağı sürülmüş ekmek dilimleri. Bece, her hafta Klári Teyze'nin kendi eliyle hazırladığı bir kavanoz ördek yağını kirli çoraplarının arasına gizlerdi. Klári Teyze'nin kooperatifin serasından yürüttüğü etli biberlerden de alırdık. Gene Klári Teyze'nin taze biberin yarısına karşılık aldığı acı toz kırmızıbiberden de getirirdik; kum saatinin kumu kadar yumuşak ve tok, kan gibi kırmızı olurdu

acı biber. Ördek yağını ekmeğe kısa saplı çakımızla beceriksizce sürerdik. Yemekhaneden aşırdığımız kuru ekmek diliminin üstünde dalgalanan bir altın denizine benzerdi. Taze biberi dilim dilim keser, ekmeklerin üzerine koyardık, mücevher gibi dururdu. O zaman Bece ustaca hareketlerle, bıçağın ağzını silerdi, yağlı ya da nemli kalmasın, acı biberi bozmasın diye, sonra da altın tozuymuş gibi pür dikkat kırmızıbibere daldırır, bıçağı ekmeğin üzerinde hafifçe sarsarak gezdirirdi, bıçağın ucunda birazcık biber kalınca onu da son bir kez altın kaplama yapıyormuş gibi ekerdi eserinin üzerine.

O zamandan beri ne kadar çok ördek yağlı ekmek yedim, taze ekmekle denedim, kabuğu yanmış ekmekle, esmer ekmekle, yemekhaneden çalınmışa benzesin diye bayatlattım ekmeği, ördek derisi ve ördek yağı alıp kendim hazırladım ördek yağını, hiçbirinde o ördek yağı sürülmüş ekmek dilimlerinin tadını bulamadım.

Ekmeği ısırır ve tatların birbirini etkilemesini beklerdik, mis kokulu yağ ekmek dilimini kayganlaştırır, etli taze biber dişlerimiz arasında çatırdarken acı biber gözlerimizi yaşartmaya başlardı. Birbirimizi izlerdik dikkatle, çiğnerken gözlerimizin içi gülerdi, açık pencereden içeri yaz kokusu girerdi, Tisza'nın balık kokusu ve kavak ağaçlarının yeşeren dallarının eşi benzeri olmayan rayihası. Ekmeklerimizi bitirdikten sonra, okul mutfağından aşırdığımız su bardaklarına yine şarap doldururduk, pek zevkli olmazdı su bardağından şarap içmek ama plastik diş fırçası bardaklarımızdan iyiydi, içerdik. Sonra sabahlara kadar sarhoş sarhoş serserilik ederdik.

Bece, eğitmenlerin bütün kapıları tek bir anahtarla açtıklarını çabuk fark etti. Yangın tehlikesi nedeniyle okulun ve öğrenci yurdunun bütün salonları, mutfağın bulunduğu bölüm, jimnastik salonu ve yatakhaneler aynı basık eski tip kapı anahtarıyla açılıyordu. Beregi, büyükbabasının işliğinde, hafta sonları, bulduğu bir anahtarın sağını solunu törpüledi ve bir sanatkâr olarak da bu işe özgürlüğün yavaş yavaş hazırlanan sembolü adını verdi. Yıl sonunda anahtar kilitlere uymuştu artık. Öğle yemeğinden sonra da yatakhaneye girebiliyorduk, dikkat etmemiz gereken tek bir şey vardı, biri fark edecek olursa işini bitirip eve

gitmiş olan bir temizlikçinin ya da eğitmenin adını vermek. Sabah vardiyasında çalışanlara yüklemek kolay oluyordu Pirike, Sárika veya bilmem ne adlı teyze açtı bize yatakhanenin kapısını diyorduk. Sarhoşladığımız geceler ise bütün kapıları açıyor, coğrafya dersi çalışma salonunda haritaları sağa sola itiyor, müzik salonunda piyanoyu kurcalıyorduk, ama en çok sevdiğimiz şey jimnastik salonunda çırılçıplak koşmaktı. Kâh yağmur dansı yapıyor, kâh icat ettiğimiz bir Kızılderili futbolu oynuyorduk. Jimnastik toplarını deliler gibi oraya buraya atıyor ve arada o sıra en çok istek duyduğumuz kızların adını avazımız çıktığı kadar haykırıyorduk. Bazen yatakhaneye giriyor ve "su akıtmaca" oynuyorduk, çünkü Gyula Franczek'in anlattıklarına inanmamıştık, güya askerlikte canları sıkılan avanak erler birbirlerine bu şekilde oyun ederlermiş ve bu başarılı da olurmuş. Biz de denedik. Bece bir diş fırçası bardağından diğerine su akıttı, ama o kadar içkiliydi ki suyun çoğu yerlere dökülüyordu, ben elimde bir sürahi "yedek suyla" nöbet tutuyordum. Arada bir sürahiyi kenara koyuyor, cep lambasıyla teftişe gidiyordum, bakıyordum su sesini duyanlardan altına işeyen olmuş mu diye. Ama hemen her zaman gördüğüm, sarhoş büyük sınıf öğrencilerinin gürültüyü ne zaman keseceklerini can sıkıntısıyla bekleyen uykulu çocuklar oluyordu.

Son haftalarda Bece ücra köylerden gelen bir kıza asılmaya başladı.

Bu berbat odanın esiri olduğumuz ilk günlerde aramızda söz vermiştik bu pis bitlere yüz vermeyeceğiz, yurtta yaşayan diğerleriyle ancak zorunlu hallerde konuşacağız diye. Bece'nin bu kızlardan birine asılmaya başlaması kurallarımızın ağır bir şekilde çiğnenmesi demek oluyordu, üstelik sekizinci sınıf öğrencileri arasında zaten pek sağlam olmayan itibarımızı da iyice sarsıyordu. Sekizinci sınıf öğrencileri bizden ancak bir yaş küçüktü, hatta aralarında sınıfta kalanlar olduğundan bizimle yaşıt olanlar da az değildi. Böylece akşamları kafayı çekme sefamız da tehlikeye düştü. Kokuyu alan gammazlar, Beregi'nin hiçbir hareketini gözden kaçırmamaya başladılar. Bize bakıcılık yapan cahil kadınların, hizmetçilerin yanı sıra, yardakçıları da bütün yeteneklerini "Beregi'nin gözlenip izlenmesine" kullan-

dılar. Yurtta ancak birkaç ay kalmıştık ki, yurdun yerel tarihçi-yöneticisinin bizi herkese ibret olacak bir şekilde yurttan kovmak için bahane aradığı haberi liseye de geldi. Bece hiçbir şeyi ve ben de dahil olmak üzere hiç kimseyi umursamıyordu. Yaptıklarını kötü karşılamama, darılmam ya da alınmama hiç aldırmıyordu, kendisi o çatlak Zsuzsika Irimás'ı kelime oyunlarıyla eğlendirdiği süre içinde benim kiminle arkadaşlık edeceğim umurunda bile değildi. Kızı ne kadar çabuk tavladığını görünce adeta nefret ettim ondan ve buna kendim neden evvelce cesaret edemediğim için de kendime lanet okudum.

Zsuzsika Irimás yanımızdayken benim nefesim de sıklaşıyordu aslında ve eğer aramızda yaptığımız sözleşmeye uymayı bir namus meselesi saymasaydım ben de çoktan kur yapardım ona. Dahası Bece yılın sonuna kadar kızın farkına bile varmamıştı, kız da onun. Yurda taşındığımız ilk günlerde akşam yemeği olarak tuzlanmış yağlı domuz derisi vermişlerdi, yemek isteyenler bile yiyemediler, çünkü demirbaş alüminyum bıçaklar yağın üstündeki kalın deriyi kesemedi bir türlü, ben masada oturmuş, kalkıp gidebileceğim zamanı bekliyordum, baktım benim karşımdaki masada da bir kız oturuyor, Zsuzsika Irimás ve o da hep bir ağızdan akşam yemeğine teşekkür edeceğimiz zamanın gelmesini bekliyor. Gözlerini gözlerime dikmişti ama benimle bakışmak için değil, yalnızca öylesine incelemeye almıştı beni, kedinin serçeye baktığı gibi, kocaman koyu kahverengi, cam gibi parlak gözlerini ayırmıyordu gözlerimden. Sonra hafifçe gülümsemişti, hafif bir gülümseme ama o kadar erotik bir gülümsemeydi ki, şahlanan aletimi eşofmanımın içinde zor gizleyebildim. Ertesi gün öğleden sonra dersten çıkıp "kafamızı havalandırmaya" indiğimizde avlunun her tarafında gözlerimle deli gibi onu aradım, depoların yanında sırtını duvara dayamış, bir kızı tersliyordu. Ağzından çıkan o kulak tırmalayıcı cırtlak sesin onun sesi olacağına inanamadım. O korkunç lehçesiyle ve kullandığı gülünç kelimelerle alay etmeye bile değmezdi. Tuna-Tisza arası mezra dünyasından gelmişti buraya, it sürüsü kadar kardeşi ve bir o kadar da kırılmışlığı, yaralanmışlığı vardı; oradaki çocukların tümünde olduğu gibi; ama akıllara durgunluk verecek kadar güzel uzun sarı saçları da vardı. Kalın saç ör-

güsü takmaymış gibi sallanıyordu arkasında. Her yanı zayıf ve kırılgandı, elleri, bacakları, beli. Hareketleri öylesine zarif ve güzeldi ki evinde kollarının altına kitap kıstırıp öyle yemek yiyor derdi insan. Bembeyaz, kusursuz, harikulade bir teni vardı. Havalar ısındıkça ayva tüylü karnını, göbeğinin kenarında çukurlaşan yerleri, öne eğildiği zaman meydana çıkan zarif adaleleri daha fazla görmeye başladım. Kızlar sıcak öğleden sonraları tişörtlerini önden bağlarlardı, o zaman oğlanlar gizlemeye çalışmadıkları iştahlı gözlerle bakarlardı onlara. Bece'yle ben ise bizi ilgilendirmiyormuş gibi yapardık.

Bece birkaç gün süren eziyetli ve sıkıcı bir flörtten sonra, Zsuzsika Irimás'ı gece helaya gidiyormuş gibi yapıp yatakhaneden çıkmaya ikna etti. Kimsenin kendisini gözetlemediğine inandıktan sonra terliklerini eline alıp birinci kata çıksınmış, ta jimnastik salonuna kadar dümdüz devam eden koridor üst kattaydı. Jimnastik salonu önündeki merdivende onu bekleyecekmiş. Zsuzsika Irimás oraya gelsinmiş. Bak göreceksin demiş değecek zahmetine. Bece bu ucuz başarısından söz ettiği vakit o kadar kırıldım ki ağlayacaktım neredeyse. Duş yerinde oturuyorduk, şimdi öyle her zamanki gibi içemem dedi, çünkü o zaman aleti iyi çalışmazmış. Kıskançlık içimi paraladı adeta, sanki insanın midesinde olduğu gibi ruhunda da asit vardı. Şu farkla ki ruhtaki çok daha parçalayıcı ve midedeki gibi birkaç bisküvi yemekle bastırılmıyor.

Peşlerinden gitmeyi düşünmemiştim ama kim bilir belki de içimden öyle bir düşünce geçmişti. Birden helaya gitmeye kalkmam belki de böyle bir art düşüncenin kamufle edilmiş biçimiydi, neyse ne, birden kendimi jimnastik salonunun önünde sessizce kapıyı açmaya çalışırken buldum, becerdim de, oraları iyice tanıdığım için parmaklarımın ucuna basarak yavaşça içeri girdim ve içgüdüsel olarak üst üste yığılmış güreş minderlerine doğru yürümeye başladım. Ben olsam kızı oraya götürürdüm. Bece minder yığınından bir tanesini çekip aşağı indirmişti ve yığının arkasındaki karanlık köşede Irimás'la çiftleşiyordu. Derinden gelen bir sesle hırıldıyordu Bece, her bir tempoda birbirine değen vücutlarından şak şak diye sesler çıkıyordu. Zsuzsika'nın sesini pek duymadım, hafif çığlıklarının daha ziyade acıdan ol-

duğu izlenimine kapıldım, arada bir Bece dinlendiği vakit o nefes nefese kalıyordu. Haz duymuyor da duyuyormuş numarası yapıyor gibi geldi bana.

Son günlerde Batı Alman yapımı bir seks filmi görmüştüm, oradaki o bıkkın haz duyma taklidini hissettim kızın sesinde. Dakikalar boyunca Bece'nin gidip gelmelerinden kızın hiçbir zevk almadığını Bece'nin de hissettiğini düşündüm. Zamanla Bece daha insafsız bir şekilde çalışmaya başladı, çıkan seslerden kızı zavallı bir köpeği döver gibi dövdüğünü hayal ettim. Avucunu açmış giderek daha çok, daha sık vuruyor...

Deh bakalım, haydi deh deh!

Bu çılgınca gidiş gelişler bir anda kesiliverdi. Saniyenin yüzde biri kadar bir zaman diliminde sanki her şey durdu. Dizlerin plastik şilteye sürünmesinden çıkan gıcırtılar, vücutların birbirine çarpmasından çıkan şaklamalar, çılgınca gidip gelmeler, kendinden geçmeler her şey... Zsuzsika Irimás, duyulan zevke bir şey eklemek için ağzını açtığı an durdu her şey. Ben ancak Bece'nin cevabının üstünden saniyeler geçtikten sonra Zsuzsika'nın ne söylemiş olabileceğini anladım, ancak o zaman anlayabildim Beregi'nin neden öyle donup kaldığını. Nasıl duyabildiğini bugüne kadar anlamış değildim çünkü hazdan kendini kaybetmişti. Yine de Zsuzsika Irimás ağzını açıp ta o kulakları tırmalayan cırtlak sesiyle, zevk içinde "Schnejjaa guut!" diye çığlık atınca, bir anda her şey buz gibi dondu kaldı. Bece'nin nefes bile almadığını hissettim. Aradan bir saniye geçtikten sonra ağzını açıp tısladı:

Lanet olası, Macarca inle!

Bunlar İçin mi? Öyleyse Seve Seve!

Her şey kökünden değişti, temeller bile. Yazıklar olsun, o kadar emek vererek meydana çıkardığımız ana temelin üzerine o kadar atık birikmiş ki, bugün kullanılabilecek tarafı kalmadı, yabani otlar bürüdü her yerini.

Taşrada yaşadığım, günlerim Tötváros'ta geçtiği için değil, tek bir kurşun atmadan çekip giden dargın ve kin dolu Rusların ardından Macaristan'da harikulade ama tanınmayan, bilinmeyen bir boşluk, bulanık ve köksüz bir özgürlük kaldığı için de değil. Bu değişikliğin nedeni Desző Metz'in telefonuyla her şeyin altüst olması, suskun geçen yılların kokuşmuş rahatlığının bozulması da değil!

Büyüdüm, yetişkin oldum, herhalde ondan değişti her şey!

Yetişkinlik galiba birtakım şeylerin birikiminin sonucu. Kolay ve sorumsuz geçen bir dönemin sonu geldi, yerini dayanılmaz bir kesinlik aldı, hayatımın artık değişiklikler, geçişler, yenilenmeler olmadan sonsuza kadar böylece sürüp gideceği dank etti kafama.

Boğazım sıkışıyor, avuçlarım terliyor, hiç böyle olmazdı. İstasyona vardığımda üstümdeki gömlek terden yer yer ıslanmıştı. Biri beni gözlüyormuş gibi durup tarifeyi incelemeye başlıyorum, yaptığım işin hiçbir anlamı yok, bütün trenlerin saatini ezbere biliyorum, hayalimde binlerce defa geldim buraya ve *büyük kavga* sırasında Dezső, Bece ve Franczek'in tarafını tuttuğu için binlerce defa Eszter'i affettim. O zaman bir daha asla Sáraság'a adım atmamaya yemin etmiştim. Meğer zaman tek yönlü değil

çok yönlüymüş, olaylar sadece geriye doğru yansımıyormuş; biz zamanı tersine doğru izleyip dururken zaman, acımasızca ileri doğru akıyormuş. Meğerse zamanla iyileşmeyecek kırgınlık yokmuş, yeri kalsa bile acısı eskisi gibi dağlamıyormuş.

Öğleden önce saat onda bir tren var, şehre kadar yol bir buçuk saat tutuyor, yarı yolda Orosháza'da aktarma yapmak için de bir süre mecburi beklenecek, sonra Protestanların istasyonunda gene kırk beş dakikalık bir bekleme. Bece ile kaç defa sıkıntıdan patlamıştık orada! İlk başlarda günde iki kez, öğrenci yurduna taşındıktan sonra da haftada bir kez. Sáraság'a doğru tam on ikiyi beş geçe bir otobüs kalkıyor ama doğru Szeged'e gittiği için beni alacağı şüpheli, fakat on ikiyi çeyrek geçe kalkan körüklüye mutlaka binerim. En geç bire çeyrek kala Sáraság merkez otobüs durağında olurum. Düz damlı marketin, yabani otlar bürümüş parkın, fıskiyesi çoktan çalışmayan havuzun, tepesine son zamanlarda sivri bir dam çekildiğini gazetede okuduğum Tasarruf Bankası'nın karşısında bulurum kendimi. Sonra duvarında harman makinesinin sahipsiz gölgesiyle Kültür Evi gelir, sonra da artık Belediye Dairesi denecek olan Köy Meclisi binası, sağ tarafta ise iki yeni gölge, yan yana iki sevgili, bir aile kurma umudunun kül olmuş izleriyle tütün dükkânından kalan yer. Arkadaki eski fotoğrafçı atölyesi kapanmış olmalı, kullanılmayan her yere kilit vuruluyor.

Tótváros'ta tren ve otobüs istasyonları yan yanadır. İstasyonlara çok ender giderim, köye gitme isteğine karşı koyamamaktan korkarım. İstasyona gittiğim zamanlar ise genellikle yük vagonlarının olduğu yerden gizlice girerim gara, elimde daha marketteyken sigaraları yerleştiren satıcıya açtırdığım bir şişe Feketteváros'un Kékfrankos şarabı, rayların üzerinden yürüyerek İstasyon'un arka tarafına, katran kokulu Romanya trenlerinin durduğu yere geçerim ve orada o ekşi kokulu sessizlikte dururum. Eğer keyfim yerindeyse demiryollarında çalışanların birbirlerine seslendikleri hoparlörden söylenenleri kendi kendime yanıtlarım. "Pista daha beri gel!" "İkinci perona geliyor, söyledim sana, dalga geçme ikinciye geliyor!" "Pista, çabuk frenle Pista!" Onları dinlerken hayalimde Sáraság'ın güzelim sokaklarında gezinirim. Son zamanlarda bu yerleri ayrı ayrı so-

mut olarak da düşünemiyorum, bütün köy içimde alev alev yanan tek bir hasret oldu. Kenarda köşede ufak sokaklar, ağaçlı geniş yollar, kavakların gölgelediği kaldırımlar, parke taşları, şato, sinagogun yeri, parkın fıskiyeli havuzu, yabani otların büründüğü bakımsız bahçeler, insanın ruhuna sıkıntı veren yan sokaklar, uzun kış geceleri, bu dünyanın bütün çilesini çekerek kavrulmuş yaşlı kadınların yaşadıkları saz damlı köy evleri.

Gyula kenti tarafından gelen otobüs köşeyi döndü, durağa yaklaşıyor, ter bastı bana gene, karar vermeliyim, otobüse binecek miyim yoksa geri mi döneceğim. Tarım Üretim Kooperatifi'nin ölüme terk edilmesiyle ortaya çıkan Klein Güncesi'ni nihayet elime alacak mıyım, yoksa Pannika Teyze'nin yazdıkları hayalimde bulanık bir gizem olarak mı kalacak?

Otobüs Rus askerlerinin bir zamanlar kaldıkları yarı yarıya boş kışlanın yanındaki sıra mezarlara geldiğinde içimden gelen hıçkırıkları zor bastırıyorum, çenemin altına sanki bir çocuk şapkasının bağcıklarını bağlayıp sıkmışlar, boğulur gibiyim, gözlerimden yaşlar süzülüyor.

Hayatta yalnızca görüş açıları bakımından değil, yaşam kaliteleri bakımından da muazzam farklılıklar olabileceğini Zsuzsika Irimás sayesinde anladım. Şehvet dalgasında yüzenler aşk saatleri sona erdikten sonra da beni fark etmediler, güreş minderlerinin arkasında sesimi çıkarmadan gitmelerini bekledim. Neden oraya gittiğimi ve Bece Beregi'yle o köylü kızının sevişmelerini sonuna kadar neden gizlice seyrettiğimi hâlâ anlamış değilim. Tabii bu yaptığımla övünmek aklımın köşesinden bile geçmedi. O hafta sonu Beregi'nin hava basmalarıyla geçti. Dezső, Franczek, Bece ve ben Olah Meyhane ve Pastanesi'nin iç salonunda oturmuş içki içiyorduk. Gyula ve Dezső herhalde Zsuzsika Irimás'ı hayallerinde bir prensesmiş gibi canlandırıyorlardı, çünkü Bece onu tarif ederken, öğrenci yurdundaki o güzel kızın ağzını açınca şeytanı bile kaçıracak bet bir sesi olduğundan hiç söz etmedi, Zsuzsika'nın dış görünüşünü ballandırdı durdu, hem de hep köyde önem verilen taraflarını vurgulayarak, o zamana kadar buna hep karşı çıkanlar bizler değilmişiz gibi. Bece, öyküsünün yelkenlerine meyhanede esen rüzgârları doldurarak,

önemli olan kadının poposudur, dedi, öyle derler! Dikkat ettim, anlatırken hiç benden yana bakmıyordu, ama aslında bakabilirdi de çünkü söylediklerinde hiçbir çarpıtma olmadığına yürekten inandığı, ağzından çıkan her şeyi gerçekte de olmuş gibi düşündüğü belliydi. Olanları anlatırken önce mahsus yalan atıyor, bire bin katıyor sanmıştım, ama cümleleri karıştırdıkça, kelimeler üzerinde takla attıkça, sözcüklerin anlamları değil de değerleri olan parçacıklarmış gibi birbiri ardına getirdikçe anladım ki yalan söylerken aslında kendi kendisine yalan söylüyor, kendisini aldatmak istiyor. Bece'nin anlatımında Zsuzsika Irimás duyarlı bir cadı gibi ateşli ama ölçülüydü, kadife gibi baldırlarını iki yana açması, etleri sımsıkı ufacık poposunu yukarı kaldırıp mis kokulu yarığını Bece'ye sunması, güreş minderinin üstüne uzanışı, kısacık kombinezonunun altından o güzelim edep yerinin meydana çıkışı, incecik kumaşı yukarı sıyırışı, esmer karnının üstünde ceviz ağacının dallarını andıran kaburgaları ve sonra da hem sert hem yumuşak yuvarlacık memeleri...

"Şehvetin harikulade güzel bataklığında" ruhun yüzmesiydi bu anlattıkları.

Bece konuşurken, ben de onun söylediklerini hayal etmeye başladığımı fark ettim, çünkü anlattıklarını benim gördüklerimle karşılaştırmanın hiçbir anlamı yoktu, gerçekle hiçbir ilgisi yoktu öyküsünün. Bece'nin anlattıklarına bakılırsa Zsuzsika Irimás'la saatlerce sevişmişler, terden ıslanan vücutlarıyla alt alta üst üste yuvarlanmışlar, Zsuzsika bütün titreşimlerin, ufak ufak inlemelerin dilini de biliyormuş ve boğa sütü yola çıkınca işaretparmağını hafifçe sokmuş Bece'nin karanfiline ve aletini öylesine kuvvetle çekmiş ki içine, neredeyse canı yanmış.

Anlattığı masalı dinledim ve inandım da. Böyle de olabilirdi. Benim tanık olduğum gerçek böyle değildi ama yaşananlar Bece'de bu türden bir izlenime dönüşmüş olabilirdi. Neden olmasın?

Sonra Bece başladı yaşadığımız şartlardan şikâyete. O lanet yurtta o pis mezra çocukları böylesine duygulu bir yaratığı doğduğuna pişman ediyorlarmış. Bece, öyküsünü biraz daha renklendirmek için tipik bir ayrıntı vermek istiyormuş gibi büyük bir rahatlıkla anlatmaya devam etti.

Örneğin kızın dangalak ağabeylerinden biri Batı Almanya'dan bir seks dergisi ile bir porno dergisi göndermiş, dergiler sahici çiftleşme fotoğraflarıyla doluymuş, çiftleşenlerin ağzına beyaz birer balon sokuyorlarmış, balonlara ise Almanca ağza alınmayacak pislikler yazılıymış.

Bunları duyunca birden ona baktım. Anlaşılan bir şey hissetti ki duraladı, bozuldu, bir an için anlattıkları ona da yalan gibi geldi. İçimde çok derinlerde kalmış, şimdiye kadar tanımadığım, bilmediğim gizli bir duygunun birden kıpırdadığını hissettim. Galiba gerçek benim için dünyanın en acılı, en dayanılmaz şeyiydi.

Sordum: "Schnell, gut?"

Franczek şakalaşıyoruz sanıp üstüne tuz biber ekti: "Phantastisch zentimeter?" Tabii aslında hiçbir şey anlamamıştı.

Bece, bu türden münasebetsizlikler onu ilgilendirmezmiş gibi yaparak, bozuntusunu çabucak bastırdı. Konuyu değiştirerek heyecanla, nutuk çeker gibi konuşmaya başladı. Aynı anda hem gayretli bir öğrencisi, hem üstadı Franczek'in parodisiydi sanki. Feketeváros Lisesi'nde geçenleri anlatıyor, her öyküye hiç sektirmeden *olay* diyordu. İki defa arka arkaya böyle deyince boynumda atardamarın yanındaki sinir titredi, paylamak istercesine öne doğru eğildim, en azından Ede Klein Derneği'nin bir üyesi ancak burada, Sáraság'da geçenlerin *olay* olabileceğini bilmeliydi, ama baktım bu yanlış ifade tarzı, bu baştan savma konuşma dinleyenleri hiç ırgalamıyor. Böyle giderse, dedim kendi kendime, Pista Avarka Amca uluslararası bir ruh olacak, bizim yaşadıklarımız ise sıradan birinin köhne geçmişi. Arkama yaslanıp hiç sesimi çıkarmadım oysa olup bitenleri ben Bece'den çok daha gerçeğe uygun ve çok daha açık bir şekilde özetleyip anlatabilirdim. Bece taşrada geçen hayatımızın şimdi burada, köyümüzde *ilk kez* konu olduğunun bile farkında değildi.

Lisede o acayip saç ağarmalarının önce koroda başladığı fısıltıları dolaşıyordu, kimin bunun peşine düştüğü kimin nereden öğrendiği meydana çıkmadı. Felaket önce meslek okulu öğrencilerinden oluşan kızlar korosundakilerin ve öğretmen okulu öğrencilerinin başına gelmiş.

Fidan boylu, sivilceli yüzlü kızlardan oluşan koro mart ayında yıl sonu programına hazırlanmaya başlamıştı. Her hafta toplanıyor *Dostlar Çevresi, Ormana Veda, Mayısın Tatlı Işıkları* gibi koro eserlerinin çok sesli provasını yapıyorlardı. Kontralto söyleyenlerin hepsi, koşarken vücutlarındaki yağ tabakası titreyen yüz kiloya yakın kızlardı. Yaz tatiline daha haftalar varken önce onların kâkülleri kırlaşmaya başladı. Başlangıçta koro şefi, yaklaşan yaz tatilinin yarattığı serbestlik okula da yansımıştır, şimdi kızların röfleli saçlarına takacak olursa otoritesi bozulur diye düşünüp bir şey söylememiş fakat bütün kızların alınlarma, şakaklarına düşen perçemler hem yalnız kontraltoların değil sopranolarınki de aklaşmaya başlayınca baştan müdahale etmediğine canı sıkılmış, yine de kötü örnek çabuk yayılır diye teselli etmiş kendisini. Kontraltolar arasından dört kız lisenin öğrenci yurduna Tömörkény ve Csabytelek yakınındaki mezralardan gelmişlerdi. Sonraları idari makamlar hastalığı bunların taşıdıklarını iddia etmeye, böylece durumu kurtarmaya çalıştılarsa da bu başarılı olmadı.

Korocu kızların hepsinin saçları ağardı.

Diğerlerinin saçlarının kırlaşması iki hafta kadar sürdü. Rabbin kendilerine biçmiş olduğu ömür sanki bir yerinden kesilip atılmış gibi, hayatın bir kısmı kavgalarla, kinle, nefretle fark etmeden geçip gitmiş gibi, ömürlerinin bir kısmını kıskançlıkla, acılarla dolu olarak geçirmişler gibi. Ama sadece "gibi"! Çünkü kızların tabiatlarında hiçbir değişiklik olmadı, yalnızca saçları ağardı o kadar! Kıpır kıpır kedi gözleri haziranın parlak güneşini aynı şekilde yansıtmaya devam etti, keyifsiz olanların keyiflerinde bir değişiklik olmadı, mutlu olanların mutluluğuna yeni bir şey katılmadı, yalnızca saçları kırlaştı!

Ama işte tam da bu, küçük şehrin uyuşuk ahalisini öfkelendirmeye yetti.

Kızlar koro provasından çıkıp da şehrin ucundaki mobilya fabrikasının arkasında bulunan öğrenci yurduna gidene kadar Tulipán Lokanta ve Kafeteryası'nda müşterilere yapılan servis durmakla kalmıyor, etlerin kızartılmasına, soğanların kavrulmasına, sebzelerin haşlanmasına da ara veriliyordu. Erkek öğrenciler anacadde boyunca sigaralarını tüttürerek güle güle

bir hal oluyorlardı. Parfümeride çalışan topal tezgâhtar Balogh dükkânın kapısına çıkıyor, Tulipán'ın tek garson kızı Icuka ve sarmısak kokulu aşçı teyze taraçaya koşuyor, Tasarruf Bankası'nda çalışanlar, Kültür Evi emekçileri, karşı kaldırımdaki eczacı, beri yanda Feketevár Mağazası'nın konfeksiyon ve ayakkabı reyonunda çalışanlar, Macar Krallığı Tiyatrosu'nun önüne üşüşüyor, Bebek Giyim Eşyası dükkânındaki tezgâhtarlar, mücevherci, boyacı ve o yıl liseyi bitiren ak saçlı kızların mezuniyet fotoğraflarını nasıl çekeceğini kara kara düşünen şehrin tek fotoğrafçısı karşı köşeye birikiyorlardı. Şehir halkının yarısı orada bekleşiyor, saçları ak bukleli genç kızlar geçerken şaşkın şaşkın bakıyor, söyleniyor, ayılıp bayılıyorlardı. Hepsi kendi gözleriyle görmek istiyordu öğrencilerin saçlarının ağardığını, ocak ayında yeni düşüp donan kar gibi bembeyaz olduğunu, zamanın kızların üzerinden dolu dizgin geçip gittiğini. Koro diyorlardı, eğer ihtiyarlar evinde konser verecek olsa, yukarıdan bakan Rab bile hangilerinin korocular, hangilerinin dinleyiciler olduğunu ayıramayacak!

Aklaşan saçlar nedense hemen skandal yaratmadı. Sadece koro üyelerinin saçlarına kır düştüğü sürece şaşkınlık sınırlı kaldı, rezalet doludizgin yayılmadı; gerek okul gerekse şehir yönetimi bu yakışıksız hadisenin üzerinde durmak münasebetsizlik olacakmış gibi tavır aldı. Ne var ki ders yılının sonuna doğru diğer liselilerin de saçları ağarmaya başladı. Yurtta kalmayan, evleri şehirde olan bazı öğrenciler de ara sokaklarda saçları bembeyaz dolaşmaya başladı. 4 E'de sınıfta kalmış öğrenciler arasında ak saçlıların belirmesi pek önemsenmedi ama elit sınıflar sayılan A'larda da ak saçlılar türeyince iş değişti. Yerli ekâbir takımının, parti ileri gelenlerinin, buzdolabı ve mobilya fabrikaları müdürlerinin, Tarım Üretim Kooperatifi, Giyim Eşyası Fabrikası yöneticilerinin, bölüm ve şube şeflerinin çocukları hep bu sınıflara gidiyorlardı. Bela şehrin yerlisi olan çocuklara bulaşmadıkça resmen hiçbir önlem alınmasına gerek görülmemişti, amma velakin A sınıflarında doğma büyüme kentli fırlamaların da saçları ağarmaya başlayınca durumun değerlendirilmesi başka bir biçim aldı. Şehir Meclisi'nde de bu "nahoş şakanın" engellenmesi gerektiği savunuldu. Müdür bey ders yılının sona erme-

sinden bir gün önce bütün okulu "toplantıya çağırdı", bütün sınıflar dersliklerde kaldık. Tesla marka hoparlörlerden cızırtılar arasında okul müdürünün sesi yükseldi:

"Dikkat, dikkat!" Müdür bey boğazını temizlerken mikrofonu kenara çekmeyi unutarak devam etti: "Öğrenciler, dikkat!"

Öğretmenler işaretparmaklarını dudaklarına götürerek "Pısst!" dediler, susun!

"Hepinizin bildiği gibi..." müdürün sesi hoparlörden çatlak çatlak çıkıyordu, "Evet sizin de bildiğiniz gibi nahoş bir durum okulumuzun itibarını sarsmaktadır..."

Öğrenciler dönüp sınıflarındaki ak saçlı kızlara baktılar, zor bastırılan bir kıkırdama dalgası yayıldı dersliğe.

"...bütün gayretimize rağmen maalesef bunun nedenini bir türlü anlayamadık."

Dersliklerden koridorlara alaylı kahkahalar sızdı. Durumu bilen öğrencilerin bir kısmı mutlaka mobilya fabrikasının arkasındaki kız öğrenci yurdunun odalarını düşünmüştür o sırada. Orada kalmayanlar ise hayallerinde canlandırmaya çalışmışlardır. Bütün öğrenciler, yerliler, taşralılar, sadece mezralardan gelenleri kabul eden Öğrenci Yurdu'nda bir yer bulabilmiş öğrenciler, hepsi. Aralarında birçoğu o odaların nasıl olabileceğini hayal ediyordu herhalde, o ranzalar, pervazları çarpılmış pencereler, hayatları boyunca böyle bir yere adım atmamış oldukları için köylü kızları ürküten yüksek tavanlı geniş odalar.

Yurtta bir şeyler olduğu söylentisi yayılmıştı, biliyorduk.

Önceleri sadece cesaretli olanlar imada bulundu, ama aradan çok geçmeden ayrıntılar duyulmaya başladı. Güya orada kızlar birbirlerine dokunuyorlarmış. İnce belli, badem gözlü kızlar, sırtlarını bir kedi sırtı gibi kamburlaştırarak, kız arkadaşlarının yorganı altına sokuluyorlarmış; yollu, benekli, çiçekli pijamalar ayak bileklerine kadar iniyor, yıkana yıkana sararmış gecelikler bele kadar sıyrılıyormuş. Söylendiğine göre belaların nedeni buymuş, Sodom olmuş öğrenci yurdu, şehirde de aynı görüş yaygınmış, kızlar kendilerini sevicilik günahına kaptırdıkları için saçları ağarıyormuş.

"...Böyle ünlü, geleneği olan bir kurum," diye yükseldi müdürün sesi, "öğrencilerin korkuyla, kuşkularla dolu olarak ev-

lerine gitmelerine, yaz tatiline böyle başlamalarına göz yumamaz!..”

Korodaki kızlar C sınıfına gidiyorlardı. Müdürün bu ciddi ve tehditkâr konuşmasını orada dinleyebilmek ne kadar ilginç olurdu kim bilir! Acaba söz konusu çiftler bu lafları dinlerken göz ucuyla birbirlerine baktılar mı? Acaba onlar da bütün bunların geceleri ayak bileklerine kadar sıyırdıkları donları yüzünden olduğunu mu sandı? Acaba hazzın doruğuna vardıkları, bacaklarının yay gibi gerildiği, ince vücutlarının bir kavis çizdiği anları hayallerinde tekrar yaşadılar mı?

Bece, meyhanede bunları anlatırken dalga geçmeye de başlamıştı. Doğru söyledi, müdür bey, dedi, böyle merak içinde, kuşkularla dolu nasıl gidilir yaz tatiline? Yaz boyunca acaba kızların yalnız saçları mı ağardı? Yoksa başka yerlerine de mi kır düştü, diye düşünüp duralım mı yani?

Sonra müdür beyin sesi yükseldi yine, “Belediye doktorlarından bir grup teker teker herkesi muayene edecek, kimse yerinden ayrılmasın!”

Bu söz üzerine bizim sınıfımızdan biri yüksek sesle bağırdı:

Nasıl yani? Esaslı muayene mi olacak?

Yanıt, kıkırdamalar ve zorla bastırılan gülüşmeler oldu. Ders yılı sonuna doğru böyle gevezeliklerin olması aslında normaldi, sorun da çıkmazdı pek ama yazık ki hoparlörden yükselen bu kutsal konuşma bizi bu kez öğretmenler odası ve idarenin tam karşısına düşen sınıfta bulmuştu.

Hoparlörden müdür gürledi. “Susun!” Sınıftaki bayan öğretmenin yüzü korkudan çarpıldı:

Kapayın çenenizi çabuk, diye bağırdı bize.

Bece’nin Olalı Meyhanesi’nde anlattıklarının sonu gelmedi bir türlü. O nasıl kendinden geçiyormuş kızların yaptıklarını düşünürken, güya biz de birbirimizi kızıştırarak, o nemli kasıklardan söz ediyor, kızları hayal ediyormuşuz. Kır saçlı kızların dilleri, dudakları diğerinin orasına nasıl değiyor, kızların yattığı oda nasıl iniltilerden geçilmiyor, hava nemden buğulanıyor adeta, beller yukarı kalkıyor, üzerinde Yurdun damgası bulunan eskimiş battaniyeler daracık yataklardan nasıl yerlere kayıyor, kızların köprü gibi kıvrılmış bronz gövdeleri, gerilen popolar, in-

cecik yay gibi bacaklar... Nasıl beyaz saçlı başlar, bacakların bir karış kalan aralığından sokularak yumuşak ete gömülüyor, burnuyla, ağzıyla, bütün ruhuyla gömülüyor oraya, kaygan delikler, ıslanmış yarıklar ince ve küt parmakları yutuyor, burun delikleri, dudaklar istekten kabarmış bızırları çekiyor içine. Başka bir yatakta, karanfilin kabarık çevresini yalaya yalaya direnişini kırarak sımsıcak içine gergin bir dilin sivri ucu nasıl giriyor. Bece Beregi bu hayaller sırasında az kalsın donuna boşalacakmış, tam o sırada kapı vurulmuş.

Bunları anlattı durdu ve ben sesimi çıkarmadım, söylediklerini yine düzeltmedim yine sustum. Halbuki biri atılıp "nasıl yani, esaslı muayene mi olacak" diye sormaya cesaret ettikten sonra birbirimize fısıltıyla iki lakırdı ya ettik ya etmedik. Tahrik olmak şöyle dursun içeri beyaz önlüklü hastabakıcılar girdiği zaman, sınıf korkudan dilini yuttu. Gelenler şişman, gözlerinin etrafı kırışmış teyzecikler değil zayıf, kavruk yüzlü erkeklerdi, ellerinde leğenler ve birtakım aletler vardı. Gözlerinde pek göstermek istemedikleri kin ve öfke, ayaklarında şiş bacaklı hasta bakıcı kadınların giydikleri bileklerine kadar bağlı, burnu ve arkası açık beyaz bez ayakkabılar. Selamımıza cevap bile vermediler.

Aralarından biri tiz bir sesle ve aksanlı bir Macarcayla:

Kır saçlılar şuraya dizilsin, diye bağırdı, bir yabancının Macarca konuştuğunu hayatımda ilk defa o zaman duydum, nefretle baktım ona, saçları ağarmış sınıf arkadaşlarımız, suçluymuş ya da bitliymişler gibi yerlerinden teker teker kalkıp giderek dizildiler. Bece güya o zaman sormuşmuş bütün bu tiyatro oyununa ne gerek var diye, hatta bunu herkes duysun diye yüksek sesle de söylemiş ama hem bayan öğretmen hem de hastabakıcılar duymazdan gelmişler. Tabii ki olmamıştı böyle bir şey, gerçi Bece'nin durduğu yerde kıpır kıpır kıpırdandığını, bir şeyler söylemek istediğini görmüştüm ama sonra bizim de başımız derde girer diye ürktüğü belliydi. Oysa daha neler olacağını o zaman hayal bile edememiştik. Tiz sesli erkek hastabakıcı sırıtarak ne yapacaklarını söyledi, bunu duyan herkes titredi fakat yine de bu kadar insafsız bir acımasızlıkla uygulayabileceklerini düşünememiştik.

Dezenfeksiyon, dedi biri.

Diğeri elektrik prizine doğru yürüdü. Daha adımını attığı an çok iğrenç bir işe girişeceklerini hissettim, oysa elindeki aletin fişini saniyeler geçtikten sonra prize sokmuş, makine o zaman çalışmaya başlamıştı. Prizin ışığı tehdit ediciydi, korkutucuydu; bir tiyatro temsilinde piyesin daha başındayken sahnede duvara asılı duran bir tabancayı anımsattı bana, en salak seyirci bile piyesin ortalarına doğru bu tabancanın mutlaka ateş alacağını düşünür. Fakat sınıfta o anda benden başka kimse tehlikenin ne kadar büyük olduğunu o musibet adamların neye hazırlandıklarını hissetmiyor ya da buna inanmak istemiyordu. Her zaman her şeyden kuşkulanan Ibi Barika bile. Hep kaçın kurası abilerini hatırlatarak bizleri saf bulup burun büken Ibi şimdi hastabakıcılara saldıracağına ya da oradan kaçacağına durmuş, fersiz gözleriyle aptal aptal bakarak ne olacağını bekliyordu. Makineyi elinde tutan adam, Ibi'ye "Dön!" dedi ve Ibi aynen bir koyun gibi, hayatına da mal olsa çıngırağın arkasından koşan bir koyun gibi döndü ve işte o zaman birkaç gün içinde ağarlaşan kızıl, parlak uzun saçları tutam tutam inmeye başladı, döşemeyi bir anda kızıl saçlar kapladı, yerde başında olduğundan çok daha fazla görünüyordu, inanılmayacak kadar çoktu, gözlerimi giderek büyüyen bu kümeden bir türlü ayıramadım, sonra başımı kaldırıp Ibi'yi gördüğüm vakit ben de diğerleriyle birlikte haykırdım, bulaşıcı bir hastalığı olan bir suçlu ya da kanserli bir hasta gibi damdazlak kafasıyla karşımızdaydı.

O an'a kadar büyülenmiş gibi duran Ibi Barika birden çırpınıp ağlamaya başlayarak koştu, sıralardan birinin üzerine yığıldı. Eyvah! Yabancı bir diyarda başına gelen bu utanç yüzünden şimdi ya evde onu reddederlerse, o böyle damgalanmış, bulaşıcı bir hastalığı varmış gibi işaretlenmiş olarak nasıl gider evine? Ailesi, onun her şeyi! Abileri, her şeyi duymuş ve görmüş olan abileri ne diyecekler şimdi ona, bundan sonra ne yapacak, nasıl devam edecek hayatına? Ibi, ağladı, tepindi, kıyametleri kopardı ama diğerleri arka arkaya sıralanıp devam ettiler yürümeye, kendilerini teker teker hastabakıcının kollarına teslim ettiler ve bizler, kaderin bu ağır darbesinden paçayı kurtarmış olan bizler, kızlar için hiçbir şey yapamadan olanları seyrettik.

Dezső Metz birden yazlık hasır şapkasını başından çıkarıp ellerini gür saçlarına daldırarak:

Yeter, dedi, yeter kes artık şu masalı. Bizi ilgilendirmiyor. Ucu bize dokunmuyor. Bizim için, kızların saçları kadar silik ve önemsiz bu anlattıkların!

Dehşet içinde yüzüne baktık.

Bu masalı mı? Nasıl bu kadar ilgisiz ve duygusuz davranabilirsin?

Metz muğlak bir şekilde açıklamaya başladı düşüncelerini. Vücut kısır olsa bile sevginin meyvesi olurmuş, ruh kendi başına da yaşar, sevgi kendi başına da ürün verebilirmiş, Rab vücudu maddeden değil ruhtan ve maneviyattan yaratmış, eğer yeter derecede isteyebilirsek biz de maneviyattan maddiyat yapabilirmişiz. Bunun en parlak kanıtı Pista Avarka Amca'ymış, ruh oldu olah hayatta olduğu zamankinden çok daha fazla yardım ediyormuş herkese. Ruhlar dünyasına ihanet etmediği için ölümden sonrası hakkında gevezelik etmiyormuş; fakat zor işlerde yolumuzu bulmamıza daima yardım ediyormuş.

Dondum kaldım. Şaşkın şaşkın baktım Dezső'ye. Bu da nereden çıktı şimdi? Hangi konuyu açarsak açalım temcit pilavı gibi aynı şeyleri söylüyor. Yoksa biz mi fark etmeden değiştik de o, neyse o kaldı, yabancı bir şehir biçimlendirmedi onu, tornadan geçirip inceltip düzeltmedi de ondan mı acaba? O hâlâ köyün ciğerleriyle teneffüs etmeye devam ediyor, sadece köyün ciğerleriyle. Ama öyle de olsa! Ne yani? Nasıl olur da ucu bize dokunmadığı için bizi ilgilendirmez diyebilir? Yani Yahudi değiliz diye Rab da bizi ilgilendirmez mi diyeceğiz? Dezső'nün yaklaşımına bakılırsa *yapışkan olaylar*'dan beri, köyün en güzel kızları Irén Ráchel yönetiminde kendi vücutlarına bardakları soktuklarından beri hiçbir şey olmamıştı, sanki her şeyin sebebi hep aynıydı ve köklerini araştırıp bulmak yeterliydi, bu kökler de eski zamanlara, Kutsal Zamana kadar iniyordu. Önceleri ben başlamıştım bunu papağan gibi tekrarlamaya, benim çılgınlığımdı bu. Var olan her şeyin Rabbin fiili varlığı sayesinde bir defa olduğuna inanıyordum; bizim yaptığımız her şeyi yeni baştan yaşamaktan ibaretti, bir yılı nasıl yaşıyorsak öyle, aynen bir daire gibi, ilkbahar ve yaz, Noel ve Paskalya yortuları; bayramlarda

dertlerin ve sevinçlerin yüz binlerce çehresini yeni baştan görmek... Ama işte yine de önce ben bıktım bundan.

Seninkisi ikiyüzlü, köhne bir debelenme, dikkati başka yerlere çekme çabası, dedim, ortaya bir yem atıyorsun, belki üstüne atılırım da o zaman artık taşradan, Feketeváros Olayı'ndan bahsetmeyiz, çünkü Dezső ve Gyula'yı ilgilendirmiyor değil mi? Çocuksu bir inatla lisedeki rezillikten *olay* diye söz ettim, oysa başlangıçta ben karşı çıkmıştım olay adının yersiz ve gelişigüzel kullanılmasına.

Büyük kavga'dan önce kız kardeşimle konuştuğum zaman gerçek durumun bundan çok daha vahim olduğunu anlamıştım. Bana üstüne atılayım diye yem falan atmış değildi Metz. Eğer Bece'yle benim dikkatimizi başka tarafa çekmek istemiş olsaydı, o zaman konuşurken bizi hesaba katardı. Oysa Metz bizi kesinlikle yok farz etmişti ve o gün çok muhteşem ve akıllıca bulduğu her halinden belli olan monologunun aslında sandığımdan çok başka bir nedeni varmış...

Protestanların kasvetli hastanelerine Szeged'den bir doktor ekibi gelmişti, çünkü vaktiyle Bayan Sarolta Jászi Franczek, kısır kocasından üçüncü oğlunu dünyaya getirince iyice şaşıran kadın doğum uzmanı, Szeged'deki meslektaşlarına yürekler acısı bir mektup yazarak durumu anlatmış fakat Szeged'deki uzmanlar bu mektuba cevap vermek zahmetine bile katlanmamış. Nedense günlerden bir gün bir grup doktor Tisza nehrinin balık kokulu kıyısından kalkıp bulutsuz gökten inen yıldırım misali gelerek hemen Franczek'i ve üç oğlancığı ve elbette Gyula'nın hanımını görmek istemiş. Amaçları bu "mitolojik durum"un esrarını aydınlığa kavuşturmakmış. Artık yarı yarıya taşralı olan bizler o zaman hiçbir şey hissetmemiştik. İnsanların bakışları artık beni etkilemiyor, burnum başkalarının başına gelen belaların yarattığı heyecanın ekşi kokusunu almıyordu. Oysa anayolda pedal çeviren Sarolta Jászi'ye o sıralarda da rastlıyordum, kül rengi ve şeffaftı, hem havada uçar gibiydi hem hantal, yılan biçimi bir balona benziyordu. Franczek'in gölgesiydi sanki, Gyula'nın vücudunun ve iradesinin bir yansımasıydı, Gyula ona sanki kendi vücuduymuş gibi istediğini yapabilirdi, hatta daha da fazlasını.

Tanıştığımız günden beri Sarolta Jászi, aramızdan birini gördüğünde utançla başını çeviriyordu, bunun nedeni de vardı tabii; zira ben de onu her görüşümde o mahut 20 ağustos günü, gözlerimizin önünde, kocasının elini eteğinin altına sokup yaptıklarını hatırlıyordum. Bizi fark edip selam vermesini beklemiyorduk, tam tersine başını çevirirse bizi gördüğünü anlıyorduk.

Eszter'e bakılırsa köy onu yine röntgenci gözlerle inceliyormuş, sanki hareketlerinden kocasını aldatıp aldatmadığı belli olacakmış gibi. Zira köyün ortak fikir üreten güçleri, yani ağıtçı kadınlar ve başı çeken diğer kadınlar hâlâ başka bir açıklama bulamamışlar, bu işin başka bir izahı olmadığından da eminmişler. Franczek yine tahlil için kan vermeye gitmiş, çünkü Kooperatif Başkanı Gábor Töre, doktorların dediğini yapmazsa malzeme tedariki krallığına son vereceğini söylemiş. Hatta bu kadarla da kalmayarak Franczek'i hayretler içinde bırakan bir davranışla, muayenelere gidip gitmediğini, üniversiteden gelmiş profesör yoldaşların söylediklerini aynen yapıp yapmadığını denetlemiş de. Kız kardeşimin söylediğine göre Töre yoldaşın soruna neden bu kadar ciddi bir titizlikle eğildiği anlaşılır bir şeymiş ve eğer Gyula da kendisine bu kadar acımaktan vazgeçip etrafına bakacak olsaymış, Töre yoldaşın neden bu işle bu kadar meşgul olduğunu kolayca fark edebilecekmiş.

Franczek'in ailesini terk etmesine neden olan ve bütün çabalarına rağmen bir türlü dölleyemediği Öksüzler Yurdu'ndaki ismi meçhul kızın, Töre Baba'nm yanında mutluluğu bulduğunu herkes biliyordu. Bir oğlan doğurmuştu Töre Baba'ya, bir baba için en büyük onur kaynağı! Üstüne üstlük Olah Meyhanesi müdavimleri olarak kendi gözlerimizle gördüğümüz gibi, taşakları aynen, geçirdiği kazadan sonra babasınınkinin bulunduğu yerde olan bir oğlancık. Gábor Töre, profesörlerin bütün istedikleri yapılsın, "incelenen erkeğin" hasta tohumunun dölleyemediği kızın kim olduğu meydana çıkmasın diye elinden geleni yapıyormuş. Başkan Töre'nin zaten "yandan taşaklı" küçük kardeşi yüzünden de canı sıkkınmış, babasının başına gelenlerin yeniden konu olmasını, herhangi bir nedenle adının, küçük kardeşinin ve kendisinden en az on yaş küçük olan "üvey annesinin" olaya karıştırılması hiç işine gelmiyormuş. Babasının bu yaşta

bile dölleme gücü olması ve en büyük lütuf olan hayatın devamını elinde tutan melek Layla'nın sonradan kasığına takılan bu taşaktan işe yarar bir tohum seçmiş olması da alelade bir vaka değilmiş.

Kooperatif Başkanı her gün memuruna musallat oluyormuş, kan tahlilleri, boğa sütü tahlilleri bitmek tükenmek bilmemiş. Franczek'in aylarca süren ihaneti konusunda çocuklarını da sorguya çekmişler, onlar da tabii profesör yoldaşa neler söylediklerini okulda bire bin katarak arkadaşlarına anlatmışlar. Ne var ki bütün tahlillere rağmen profesörler ekibi, Protestanların bulgularının bir milim ötesine geçememiş. Çocuklar tıbben kısır olan babalarına yalnızca dış görünüşte benzemekle kalmıyor, kan ve omurilik tahlilleri de Franczek'in çocukların hakiki babası olduğunu ayan beyan kanıtlıyormuş. Bunu bir türlü hazmedemeyen profesörler Gábor Töre'nin bütün gayretlerine rağmen Töre Baba'yı, genç karısını ve yandan taşaklı bebeklerini de incelemişler ve sonuçta ne yapacaklarını tümden şaşırmışlar. Anımsıyorum, o sıralarda lisenin kütüphanesinde Szegedli profesör yoldaşın il gazetesine verdiği bir mülakatı okumuştum, bir adım olsun ileri atamamalarını bulanık bir demeçle örtbas etmeye çalışıyordu bu mülakatında. Hayat, kan kalıtımı, şimdiye kadar sandığımızdan çok daha karmaşık bir sorun diyordu, gerçi genlerin kalıtımının ilkel bir süreç olmadığını o zamana kadar da düşünüyorlarmış ama.... Boşuna değilmiş baba olmanın şimdiye kadar yeryüzünde nasip olan mutlulukların en büyüğü olması...

Bütün bunları öğrenince Dezső'nün söyledikleri başka bir anlam kazanıyordu. Vücut/madde, ruhtan ve maneviyattan da meydana gelebilir dememiş miydi? Yukarıdaki olgular göz önüne alındığında bununla Franczek'i kastettiği meydandaydı ve Eszter'in verdiği anlama göre bu Franczek için büyük bir suçlamaydı. Demek ki karısı onu çok sevdiği için Gyula'nın çocuğu olabiliyordu. Karısı onunla o kadar tek vücuttu ki, kelimenin tam anlamıyla sevgisinin meyvesi olabiliyordu. Ama bundan çıkan sonuç da şuydu. Demek ki Franczek hakiki baba değil sadece çok sevildiği için, derin bir aşkın sonucu olarak hayatını bir başkasında devam ettirebilen kısır bir zincirin sonuydu. Diğer kızı ise işte bu yüzden gebe koyamamıştı. Kız kardeşime

göre bütün bunlar Töre Baba için de geçerliydi ama şu farkla ki onu derin bir aşkla seven kız olmuştu, demek oluyor ki aynı kız Franczek'i laf ola sevmişti yürekten değil.

Dezső'nün insanı şaşırtan davranışına gelince, çok sonra bunun da gerçeğin tamamı olmadığına inandım.

Aradan yıllar geçmişti. Bir gün Tótváros'taki odamda vakit öldürüyordum, kasvetli bir öğleden sonraydı, çay yapmak için ateşe su koymuştum, arada yazıhanemin çekmecesini karıştırıyordum; faturalar, çiklet kâğıtları, kullanılmış tren, otobüs biletleri, naylon poşetler, reçeteler, iplik sarılı makaralar, bin türlü ıvır zıvır arasında Eszter'in o uzun konuşmamız sırasında acayip bir şekil çizdiği ufak bir defter buldum. Tek ayaklı, gövdesine göre çok büyük bir kafası olan, uzun burunlu, fırlak gözlü bir hilkat garibesi çizmişti Eszter. Resimdeki figür sadece çarpık gülüşüyle değil, tek bacağının ortasına bir papyon kravat bağlandığı için de korkunç olmaktan çok gülünçtü, boğazına kadar yükselen bacağı böylece hem gövde hem boyun oluyordu.

Bu ne? demiştim.

Ne değil, kim, dedi. Eszter.

Peki, kim öyleyse?

Ben, demişti acı bir gülüşle, başka kim olacak!

Şimdi düşünüyorum da o zaman Eszter bana gizli bir işaret vermişti galiba, bana kendisinin yarım insan olduğunu, hayata Dezső'süz katıldığını, aşklarının iyice alevlenemeden söndüğünü, henüz masum bir umutken parçalandığını anlatmak istemiş sanıyorum. Bunun nedeni de Franczek'in kuşkulu babalık durumunun yeniden alevlenmesi, doktorların alaylı bir şekilde "mitolojik" olarak niteledikleri öykünün kim bilir kaçıncı perdesinin başlaması olmuştu. Çünkü Gyula yeniden Protestan doktorlarla randevulaşmaya başlamış, yalnız kalıp canı sıkılan Irén Ráchel de ağını bu sefer Dezső Metz'e atmıştı...

Hiçbir zaman sözleşmemişler ama Eszter arkadaşımı okuldan çıkınca daima Kurca köprüsünde beklermiş. Metz genellikle öğleden önce vardiyasında çalışırmış, çabucak gelirmiş köprüye, zaten kalenin dibinde yeşeren otlara bakarak, şatonun vahşi bir romantizme bürünmüş arka cephesini seyrederek, alev alev yanan

bir yürekle çabuk geçermiş zaman. Dezső bisikletini eski berber dükkânının avlusuna sokmadan dosdoğru Eszter'e gelir köprünün tam ortasında sert bir fren yapar, aşınmış tekerlek gıcırtıyla yarım daire çizer dururmuş. Bir kalbin yarısına benzermiş o yarım daire.

Bu senin için çarpıyor, dermiş Dezső.

Ne kadar güzel, dermiş Eszter, yazık ki yarım.

Dezső her gün tırnaklarının altında biriken oyun hamurlarının harikulade güzel renklerini gösterirmiş Eszter'e. Eszter bunları görmek için sabırsızlanırmış, rengârenk oyun hamurları Dezső'nün kızlarınki gibi uzunca bırakılmış tırnaklarının altına yapışırmış; işyerinde de o sıralarda sanki sevgilileri desteklermiş gibi Dezső'ye renkli renkli hamurları paketleme işini vermişler. Arkadaşım sarı, mavi, pembe, kırmızı, kahverengi, yeşil kümecikleri selofan kâğıtlara paketlermiş. Çalışma saati sona erdiğinde parmakları Rabbin yeryüzüne salıverdiği gökkuşaklarından birine batırılmış gibi olurmuş. Eszter teker teker bulmaya çalışırmış parmaklarda hangi renklerin birbirini izleyeceğini, şimdi açık renkli olan mı gelecek, koyu renkli olan mı, iyi parmak mı gelecek yaramaz parmak mı, nereden nereye doğru koyulaşacak renklerin tonları. Dezső ellerini yumruk yapar Eszter'e uzatırmış ve beklermiş kardeşimin Çingene falcı kadınlar gibi parmakları üstüne öyküler anlatmasını. Sonra Eszter yumruk halindeki parmaklarını teker teker açınca kahkahalara boğulurlarmış. Eszter anlattığı öykülerde parmağın boyalı tırnağının nasıl olduğunu bazen doğru tahmin eder bazen de müthiş yanılırmış, boyalı tırnaklar üzerine masallar yaratırmış Eszter. Örneğin kaleye atılan her golü sayan iyi yürekli küçük futbol hakeminin yahut bir gün çıplak olduklarını fark edip kendilerine ottan eteklik diktiren iki kırmızı gelinciğin öyküsünü anlatırmış. Sonra Dezső'nün parmaklarını teker teker öpermiş.

İşte buna çok şaşırmıştım, ben tam tersini düşünürdüm, çünkü Eszter'in incecik, bakımlı güzel parmaklarını bence Dezső'nün yalaması gerekirdi. Sonra, her gün Eszter'in renkli parmakları üzerine masallar uydurarak ona olan sevgisini göstermesini dinleyeceğine, Dezső'nün kız kardeşimi eğlendirmesi gerekmez miydi?

Akşamları uzun uzun gezerlermiş. Dezső önce çikolata alırmış, sonra papazın evinin arkasındaki saman yığınlarına yatar, ruhsatsız avcıları, kaçak balık avlayanları ürkütürlermiş. Kimileri öylesine korkarmış ki yürekleri hemen yerinden fırlayacak sanırmış insan. Bir keresinde müzenin önündeki kaldırıma bir madeni para yapıştırmışlar ve kim parayı yerden almak için ne kadar uğraşacak diye at kestanesi ağaçlarıyla alıç çalılıklarının arkasına gizlenip gelen geçeni seyretmişler. Göğü mavi bir oyun hamuru, yeri de yeşil bir oyun hamuru farz edip canları nasıl isterse öyle yoğurup biçimlendirebilirler diye düşünür gülerlermiş. Dezső öğleden sonracı olduğu zamanlar Eszter gidermiş onun işyerine. Dezső üstü kapalı bir avluda çalışırmış, yeni işçilerin getirdikleri fıçı fıçı oyun hamurunu paketlermiş durmadan. Kız kardeşim gizlice işyerinin damına tırmanır, sevgilisinin oyun hamurlarını nasıl paketlediğini seyredermiş, iş saatlerinin sonuna doğru Dezső tırnaklarına yapışan renkleri görmek için daha sık bakmaya başlarmış parmaklarına, Eszter'in koyu sarı işaretparmağından ya da kirli pembe başparmağından ne masallar icat edeceğini düşünürmüş. Eğer pembe renk hiçbir parmağına bulaşmamışsa Dezső o zaman parmağını pembe oyun hamuruna sokarmış, çünkü pembenin Eszter için sevginin, birleşen âşıkların, sonsuzluğun rengi olduğunu bilirmiş; pembe, Sáraság'm sınırıymış, çayır çiçeklere büründüğü vakit ufacık mavi çiçeklerin uzaklarda yarattığı ufukmuş. Eszter bunu görünce sevinç kahkahaları atarmış, Dezö'nün onu düşünmüş olması mutluluğa boğarmış kardeşimi, pembe oyun hamuru olmak istermiş Estzer, Dezső'nün sevgiyle eline alıp yoğuracağı pembe oyun hamuru...

Eszter'in daha ilk anda her şeyi anlamış olmasında da şaşılacak hiçbir şey yokmuş.

Dezső, yeni işçilerle meyhaneye içmeye gidiyorum diye yalan olduğu hemen anlaşılan bir masal uydurmuş.

Kız kardeşim, arkadaşımı herkesin tanıdığından çok daha iyi tanır ve severdi. Dezső'nün o Öksüzler Yurdu'ndan yeni çıkmış serserilerle bira içmeye asla gitmeyeceğini gayet iyi bilirdi. Dezső'nün canı bir şey içmek istediği vakitler bir şişe Kékfrankos şarabı alıp samanlığa uzanır hakiki saman kamışla içerlermiş,

arada da öfkeli çiftçilerin söylenmelerini dinler, iş arasında kendi kendisine eski fıkralar anlatan ama tam gülünecek yerine gelince gülmeyen Bandi Amca'ya gülerlermiş. Eszter daha ilk defa kuşkulanınca Dezső Metz'in peşine takılmış. Eszter gayet iyi tanıyormuş elbette Irén Ráchel'in bahçesini de avlusunu da. Dezső, Irén'e parmaklarını gösterip de Irén hiç oralı olmayınca, kız kardeşimin kalbi hem kan ağlamış hem "Oh olsun!" demiş kendi kendine. Arkadaşım renkli parmaklarını Irén'e boşuna uzatmış, boşuna çıkarmış Stollwerck karamelayı, boşuna göstermiş pırıl pırıl masmavi göğü. Irén Ráchel hiç oralı olmamış, eteğini kaldırmış yukarı doğru, biraz daha, biraz daha. Eszter, Irén'in Dezső'yü tahrik etmek için yaptıklarını içi parçalanarak seyretmiş, ama Irén'in gayretleri boşuna oluyor, delikanlının vücudu Irén'e cevap vermiyormuş, istediği kadar şeytani tavırlarla soyunsun, istediği kadar aç gözlerle delikanlının biçimli vücudunu süzsün, istediği kadar aç elleriyle kavrasın Dezső'nün vücudunun her yanını. Ruhun hassas göstergesi yanılmaz ve yanıltmaz, dudakların ateşine dayanamayıp kımıldasa da hemen sönüverir.

Eszter acı bir mutlulukla seyrediyormuş Irén Ráchel'in acısını, küçük bir kız değil artık Eszter, biliyor, anlıyormuş Dezső'nün bir türlü kıvama gelmemesinin Irén'in kadınlığında ne büyük yaralar açtığını. Gayet iyi biliyormuş bu başarısızlığı izleyen işkencenin çok ağır olacağını. Erkekliğini bir türlü gösteremeyen Dezső'nün şimdi ceza olarak Eszter'in kendi kendisine dokunmasını, kendisini tatmin etmesini sonuna kadar seyretmesi gerekeceğini. Kız kardeşim Irén'in kendisini nasıl elle diğini görmüş, ama asıl hedefi, Dezö'yü tahrik etmek olan bu teatral gösteri de iflas etmiş. Dezső aslında hem gururlu hem saf bir erkek olduğu için Irén'in yaptıklarını kendisine verilen bir ceza olarak algılıyor, Irén Ráchel'i memnun edemediği için gerçekten kendi kendini yiyor, acı çekiyormuş. Erkeklik gururu ayaklar altında, gözyaşlarıyla boğuşuyor, Irén'in çırpınışlarının kendisini elde etmek için yaptığı son bir umutsuz hamle olduğunu, Irén'e karşı isteğini kırbaçlamayı hedeflediğini aklına bile getirmiyormuş. Irén Ráchel ile Dezső Metz'in âşıkdaşlık saatleri hep tatsız ve nahoş bir şekilde geçiyor, buna rağmen arkadaşım kendisini Irén'in

şeytani etkisinden kurtaramıyormuş. Zamanla vücut da, eğitilen bir hayvan gibi çalışmaya başlamış ve nihayet vahşi ve ruhsuz sefahat âlemlerine sıra gelmiş. Eszter bunları merak etmemiş artık.

Dezső kız kardeşimin bir şeylerden kuşkulandığını hissetmiş, ona iyi davranmış, onu kaybetmek istememiş ama eski oynadıkları oyunlar ona acı veriyormuş artık. Bir keresinde Páter'in bir rahibin ruhuyla konuşmasını dinlerlerken Dezső hüngür hüngür ağlamaya başlayınca kız kardeşim de gözyaşlarını tutamamış.

Dokunma bana, demiş Dezső'ye.

O zaman Dezső, Eszter'in her şeyi bildiğini anlamış.

Bu kez durumları, ikisinin birden Irén Ráchel'in tuzağında kıvrandıkları zamankinden çok farklıymış. Eszter artık Irén Ráchel'in eski iğrenç, sapık oyunlarına kapılabilecek budala küçük kız değil bir yetişkinmiş. Kaldı ki Dezső ile aralarında gelişmekte olan güzel ilişki de yazık bu kadarmış bitti artık, denilecek türden değilmiş.

Tek şansın bendim, demiş kız kardeşim, gözyaşlarını kurularken.

Dezső karşısındakinin haklı olduğunu bilen aptal bir fırlama gibi omuz silkmiş.

Mahvoldun, demiş kız kardeşim ve ilişkilerinin bu kadar ağır olmadığı, yaşadığımız zaman diliminin şimdiki kadar çirkef olmadığı zamanlar gölgesinde saatler boyu oturduğumuz erik ağaçlarının altından koşarak kaçmış.

Nerede kaldı Dezső'nün Pater'in küçük mutfağında yaşadığımız günler? Dünyayı umursamadığımız, kendimizi cıvıltılarımızla gerçeği yaratacak ardıçkuşları sandığımız günler...

Eszter'i bir daha asla eskiden olduğu gibi göremedim. Soğuk, ölçülü bir kadın oldu, modayı izliyor, tam bir hanımefendi gibi giyiniyordu. Eteklerindeki neşeli küçücük çiçekler bile asker gibi sıra sıra duruyordu. Saçlarını uzatıp kâküllerini yok etti, onu perçemsiz görenler arasında Eszter'i tanımayanlar bile oldu. Kendine acındırmadı, başarısızlığından tek söz olsun etmedi. Beni çok ender aradı ama Dezső'yü görmekten kaçtı da diyemem. Birçok yere gitmek zorunda olduğu için bizim dünya-

mıza girmeye pek enerjisi kalmıyormuş gibi davrandı. Nasıl bu kadar soğukkanlı ve disiplinli olabildiğini bugüne kadar anlamış değilim. Gururunu hangi kaynaktan besledi acaba? Kimse acımadı benim kardeşime, kimse farkına bile varmadı yüreğinin acısının, oysa aradan bir yıldan fazla zaman geçtikten sonra bile Dezső'yü kaybetmiş olmanın acısından kalbi paramparçaydı. Bir türlü anlayamıyorum kadınlar böyle zamanlarda nasıl olup da bağırıp çağırmıyorlar, lanet okumuyorlar, kıyametleri koparmıyorlar? Nasıl oluyor da acılarını içlerine gömebiliyor, bu acının kanserli hücreler gibi içeri doğru çoğalarak büyümesine, yıllar boyunca ıstırap vermesine katlanabiliyorlar? Bir süre sonra geçmesi için yoğun olarak ıstırap çekmek, acıdan ateşlenmek, kıvranmak, kendini kaybetmek daha iyi olmaz mı? Bakıyorum kadınlar zayıf taraflarını çok çok ender gösteriyorlar. Yıllarca içlerinde taşıyorlar acılarını, arada bir yara deşilse de hemen sarıp sarmalıyorlar.

Sonraları *büyük kavga* sırasında Eszter, Dezső'nün tarafını tuttu. Önce mahsus yapıyor sandım, durumu dengelemek istiyor, aralarında geçen macera sanki umurunda değilmiş gibi göstermek istiyor, Dezső'nün bir şey hissetmesini istemiyor diye düşündüm. Ama bu büyük çaba içinde beni kaybetmekte olduğunu fark etmiyordu. Şimdi emin değilim ama galiba gerçek başka türlüydü. Eszter birkaç gün içinde büyümüş, yetişkin olmuştu, yaptığının doğru olduğundan emindi. Bunu görmüyorsam kabahat benimdi. Dezső'ye gelince bozulmuştu gerçekten. Bedeni istediğini fazlasıyla elde etmişti ama içi çürümeye ve kokuşmaya başlamıştı, zaman zaman sahiden hissediyordum koktuğunu. Eski berber dükkânında oturmuş, güğümlerimize bira doldururken, burnuma bir çürük kokusu geliyordu. Her tarafı araştırıyor, hiçbir yerde bu kokuyu hissetmiyordum, sadece Dezső'nün yanından geliyordu. Aynı eski, yıpranmış kot pantolon vardı üstünde, dirsekleri yamalı ceket, hasır şapka, ama koku giysilerden gelmiyordu. Bu çürümenin Dezső'nün içinden geldiğini hissediyordum. *Büyük kavga*'dan sonra uzun süre bunu düşündüm, bu bana bir nevi rahatlık verdi. Dezső ruhu yorgun ve çürümüş olduğu için saldırmıştı bana o gün; çünkü Eszter'i yitirirken kendisini de yitirmişti, kendisinden kalan son lokmacığı da

Franczek'in hasretini çeken, onun için de Dezső'ye sadece yedek oyuncu olarak bakan Irén Ráchel eritip tüketmişti...

O sıralarda sadece Ignác Gergely ile Hildi Számfira mutluydu diyebilirim, onlar öylesine iyi hissediyorlardı ki kendilerini, bunu fark etmemeye imkân yoktu. Ignác'ı mandırada terfi ettirdiler, inekleri yemleyen emekçilikten yapay boğalığa yükseldi. Suni tohumlamayı bu kadar etkili bir şekilde yapabilen bir tohumlamacıya o güne dek rastlanmamıştı. Layla'ya yardımcı olmak ilahi bir görevdir! Ignác sahici olmasa da günlük anlamda üremeyi yöneten tohumlayıcı olmuştu, önemli bir mevkiydi bu. Böylesine önemli bir görev başındayken sevgilisinin de gebe kalmasında şaşılacak bir şey yoktu elbet, sonu gelmeyen sevişmeleri meyvesini verdi. Bunun üzerine Ilonka Számfira ile Magdika Teyze de sanki bütün hayatları boyunca birbirlerinin dostluğunu ararmışçasına kaynaştılar. Müstakbel büyükanneler bu haberden hiç endişelenmediler. Ilonka Számfira kızının çok genç olmasına, daha ancak Protestanların Ticaret Meslek Lisesi'nin birinci sınıfını bitirmek üzere olmasına aldırış etmedi. Aman ne olacak, ileride bitirir, bitirmese de ne çıkar, kadının zaten başlıca ödevi analık değil mi, dedi çıktı işin içinden. Teselli bulan dünürler, önlerine gelene dert yanmaktan vazgeçtikten ve neredeyse içtikleri su ayrı gitmez olduktan sonra köydeki saygınlıklarını da yeniden kazandılar. Tarım Üretim Kooperatifi'nin tohumlayıcısma artık kimse "bok gölgeli" demiyordu, halbuki Ignác Gergely'e güneş yandan vurunca, yere hâlâ kendi gölgesi yerine babasının hafifçe kamburlaşmış gölgesi vuruyordu. Hildike'nin yüzüyle alay eden de çıkmıyordu artık, oysa o derin yara yerleri eski güzeller güzeli yüzünü aynı şekilde çirkinleştiriyordu. Matematik-Fizik öğretmeni László Számfira'nm köy içindeki itibarı sanki yavaş yavaş kızına geçmiş gibiydi. Giderek daha çok insan "bilimsel konularda" genç kızın fikrini sorar oldu. Yaşlı köylü kadınlar, kendisine duyulan güveni kaybetmiş olan Pannika Teyze yerine şimdi her türlü "şehir işinde" Hildi'ye başvuruyorlardı. Sáraság ufkundan bakıldığında çetin ceviz görünen her işte ondan nasihat istediler. Hildike artan itibarından şımarmadı, disiplinli ve alçakgönüllü davrandı. Yaşından çok daha olgun ve tecrübeli bir

havası vardı. Bece ve benim Hildi'yle aynı yaşta olduğumuzu, hatta bir vakitler aynı sınıfa gittiğimizi söylesek bunu duyanların gülmekten katılası gelirdi.

Hildike'nin yüzünün neden ve nasıl parçalandığı bir daha konu olmadı. Köyün sınırında tarladan toplayıp Ignác Gergely'le baş başa içtikleri yabani kenevirin yüzlerinde yarattığı budalaca gülümseme unutuldu.

Hiç anlaşılmaz insanların nelerin yanından fark etmeden geçip gittikleri ve nelere bir daha bırakmamacasına yapıştıkları. Bece'lerin bahçesinde kaç defa tavuklara dikkat etmiştim. Yaralanmış her tavuğu her zaman gagaladıkları doğru değildi. Bazen hiçbir yerinde yara izi olmadığı halde bir horozu hepsinin gagaladığını, bazen de yaralı bir tavuğa ilişmediklerini görmüştüm. Rastlantı, sistemin kendisinde mevcut.

Pannika Teyze'nin kaza sırasında hiçbir şey yapmadan bakıp durmuş olması belleklerde çok daha derin iz bıraktı.

O kadar ki, hırpalanmasının, tütün dükkânından zorla çıkarılmasının, tekmelenmesinin, döner sandalyesinden gölgesi orada kalacak şiddetle koparılmasının suçlusu da kendisi oldu. Köy halkının kanaatine göre böyle şeyler ancak bunu hak edenlerin başına gelirmiş. Bunu yüksek sesle söyleyenlerin sayısı da giderek artıyordu. Ede Klein da mutlaka katilmiş, çünkü birisi eğer bir şey yapmamışsa yaptı demezlermiş. Eyüb'ü düşündüm, bizim köyün herkesin örnek aldığı azizini, Yahudi olmamasına rağmen İbrahim'in Tanrısını herkesten daha çok saydığı halde mükâfatı ne oldu? Acaba her şeyin bir nedeni mi var? Korkak ve budala köylülerin söyledikleri gibi yalnızca suçlular mı ceza görüyor acaba, yoksa onların bulanık kafalarındaki kötülük ve korku mu böyle söyletiyor?

1982 yılı yazında susuzluk her zamankinden daha dayanılmaz bir hal aldı. Yarı yarıya taşralı olup artık güğüm taşımaktan vazgeçtiğim için kuraklık öldürücü geliyordu bana. Her şey susamıştı. Anayoldaki kavak ağaçlarının yaprakları kurumuş, saman damlar buharlaşmıştı. IFA marka arabalar anayolda asfalt değilmiş de büyükannelerimizin zamanındaki toprakmış gibi derin izler bırakmıştı. Kanalın ortasında ipince bir su şeridi belli belirsiz akıyordu, Lándor gölünden kum tepecikleri başlarını

çıkarmıştı, Kontra toprakları birkaç gün içinde yüzlerce yıl ihtiyarladı, parmak enindeki çatlaklar, kara toprağın buruşukları gibi sınır boyunca uzanıyordu. Bu çatlaklardan, hızlı hızlı giden kara böcekler çıktı, köyde eski evlerin duvarlarını tırtıllar kapladı, yaprakları kemirilmiş çıplak dut ağaçlarına baktıkça çölde yaşıyoruz sanıyorduk. Lisenin birinci sınıfının sonundaki yaz tatilinde köyde yola güğümsüz çıktığım vakit aklıma gelip de güğümümü almak için geri dönünce son adımları susuzluktan güç halle atıyordum.

Bu acımasız ilklim koşullarının sorumlusu da köy halkına göre Pannika Teyze'ydi.

Pannika Teyze'ye yeniden takmalarının nedeni Hildike'nin kazası sırasında taş kesilmiş gibi öylece durup Kutsal Üçlü heykeli tarafından ona bakmış olmasıydı. Belki gerçekten de taş kesilmişti diye düşünmeye başladı köylüler. Peder Áron Avarka pazar ayinlerinden birinde Pannika Teyze konusunu ele aldı:

Rab, kullarına "arkanıza bakmayın sonra taş kesilirsiniz" derken sadece günahkâr şehirleri düşünmüyordu. Rab günahlarımızdan ötürü yürekten nedamet getirmemizi, günahlarımızı özlemle anmamamızı, hatta onları hatırlamamamızı da buyurdu. Sodom'u bakmamız yasak olan bir mekân olarak değil, zaman olarak düşünmeliyiz. Günahkâr geçmişe özlem duymak da günahtır, günahkâr geçmişi düşünenin ruhu taş kesilir ve yaşayan ölü haline gelir!

Doğrusu bundan daha açık konuşulamazdı. Herkes anlamıştı pederin kimden söz ettiğini. Pannika Teyze'nin eski günahının, Sodom'unun ne olduğu ortadaydı, katil Yahudi'nin sevgilisiydi, onu saklayandı, bir gecelik birliktelik karşılığında şeytanın kılavuzu olacak kadar alçalan Sáraságlı Yahudi için Sáraság'm ölüler kitabını, Klein Güncesi'ni yazmıştı. Pannika Teyze'nin günah kefesinde daha ne olsundu ki? Son günlerdeki sessizliği ise o uygunsuz özlemin bir işaretiydi, yoksa acının ve umutsuzluğun değil! Bu türden günahkârlar acı çekmez.

Pannika Teyze artık daktilo yazmayı da kabul etmiyor, kimseyle konuşmuyordu, alışverişe Protestanların oraya gidiyor, otobüste tek başına oturuyor, yanına olsa olsa taşralılar oturuyordu.

O sıralarda Sáraság'da salı sabahları pazar kurulurdu. Sa-

bah erken saatlerde köylüler sütten çiçeğe kadar her şeyi pazara götürürlerdi, Tisza tarafından Çingene eskiciler dolardı pazara. Körös tarafından Slovak tenekeciler, çömlekçiler. Topraklara serilen bezler satılacak mallarla dolardı. Biberler, ayakları bağlanmış kazlar, turşular, akla gelen gelmeyen her türlü ıvır zıvır. Romanya malı dalgıç borusu şnorkelden, Sovyet malı biley taşma kadar. Pazarda akın akın insan kaynaşır, her köşesinde bir olay geçerdi, bir tarafta bir hadise olmaya görsün pazarın ta öte ucunda, olan biteni olayın geçtiği yerden daha etraflıca anlatırlardı. Kimdi o genç kadın, hani Ede Klein'm 1966'dan sonra bir kere daha geldiğini, yedi yaşında bir çocuğu alıp kaçırdığını pazarı bir ucundan öbür ucuna ağlaya ağlaya geçerek anlatmıştı? Kimse söyleyemedi kim olduğunu.

Camlarını kırdıkları, bahçesinin parmaklığını devirdikleri zaman, Pannika Teyze evindeydi. İçeride olduğu halde evi yakmak için dama döktükleri benzin kokusunu da çok iyi duymuştu. Polislere kimin haber verdiği bilinmiyor, hatta birinin haber verip vermediğini de bilen yok, belki de tesadüfen geçmişlerdi oradan. Pannika Teyze'nin evini, içinde hazineler değerindeki ender kitaplarla birlikte yakmaya vakitleri olmadı. Aradan birkaç saat geçince, benzin kuruyup da dezenfektan kokusu ta uzaklardan hissedilince mesele aydınlandı. Ede Klein'ın geldiği falan yoktu. O kötü haberi yayan genç kadının söylediklerinde zaten uzun boylu genç bir adamın sözü geçiyordu, Ede Klein yaşasa bile ki köy halkı öldüğünden emindi (onun için köy halkı ölü ruhların kılavuzu diyordu ona) kısa boylu, kızıl kıvırcık saçlı bir adamdı. Yedi yaşında bir çocuğun kaçırıldığı haberine gelince ne köyde ne de civar köylerde tek bir çocuk eksikti. Bütün bunlar ortaya çıkınca Pannika Teyze'nin herhangi bir olaya katılabileceğini, üstelik olayın başlıca kahramanı olacağını düşünecek kimse pek çıkmadı. Köy Meclisi Başkanı Sándor Guliga yoldaş Köy Meclisi binasının ilan tablasına seloteyple bir kâğıt yapıştırdı:

Ahalinin dikkatini çekeriz. Irkçı kışkırtıcılık yasalarca cezalandırılır!

Yaşlılar iyi anımsıyorlardı, gençler de onlardan öğrenmişlerdi bu yazının, Ede Klein'ın köyden kaçmaya zorlanmasından

sonra da aynen yazılmış olduğunu. Pannika Teyze'nin Yahudi olmadığını bütün köy halkı gayet iyi biliyordu, ama buna rağmen yazılanlar açıktı ve oradaydı.

Yazıya bakmak için giderken Bece, anlaşılan Yahudi olmak için ille de Yahudi doğmak gerekmiyor, dedi.

Dezső, bunlar için, dedi, biz de Yahudiyiz.

Bunlar için mi? Öyleyse seve seve!

Hildi Számfira'nın çocuk beklediği duyulunca Gergely'lerin evinde Layla'nın becerikli elleri içkiyle kutlandı. Gençlerin daha o yaz hemen evlenmeleri kararlaştırılınca, kısa bir süre için Pannika Teyze olayı arka planda kaldı. Herkes düğünü konuşmaya başladı, acaba iki dul ne kadar büyük bir düğün düzenleyecek? Büyük bir eğlenti yapacak maddi imkânları yok, ama Rab huyları dağıtırken her iki dula da o kadar büyük birer porsiyon kibir vermiş ki! Manen kahrolacaklarına yıllarca borç ödemeye hazırlar. Genç çiftler kiliseye doğru yürürlerken arkalarından upuzun bir sıra insan gelmezse, düğün pastasını hayretle açılacak gözler arasında beş kadın birlikte taşımazlarsa, dünyada olmaz! Utancın böylesine ne Ilonka Szâmfira dayanabilir ne Magdika Teyze. Olah Meyhane ve Pastanesi gediklilerine göre dullara ne kadar büyük fedakârlığa mal olsa da köyün büyük çoğunluğu mutlaka davetli olacaktı düğüne. Meyhanenin kâhinleri asla yanılmaz. Gerçekten de düğüne köyün yarısı davet edildi. Oğlan evinde düğün kâhyalığını bizzat kooperatif başkanı üstlendi. Hildike'nin şahidinin de Lâszló Számfira'nm anısına bizzat okul müdürü Imre Tarbay'nin olacağından herkes emindi.

Doğrusu bundan daha mükemmel bir olay olamazdı köyde!

Köyün en güzel tavuklarını yakaladılar, aralarına suni yemle büyütülmüş bir tane tavuk karışmış olmasın diye dullar bizzat kendileri denetledi, ancak gagalarının ucu bembeyaz olanlar tüylerinin yolunması için kazana gönderiliyordu. Dana eti yahnisine ufacık bir kemik olsun karışmadı, kuşbaşı koyun etinden yapılan tas kebabına bir damlacık iç yağı girmedi. Kız evinde dulların yanı sıra daha sekiz kadın yardımcılık yapıyordu, Számfira'ların dillere destan bahçesi, kameriyeler yeniden hayat doldu, tuzlu çörekler, şafak vakti sarhoşlara dağıtılmak üzere pırıl pırıl parlatılmış tahta kutularda bekliyordu. Her şey tam tıkır

tıkır gidiyordu, ta ki Hildike Számfira'nın düğün şahidinin Imre Tarbay olmayacağı anlaşılana kadar. Zaten kimse ondan bunu istememişti! Asıl rezalet tanığın kim olacağı anlaşılınca patladı. Görülmemiş bir şeydi bu. Hildike köyün bütün âdetlerini bozmuş ve bir kadının şahitlik yapmasını istemişti. Hem de kimin?

Pannika Teyze'nin.

Nasıl olur! Pannika Teyze'nin adı köy halkı için yıldırım düşmesi gibi bir şeydi, Klein Güncesi'nin, ölüler kitabının yazarı nasıl olur da yaşamın bayramına katılabilirdi? Nasıl olur da pis bir cadı temizliğe ve saflığa bulaşabilirdi? Kadınlar avluda şaşkınlık içinde söylenmeye başladılar, fırınlar boş, un çuvalları açık kaldı. İşte tam o sırada Hildike Számfira çıktı avluya, öyle bir tavrı vardı ki görenler babası geldi sandı. Hiçbir açıklama yapmadı, hiçbir mazeret göstermedi, birkaç söz söyledi kadınlara o kadar. Ignác'a bakılırsa, müstakbel karısı kendiliğinden başlayan bu ayaklanmaya ancak kışlalarda rastlanan kesin ve kısa emirlerle son vermiş. Öğleden sonra gene neşeli çığlıklar, şarkılar yansıyordu sokaklara, kadınlar gülüyor, fırınlardan tepsi tepsi çörekler, börekler çıkıyordu, hava zaten korkunç sıcak olduğu için içerisi cehenneme dönmüştü. Buna rağmen kadınların keyfi yerindeydi, her biri ucunda bir püskürtücü olan plastik bir şişecik getirmiş, içine buz gibi soğuk su doldurmuştu. Bununla birbirlerinin eteklerinin altına su fışkırtıyor, sonra çığlıklar atarak dakikalarca gülüyorlardı.

Ignác Gergely daha düğünden önce Hildi Számfira'nın kararının nedenini anlattı.

Biliyor musun, dedi Hildike, ağzında kestanefişeği patladığı an, Pannika Teyze'nin gözlerine bakmış ve onun bakışlarında huzur ve mutlu bir gelecek görmüş. Sonra beraber eve gittiğimiz zaman Pannika Teyze ona demişti ki, yardım etmek istemiş, bir felaket olacağını hissetmiş ama Rab kıpırdamasına izin vermemiş.

Rab, güzeller güzeli bir kızın ağzına kestanefişeğini tesadüfen koymaz.

Doğru yolu bulmasını istedi. Beni bulmasını istedi, diye devam etti Ignác. Benim de tam o sırada tam oraya doğru pedal çevirmem bir rastlantı değildi, Rab yöneltti beni. Pannika Teyze'ye

göre, kendimize değer vermemiz gerekiyormuş, insanın birini sevmesi yetmiyor, doğru zamanda doğru yerde olmak da gerekiyormuş, insan bir fırsatı kaçırırsa eline bir başkası geçmiyor ve kaçırılanların yeri ileride de doldurulamıyormuş. Savaştan sonra o, yalnızca köklerini, yalnızca köyünü değil, memleketini terk etmek pahasına bile olsa sevgilisiyle beraber olma fırsatını kaçırmış ve aradan yıllar geçtikten sonra artık hiçbir şeyi olmamış hale getirmek imkânı kalmamış, o melun karar, o zamanki ihanet ömür boyu mutsuzluğa mahkûm etmiş onları.

Sinsice sordum: Ede Klein ile mi?

Herhalde, dedi Ignác Gergely, gayet doğal bir şekilde. Onun için Pannika Teyze şahidimiz olacak, dedi gülerek, çünkü gerçekten de öyle, her şeye o tanık oldu.

Güya espri yaparak, kelimenin tam anlamıyla, dedim.

Evet, tam anlamıyla, dedi Ignác. Ve duyduğum rahatsızlığı hafifletmek için omzumu okşadı.

101 Numaralı Gölge

Bece'lerin evlerinin arka bahçesindeki ek bina ta domuzların ahırına kadar uzanıyor, duvarcı ustalar inşaat sırasında sanki dinlenmeyi unutmuşlar da sabahtan akşama kadar, harç yettiği ve ruhları dayandığı sürece duvar örmüşler. Bu bina, bir zamanlar ne işe yaradığı bilinmeyen bölmelerle dolu. Evin hemen yanında uzun zamandır kullanılmayan fırının önünde yazlık mutfak var, aslında yazlık da denemez ya, Klári Teyze kışın da orada yemek pişiriyor. Bütün mobilyası sürgülü camı olan bir mutfak dolabıyla, kırık dökük bir mutfak masası. Her taraf içlerinde baharat olan ufacık kesekâğıtları, tencere kapakları, çatal bıçaklar, ıvır zıvır dolu. Çoğu kez alt alta üst üste duran bu eşya yığını önünde hayretle durur, burada nasıl olup da yemek pişirilebileceğini bir türlü anlayamazdım. Yazlık mutfağın yanında sol taraftan tavan arasına çıkan bir ahşap merdiven var, o kadar dik ki benzerlerine ancak Ortaçağ kalelerinde rastlanabilir. Merdivenin arkasında sıra sıra kavanozlar duruyor, çoğunun içindekiler bozulmuş, küflenmiş. Zemin, düzlenmiş toprak. Mutfağın öte tarafında fırından sonra kömürlük geliyor, arabacının briket boşalttığı kömürlükten Bandi Amca kovayla taşır kömürleri. Hiçbir yerde bu kadar cüce bir kömürlük görmedim, hem alçak hem dar. Bandi Amca'nın işliği de başka âlem, etrafa saçılmış contalar, anahtarlar, cıvatalar, rendeler, uçları kırılmış burgular, havya kalıntıları, daha neler nelerle dolu. Sağa sola atılmış yağlı paçavralar bir parmak toz bağlamış pistonları örtmüş. Bece'nin büyükbabası Bandi Amca işliğinde yıllardır eski bir Trabant mo-

toru da saklıyor, motorun bujilerine Leninváros'ta doldurulmuş bir suni gübre torbası asılı. Oraya nasıl geldiği belli olmayan bir tevzi zinciri, naylon kılıf altından mengene masasına doğru sidik izi gibi uzanmış. İşliğin arkasında açık ağıllar var, ama sanki ağıl değil de eve ait bir terasmış gibi üstlerine kiremitli dam uzatılmış. Tisza nehri taştıkça sular altında kalan bölgenin ağır kokusunu getiren rüzgâr, koyunların üzerinde uğuldayıp duruyor. Ağılın çıkışı bahçenin sonuna kadar uzayıp futbol sahasından Krematoryum'a kadar giden yola dayanıyor. Ağılın tahtalarının hepsi çürümüş, bazıları diz seviyesinde kırılmış bile.

Lisenin birinci sınıfını bitirdiğimiz yılın yazında eskiden gittiğimiz yerlere pek gitmez olduk, ne mezarlığın yanındaki "vadiye" gidiyorduk ne de Krematoryum'a. Bece'lere uğruyorduk bazen. Hiçbir şeyle ilgilenmiyorduk. Bizdeki bu değişikliği hemen fark eden, o serseriliğimizin bir yıl öncesine benzemediğini derhal anlayan Bandi Amca bize aylak takımı demeye başladı, oysa daha bir yıl önce hayretle bakarak ne kadar da büyümüşsünüz diye övmüştü bizleri.

O gün kocaman bir ağız gibi açılan ağılın karşısına saman yığınlarının oraya uzanmıştık üçümüz, Bece, Dezső ve ben. Franczek kim bilir neredeydi, belki de yakasını bir türlü Protestan doktorların misafirperverliğinden kurtaramıyordu. Başımızı yere, toprağa dayamış, kıpır kıpır kıpırdayan koyun bacaklarını seyrediyorduk, ağılın çürümüş tahtalarının ardında dans eder gibi kıpırdayan koyun bacaklarını. Dezső en çok bir Racka koyununun siyah bacağından hoşlanıyordu, dikkatini oraya yoğunlaştırmıştı. Bece'yle ben gözlerimizi koyunlardan ayıramıyor, gövdelerinin nasıl olacağını hayal etmeye çalışıyorduk, bu kadar küçük bir yere nasıl sığışabiliyorlardı acaba, birbirlerine bu kadar yakın nasıl durabiliyor, istedikleri zaman nasıl dönebiliyorlardı? O bacağında yara olan koyunun başı ne taraftaydı acaba, ne kadar düşünürsek düşünelim başını nereye sığdırabileceğini hayal edemiyorduk. Arkadan, daha geçen yıla kadar boş bir arazi olan atış tepesinden, bağrışmalar ve folyoların sesleri duyuluyordu. Bu yıl oradaki toprak da sürülmüş, folyo yatakları yerleştirilmişti ama dünkü fırtına biberlerin üzerinden folyo örtüleri sökmüştü. Camgöz Tót gündelikçilere, Ulak Jóska'ya

ve Öksüzler Yurdu'ndan gelmiş iki üç oğlana küfredip duruyor, bir daha folyolu seraların kenarlarını doğru dürüst tespit etmezler de rüzgâr yepyeni folyoları yine alıp götürürse analarına ne yapacağını anlatıyordu. Elini kolunu sallayarak bağıran Camgöz Tót'a baktım, çoktan görmemiştim onu, aklıma birden Bece'lerin Dunaföldvár hikâyesi geldi, ihtiyarın geçmişten, babalıktan, yetimlikten, öksüzlükten söz ettiği ve Bece'nin babasının yakında bu dünyadan göç edeceğini söylediği Dunaföldvar hikâyesi.

Yemin ederim bu geldi aklıma.

Ve kendi kendime, bak yanıldı işte, dedim, kötü bir şakaymış o kadar! "Oradakilerle buradakileri" birbirine karıştırmış. İşte tam bunu düşünürken (bunca yıl sonra bile bu rastlantı aklıma geldikçe hâlâ tüylerim diken diken oluyor) arka mutfaktan ağlamaya benzeyen ama daha ziyade çığlığı andıran bir ses duyuldu. Klári Teyze'nin sesi.

Andriska, Andriska, hemen gel evladım! Aman Yarabbim, Andriska çabuk gel yavrum!

Bece hiçbir şey duymamış gibi yerinden kımıldamadı.

Klári Teyze çok daha yüksek bir sesle Küçük András, gel çabuk, diye bağırdı.

Ne var? Ne istiyorsun?

Kalbim küt küt atmaya başladı, ne olduğunu hemen anlamıştım. Bece'nin annesi feryat ediyor, kötü bir baladda olduğu gibi arada bir oğluna sesleniyor, Bandi Amca bir şeyler homurdanıyordu. Kavga ediyorlardı. Bece'nin büyükbabası sundurmaya çıktı, gözleri ateş püskürüyordu, gayet alçak perdeden ama insanı korkutacak kadar emir verici bir sesle tısladı:

András!

Bunun üzerine Bece hemen toparlanarak ölüm kararını dinlemeye gider gibi başını önüne eğip büyükbabasına doğru ilerledi. Dezső soru soran gözlerle bana baktı, çünkü heyecandan nefesim kesilmişti.

Sana ne oluyor?

Aklımdan kötü bir şey geçti, dedim.

Aklından geçen şimdi gerçekleşti mi diyorsun?

Eminim!

Bece eve girdi, içeriden sinirli bağrışmalar gelmeye başla-

dı, kâh ağlamaklı yarım cümleler, kâh gergin bir tartışma. Klári Teyze durmadan cevap yetiştiriyordu, çarşaflardan, kumaşlardan, çanak çömlekten bahsettiğini duydum, arada bir *ah o Peşteliler* deyip duruyordu. Bunu aynen *Demiryolu Bekçi Kulübesi* filminde oynayan artistlerden Teri Horváth'ın yerlere saçılan çökelek peynirini toplarken söylediği edayla söyledi. Yorgun, mızmız, durmadan yakınan, "o Peşteliler". Aradan çeyrek saatten fazla geçtiği halde Bece dönmedi. Koyunlara bakmaktan usandık, meraktan çatlayacaktım, acaba ne olmuştu. Yüreğim gene hızlı hızlı atmaya başladı. Tam o sırada Bece çıktı dışarı, temizlenip paklanmış, saçları taranmıştı, üzerinde daralmış, kısa, koyu lacivert adamlık pantolonu, beyaz okul gömleği vardı, bize doğru baktı, eliyle gidin diye işaret etti, çok alçak sesle bir şey de söyledi ama duymadım, ağzından okudum.

...Babam.

Dezső'yle anayola çıkıp yolun kenarındaki hendeğe uzandık.

Babası mı, dedi.

Öyle sanıyorum.

Ölmüş mü?

Galiba.

Camgöz'ün söylediklerini mi düşünüyordun az önce?

Başımı salladım. Camgöz Tót'u gördüğümüzde onun da aklına aynı şeyin geldiğini ve şimdi vicdan azabı çektiğini sesinden anlamıştım. Ben de sanki bizim yüzümüzden oldu bu, biz öldürdük Bece'nin babasını, kehanet birden aklımıza geldi de ondan oldu gibi bir duyguya kapılmıştım. Kehanetler böyledir: Salt doğru çıksın diye gerçekleşir!

Bece büyükbabasıyla birlikte köye gitti. Bir süre sonra yapma güllerden ve ipek kuşkonmazlardan yapılmış kocaman çirkin bir çelenkle geldiler. Çelenge beyaz parlak bir kurdele bağlıydı, üzerine keçe kalemle *Yaslı Beregi Ailesinden* yazılıydı. Dezső caddenin öte yanma koşarak uzaktan Bece'ye seslendi:

Baban mı?

Bece başını salladı.

Başın sağ olsun!

Bece omzunu silkti. Öyle umursamazcasına değil, bu hare-

ketinde onu daha minicikken bırakıp giden, Budapeşte'de kendisine başka bir aile bulan adamı tanımadığının ifadesi vardı ve kuru bir acı. Şimdi artık babasından kalan son anı, Tót'un kehanetinden sonra sağlığını sormak için babasına telefon ettiği zaman onunla yaptığı konuşma olacaktı.

Bece'nin annesi elinde tuttuğu telgrafı sallayarak sundurmada duruyor, bu doğru olamaz bu doğru değil, diye söyleniyordu. Bece'nin yakasına sarıldı birden. Cenaze merasimi nasıl olur da iki hafta sonra yapılır? Nasıl utanmadan böyle yalan atıyorlar. Ulu Tanrım sen bilirsin! Bu kadar mı sefilleştik artık! Kalan ufacık mirası da mı bizden kaçırmak istiyorlar? Gözleri kör olur umarım!

Hiçbir şey anlamadım. Ama Klári Teyze'nin halini görünce bir şey sormamayı yeğledim. Eğer o anda Klári Teyze beni düşüncelerini paylaşmaya layık biri olarak görseydi, onu düşündüğünden vazgeçirmeye çalışırdım. Herhalde Dezső Metz de elinden geleni yapardı. O zaman aileyi sırf mirası kurtarmak için yaptıkları o maceralı Başkent yolculuğundan, o cenaze merasiminden kurtarırdık.

O sıralarda Sáraság'da ölüler üç gün içinde toprağa verilirdi, bu kadar süre içinde dirilmesi bile gerçekleşen İsa Efendimizin örneğini göz önünde bulunduran köy halkı bunu münasip bulmuştu. Cenazeyi iki hafta boyunca buzda tutmak bizim ufak köyümüzden bakıldığında gerçekten de akla sığacak bir şey değildi.

Yola çıkan Beregi ailesini uzaktan izliyorduk. Temizlenip paklanmış, adamlık kıyafetlerini giymiş, yakalarına matem şeritlerini iliştirmiş, dar kaldırımda tek sıra halinde istasyona doğru yürüyorlardı. Önde Bandi Amca, arkasında iki yana yalpalayarak yürüyen Klári Teyze ve ardında da Bece. Acele acele gidiyorlardı, oysa Protestanların şehrine doğru ilk tren bir buçuk saat sonra kalkacak, oradan da Szolnok'a gidecekti. Duygulanmış, etkilenmiştik. Gök masmaviydi, güneş özel bir günmüş gibi gülümsüyordu adeta, yolun kenarındaki hendekte gelincikler açmıştı, cenaze alayına inat edercesine her taraf neşeliydi o gün. Bandi Amca'nm yüzü üzüntülü olmaktan çok ciddiydi, bu kritik saatte herhangi bir konuda kuşkuya düşmeyi kendisine yakıştırmayacak kadar ciddi. Kocaman çelengi o taşıyordu, hiç hoş

bir manzara değildi bu ve birkaç saat sonra Szolnok'un kocaman garında trenden indiklerinde elinde çelenk olmayacağını, üstelik bunun farkına bile varmayacağını kimse düşünmemişti o zaman. Bece'nin anlattığına göre, büyükbabası Sáraság'dan hareket etmeden önce hâlâ yapma çiçeklerden yaratılmış bu eserin etkisi altındaymış, hatta bir şey çiğniyormuş gibi ağzını oynatıyormuş. Szolnok'a vardıklarında bu halinden eser kalmamış, yolda geçen iki saat Bandi Amca'nm uykusunu getirmiş. Garda o kadar bıkkın bir halde yürüyormuş ki elinin boş olduğunu fark etmemiş. Garın ufak lokantasında bir bardak soğuk birayla bir kahve içmişler. Ayıptır söylemesi ama hiçbirinin aklına gelmemiş o süslü püslü çelengin yanlarında olmadığı. Klári Teyze aktarma yapmadan on beş dakika önce başlamış sabırsızlanmaya. Vermiş emri:

Haydi bakalım, doğru Peşte'ye!

Bece nereye gittiklerini hatırlayan Bandi Amca'nın gözlerinden dumanlı bulutların geçtiği an'ı yakalamış ama Bece'ye göre acının asıl odaklandığı yer o mahut çelenk olmuş! Nasıl olur? Nerede bu yere batası çelenk? Büyükbabasının bakışlarına yansıyan bu duygu değişiklikleri yazık ki Bece'nin zevkini çıkarabileceği kadar uzun sürmüyor, Klári Teyze hep araya giriyormuş.

Hay Tanrı kahretsin o sersem kafalarınızı! Çelengi trende mi unuttunuz?

Bece bu son cümle üzerine küçük lokantada oturanların, ağızlarındaki birayı masaların kirli camlarına püskürterek kahkahalarını tutmaya bile çalışmadan güldüklerini gözünün ucuyla görmüş. Önde Bandi Amca kös kös başını öne eğip yürümeye başlamış, ardından Klári Teyze ve sonra da pis pis gülen torun. Bece'ye göre annesi her adım attığında büyükbabasının ensesine elinde dörde katladığı gazeteyle bir şaplak vursa durum tam komedi tiyatrosuna yaraşır bir sahne olacakmış. Şaplakların gelmemesine rağmen Bandi Amca'nm duyduğu utancın dayaktan beter olduğu meydandaymış.

Treni tabii ki bıraktıkları yerde bulamamışlar, ama "kayıp eşyalar" için danışmaya başvurabileceklerini öğrenmişler.

Danışmanın önündeki cama konmuş mikrofona Bandi Amca, bir çelenk arıyoruz, diye seslenmiş.

Balık gözlü, yağlı saçlı, tombalak demiryolu memuru hanımın ablak suratından alaycı bir gülümseme gelip geçmiş.

Anlayamadım, ne arıyorsunuz?

İpekten kuşkonmazlar ve yapma güllerle süslü bir çelenk. Bir sürü yapma gülle dolu.

Nasıl olur?

Bulunmadı mı?

Siz şimdi ne soruyorsunuz bana?

Klári Teyze yanlış yola sapan bu konuşmaya derhal müdahale etmek gerektiğini anlamış. Alçak sesle söylese de duyulup anlaşılacağı meydandayken mikrofona yanaşıp başlamış bağırmaya.

Küçük hanım şimdi elinizi sıcak sudan soğuk suya sokmayan hanımefendi numarası yapmaya ya da kendinizi aptal bir şıllık gibi göstermeye kalkmayın, aklınızı başına toplayıp hemen cevap verin çelenk burada mı değil mi? Bunun için alıyorsunuz maaşınızı!

Memur hanım, birkaç saniye nefesi kesildikten sonra, bu önemli eşyanın nerede bulunması gerektiğini sormayı akıl etmiş.

O zaman Bandi Amca yumuşak bir sesle, gerçekten önemli demiş, ölüm nedeniyle.

Aa evet, demiş memur hanım ve başlamış önündeki kocaman telefonun kolunu çevirmeye, sonra da başını dışarı uzatarak, tane tane:

Tren yola çıkmış, demiş.

Bunu duyan Klári Teyze tam ağzını açacakken, ama Martf istasyonuna haber verdim, demiş memur hanım. Klári Teyze'nin lafı kursağında kalmış. Kunszenmárton'dan buraya bir tren geliyor, onlar çelengi Martf 'dekilerden alıp buraya getirecekler.

Aradan bir saat kadar bir zaman geçtikten sonra gelen trenin vagonlarının birinden omzuna çanta gibi asılı çelenkle yılışık yılışık gülen bir biletçi çıkmış, perona inişinden bütün yol boyunca çelenkle maytap geçtiği, kendisini bu saçma sapan durumun tam göbeğinde bulmaktan son derece hazzettiği belli oluyormuş. Bece, Peşte'ye giden trene bindiklerinde, biletçinin beyaz ipek kurdeleye zımbasıyla birkaç delik açtığını da fark etmiş.

Bunu görünce bu ölüm kesinlikle geçerli oldu artık, diye geçirmiş aklından.

Zarif metal direkleriyle cidden güzel olan Batı garında kaynaşan kalabalık bir taşralının gözünde korkunç bir manzaradır. Her şey gerektiğinden çok daha büyük, sinir bozucu derecede gürültülü ve hızlıdır. Acele acele yürüyenler, bagajları taşıyan elektrikli arabalar, bir türlü bitmeyen konuşmalar, her şey tam bir kargaşa, gürültü patırtı içinde geçer. Burada şaşkınlıktan bir türlü kurtulamayan fakat ipek sesli radyo spikeri Pál Szalóczy'nin hoparlörden yükselen "Eşyalarınıza dikkat edin!" uyarısını duyunca ya da kalabalıkta haset dolu kısık gözlerle kendisine bakanları görünce hemen paketlerine, çantalarına göz atmayan, bu Babil kargaşasında hiç değilse kendisi derli toplu olsun diye üstünü başını düzeltmeyen taşralıya rastlanmaz.

Bandi Amca disiplinli bir üzüntüyle taşımaya başlamış çelengi, aynen köyden ayrılırken yaptığı gibi. Alt geçit, yılan gibi kıvrılarak giden tramvay, kalabalık caddede yürüyenler başını döndürmüş. Batı garının hemen karşısındaki üstgeçidi görünce hayretler içinde kalarak Bece'ye, savaştan sonra burada bu köprü yoktu, demiş, ama zaten o zaman buna ihtiyaç da yoktu, diye eklemiş arkasından. Altı numaralı tramvayın neredeyse on beş metreyi bulan durağında bekleşenler köyde önemli bir futbol maçına, örneğin bir klasman maçına gelecek seyirciler kadar varmış. Tramvaya binip Kafe Hungaria'nın önüne geldiklerinde Bandi Amca dayanamayıp bağırmış:

Burayı tamir ederlerken iskeleyi ben kurmuştum. New York burası!

Bece, savaş sonrasındaki yeniden kuruluş yıllarının anılarına kendini kaptıran, bu yılların hasretini duyan, yenilenmesine, tamirine, kurulmasına katkıda bulunduğu ve tam otuz yıldır görmediği halde yüreğinin derinliklerinde daima özlemini çektiği bu şehrin büyükbabasını nasıl sardığını gülümseyerek seyrediyormuş. O an cenazeye gelmiş olduğu halde şehir büyükbabasını bir anda büyüleyivermiş; Doğu Almanyalı bir turist gibi delişmen ve heyecanlıymış. Klári Teyze ters ters bakmış babasına, görmüyor mu bu çocuksu heyecanının kimseyi ilgilendirmediğini? Bece insanların göz göze gelmekten kaçındığını, şöyle bir

bakanların da üstündeki bayramlık kıyafeti süzerek aşağılayıcı bir tavır takındıklarını fark etmiş ve bundan rahatsız olmuş...

Nasıl olduysa durağa gelip indiklerinde, 6 numaralı tramvay, ipekten kuşkonmaz yaprakları ve yapma güllerle bezenmiş çelenkle birlikte çekip gitmiş. Klári Teyze'nin bunun üzerine kopardığı yaygara, etrafındakilerin ilgisini çok daha fazla uyandırmış. Blaha Lujza meydanındaki tramvay durağında kakılıp kalmış, ah vah edip dururlarken bir de ne görsünler, son durağa kadar gidip geri dönen tramvay karşı taraftaki durağa çelenkle birlikte geliyor. Böylece doğru çıkmış o arada Bandi Amca'nın umutsuzluk içinde binlerce defa tekrarladığı cümlecikler: Bu güzelim şeyin kaybolmasına Tanrının gönlü razı olmaz! Mutlaka geri gelecektir! Sabreden derviş çelengine kavuşurmuş!

Rab, Bandi Amca'nın yakarışlarını kabul etmiş, tramvay ta Zsigmond Móricz meydanına kadar gidip dönmüş ve kimse o güzelim kuşkonmaz yapraklarına göz koymamış. Çelenkli tramvayı uzaktan fark etmişler, tramvayın açık penceresinden dışarı sarkan kocaman beyaz ipek kurdelenin üzerindeki yazılar neredeyse duraktan okunacakmış:

Yaslı Beregi Ailesinden.

Bece Beregi bunları anlatırken, ipek kamçı tramvayı kırbaçlıyordu sanki demişti, söz dinlemeyen hayvanın sağrısını dövüyordu adeta.

Haydi bakalım, demiş Bandi Amca.

Ve dünyanın en doğal şeyini yapıyormuş, ısmarladıkları bir eşyayı teslim alıyormuş gibi ağzı kulaklarına vararak çelengi durağa gelen tramvaydan almış.

Geri geldi evlatçık!

Ondan sonra Bandi Amca gene aynı doğallıkla sanki kendi evine giriyormuş gibi kabristanın kapısına dayanmış, kapıdaki görevliyi iyice haşlamış, bağırarak değil ama son derece sinirli ve gergin bir sesle söylemiş niçin geldiklerini. Beregi, anlatırken keşke bağırsaydı çok daha iyi olurdu demişti.

Nasıl işmiş bu? Nasıl oluyormuş da kabristanın görevlisi, baba András Beregi'nin nereye gömüleceğini bilmiyormuş? Sağlığında nasıl bir insan olursa olsun kimse bu kadar çabuk unutulamazmış. Daha neler neler… Bir ara sesini kesince, olan biten-

den hiçbir şey anlamayan görevli, nihayet iki söz söyleme fırsatı bulup kocaman bir kitabı açmış. Kitabın üstüne Beregi'nin okuyabildiği kadarıyla altın yaldızlı harflerle "Ölümler" yazılıymış. Adam kitap gibi kocaman defterin yapraklarını sinirli sinirli çevirmeye başlamış. Beregi, 6 numaralı tramvayın açık penceresinden dışarı sarkan çelengin kurdelesinden çıkan hışırtılar gibi hışırdayan sayfalar, adam çevirirken yırtılıverecek sanmış. Görevlinin dudaklarının kenarı ipektenmiş gibi titriyormuş. Bece birden her şeyin ipekten olduğu duygusuna kapılmış, ölüm haberini bildiren telgraf, buraya doğru gelirken trenden gördükleri sebze bostanları, akıp giden zaman, çelengi birbiri ardına iki defa unutmalarının utancı ve şimdi bu sorup soruşturmalar, her şey, her şey ipekten!

Dişlerinin arasından tıslamış görevli. Haberiniz var mı sizin, demiş, burası biraz büyücek bir kabristandır. İzninizle, her vefat edeni ismiyle cismiyle akılda tutmak mümkün değildir. Biraz düşünürseniz bunu siz de anlarsınız.

Bandi Amca başlamış ellerini ovuşturmaya, Klári Teyze kabristan girişindeki görevli kulübesinin ufak penceresinden dışarı bakmaya başlamış. Görevli ağır ağır ve keyifle devam etmiş sözlerine.

Madem böyle tatlı tatlı muhabbete başladık, o zaman söyleyeyim bari sizin Beregi'nizin ne zaman nereye gömüleceği hakkında hiç fikrim yok. Ve umarım bugün yapılacak on yedi cenaze töreninden hiçbiri sizinki gibi sorun çıkarmaz!

András Beregi çoktan yok olup gitmek istiyormuş oradan. İçinde bir şeylerin şaha kalkar gibi olduğunu hissetmiş ve bu duygu öylesine önü alınamayacak şekilde büyüyormuş ki bir anda koşmaya başlayacak sanmış kendisini. Elinde değilmiş başka türlüsü, içinde utanç ve aşağılanma duygusu şaha kalkmış, kıpırdamadan yerinde durmak istiyormuş ama içinde giderek kabaran, bu iğrenç kulübeden dışarı fırlamak isteyen kuvvete karşı koyamıyormuş. Buna rağmen tabii durmuş olduğu yerde. Ders vermeyi bitiren kabristan görevlisinin, kaşlarını kaldıra kaldıra kalın defterin yapraklarını nasıl çevirdiğini yüreği acı içinde seyretmiş, ama görevli bir türlü bulamıyormuş babasının toprağa verileceği tarihi. Nihayet, yüksek sesle, polise plaka

numarası dikte ediyormuş gibi ya da bakkaldan üç kilo un istiyormuş gibi, "Bababeregia mı?" demiş, efendime söyleyeyim, o cenazenin sırası tamı tamına iki hafta sonra geliyor. Hanımlar, beyler! Başka bir arzunuz? Kitap kadar kocaman defteri çat diye kapatmış. Kapağında gerçekten kabartma altın yaldızlı harflerle tek bir kelimecik yazılıymış. Kabristan bekçisi alaylı alaylı, topu topu "iki haftacık" daha bekleyeceksiniz o zamana kadar demiş, Bece'ye göz kırparak çıkıp gitmiş. Bandi Amca ile Klári Teyze orada kalakalmışlar, sanki kabristan sorumluları onlarmış gibi, sanki başkentin bütün cenaze merasimlerinin yükü onların omuzlarındaymış gibi. Çaresizce bakışmışlar. Önce Klári Teyze konuşmuş, sesinde utanç değil samimi bir şaşkınlık varmış.

Öyleyse eve dönelim, demiş. Demek yalan söylememişler, demek gerçekten iki hafta sonra kaldırılıyor cenaze. Hayret bir şey! Oysa Sáraság'da en çok.. diyecek olmuş ama cümlesini tamamlayamamış, temelsiz kuşkulanmanın utancı ezmiş onu. Yarım kalan cümleyi Bandi Amca tamamlamış. Evet, cenaze bizde en fazla üç gün bekletilir, yeniden dirilişe kadar, İsa Efendimiz göz önünde bulundurularak böylesi uygundur. Demek ki, bizden miras falan kaçırmak istemediler.

Klári Teyze, ne olur ne olmaz biz gene ihtiyatlı davranalım, demiş, iki hafta sonra mutlaka gene gelelim!

Bece bunları anlatırken, işte tam o anda bardak taştı demişti, o zamana kadar dayandım ama artık bir an olsun tahammül edemeyeceğimi hissettim.

Ben, demiş Bece, o baş belası çelengi geri götürmem!

Başlamış küfretmeye, o dinine yandığım iğrençliği bir kere daha ne tramvay duraklarında sürüklerim ne tren istasyonlarında, kaldığı yerde kalsın, lanet olsun! Klári Teyze itiraz edecek olmuş ama Bandi Amca Bece'den yana çıkmış, böylece o cehennem olası çelengi köye geri götürmeme kararı çoğunlukla alınmış. Bu yapma çiçeklerle, ipekten kuşkonmaz yapraklarının bundan iki hafta sonra da tazeliğinden ve kokusundan hiçbir şey kaybetmeyeceğini düşünerek, en iyisi demişler, çelengi buralarda kimsenin görüp de çalamayacağı bir çalılık bulur saklarız. Herhalde demişler koca başkentin bu uçsuz bucaksız kabristanında yabanotlarının bürüdüğü bir yer bulunur. Bandi Amca oraya gü-

zelce saklar çelengi, üstüne birkaç dal, yaprak falan da koyduk mu tamam, sinirlenmeye, heyecanlanmaya gerek kalmaz, iki hafta sonra cenaze merasiminin gerçekten yapılacağı gün yollarda gene çelenkle perişan olmayız. Bunu münasip bulup Bandi Amca'nm arkasından yürümeye başlamışlar ama birkaç adım attıktan sonra vazgeçip durmuş ve Bandi Amca'nın nasıl uzaklaştığına bakmışlar. Bandi Amca, koyu renk mermerden yontulmuş kızıl yıldızlı mezar taşlarının arasından, ufak bir kilise büyüklüğünde anıt mezarların yanından geçip gözden kaybolmuş. Bece onu gözden kaybolduncaya kadar izlemiş, giderek ağırlaşan adımlarla, mısır tarlasında mısır çapalarken sıranın sonuna geldiğinde nasıl yavaşlarsa öyle yavaşlayarak gidiyormuş. Bece giderek ağırlaşan o adımlarda artık ruhun var olabileceğine de ihtimal vermemiş. Uzun bir süre gittikten sonra sabrı tükenmiş büyükbabasının, sinirlenmiş, kızmış. Nasıl olur da başkentte hiçbir şey normal yerlerde olduğu gibi yürümüyor? Nasıl olur da köy büyüklüğünde bir kabristanda insanın elindeki çelengi rahat rahat saklayabileceği bir karışçık çalılık, bir parçacık yabani ot bürümüş toprak olmaz? Bece ve Klári Teyze ahmakça bir sabırla beklemiş durmuşlar, sonunda yorgunluktan, maceralarla geçen bir günün heyecanından bitkin bir halde kabristan ofisinin önündeki banka çökmüşler. Bandi Amca gideli yarım saati geçtiğini fark etmemişler bile. Bece olanları anlatırken, hissettim, demişti, arkamızdaki ofisin kapısının korkunç bir gıcırtıyla açıldığını hissettim, o zamana kadar gidiş gelişler hep normaldi ama bu gıcırtı korkunç bir şeyin habercisi gibi geldi bana.

Ondüleli saçlı bir kadın çıkmış ofisten, Klári Teyze'nin kolunu sıkı sıkı tutup kulağına:

Çabuk çekip gidin buradan sersemler, demiş, sizi de fark edecekler şimdi. Arabayı görmediniz mi? Enayiler! Ortağınız yakayı ele verdi!

Klári Teyze'nin gıkı çıkmamış, kadın hızla uzaklaşmış oradan, bekçi içeriden kilitlemiş kapıyı. Gözlerini önündeki işten ayırmadan Klári Teyze'nin kapıyı yumruklamasına, ağlayıp sızlamasına aldırmadan işine devam eder gibi yapmış.

Annesinin ahlamalarına vahlamalarına artık dayanamayan Bece, haydi anne yürü gidelim buradan, demiş.

Ne demek "yakayı ele verdi", nasıl verdi yakayı ele? Bırakmamalıydık onu, beraber gitmeliydik ya da o lanet çelengi geri götürmeliydik!

Bece'nin ısrarı üzerine geri dönerlerken 28 numaralı tramvaya binmişler, indiklerinde birbirinin aynı gibi görünen binalar, arabalar arasında saatlerce dolaşmışlar. Bece yalnızca tramvayın son durağı olan Blaha Lujza durağını tanımış. Çünkü kabristana gitmeden önce orada çelengi beklerlerken yan duvarına kocaman neon harflerle gazetelerin adları yazılı olan büyük binaya bakıp durmuş. Kaldırımda Çingeneler gibi arka arkaya yürümek zorunda kalmışlar çünkü otomobiller hep kaldırımlara park etmiş. Bir süre sonra Bece durmadan aynı yere geldikleri hissine kapılmış. Bir köpek bokundan diğer köpek bokuna kadar aynı yolu umutsuzca dönüp dolaşıp aynı yere çıkıyorlarmış. O kadar ki köşesinde bir market, bir manav ve bir anahtarcı bulunan ve tepesinden troleybüs hattı geçen sokağın hep ikinci sokak olarak karşılarına çıktığını bile fark etmiş Bece. Annesi durmadan ağlıyormuş.

Neden, nasıl ele verdi yakayı?

Sihirli bir cümleymiş gibi, tekrarladıkça büyüsü çözülerek anlaşılır hale gelecekmiş gibi söyleyip duruyormuş "Nasıl, neden yakayı ele verdi?" İlahi bir kuvvet bu cümleciği duyup da olup biteni bütün açıklığı ve ayrıntılarıyla ona anlatacakmış gibi.

Ne var ki ancak üç gün sonra, Bandi Amca eve döndüğünde anlamışlar ne olduğunu.

Bandi Amca kabristanda aradığı gibi bir yer bulacağından tam umudunu kesmişken, gökten düşercesine önünde beliren yabanotları bürümüş bir parselden üç tane trençkotlu adam fırlayıvermiş, tek söz söylemeden Bandi Amca'yı kollarından kavrayıp koyu renk camlı bir arabaya attıkları gibi hemen hareket etmişler. Parseli görünce çöl ortasında bir vahaya kavuşmuşçasına sevinen Bandi Amca'nın sevinci yüzünde donup kalmış, oysa dudaklarında hâlâ çelenge söylediği o cümlenin tadı varmış.

Buraya taşınıyorsun şimdi evlat, güzelce saklan bakalım!

İşte tam o anda bir tane indirmişler tepesine ve sokuvermişler camları karartılmış Volga marka arabaya, doğru sorgulamaya çekileceği binanın bulunduğu Andrássy Caddesi'ne! Boşuna

bağırıp çağırmış, açıklama istemiş, sinekkaydı tıraşlı trençkotlu adamlar Bandi Amca'yı duymuyormuş gibi sadece tartaklayıp durmuşlar. Sorguya çekerken tekrar tekrar hep aynı şeyi sormuşlar:

Kimsin? Nesin? Kimlere çalışıyorsun? Orada yatan senin nen oluyor? Söyle hemen bakalım! Senin yüreğinde yatan aslan hangi karşıdevrimci, hangi hain? İtiraf et bakalım kimi ziyarete gittin? Kime götürdün o kocaman çelengi? Hangi pis domuzu anmak için emekçi halka ihanet ederek oraya, o kahrolası o... lanetli parsele girdin?

Bandi Amca birkaç dişi eksik, pestili çıkmış halde köye döndüğünde, Peşte'de çelengimizi saklayacak tek bir çalılık yok, demişti. Orada öyle *kendi halinde yaşayan yabanotu* da yok. Orada masum görünen bir ısırgan otu bile Rabbin yarattığı, hudayinabit masum bir ısırgan otu değil.

Olduğu yere yığıldı, ellerimizi yıkadığımız leğene tükürdü, tükürüğü kanlıydı. Daha ayrıntılı anlatmasına gerek yoktu, anlamıştım. O şehirde insanın gerçekten toprağa verdiği bir ölüsü yoksa, yapma güllerle ve ipek kuşkonmaz yapraklarıyla süslenmiş bir çelengi hiçbir yere bırakamaz. Ve diğerlerinin aksine ben, Bandi Amca'nm anlattıklarına inandım. Bandi Amca Olah Meyhane ve Pastanesi'nde, Başkent Kabristanı'nda yabani otların bürüdüğü, sonu görünmeyen, lanetlenmiş, köyün en bakımsız bahçesinden daha bakımsız bir parsel olduğunu, hatta bunun bir numarası bile olduğunu, bu numarayı tam hatırlamadığını, çünkü söylerlerken arada durmadan dayak attıklarını, ama aklında üç yüz gibi bir şey kaldığını anlattığı vakit dinleyenler gülüyorlardı. Bandi Amca, *şimdiki* devrimin kahramanları yatıyor orada, diyordu, bundan çok emindi, her sabah güneşin doğduğuna ne kadar inanıyorsa buna da o kadar inanıyordu. Yediği dayaklar bunun kanıtıydı. Devlet güvenlikçileri elindeki çelengi orada yatan kahramanlara götürdüğünü sanmışlardı. Oysa onun istediği sadece elindeki yapma çelengi bir yere saklayabilmekti. Güvenlikçiler Bandi Amca'nm orada olmasının talihsiz bir rastlantı olduğuna çok zor inanmışlardı. Kahramanların o çalılık yerde, hiç de layık olmadıkları koşullarda son uykularını uyuduklarından onun haberi bile yoktu. Tabii devlet güvenlikçilerine bu

kelimeleri kullanarak söylememişti bunları ama daha başka türlü anlatmasına rağmen iki tokat daha yemekten kurtulamamıştı. Bandi Amca bıkıp usanmadan anlattı köylülere, orada otlar bürümüş bir parselde adları bile yazılmamış cenazelerin, küçüklü büyüklü, gençlerle, askerlerle, yaşlı bir başbakanla birlikte alt alta üst üste yattıklarını ve elbette ki şimdi artık çeşitli büyüklükte kemiklerden ibaret olduklarını ama buna rağmen kahramanların ruhunun orada kol gezdiğini.

O kadar çok anlattı ki sonunda Köy Meclisi çalışanlarının kulağına kadar gitti. Ama bu yüzden hiçbir bela gelmedi başına, eleştiren bile olmadı, Sáraság'da kimse inanmamıştı ülkenin merkezinde kasten bakımsız bırakılmış, kahramanların cesetlerinin gizlenmesi için kasten yetiştirilmiş yabanotlarıyla dolu yerler olabileceğine. Sáraság'da kimsenin aklı almadı bunu, böyle bir şeyi tasavvur bile edemediler, belki de doğrudur düşüncesi kimsenin aklından geçmedi, zavallı ihtiyar aklını kaçırmış diye gülüp geçiler. Köy halkı Bandi Amca'ya beyin damarları kireçlenmiş tanısı koydu. Çok ileride gerçekten de bunun ilk belirtileri ortaya çıktığında doktora gitmesine gerek kalmamıştı, çünkü gizli parsel haberini yayarak zaten kendi kendisinin tanı koyucusu, geleceğinin öngörücüsü, habercisi olmuştu. Sonu kötü biten Peşte macerasından sonra Bandi Amca 23 Ekim'de demiryolu rayları ve av hayvanları için yapılmış yemlik arasında kalan şimşirliğe çelenk koydu. Çünkü en çok burası benziyordu Başkentte 1956 Devrimi kahramanlarının ebedi uykularını uyudukları kasten bakımsız bırakılmış, yabani otlarla dolu parsele. Bundan böyle Sásaság'daki bu şimşirlik o kahramanların anıt yeri olacaktı! Köy Meclisi'nde Bece'nin büyükbabası konu olduğunda atılan kahkahalardan pencerelerin camları zangırdıyordu. Köy Meclisi Başkanı Sanyi Guliga ve parti sekreteri çatlıyordu gülmekten. Bilinçli parti üyeleri geyiklerin, karacaların, Komünist Gençlik Örgütü'nün heyecanlı üyeleri tavşanların, sincapların, harekete bağlı diğer yabanıl hayvanların, 23 Ekim'de orada bulunan tek karşı devrimci uyuz çelengi nasıl kemirip karşı devrimcilerin yabanıl çalılığını gene komünistlerin yabanıl çalılığına dönüştüreceklerinden söz ederken gülmekten kasıklarını tutuyorlardı. Etrafa tükürükler saçarak anlattıkları fıkraları sayı-

yor, beğendiklerine bir numara verip bir tarafa kaydettikten sonra lokantanın yolunu tutuyor, donmuş yağların sararttığı kocaman birer porsiyon yahniyi mideye indiriyor, sonra da hiçbir şey söylemeden içiyor ve kahkahalar atıyorlardı. Birbirlerine sadece parmaklarıyla fıkranın numarasını gösteriyorlardı: Üç! Ardından basıyorlardı kahkahayı. Gülmekten kırmızı çuha kaplı sandalyeden yere yuvarlanana kadar dakikalarca yumrukluyorlardı önlerindeki masayı.

Sadece Bece'yle ben, Devlet Güvenlikçilerinin Bandi Amca'yı neden alıp götürdüklerine, oradaki o yabanıl otlarla dolu yer hakkında söylediklerine inanmıştık. Ama bizim ne düşündüğümüze aldıran yoktu. Bizler köy halkının gözünde artık köyün işlerine akıl erdiremeyen taşralı ukala dümbelekleri olmuştuk. Eski meyhane kafadarlarımız lisede beynimizin cilalanmasını kendi açılarından basit ve çok açık bir kabalıkla telafi ediyorlar, kazandığımız yeni bilgilerin köyde elde ettiğimiz deneyimleri yok ettiğini söylüyorlardı. Bunu öylesine inandırıcı bir şekilde telkin etmeye başladılar ki sonunda biz de inandık. Bir köylüden daha çok köylü olan ben bile reddedildiğim için farkına varmadan kentlileştim. Baktım Beregi de dolu güğümünü almadan yola çıkmaya başlamıştı, ne olur ne olmaz birden susama bastırırsa, ayıp da olsa, artezyen kuyusundan su doldurabilmek için bazen yanında boş güğüm taşıyordu. Bu çoğu kez benim de başıma geldi, oysa yetişkinlerden vazgeçtik ilk sınıf öğrencileri bile bu türden hataları ender yaparlardı.

Sabahları daha uykum tam açılmamışken ağzım oynamaya başlıyordu fakat uyandığımda yarı bilinçli haldeyken söylediklerimden hiçbir şey hatırlamıyordum. Buluştuğumuz vakitler Dezső'ye giderek daha sık yalan söylemek zorunda kalıyordum, çünkü her zamanki "Söyle bakalım bu sabah ruhlar dünyasından sana ne mesaj geldi?" sorusuna "Hatırlamıyorum" demem üzerine gözlerinde beliren o yabancı kuşkuyu görüyordum. Bir Sáraságlıya olamaz böyle bir şey. Sabahları ağzından çıkanlar Hanok'un Tufan'dan önceki sözleriyle olmasa bile en azından duru ve temiz bir Macarcadır ve bu çılgınca kriz insanı öylesine yıpratır ki hatırlamamasına imkân yoktur. Eğer kendime karşı samimi olsaydım sabahları o bilinçdışı konuşmaların

benim için artık sadece vahşi ve inatçı rüyaların bir parçası olduğunu söylemem gerekecekti. Oysa o sıralarda bunu daha kendime itiraf etmemiştim...

Ignác Gergely ve Hildi Számfira'nm düğününe bizi yarım ağızla çağırdılar. Fazla gururlu olsaydık gitmezdik. Hizmet karşılığında misafir olabilecek fakat şenliklere katılamayacaktık. Franczek'le ailesini ve Dezső Metz'i davet ettiler tabii. Bize iskemleleri taşır, odun keser ve yemekleri masalara götürürseniz gelebilirsiniz dediler. Yağlı tavuk çorbaları, buharı tüten sebzeler yanındaki söğüş etler, rengi koyu kahverengiye çalan sığır yahnisi, patates ve lahana salatasından oluşan nefis yemekleri ancak misafirler afiyetle yedikten sonra sofraya oturabilecektik. Merakım gururumu yendi. Bu haysiyet kırıcı pazarlığa razı oldum. Tabii daha nikâh töreni sırasında bile hizmet etmeye başladık. Köy Meclisi binası etrafına toplaşanlara, Számfira Öğretmen'den kalma mahzen serinliğinde şarap doldurma işini bana yüklediler, yanımda duran Bece de düğün çörekleri ikram ediyordu. Nikâh töreninden ne bir şey gördük ne de işittik. Binadan çıkan çifti de bir an için görebildim. Hildi Számfira, gelinliği içinde periler gibi güzeldi, yara izli yüzüne rağmen dayanılamayacak kadar güzel buldum onu. Belki de tam o yüzden. Etrafına alçakgönüllülük, aşk ve son zamanlarda üzerine gelen saygınlık yayılıyordu. Güzelliği kazadan önceki kibirli, boş kafalı güzellik değildi. Ignác Gergely de çok daha yakışıklı görünüyordu, hali vakti yerinde bir çiftçinin mağrur oğlu gibiydi. Şu feleğin işine bak, dedim kendi kendime, Ignác sonunda buldu kendisini. Hali vakti yerinde bir köylü, bir Kulak sayıldığı için bütün varlığına el konduğunu, kırk hektarlık toprağını, davarını, atlarını, hatta sürüsünü de temelli kaybettiğini nihayet anladığı ve kabullendiği vakit kendisini asan babası şimdi bir gölge olarak onu kiliseye kadar izledi. Sucuk ekmek yiyen babanın, artık ebediyete kadar hali vakti yerinde olacak çiftçinin gölgesi.

Kilisede, Peder Áron Avarka'nın sesi heyecandan titriyordu. Konuşmasına ilk başladığında evlenen her çifte söylediği artık gına getiren lakırdıları tekrar edeceği anlaşıldı. Számfira Öğretmen'in cenaze merasimini anımsadım. Olamaz, dedim,

peder iki defa aynı duygusuzluğu yapamaz, bu merasime de yine hazırlanmadan gelmiş olamaz!

Tam o sırada kilisenin kuzeye açılan penceresinden binlerce reflektör vurmuş gibi aydınlık doldu içeriye. Toplananlardan bir uğultu yükseldi, heyecanlı bir kıpırdaşma başladı. Sáraság kilisesi, Katolik kiliselerinin çoğu gibi doğuya bakar, güneş güneyden vurur, sabah saatlerinde sadece ayin masasının arkasındaki vitraylı pencereden ışık girer. Peder birden konuşmasını kesti, on yıllarca sürmüş gibi hissedilen birkaç saniyelik sessizlikten sonra bambaşka tınılı bir sesle konuşmaya başladı:

İşin sırrına vâkıf olanlara göre Rabbin esasını kutsal güçler, *sefirah*'lar oluşturur. Sefirah'lar ebediyen sürecek bir şimşek çakmış ya da bin tane güneş birden üstümüze vurmuş gibi bir an içinde parlar. Peder, bakışlarını parlayan camlara doğru çevirdikten sonra vecd içinde devam etti. Bir zamanlar hayat veren bu sefirahlara Tanrının yüzleri adını vermişlerdi, bir zamanlar da bilge kişiler ona Başlangıç Zamanı dediler. İşte evlatlarım bütün geçmiş sizlerde tecessüm ediyor, devridaim sayenizde ebedi; çünkü onunla birsiniz, tek bir vücut gibi ya da tek bir tapınak gibi.

Peder orga oturup başladı *Kutsalsın, kutsalsın, kutsalsın! Tüm âlemin Rabbi, Yaratanı* isimli ilahiye, ne hikmetse bu kez gayet iyi bir tempoyla. Herkes coşkuyla söylemeye başladı, o zamana kadar kilisenin böylesine çınladığını hiç duymamıştım. İlahinin sonuna doğru ışıklar yavaş yavaş azaldı. Peder Áron genç çifti kapıya geçirirken belki ışığın nereden geldiğini anlarız diye Bece'yle dışarı çıkıp kilisenin etrafını dolaştık ama bacaklarımızı dalayan birkaç ısırgan otundan başka bir şey bulamadık. Kilisede toplananlar pederi öptüler. Herkes çoktandır köyün böylesine mükemmel ve etkileyici (bunun aynı zamanda kısa anlamına geldiğini kimse gizlemedi) bir konuşma dinlemediğinde birleşti. O büyük heyecanla pederi de düğüne davet ettiler. Áron Avarka daveti ikiletmedi, Ignác Gergely'in emri üzerine Kültür Evi'nin önüne, harman makineli gölgenin yanına, şarapla çörek koydum. Kültür Evi'nin duvarına vuran sahipsiz gölgede Ignác Gergely'in babası çoktandır yoktu ama oğlu, ırgatların da unutulmamasında ısrar etti.

Bece kulağıma, Bütün Zamanlar bir araya geldi, diye fısıldadı, sonra elime bir kasap önlüğü tutuşturarak hadi bakalım, tak önlüğü hizmet başlıyor, dedi.

Büyük düğünler olduğunda Kültür Evi'nin müsamere salonu hep küçük gelir. O zaman sergi salonu denen ama kendimi bildim bileli orada tek bir güzel sanatlar sergisi açılmamış olan, buna karşılık birçoğunun kaç defa şehriyeli tavuk çorbası kaşıkladığı yan salon da davetlilere açılır. Bu kez bu yan salondaki masalara uzak akrabalar, tanıdıklar ve komşular oturtuldu. Yani ayaktakımı! András Beregi ve ben onlara hizmet ediyorduk. Elimde çorba kâsesi Dezső'yle Franczek'lerin önüne gelince hırsımdan kâseyi masaya vurdum, sıcak çorbadan gözüme bir damla sıçradı. Franczek bunun üzerine gülmeye başladı ve arkamdan bağırdı.

Rab, öfkelenenleri cezalandırır.

Saat on sularında biz de soğumuş yemek artıklarının önüne oturabildik. Ağırıma giden çorbanın ılık olması, içinde hiç et kalmaması değil, bizim şenliğe katılamayıp yanaşmalar gibi artıkları atıştırmamız oldu.

Müzik çalma işini *Işın* orkestra topluluğu üstlenmişti, zaten Sáraság'ın tek orkestrasıydı bu. Parlak döneminde, 60'lı yıllarda ülke çapındaki *Kim ne biliyor?* yarışmasında il birinciliğine kadar yükselmişlerdi. Köyün büyük içkicileriyle o kadar bir arada yaşıyorlardı ki, büyük eğlencelerde kimin hangi şarkıyı dinlemek istediğini anlamalarına tek bir işaret yetiyordu. Müzik topluluğu çalmaya başladı. Alınan kilolardan daralmış, eskiyip tüylenmiş ceketler iskemle arkalıklarına asıldı, erkeklerin gömlekleri terden ıslanmıştı, kadınlar çiçekli, kalçaya kadar yırtmaçlı kombinezonlarına, zorla giydikleri jarse tayyörlerine yemekten sonra büsbütün sığmaz oldular. Eteklerin bellerinden pırtlayan etleri patlayacak kadar şişirilmiş lastik yüzme simitlerini andırıyordu, ökçeleri aşınmış ayakkabılar gıcırtılar çıkararak dönmeye başladı. Şarkı söylemekten, bağrışmaktan sonra müzik birden dans havasına geçtiğinde eksik dişli ağızlar açık kaldı. Kâh bir masaya kâh öbür masaya gidenler ellerindeki palinka kadehlerini, bir şeye izin istermişçesine, masaların üstüne vurmaya başladılar. Camgöz Tót daha ilk dönüşünde üç tane sandalyeyi de-

virdi ama yavaşlamadı ve ortada partneriyle fır dönerken sormayı ihmal etmedi.

Ne güzel eğleniyoruz değil mi?

Dışarıda Gulaş çorbasının pişirildiği kazanın yanında dolaşırken o sinsi Kati Kitka ile Gyurka Gály ve kim olduklarını anlamadığım birtakım insanların pederi dillerine doladıklarını duydum, gene ne biçim herzeler yumurtlamışmış. Kimse akıl erdiremiyormuş bu deli saçmalarını nereden bulduğuna. Her aklı başında rahip, iyi bir Katoliğin sadece *İncil*'i okuyabileceğini bilirmiş. Yahudilerin o karışık ve akıl ermez konularıyla dürüst Macarların kafasını karıştırmanın ne gereği varmış?

Kati Kitka bir adım daha atarak, ne gerek var ki zaten bu dindarlık işlerine deyiverdi.

Karanlık basmış, çorbanın pişirildiği kazanın altındaki ateş söndürülmüş, üstüne su dökülmüş, külü kalmıştı sadece. O ahlaksızların kimlerle konuştuklarını anlayabilmek için tam yaklaşmaya hazırlanıyordum ki o çılgın feryat çınlattı her yeri.

Çığlığın ardından birkaç saniye geçti geçmedi düğün halkı yan kapıdan itişe kakışa çıkmaya, kaçışmaya başladı. Kadınlar bağrışarak, ağlaşarak çıkıyorlardı, birkaç sarhoş erkeğin yüzünde gülümseme gibi bir şey gördüm. Korkunç bir telaş vardı ortalıkta, feci bir şey yaşandığına emindim ama olanın ölümcül olmadığını da hissettim. Zar zor yaklaşabildiğimde ağzına kadar açık kalan kapıların ardından müsamere salonunu gördüm. Gözlerime inanamadım. Kültür Evi bir anda boşalıvermişti ve o sessiz kalan salonda sadece genç çift çılgıncasına dans ediyor ve kahkahalarla gülüyordu. Yüreğim hasetle doldu. Bu kadar mutlu ve aşk dolu bir çift görmemiştim o güne kadar.

Eğlence sırasında olanlar hakkında sonraları yüzlerce öykü dinledim, aradan haftalar geçtikten sonra bile istesem de istemesem de hâlâ ilginç ayrıntılar geldi kulağıma. Düğünün kendine özgü bir efsanesi oldu, olayın geçtiği yerin en yakınında olduklarını iddia eden yeni yeni öykücüler türedi. Meyhaneci Olah, Doktor Gellei ve Franczek baş uzman kesilmişlerdi. Güya onlar oturuyorlarmış en yakın yerde, genç çiftin çiçeklerle, boncuklarla, çelenklerle süslü masalarının hemen önünde. Birbirinden iğrenç ve inanılması güç öyküleri tiksinerek dinledim... Bire bin

katılarak anlatılanlardan çıkardığıma göre, eğlencenin en kızıştığı anda sahnenin arkasındaki tehlike çıkış yerinin çift kanatlı kapısı açılmış. Başına bir çorap geçirerek tanınmaz hale gelen bir adam içeri girmiş ve sahnedeki sentizayzır ve davulun arasından kalın bir hortum geçirmiş. O kadar kararlı ve hızlı bir şekilde hareket ediyormuş ki, orkestra üyeleri bunun bir sürpriz hazırlığı olduğunu sanmışlar, düğün halkından kimsenin ayacak vakti kalmadan yüzü maskeli adam hortumun ucunu sahneden aşağıya sarkıtmış ve o anda hortumun içinden bok fışkırmaya başlamış.

Yirmi beş santimetre çaplı bir hortumdan doğrusu iyi akar bok.

Şenlik masasının baş köşesinde oturanlar, anneler, dünürler, düğün şahitleri, daha bilmem kimler tepeden tırnağa boka batmışlar. Ön sıradakiler hakeza. İkinci üçüncü sıradakiler artık kısmetlerine ne düştüyse. Kimileri salonun sonunda oldukları halde ayakkabıları pislik içinde kalmış, kimileri yakında oldukları halde öylesine ustalıkla kaçabilmişler ki bok onları sıyırıp geçmiş.

Protestan polislerin ağızları kulaklarına vararak yürüttükleri soruşturmada tespit ettiklerine göre, kimliği belirsiz bir kişi foseptik emen vidanjörü olduğu yerden yürütmüş. Vidanjörü kullananın kendisi de düğünde, buğulu kafalar arasında hem de ön sırada olduğundan kimse ondan kuşkulanmamış, kaldı ki o da boktan payını almış. Yani, kim yaptıysa bu işi, vidanjörü alıp Öksüzler Yurdu'nun foseptiğini bedavaya boşaltarak kıymetli maddeyi bu şekilde elde etmiş ve düğün evine getirmiş.

Hepsi bu kadar.

Bundan sonra soruşturma bir adım olsun ilerlemedi. Suçlunun asla meydana çıkmayacağına kim olsa yemin edebilirdi. Sadece "oh" çekenlerle vah vah! diyenler arasında birçok defa çatışma çıktı, bu boklu Zorro'nun kim olduğu ve de neden böyle bir şey yaptığı hakkında tahminler ileri sürerek defalarca tartıştılar. Pannika Teyze'nin düğün şahitliği konusu hemen akıllara geldi, birçoğu ona duyulan kini bile böyle bir alçaklığa başvurmak için yeterli görmediklerini, daha ciddi bir sebep olması gerektiğini ileri sürdükleri halde tek olası açıklama bu oldu. Tah-

minler de tahkikat da bir sonuç vermedi. Kesinlikle bilinen tek şey, o an'a kadar şeref masasının ardında sıkıntıdan patlayan çiftin dışkı etrafa yayılıp da herkes kaçınca çılgınlar gibi dans etmeye başladıkları, burun direğini kıran kokuda zıplayarak kahkaha attıkları, deliler gibi eğlendikleri oldu. İki tane aklını kaçırmış mutlu deli...

Herkes tarafından ıcığı cıcığı çıkarılan bir konuya bizim vakit harcamayacağımız meydandaydı. Kaldı ki o yaz artık Ede Klein Derneği toplantıları da yapmıyorduk. Aradan altı ay geçtikten, hiç bitmeyecekmiş kadar uzun gelen bir süreden sonra Dezső'nün eski berber dükkânında tekrar buluştuk.

Bunun son buluşmamız olacağını o zaman kimse tahmin etmemişti.

O yıl aralık ayı korkunç soğuk yaptı. Rüzgâr yel değirmeni önündeki meydana adam boyu kar biriktirmişti, insanlar kar arasında kazılan yollardan bir canavara ulaştıracak bir labirentte yürüyormuş gibi, başlarını omuzlarına doğru çekmiş acele acele yürüyerek geçiyorlardı. İsa Efendimizin doğum günü yaklaşıyordu. Önemli hiçbir beklentim olmadığı halde o yıl hep *büyük* şeyler oldu. Eszter'le aramızdaki o *büyük konuşma* artık geride kalmıştı. Eszter hakkında, Irén Ráchel, Dezső, Franczek hakkında ve biz yokken köyde yaşananlara ilişkin o kadar çok şey öğrendiğim o *büyük konuşma*!

Gündemin *büyük kavga* maddesi yaklaşıyordu.

Franczek o gün pencerede durmuş, durmadan dışarı bakıyordu, aynen Dezső'nün köpeğinin kendini talihsizcesine astığı o akşamki gibi. Metz baş yıkama teknesinin kenarındaki köşede yere, Bece'yle benim karşımıza oturmuştu. Ben, güğümünün üzerinde ellerimle davul çalıyordum. İçinde hemen hiç bira kalmamıştı, o kadar sulandırmıştım ki ancak insan çok dikkat ederse o soylu içkinin hoş kokusunu alabiliyordu o kadar. Aslında güzel bir haber üzerine, Ignác Gergely'in minicik oğlu Ignác Gergely'in doğum haberi üzerine toplanmıştık. Protestan doktorların ikiz olacağını söylemelerine rağmen minik Ignác Gergely anasının karnından tek başına çıkmıştı. Ignác, oğluna göz atar atmaz, doktorların neden yanıldıklarını hemen anlamış,

Layla'ya ve zamanı tam tayin ederek hiçbir şeyin kaybolmasına izin vermeyen Rabbine şükretmiş. Karısını öpmüş, bir şey anlamayan doktoru bebeğin anasının karnındayken de tek başına büyüdüğünden emin olduğunu söyleyerek teskin etmiş.

Yabancı taşralı doktorun gölgeyi görmesine imkân yokmuş.

Bebek büyükbabasının sucuk yiyen gölgesiyle birlikte doğmuş, kilosu normalmiş, doktorların yanılgısı gölgenin, bebek daha annesinin karnındayken de orada olmasından kaynaklanıyormuş. Onun için aletler hep iki bebek göstermiş. Ignác sevinç gözyaşları içinde bakmış oğluna.

Sáraság'da otobüsten indiğinde onu görmüş hemen koşmuştum, heyecandan konuşamıyordu.

Birisinin gölgesi olması için, ille de ışık gerekmez, dedi Ignác. Daha doğrusu gerekir ama ruhun ışığıdır ruhun gölgesini vurduran ve ruhun ışığı daha bebek ana raminin güvenliğindeyken de oradadır! Döllenmenin harikuladeliği sırasında, insanın hayatı hazzın etkisiyle uzar ve böylece kendisi de artık geçmişin bir parçası olur; sonsuz, kendi kendini koruyan zincirin bir halkası olur artık o da, işte o zaman yeni ruhun gölgesi meydana çıkar. Şimdi anladım öteki dünyaya neden gölgeler dünyası dendiğini! Eğer geçmiş daima bizimle birlikteyse, o zaman elbette gölgelerimiz de olacak. Benim oğlum böylece daha doğarken kanıtladı babasının geçmişine saygı gösterdiğini!

İçim mutluluk ve heyecan dolu Dezső Metz'e yollandım. Ve dernek başkanı olarak hemen söz aldım, taze havadislerim vardı, bunları anlatmak istiyordum. Ignác eve yeni dönmüştü, ondan bütün ayrıntıları öğrenmiştim. Bundan büyük havadis olabilir miydi?

Bebek Ignác Gergely'in büyükbabasının gölgesiyle doğmasına daha sıra getirememiştim, henüz Layla'yı övüyor ve oğulların babalarının zincirinin her halkasının anısıyla birlikte yaşamalarına imkân verecek zaman'ı tayin eden Rabbe şükrediyor, aksi halde hayatın ne kadar boş ve sığ olacağını söylüyordum ki Franczek lafı ağzıma tıkadı.

Ne halt biliyorsun ki sen, dedi.

Sinirden midem bulanmaya başladı. Yardım isteyen gözlerle Dezső Metz'e baktım, sonra Bece Beregi'ye, haydi onlar bir şey

söylesinler bari, benimle böyle konuşulamayacağını çok iyi bilirler. Ama arkadaşlarım umursamaz bir ifadeyle baktı bana. Dezső üstüne üstelik yangına körükle gitti.

Hakkı var Gyula'nm, dedi. Hiçbir halt bilmediğin bir konuda böyle konuşmaya nasıl cesaret ediyorsun?

Seçilmişliğin laneti ve nimeti hakkında bir şeyler kekelemeye başladım, evet işte, yani bu cehennem olası köyde insanların geçmişlerini *bilinçli olarak* kendilerinde keşfedebilmeleri bana bağlı, yani bütün Zaman'ların bizimle birlikte olması da benim sayemde... sonra.. şey de...

Ne o yoksa dünyayı da mı sen yarattın, diye sözümü kesti Franczek. Hadi lan, herkesin bilmediği neyi keşfettin ki? Yahudileri maymun gibi taklit edip duruyorsun, bir iki şey sana diğerlerinden daha önemli göründü de ondan mı yani? Bu köyün bin tane Hanok'u ve Eyüb'ü yok muydu sanıyorsun? Her on yılda bir burada feleğin darbesine uğramış bir erkek olmadı mı? Kendi zamanının bittiğini öğrenen, bir dili son defa konuşan ve bir dünyayı son gören olduğunu bilen biri yok muydu diye düşünüyorsun? Her bir gölgeyle bütün bir dünya yok olur!

Ben, ben öyle düşünmedim,... ben buldum sanmadım... sadece... diye kesmek istedim sözünü. Franczek izin vermedi konuşmama.

Kitap'taki diğer kişilerin burada daha az önemli olduğunu mu sanıyorsun? Hayır! Tam onlar kadar önemli ve onlar kadar önemsiz! Sahiden sen bütün zamanların burada belirlenmiş olduğunu mu sandın? Yaşamın baştan başa mükemmel günlerden ibaret olduğunu mu düşündün? Ve birkaç sersem sepelek ruh geri geliyor diye *ortak geçmişimiz* mi var sandın? Ortak mekân – ortak zaman mı? Daha neler! Böylesini ancak senin gibi sahipsiz bir zavallı uydurabilir!

Gözlerim karardı. Kafamı bir mengeneye sıkıştırmışlar da damarlarım şakaklarımda patlayacak sandım.

Dezső, ben kaç defa söylemeyi denedim sana, dedi, bu marazi hallerin yüzünden daha da zorlaşıyor. Açık kartlarla oynasan bunda ilginç hiçbir şey yok. Aslında az da değilsiniz hani. Darılma gücenme ama kader arkadaşlarına ısrarla tepeden bak-

man, onlara laf bile söylememen iğrenç bir şey. Sonra kalkıp buraya gelip başlıyorsun Ignác'ın çocuğundan şeymiş gibi...

Tepinmek, yerlere yatıp debelenmek geldi içimden. O zamana kadar benim olan dünyam başıma yıkılmıştı. Etrafımdaki koruyucu kılıfım beni sıkıştırmaya başladı, beni bağrına basan, benliğimi, ruhumu fark ettiğim günden itibaren beni besleyen dünyam cehenneme döndü. Köklerim ihanet etmişti bana, beni besleyeceğine kuvvetimi gücümü emmeye başladı.

Bundan yıllarca sonra bir romanda buna benzer bir şeyler okudum. Romanda özel bir odada, 101 numaralı odada insanları hiçliyor, içlerindeki bütün inançlarını, ilkelerini, hatta benliklerini, ruhlarını bile öldürüyorlardı. En çok korktukları, çekindikleri şeylerle, kendileri için en acı, en nefret edilecek şeylerle işkence yapıyorlar, düzeltilemeyecek hatalarını kendilerine gösteriyorlar, tam oradaki deliği oyuyor, derinleştiriyorlardı.

Eski berber dükkânına kız kardeşim de gelmişti. Yalvarırcasına yüzüne baktım. Umduğum yardımı ondan da alamayınca kalbimin atışları durdu sanki. Yardım etmek bir yana, sanki her şeyi biliyormuş gibi davrandı, sanki sinsice önceden hazırlanmış bir komploydu bu, beni yerin dibine batırmak, kahretmek için, şimdiye kadar o kadar çabayla kazandığım iki paralık şeyi de elimden almak, beni yok etmek için! Gölgeme baktım. Titredi gibi geldi bana. O benim 101 numaralı odamdı.

Benim için en dehşetli şey bizzat kendimdim!

Bendim 101 numaralı gölge, bendim, ben, ben!

Franczek, ne yani dedi, diğer öksüzler, yetimler sana göre adi insanlar mı? Biliyor musun nasıl alay ediyorlar sizlerle? Ben söyleyeyim sana. Öksüzler Kulübü diyorlar! Dezső'nün de kimsesi yok, çünkü yetişkinliğin eşiğinde kaybetti anasını babasını, o da yalnız! Bece'nin de babası öldü. Ne yapsa dirilmeyecekler! Yaşıyorlarmış gibi yapsalar da dirilmeyecekler!

Eszter, yardım et, diye inledim.

Korkunç bir gösteri yapmış olmalıyım. Hatırlıyorum yerlerde yuvarlandığımı, debelendiğimi, ağladığımı, kız kardeşim içine düştüğüm bu bataklıktan beni tutup çekmezse boğulacağım sanıyordum. Eszter'in sesi ölçülü ve sakindi:

Hakları var!

Devamını hatırlamıyorum. Belki nefesim kesilmiştir, belki öylece şaşkın şaşkın durup bakmışımdır. Kökleri tarafından beslenmeyen gövde birkaç gün içinde kurur. Ruh söz konusu olunca birkaç saniye yetiyor buna. Belki gölgeme ilişti gözlerim belki de ittim gölgemi? Belki de Franczek'e ve ot bürümüş bahçeye doğru bağırdım. Belki Dezső konuştu, belki Franczek. Belki de yetimhane yetişmesi olup da kader ortaklarını böylesine aşağılayan bir avanak daha çıkmadı demişlerdir. Yahut bunda utanılacak bir şey yok demişlerdir, eğer bir şeyin sözünü etmezsek ve olduğundan başka türlüymüş gibi davranırsak belki gerçekten de öyle olur. Yetimhanede büyüyen hiçbir çocuk için yetimhane çocuğu olması ilginç değildir. Aslında hiç de az değiliz, çoğuz hatta. Ama yalnızca benim için sorun olmuş bu işte, yalnızca ben öyle değilmişim gibi yapıyorum. Galiba kız kardeşim de konuşmuştu. Ama belki de o değil Bece'ydi konuşan. Hatta belki de ben uydurdum hepsini kim bilir? Biz Eszter'le birbirimizi gene de çok sevebilirmişiz, bunun için ille de kardeşmişiz numarası yapmamıza gerek yokmuş. Zaten benzemiyormuşuz hiç. Aynı yerde bulmuşlar bizi! Garip bir rastlantı, bir yıl arayla, neredeyse aynı gün. Ne olmuş yani? Bu ne ifade eder ki? Sepette yatıyormuşuz. Aynen Musa gibi. Her ikimizin üstünde de güzel bir yakası olan bir gömlekçik varmış. Onun için ikimizin de soyadı Gallér (Yaka) olmuş. Benim adımı, bulunduğum gün takvimde Gergely gününe rastladığından Gergely koymuşlar, Eszter tesadüfen Eszter olmuş, çünkü Öksüzler Yurdu'nda o sırada bir yığın, perşembe günü bulunan Maria ya da cumaya rastlayan Erzsi varmış. Buluntu çocuk olmakta utanılacak bir şey yokmuş. Ben kendi kendimi koymamışım oraya. Çocuğunu oraya bırakan utansmmış. Ama köyün ortak bir geçmişi olduğu masalını uydurmakla kendime özgü bir geçmiş yaratamazmışım.

Onun bir dilimi benim olamazmış, zira bir dilimi olmak istediğim pasta yokmuş zaten! Benim zincirimin nerede başladığı bilinmediği için yokmuş geçmişim. Yoksa yokmuş n'olacakmış yani yoksa! Böyle olan tek ben değilmişim ki! Benim doğduğum yerde Layla'ya şükreden olmamış işte!

Bu yüzden de bu pislik köyde şimdi Yahudilik ya da mistik bir şey olacak diye beklememeliymişim!

Galiba kış güneşi vuruyordu pencereden içeri. Aynı anda hem ateş gibi sıcak vardı hem dondurucu soğuk. Tam olarak ne söylemişlerdi o gün aslında önemi yok. Buna benzer şeylerdi herhalde. Belki çok daha az incitici ve dikkatli bir şekilde söylemişlerdi, belki de sadece bir iki söz, bir iki imaydı hepsi. Benim şatoda yaşadığım, öksüz olduğum, bana devletin baktığı, yetimhane çocuğu olduğum! Evet, böyle bile olsa bu bana o kadar dayanılmaz bir acı vermişti ki! Belki de *büyük kavga* birkaç çekingen fısıltıdan ibaretti. Öyle de olmuş olsa ne fark eder, benim içime böyle fırtına gibi yansıdı. O kadar yıl birlikteydik, beni tanıyorlardı, bilmeleri gerekirdi, bu konuda söyleyecekleri her şeyin bir daha asla söylenmemiş hale getirilemeyeceğini.

Derhal Feketeváros Yetimhanesi'ne naklimi istedim. Zaten orada okuduğum için dilekçemi oldukça çabuk kabul ettiler ve hemen taşındım. Bir daha hiç gitmedim köye. Hafta sonlarını Yurt'ta, annelerinin babalarının hafta sonlarında bile kendilerini görmek istemedikleri mezra çocuklarıyla birlikte geçirdim. András Beregi ile de karşılaşmamak için 1 B sınıfına geçtim.

Eminim, bütün arkadaşlarım, dostlarım her şeyi böylesine mahvetmiş olmasalardı öğrenimime devam etmezdim, köye döner şoför ya da başka bir şey olurdum. Yüksek okula, Tótváros Yüksek Öğretmen Okulu'na girip bu okulu orta dereceyle bitirdiysem, bunu aslında arkadaşlarına borçluyum. Hayatımı kaybettim ama buna karşılık bir diploma kazandım.

Benim yerimde başka biri olsa acaba teşekkür mü ederdi?

Katıksız Bir Taşralı

Otobüs, Protestanların köhne garına doğru döndüğünde karnım birden öylesine ağrımaya başladı ki kendimi tuvalete zor attım, bağırsaklarım fena halde buruluyordu. Helanın kapısının iç yüzüne kafadan çatlak biri, bir seçim afişi asmış. Afişte iki çirkin adam, iki ihtiyar komünist öpüşüyorlar, galiba Kádár ile Brejnev, altta da yine öpüşen bir genç çift var. Sonra da kısa bir cümleyle aralarında seçim yapmamız isteniyor. Bir yandan işimi görürken öte yandan genç çifte bakmak istiyorum ama nedense gözlerim hep yaşlılara kayıyor. O pis kokular arasında bu manzara bana büsbütün aykırı ve sapık geliyor, kıçımı güç bela siliyorum, çünkü onlar da bana bakıyorlar gibime geliyor, belki de öpüşen moruklar şimdi beni fark etmişlerdir, bana kızıyorlardır.

On ikiyi beş geçe otobüsüne, yer olduğu halde, binmiyorum. Bekleme salonuna da girmeyip yağmura, rüzgâra rağmen dışarıdaki sıralardan birine oturuyorum. Sanki ilkbaharda değil sonbahardayız, hava öylesine tatsız. O an birden her şeyi bir zamanlar yaşamışım gibi duyguya kapılıyorum. Sürekli bir "déjà vu" hissi var içimde. Karşıdaki mürver çalılarının arasından pantolonunun fermuarını çekiştiren içkili bir adam çıkıyor. Yağmur, çardağın arkasından görünen prefabrik blok evlerin duvarlarını dövmeye başladı. Üşüyorum. Aynen böyle olmuştu eskiden de defalarca, eve, Sáraság'a gitmek için burada böyle oturmuş, böyle üşümüştüm, o zaman benim köyüm, evim sayıyordum Sáraság'ı. Sahiden evim miydi, değil mi, kim bilir?

Hakları vardı Gyula'ların.

Beni Macaristan'ın herhangi bir Öksüzler Yurdu'na da yerleştirebilirlerdi, o köye rastlantı eseri gelmiştim. Eğitmenlerimin anlattıklarına göre Hódmezővásárhely'de bulmuşlar beni, yazar Magda Szabó'nun *Abigel* romanında sözü geçen okulun köşesinde. Bir bebek sepetinde bağırıp duruyormuşum. Ondan bir yıl sonra da hemen de aynı yere, Eszter'i koymuş annesi, belki ikisi de aynı kişiydi, kim bilir? Kendimi Sáraságlı olmaktan çok Hódmezővásárhelyli hissetmeliyim, ama aslına bakarsak oralıyım da diyemem, belki de birisi beni iyice sarıp sarmalayarak Makó'nun ya da Földeák'ın ücra köşelerinden birinden oraya getirmiştir.

Yağmur iyice hızlandı, blok evlerin aydınlık pencerelerinden birinde perdeyi çektiler. Çalılığa bakıyorum, rüzgâr dalları kaldırımlara eğiyor. Gözlerimi birini beklermişçesine oraya dikiyorum. Bir el dalları aralıyor, biri çıkıyor çalıların arkasından. Irén Ráchel! Yanında zayıf bir oğlan, boyu annesinin omuzlarında. Danika Ráchel olduğuna inanmak güç doğrusu, gülümsüyorum, belki meme emmekten vazgeçmiştir artık. Son defa 82'de görmüştüm, o zaman üç yaşındaydı şimdi on bir olmalı. Annesi fark ediyor beni ama tanımazdan geliyor. En azından on kilo fazlalık var üstünde. Gülümsüyorum yine, herhalde artık o iki azgın erkek Ráchel uğruna kavgadan vazgeçmiştir, diyorum. Arkalarından bakıyorum. Danika da bana bakıyor ama annesi elinden çekiyor. 9 yazılı tabelanın önünde duruyorlar, Sáraság'a otobüs oradan kalkacak. Sáraság halkı yağmur da yağsa rüzgâr da esse otobüs kalkmadan yarım saat önce mutlaka gelip oraya dikilir. Onlar da durakta duruyor. Yüzüne çarpan rüzgâr ve yağmurdan rahatsız olan çocuk huysuzlanmaya başlıyor. Irén Ráchel bir tane patlatıyor suratına. Danika'ya acıyorum, bana tek kelime olsun söylemediği için anasına kızıyorum. Sonra düşünüyorum ne söyleyebilirdi ki. Bu beni biraz rahatlatıyor.

Durakta bekleyenlere bakıyorum, demiryolu bekçisi Jancsi Szalma orada. Kafası tam kabak olmuş. Üniforması yok üzerinde; peltek Piri Gyári de otobüs bekleyenler arasında, eski bir blucin giymiş, sigara içiyor, çektiği her iki nefesten sonra bir tükürük fırlatıyor asfalta. Bece acaba şimdi de bekâretini ona verir miydi diye geçiyor aklımdan. Magdika Teyze de durakta ama kafa-

sını hiç benden yana çevirmiyor. Tam o sırada Kati Kitka aceleyle geçiyor yanımdan, saçları artık kızıl değil, bembeyaz. Gülesim geliyor birden, kızıl terörden sonra hep beyaz terör gelir, gayretkeş Rusça öğretmeni dünya görüşünü alelacele değiştirebilmişse işi iştir gene. Adımlarının arkasında çamurdan adacıklar bırakarak yürüyor. Bir sıcaklık kaplıyor içimi. Sáraság'da yağmur yağdığında, römorklardan, kamyonlardan dökülen gübrenin kırmızıya boyadığı çamur, geniş asfalt anacaddeye bile tembel ve semiz bir hayvan gibi yayılırdı. Asfalt yoldan geçen traktörlerin, bisikletlerin tekerlekleri arasına sahici bir canlının kanı dökülmüş gibi olurdu. Her gün otobüsle gidip gelenler ayakkabılarını, pantolon paçalarını temizlemeseler de olurdu, çünkü şoför ne kadar dikkat ederse etsin durağa yaklaşırken bu çamur ve çirkef yığınından geçmek zorunda kalır, ayakkabıların fırçalanıp parlatılmış burunlarını, temiz pantolon paçalarını batırıp çıkarırdı. İnsan ne kadar titiz olup üstüne başına dikkat etse de Protestanların şehrinde kimin Sáraság'dan geldiği hemen anlaşılırdı. Sáraságlılar mürekkep şişesine batırılıp çıkarılmış gibi gelirlerdi şehre.

Kaç defa konuşmuştuk Bece'yle, köylü olduğumuzun anlaşılması için ağzımızı açmamıza gerek yok, başımızın üstünde hale bile olsa bize bakan herkes damarlarımızda köylü kanı dolaştığını anlar. Hatırlıyorum, eski dostum, pislik harika bir nimettir, derdi. Sáraságlıların gerçekten canlı yapıtlar olduğunu kanıtlıyormuş. Bizler, Rabbin eski ve biri dayanınca sallanan bir okul sırasında, içinde yağlı siyah çamur bulunan mürekkep şişesine batırarak çizgiler çizdiği kaz tüyleriymişiz. Rab, hiçbir özelliği olmayan Macar ovasına boylu boyunca ufak anılar, turist işaretleri kondurmuş böylece. Sáraságlılar aslında fedakârlar, haberciler, yurt kuranlarmış, köpeklerin yaptığı gibi kendilerine ait yerin sınırlarını onlar işaretlemişler ama o sınırın nereden nereye kadar uzandığını anlamak için koklamak değil görmek gerekiyormuş.

Kati Kitka'nın arkasından tiksinerek bakarken bunları düşünüyorum. Rusça öğretmeninin ardından da çamur izleri kalıyor, şimdi eve dönüyor, acaba sabah gelirken nasıldı?

Otobüste kimse selamımı almadığı için karnım gene ağrı-

maya başlıyor, bir merhabayı bile bana çok görmeleri o kadar ağırıma gidiyor ki mandıraya geldiğimizde artık dayanamayıp şoföre işaret ediyor, Tarım Üretim Kooperatifi'nin önünde otobüsten iniyorum, oysa daha köye gelmiş sayılmayız, tren istasyonuna birkaç yüz metre var. Yabanotları bürümüş yolun kenarında yürüyorum, karnımın ağrısı biraz hafifliyor, istasyonun helasına da ne olur ne olmaz diye uğradıktan sonra, köye doğru kararsız adımlarla yürümeye başlıyorum. Demiryolu bekçi kulübesine geldiğimde Köy Meclisi binasına, Sanyi Guliga'ya uğrayıp bana yatacak bir yer ayarlamasını istemek geliyor aklıma. Anayolda okul müdürünün evinin karşısındaki eski okul binası mutlaka duruyordur, bir geceliğine orada bir oda bulurum herhalde. Hava serin, yerler ıslak ve çamurlu. Köy baştan başa *Tarım Birliği* partisinin afişleriyle donatılmış. Kenevir fabrikasının transformatör deposunun duvarını boylu boyunca afişlerle kaplamışlar. Radyoda dinlemiştim, bu parti seçimleri kazanırsa Tarım Üretim Kooperatifleri'nin dağılmayacağını vaat ediyor. Sáraság'da köylülerin çoğunluğu herhalde bu partiye umut bağlamışlardır. Evler hiç değişmemiş, aynı köylü evleri, yeni yapılanlar da aynı çirkinlikte ve kül rengi. Fabrikaya kadar yürüdüğüm halde köyün anayolunun bana neden bu denli yabancı geldiğini hâlâ anlayamıyorum, ama Krematoryum'da birden bıçak gibi saplanıyor içime.

Kavak ağaçlarını kesmişler!

Cascavlak kalmış anayol. Meydana çıkan bir suçlu gibi! İnsanı rahatsız edecek kadar geniş ve çıplak meydana dört şeritli yol sığar. Evlerin önünde toprak ve çerçöple dolmuş hendeklerle küçük bahçelerin arasını yabanotları bürümüş. Her şey sanki ölçüsünü kaybetmiş, yerinden kaymış, her taraf dökülüyor. Yüreğim sıkışıyor. Acaba sadece kesilmiş ağaçlar yüzünden mi? Pencerelerde, perdelerin ardından kuşkulu bakışlar izliyor beni, tanıyanlar hemen storları indiriveriyorlar. Olah Meyhanesi'nin önünden geçerken bir ses duyar gibi oluyorum, sanki biri arkamdan bir şey söylüyor, ne dediğini anlamıyorum.

Parktan geçerek bir vakitler tütüncü kulübesinin olduğu yere doğru ilerliyorum. Yüreğim çatladı çatlayacak, midem sıkışıyor, avuçlarım ter içinde. Tam o sırada Ede Klein'm kendisin-

den ayrılan sahipsiz gölgesini ve zavallı Pannika Teyze'nin parkın karşı tarafından hayvani bir ses duyulduğu an döner sandalyesinden tartaklanarak çekilip gövdesinden koparılan gölgesini görüyorum. İçimdeki duygular dizisi birden kesintiye uğruyor. Nasıl olur bu? Ben gölgeleri görüyorum, oysa taşralılar gölgeleri görmez. Hadi bakalım, bu aklıma bile gelmemişti! İşte kanıt: Gölgeler!

Gölgeleri görüyorum. O halde ben taşralı değilim!

Sevinçten çıldıracak gibi oluyorum, tam o sırada karşı taraftan biri bağırıyor, önce anlamıyorum parkın öte yanından gelen bu vahşi sesin ne olduğunu.

Pis Yahudi! Defol köyden!

Sevincim kursağımda kalıyor, başım dönüyor, yere çömelip geçmesini bekliyorum. Yumuşak bir el koltuklarımın altından kavrıyor beni.

Gel yavrum, burada toz toprak içinde oturma!

Pannika Teyze, adeta sırtında taşıyor beni evine kadar, acele ediyoruz, tam marketin önünden geçerken birisi yüksek sesle "Bakın hele şu pis Yahudi'ye!" diye söyleniyor. Pannika Teyze adımlarını sıklaştırıyor, dizlerimde kuvvet kalmamış, ona güçlükle adım uydurmaya çalışıyorum.

Pannika Teyze'nin kitaplarla dolu odasında daktilo edilmiş sayfalar yerlere atılmış, yatağın kenarına oturuyorum, ayaklarımın altında çiziklerle, düzeltilerle dolu kâğıtlar, başım taşıyamayacağım kadar ağır geliyor bana.

Bir banyo yap Gergely, rahatlarsın!

Nasıl soyunduğumu, banyo küvetine nasıl girdiğimi bilmiyorum, sımsıcak, güzel kokulu su iyi geliyor, nemli giysilerimi tekrar giymek zoruma gidiyor.

Mutfağa giriyorum, Pannika Teyze, ocağa dönerek, "Et suyuna çorba yapıyorum," diyor. "Hamursuz köftesi koyacağım içine."

Harika, diyorum. Sesimin bu kadar güçsüz çıkmasına kendim de şaşarak.

Kısa bir süre için o hiçbir şeye benzemeyen, Pannika Teyze'yi gördüğümde ya da ondan söz edildiğinde midemde başlayan gerilme her yanıma yayılıyor. Alçak tabureye çöküyorum, çorba-

nın tuzlu kokusu hoşuma gidiyor, vücudumda hâlâ sıcak banyonun verdiği gevşeme var. Yavaş yavaş sakinleşiyorum.

Çorba sıcak ve lezzetli, ben yumurtalısını tercih ederim ama bu da güzel. Ciddi ve önemli bir konu açmak istiyorum, ortak geçmişten, Hanok'tan bahsetmek, Ede Klein hakkında ve gerçeği cümlelere döken Klein Güncesi hakkında cevapsız kalmış bir sürü ayrıntıyı sormak istiyorum, *Buhardan Sütun*'u Pannika Teyze yüzünden okuduğumu, benim hayalimde yaşayan bu köy gibi basit ama o kadar da büyüleyici ve mistik güzellikte, kapalı ve koruyucu olduğu için Ferenc Molnár'm *Margit Adası*'na bayıldığımı söylemek istiyorum. Ama çok zayıf bir sesle ağzımdan şunlar çıkıyor:

Dezső Metz?

Dünya çok değişti burada, diyor Pannika Teyze.

Eski çalıştığı yerde çalışmıyor mu artık?

Orada hâlâ. İşyeri kapanıncaya kadar da çalışır, ona göz yumarlar. Ama elle paketlenmiş, kötü kaliteli oyun hamurunu kim ister artık?

Göz mü yumuyorlar? O değil miydi oranın en becerikli işçisi?

Ooo! Eski çamlar bardak oldu.

Pannika Teyze bunu söyler söylemez Dezső'nün telefon edip "Klein Güncesi meydana çıktı," dediğini hatırlıyorum, sesi ne kadar bulanık ve buğuluydu, köyde kalan ama köy hayatına uyacak kadar basit olamayan kişilerin sapmak zorunda kaldıkları o tek yola sapmıştı sanki.

İçiyor mu?

İçiyor! Hem de son aşamaların birine geldi artık.

Hakitaten mi, diyorum. Meyhane kapandıktan sonra sidikli bir pantolonla düşe kalka eve dönüyor da, sabah vakti daha meyhane açılmadan kapıya dayanıp bir kadeh içki için mi yalvarıyor Dezső? Yoksa akşamları bir hendekte mi sızıp kalıyor? Pislik içinde, leş gibi kokuyor ve hiçbir şeyi hatırlamıyor mu yani? Eğer böyle olsaydı telefon etmezdi! Telefona vereceği paraya bile acırdı o zaman. Alkoliklerin aklına gelmez böyle şeyler için telefon etmek!

Gelmedi zaten!

Pannika Teyze yüzünden mi telefon etti?

Benim yüzümden mi? Yok canım, abartmayalım. Ona söyledim, doğru! Postaneye de götürdüm, telefon parasını da ben verdim. O kadar! Senin de bilmeye hakkın vardı. Gerçi düşünsen kendin de bulurdun ya!

Peki, *daha* neler oldu Dezső'ye? İçtiğini söylediniz, *sonra*?

Hasta. Sağı solu belli olmuyor. Taburcu raporunu gördüm. Şizofren yazılıydı. Ama kimseye zararı olmadığı için boşuna yer tutmasın diye hastaneden attılar. Durmadan eşsiz bir tren yolculuğundan bahsediyor, bir de kargalardan, *yapışkan olaylar*'ın başladığı ve onun kaliber olduğu yerden.

Aman Tanrım! Eskiden de bunlardan bahsederdi!

Dezső'nün büyüleyici anlatıları geliyor hatırıma, Pista Avarka Amca ve bütün bir ruhlar âlemi! Sonra nedense birden yoldaşların önce söz verdikleri halde, Pannika Teyze'nin, bilinçdışı da olsa kendi yazdıklarını okumasına sonradan izin vermedikleri aklıma geliyor. Bağırıyorum adeta.

Klein Güncesi'ni okudunuz mu? Eskiden okuyamamıştınız bile!

Beni ilgilendirmiyor artık, diyor Pannika Teyze. Kendimle ilgili her şeyi biliyorum, sevdiklerimle ilgili olanları da. Yüzüstü bıraktığımla ilgili olanları da. Alt tarafı o deli saçması yazı benim içimden geldi, kendimi kaybetmiş bir halde yazmış olsam da benim içimden geldi. Bilinçdışı belki ama demek ki mutlaka benim içimde, benliğimde yaşıyordu. Şimdi ilgilenmiyorum artık, hayatımı perişan etti, mahvetti beni. Belki de günahlarımın kefaretiydi. Rab yazımı böyle yazdı herhalde, kendi günahlarımın cezasını kendim vereyim istedi.

Sözünü kesmek istiyorum, "Ne günahınız var ki sizin Pannika Teyze? Ben tam tersini öğrendim," demek istiyorum. O tren yolculuğunu hatırlıyorum. Nefes nefese anlatmak istiyorum Pannika Teyze'ye başkentli iki hahamla karşılaşmamı, onların Pannika Teyze hakkında anlattıkları mucizevi şeyleri, burada gerçek bir demokrasi olursa Pannika Teyze'nin nasıl ödüllendirileceğini, masum Yahudi kardeşlerimizi hayatını tehlikeye atarak sakladığı için nasıl takdir edileceğini. Ama Pannika Teyze'nin gözlerinde öylesine samimi bir pişmanlık görüyorum,

konuşurken sesi o kadar titriyor ki ağzımı açmaya cesaret edemiyorum. Sadece "ama" diyebiliyorum, Pannika Teyze elini masadan şöyle bir kaldırıp "boş ver" dercesine sallıyor.

Sen bilmezsin bunu oğlum. 66'da...

Nasıl bilmem, diyorum. Ede Klein bir kere daha gelmiş buraya!

Pannika Teyze çok uykusu varmış gibi yüzünü, şakaklarını ovuşturuyor. Çok daha sakin ve ölçülü bir sesle devam ediyor.

Başka şeylerden konuşalım! Franczek'i duydun mu?

Çok kızıyorum birden kendime, nasıl bu kadar sersem olabilirim, onca yıl açık kalmış o büyük boşluk tam şimdi kapanacaktı, sabırsızlığım yüzünden araya girip her şeyi bozdum. Umurumda değil kısır Franczek'in ne olduğu, tıbben imkânsız olmasına rağmen bir çocuğu daha doğup doğmadığı. Çaresiz, kaderime boyun eğip soruyorum.

Duymadım, ne oldu Franczek'e?

Pannika Teyze, nasıl söyleyeceğini, hangi kelimeleri kullanmasının doğru olacağını düşünüyor sanki.

Astı kendisini.

Yerimden fırlıyorum, mutfakta deli gibi dolaşmaya başlıyorum, saksılardan birini deviriyorum. Ne güzel büyük bir devetabanıymış, sapı kırılıp dışarı düşüyor, saksıda hemen de hiç toprak kalmamış, sadece birbirine dolanmış kökler, yıllar boyunca kimseye görünmeden devam edip gelişen hayat. Saksının altından ağır kokulu bir su yayılıyor etrafa, içinde bir bitki, yaprak ya da çiçek çürümüş olmalı, her yeri çürümüşlüğün ağır kokusu sarıyor. Gözlerim kupkuru, fakat hıçkıra hıçkıra ağladığımı hissediyorum, şimdiye kadar hep bunun tersi olurdu, gözlerimden tuzlu sular akarken içimden hiçbir şey hissetmezdim. Nasıl olur da bana yakın olan biri yaşamaz artık, şimdiye kadar hep başkalarının sevdikleri ölüyordu! Benim hayatım zaten kocaman bir eksiklikle başlamadı mı? Benim başıma bundan daha fazlası gelmemeli! Ne demek astı kendisini? Olamaz böyle şey, olamaz!

Ne demek astı kendisini diyorum, adeta zorlanarak, olamaz böyle şey, olamaz!

Pannika Teyze teselli ediyor beni, ilk defa ölümle karşılaştığım zaman ben de aynen böyle hissetmiştim, diyor.

Nasıl yani?

İnanamamıştım bir türlü. Etrafımda yaşayanlar, sevdiklerim sonsuza kadar benimle olacaklar sanıyordum, bunun için yaşamım güvenli bir temele dayanıyordu. Peşte'ye Congretatio Jesu Yatılı Kız Lisesi'ne gönderdikleri vakit senden çok daha gençtim. İlahi kuvvetler o zamana kadar olduğu gibi beni hep koruyacak sanmıştım, yanılmışım.

Aklım birden başıma gelmişçesine, neden ama, diyorum, neden astı kendisini?

Mektup filan bırakmadı. Böyle bir şey yapmaya hazırlandığını gösterecek hiçbir işaret de yoktu. Başından birkaç nahoş hadise geçti gerçi ama bunların hiçbiri böyle bir sonuç verecek kadar önemli değildi. Çocuklar büyüdükçe, annelerine benzemeye başladılar, o değişiklik şaşılacak bir şeydi doğrusu. Asıl tuhafı, yüzlerindeki ifade erkeksi bir görünüm almaya başladıkça, hatları sertleştikçe babalarına hiç benzemez oldular. Bir iki yıl içinde öylesine incelip boy attılar ki kimse bunlara Franczek'in halefleri diyemezdi doğrusu. Herkes de bunu doğal karşıladı, böylece zaten ters olan bir şeyler düzelmiş gibi oldu. Doğrusu ben de, bu çocuklar Sarolta Jászi'nin sonsuz aşkının meyveleri, başkasından değiller ama Gyula'dan da değiller, diyordum. Sanırım telaffuz etseler de etmeseler de çoğunluk böyle düşünüyordu. Sakalları hafif uzamış iki genç adam, tıpkı anneleri, Sarolta Jászi'nin narin güzelliği var ikisinde de. Bu arada babalarıyla ilişkileri de son derece bozuldu, özellikle de küçük olanı, Imre, düşmanca davrandı babasına, söylemediğini bırakmadı. Bu yüz seksen derece değişiklik çok şaşırtıcı oldu. Babalarını taparcasına seven o haylaz çocuklar, inatçı, kendini beğenmiş ama son derece disiplinli delikanlılar oldular, sadece annelerine biraz kulak veriyorlardı. Diğer gençler gibi gemlenemeyen beygirlere değil, özgürce otlayan boğalara benzediler, hani o son derece sakin görünen ama kızarlarsa ne korkunç olabileceklerini insanın hemen hissettiği boğalara. Franczek'in itibarı çok sarsılmış diye duymuştum. Bilirsin ben meyhaneye gitmem, uzun zaman konuşmamışlardı bile benimle, ancak son zamanlarda konuşmaya başladılar, değişiklik rüzgârları buradan da eskiden kalma bazı kötü alışkanlıkları silip süpürdü... Duyduğuma göre Gyu-

la, Olah Meyhanesi'nde vaaz vermeye başlayınca eskiden olduğu gibi hayranlıkla dinlemiyorlarmış, masasında yapayalnız kalıyormuş, etraftaki gürültü o kadar artıyormuş ki arada bir konuşmasını kesmek zorunda kalıyor, eskisi gibi herkese akıl dağıtamıyormuş. Son zamanlarda kahverengiye boyanan masalardan birinin yanına oturup birilerinin gelerek onunla konuşmasını bekler olmuş.

Peki, diyorum, ya Tarım Üretim Kooperatifi'ndeki işi? Bunu sorduğumda gelecek cevabı zaten tahmin ediyordum.

Tahmin edebilirsin sen de, diyor Pannika Teyze, yeni dünyada artık malzeme tedarikçilerine ihtiyaç kalmadı, önce bu türden işlerde olanlara yol veriyorlar, tabii seralarda çalışanlar, kol işçileri çok memnun bundan. Şimdi nihayet boşu boşuna harcadıkları hayatlarının, yıllarca robot gibi çalışmalarının bir anlamı olduğunu hissetmeye başladılar. İş yapanlar, emek sarf edenler, üretenler onlardı, aylaklar, boş gezenin boş kalfaları nihayet hak ettiklerini bulacaklar. Ama biliyor musun, buna rağmen intihar haberi dehşete düşürdü herkesi. Kaldı ki bu anlattıklarım önemli şeyler değil, ufak tefek tatsızlıklardı. Gyula Franczek gene de Gyula Franczek'ti herkes için. Herhalde Tarım Üretim Kooperatifi'nde ilk yol verilecekler arasında olacaktı ama Kooperatif dağıtılırken önemli bir pay düşerdi ona mutlaka, ne kadar uyanık ve işini kitabına uyduran biri olduğu malum, ortak Kooperatif mülkünün eski sahiplerine geri verileceği konuşulmaya başladığında, ne yapar ne eder aslında başkalarına ait toprağın da kendine geri verilmesinin yolunu bulurdu. Her düzende, her dünyada yaşamanın yolunu bulacak insandı Franczek.

Ama öyle olmadı işte, diyorum.

Evet olmadı. Kooperatif Başkanı Gábor Töre'nin de nelere hazırlandığını duydum, beyler dünyası geri gelirse o da mutlaka ağadan fazla ağa olur!

Susuyoruz. Nerede, nasıl oldu, diye sormaya cesaret edemiyorum; böyle adice bir merak bana yakışmaz diye düşünüyorum, ama meraktan da çatlayacağım, acaba kim buldu Franczek'i? Pannika Teyze anlaşılan beni, tahmin ettiğimden çok daha iyi tanıyor.

Evde bulmuşlar, diyor. Yüksekten geçen bir kalorifer boru-

suna asmış kendini, çırpınırken yüzü alçı içinde kalmış, duvara bulaşan sümüklü kanı da çıkaramamışlar bir türlü. Çırpındıkça derisine gömülen alçıları da temizleyememişler. Yüzü bembeyazmış, sirkteki yüzleri beyaza boyalı soytarılar gibi. Boğulurken ağzı açılmış, gülüyor gibiymiş, ölümünden önce sanki "Başka dünya da var!" dercesine açıkmış ağzı.

Belki de son bir vaazda bulunmak istedi, diyorum.

Pannika Teyze itiraz ediyor. Boyalı suratlı, kocaman ağızlı, çarpık gülüşlü bir soytarı gibi görüneceğini hiç düşünmemiştir. Jászi Sarolta'nın bu görünümüne rağmen cenazesini gömüt çukuruna kadar açık tabutta götüreceğini de hiç tahmin etmemiştir doğrusu. Bir an duruyor Pannika Teyze, ama diyor kim bilir belki de hakkın var, bir ölünün matem tutanlarla alay edercesine güldüğünü ve öteki dünyadan da kendi keyfince baktığını şimdiye kadar hiç görmemiştim. Bu halini gördüğüm zaman, belki de çocuklar ondandır, diye düşünmüştüm. Bu adam öylesine büyük bir güce sahip ki canı ne isterse onu yapıyor, ölümle bile alay ediyor, demiştim... ama.. belki de.. hakikaten bilmiyorum. Oğlu bulmuş. On yaşındaki Kálmán. Biliyorsun o doğduğu vakitler sen daha eve geliyordun.

Bunu söylerken gözlerini kaçırıyor gözlerimden. *Eve geliyordun*'u doğal bir şekilde söylemeye gayret ediyor, ama sesinin titrediğini hissediyorum. Ben de bakmıyorum ona, yine midem sıkışıyor. Pannika Teyze'yle rahat konuşuyordum ne kadardır, şimdi o eski acayip gerginlik yine gelmeye başladı, ama bu sefer eskiden olduğu kadar acı vermiyor. Artık eskisi gibi kötü ve korkutucu bir duygu değil, bir hediye ya da güzel bir haber beklerken ya da çoktan görmediğimiz bir yakınımıza birazdan kavuşacağımız sıralar olduğu gibi heyecanlı bir duygu bile diyebilirim.

Eve gelmek güzel bir duygu diyorum.

Bu lafım üzerine gülüyor ama gülüşü denetimsiz bir kişnemeye dönüşüyor, aynı anda hem gülüyormuş hem ağlıyormuş gibi, iki tür hissin birden su yüzüne çıkmasından acayip bir karışım doğuyor. Yine dönüyor Franczek konusuna. Küçük Kálmán da yüzünü boyadı diyor, ille anlatmak istiyor en küçük oğlanın yaptıklarını, inekleri saymak için kullanılan boyayla yüzünü boyamış, kırmızı boyayla bir de sırıtma kondurmuş yüzüne, aynen

babasına benzemiş, babasının ölüsünü o bulmuş zaten, boyaları bir türlü çıkaramamışlar, zehir gibi kuvvetli tinerle siline siline biraz hafiflemiş. Ama cenaze töreninde konuşarak babasının, bir zincirin halkası olduğuna, onun kanının da kalıtım yoluyla devam edeceğine "inandığını" söylemiş. Pannika Teyze nefes almadan anlatıyor, biraz heyecanlı, biraz çekingen, söylediklerini pek dinlemiyorum artık, ama cesaret bulduğumu biliyorum, hissediyorum, nereden geliyor, neyle besleniyor bu cesaret bilmiyorum ama mutlaka soracağımı biliyorum artık.

Pannika Teyze, siz benim annem misiniz?

Susuyor, donmuş gibi değil, tam tersine rahatlamış gibi. Bu sefer bu durumdan ben rahatsız oluyorum, cevap evet de olsa hayır da son derece acımasız bir cevap olacak, o zaman nasıl olur da bu kadar sakin olabilir.

Hayır, oğlum diyor, biyolojik olarak ben değilim.

Kesin lütfen, diye haykırıyorum. Bu türden sersemce açıklamalara tahammülüm olmadığını hissediyorum. Eğitmenlerimizin temcit pilavı gibi tekrarladıkları sözlerden biri buydu. Doğrusu Pannika Teyze'den bunu beklemezdim.

Ama başka her bakımdan benim, diye tamamlıyor cümlesini.

Başka her bakımdanmış! Hadi canım...

Numara yapma bana, diyor, sesi o kadar sert ki şaşırıyorum. Gayet iyi anlıyorsun ne demek istediğimi, neden her cuma günleri seni çaya, pasta yemeye çağırırdım acaba? Neden okuyasın diye sana bir yığın kitap verdim. Hatta *Talmud ve Tevrat* hakkında gerektiğinden fazlasını bile verdim. Kafanı karıştırdı.

Nereden bileyim? Madem oğlunuz değilmişim.

Ama olabilirdin.

Olabilir miydim?

Elbette! Bununla başlamak istedim, lafı ağzıma tıkadın, çünkü neden bahsedeceğimi hissettin ve hakikati duyabilecek kuvveti bulamadın kendinde. Şimdi de kalkmış benden hesap soruyorsun. Ede'ye şaşılacak kadar benzemen, ilgi çevren, kimliğin ve elbette köyün acımasızlığı sonucunda yarattığın hayal dünyanı korumakta sana yardım etmediğim için mi? Eskiden de duymuştun. Duyduğun doğru. 66'da Ede Klein geldi buraya! Ondan

hamile kaldım, mutlaka oğlandı, oğlan olduğunu hissetmiştim, şimdi senin yaşında olurdu ve aynen sana benzerdi.

Aldırdınız mı?

Evet!

Ayıp, çok ayıp!

Sağlıklı değildi Gergely! Baştan aşağı maddi-manevi özürlüydü, doğumda belki ikimiz de ölürdük. Nasıl suçlayabiliyorsun beni? İlk çocuğumu doğurmak için yaşım ilerlemişti artık, sonra çok yorgundum, çok acılıydı vücudum.

Demek ki ben değilim!

Doktorların tavsiyesi üzerine tıbbi bir müdahaleydi.

Ne fark eder ki!

Seni sokağa atabileceğimi mi düşündün?

Cevap vermiyorum. "Sokağa atma" Milattan Önce gerçekleşmiş, öksüzlüğün başlangıcı sıfırdan önce; yani mevcut değil, bizler Öksüzler Yurdu'ndakiler onun yerine başka, yeni bir gerçek hayal etmişiz.

Dakikalar geçti susuyoruz. Çorbadan sonra başka yemek yok. Pannika Teyze tabakları kaldırıyor, sofraya ufak tabaklarla ufak çatallar getiriyor, pırıl pırıl parlayan bir tepside kabaklı ve çökelek peynirli börekler geliyor, fırından yeni çıkmış, evde yapıldığını kokusundan anlıyorum. Bir şişe elma şarabı da getiriyor, yanında bir soda sifonuyla bir paket sigara, eski yumuşak karton paketlerden. Helikon marka. Şimdi bunlar bulunmuyor artık.

Yemek yapacağıma, börek yaptım diyor. Bilmiyorum, sigara içiyor musun?

Evet, diyorum, ama önce börek yiyeceğim.

Bir tane kabaklı, bir tane peynirli börek alıyorum. Birini bırakıp birini ısırıyorum. Kabaklı olanı yumuşak, çabucak eriyiveriyor, peynirlisi daha tıkızca. İkisi de tatlı, ama birinde hafif mayhoş bir lezzet de var. Çökeleklisinin içine bol kuru üzüm konmuş, yufkalar kâğıt gibi ince, dişlerimin arasında çıtırdıyor. Yüzüm pudra şekerine bulandı.

Şaraba sodalı su koyalım, diyor Pannika Teyze. Elma şarabı o kadar lezzetli değil, hem biraz ekşice hem de sert, ama sodayla karıştırınca fena olmuyor.

Öyleyse bol sodalı olsun, diyorum.

Şarabı ince cidarlı bir sürahiden dolduruyor. Elma şarabı olduğunu bilmesem roze diyeceğim. Soda şişesinin sifonunda aşınmış kabartma yazılar var: Petöfi-grubu, soda fabrikası, "Yaşasın vatanımız!" Bu sonuncusunu ancak parmaklarımla dokunarak çıkarabiliyorum, o kadar dökülmüş boyaları.

Çok güzel, diyorum.

Köyde artık yalnızca bende var böyle camdan sodalı su sifonları diyor Pannika Teyze, herkesinki plastik, çünkü çok daha hafif oluyor. Aslında sodacı da pek doldurmak istemiyor bu cam şişeleri ama biraz fazla para verince razı oluyor.

Uzun uzun susuyoruz. Tam ağzımı açmayacağıma inandığım zaman soruyorum.

András Beregi?

Seni ilgilendirmiyor sanmıştım.

Onu iki yıl boyunca lisenin koridorlarında gördüm, selamlaştık da. Ama zamanla o da benimle konuşmak istemedi. Belki deneseydi...

Amma yaptın, diyor Pannika Teyze, sana yakınlaşmadığı için şimdi böyle düşünüyorsun. Eğer ısrarcı olsaydı asıl o zaman reddederdin.

Belki de.

Kesinlikle!

Bilmiyorum! Oraya buraya gidip gelirken onu hep görürdüm, birtakım işler yapıp bazı şeyler organize ediyordu. Kaldığı öğrenci yurdunun azılı komünist müdürünün onu yurttan attığını da duydum.

Demek ilgilendiriyordu yine de.

Ne münasebet, diye itiraz ediyorum. Adı kahramana çıktı, istemesem de duyardım. Sonra da sanatçı oldu. Bana sorarsanız o zamana kadar resim hocası bile alay ediyordu onunla.

Belki ondan sonra da devam etmiştir alay etmeye.

Onu bilmiyorum. İlk sergisi açıldığı zaman lise üçteydik. *Naylonisa.*

Duydum, gitmemişsin sergiye.

Açılışa gitmedim ama sonra gidip baktım. Hoşuma gitmedi. Deli saçması şeylerdi. Böyle bir sergi yapmak çılgınlık bence.

Belki de haklısın, diyor Pannika Teyze.

Siz gittiniz mi?

Gittim. Merak ettim doğrusu. Sen de biliyorsun her hafta başı bir köylü çocuğun sergisi açılmıyor! Oyuncak tekerlekli sandalye ya da buna benzer şeyler bile olsa!

Susuyor. O da bir börek alıyor. Ortadakini, bir tarafı kabaklı bir tarafı peynirli olanı. Geri koyuyor sonra.

Bunu sen al, diyor. İkisini beraber yiyorsun nasılsa.

Gülüyorum.

Peki, nahoş olmadı mı karşılaşmamaya çalışmanız? Feketevároslu olmak zoruna gitmedi mi?

Önce bu soruya cevap vermek istemiyorum. Sonra birden tek bir kelime çıkıyor ağzımdan.

Hayır!

Nasıl olsa Bece'den duymuşsunuzdur beni başka bir sınıfa vermelerini istediğimi, lisede altı yüz kadar öğrenciydik, bir sınıfın B şubesine gidenin E'ye gidenle rastlaşmaması o kadar zor değildi. Sonra ileride arada bir karşılaştığımız zaman artık o kadar rahatsız edici olmuyordu. Son derece büyük zorluklarla boğuşmak zorunda kaldım ben. Feketevároslu olabilmek hiç kolay olmadı, bu uğurda boyumdan büyük işlere kalkıştım. Tam biraz becerebildiğim zaman lise de bitmişti artık, on sekiz yaşını doldurduğum için Öksüzler Yurdu'ndan da attılar. Pannika Teyze tabağındaki böreğe bakıyor.

Biraz daha şarap ister misin?

Peki, Beregi ne yapıyor şimdi?

Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'na almadılar, çok kez denedi, başaramadı bir türlü. Her yıl gidiyor giriş sınavlarına, ikinci ya da üçüncü turda eleniyor. Şimdi Kecskemét'te bir çizgi film stüdyosunda çalışıyor, resimleri boyuyor.

İşin kaymağına benzemiyor pek bu iş.

Ama hamallığı olduğu muhakkak.

Bu söze gülüyorum. Halk bilgeliği gibi geliyor bana, köy nüktedanlığı.

Yırtık pırtık kot pantolonlarla geziyor, diye devam ediyor Pannika Teyze. Halk motifli gömlekler giyiyor, omzuna bir heybe asmış. Saçlarını uzattı, durmadan çağdaş güzel sanatlar hakkında gevezelik ediyor.

Bak bu güzel!

O kadar değil, çünkü hep kibirli, kendini beğenmiş sanatçılardan bahsediyor, eserlerden değil. İsim yapmış hangi sanatçı lütfedip onunla konuşmuş, hangisine kahve götürmüş falan.

Bunları dinlerken yüreğim sıkışıyor yine, hemen yerimden fırlayıp András Beregi'ye koşarak ona saldırmak geliyor içimden, bizim o iç dünyamızı, çocukluğumuzun sırlarını nasıl olur da üç kuruş için pazara çıkarır. Belki çocuksu ama çocuksu olduğu kadar da orijinal fikirlerimiz, tanık olduklarımız, anılarımız, o zavallı o anlaşılmaz heykeller, daha neler neler, nasıl olur da alay konusu yapılabilir. Onları çevreden ayırmaya, buradan alıp başka yerlere götürmeye imkân yoktur ki! Onlara hayat verenin ne olduğunu ancak kökü burada olanlar, bu ortamdan beslenenler anlayabilir. Onlar sadece eşyadan ibaret, gölgeleri olmayan eşya! Gölgeleri götürsene bakalım! Ama köksüz, geçmişsiz olamaz ki bu! Kimse göremez ki zaten! Öfkeyle soruyorum: Amatör mü?

Pannika Teyze itiraz ediyor, yok, diyor, böyle diyemem. Bilmiyorum doğrusu, belki de öyledir. Bu konuda fazla bir şey bilmiyorum, hüküm veremem. Biliyor musun ben artık köylü oldum, burada olup bitenlerin bir parçasıyım. Burasıyla birleşti benim kaderim.

Ama zevk sahibi olmanıza engel değil bu durum! Hatta tam tersine, kendinizi buranın bir parçası saydığınıza göre hiçbir şeyin yabancılara söylenemeyeceğini gayet iyi bilmelisiniz! Asla anlayamazlar işin özünü. Bilemezler. Bece bize ihanet ediyor böyle yaparak. Geçmişini inkâr ediyor, onu hayatı boyunca aşağılayan, bilmem kaçıncı kuşak entel soytarıların hatırı için kendi geçmişiyle alay ediyor.

Bu doğru değil!

Değil mi?

Değil, çünkü kendisini anlayanların ona inananların olduğuna samimiyetle inanıyor. Birçok sergi açtı şimdiye kadar. Başkentte de bir sergisi oldu.

Nerede, dış mahallelerin birinde mi?

Çok alaycısın oğlum.

Demek orada!

Evet, büyük bir fabrikanın yemekhanesinde. Beğenemedin mi yani! Her şeyin bir ilki olur. Burada bizim civarda ve mesela Kecskemét'te açılan sergilere hep davet ediliyor ve katılıyor. Sanatçıların atölyelerine de çağrılıyor. Bunları başarabilmek kolay mı sanıyorsun?

Tam tersine. Çok daha zor olduğunu düşünüyorum.

Birer sigara yakıyoruz. Tütün o kadar kuru ve hafif ki, kâğıdı da çatlamış, elimizde kırılacak nerdeyse. Çok eskinden kalma bir paket olmalı. Belki de tütüncü kulübesinden kalmıştır.

Senin yüzünden... diye başlayıp susuyor.

Ne olmuş benim yüzümden?

Senin yüzünden kaldım buralarda... anlıyor musun? Senin için... İkimiz için kurduğun hayaller yüzünden ve bütün köy halkının bize yaptığı yakıştırma yüzünden. Dışlanmak... dışlanmak, seni benim oğlum yaptı.

Öyleyse beni kabul et Yahudiliğe!

Saçmalıyorsun oğlum.

Saçmalıyor muyum?

Bunun hiçbir anlamı yok ki!

Nasıl yani?

Ben Yahudi değilim ki!

Pannika Teyze sokak kapısına kadar geçirmiyor beni. Çünkü Dezső'yü gördükten sonra mutlaka döneceğime söz veriyorum. Kaç defa hayal etmiştim bunu, bir yerden ayrılırken, diyelim evim olduğunu düşündüğüm Beregi'lerden çıkarken, orasının sahiden evim olmasını istemiş, kimsenin beni kapıya kadar geçirmemesini arzulamıştım. Kendi evinden çıkanı kimse geçirmez ki kapıya kadar! Kaç defa görmüştüm artık şehirli olmuş cüsseli erkekleri yaşlı annelerinin kapıya kadar geçirdiğini. Ailedendiler ama taşralı olmuşlardı artık. Acaba ben neyim şimdi? Aslında artık taşralı sayılırım ama ilk defa şimdi öyle olmadığımı hissediyorum. Bunu kendi kendime söylüyorum da ama yüksek sesle değil, önüme bakıp mırıldanarak. Utanıyorum, burada Posta Sokağı'nda durmuş kendi kendime konuştuğum için. Sonra dayanamayıp gülüyorum, çünkü köylülerin hakkımda ne düşündüklerini merak ediyorum doğrusu ve aynı anda sonsuza

kadar onlardan biri olarak kalacağımı da anlıyorum. Dezső bir zamanlar köylü doğan hep köylü kalır, demişti.

Kültür Evi'ne bakıyorum, birden yüreğim sıkışıyor, harman makinesinin sahipsiz gölgesi yok duvarda! Gitti mi yoksa? Herhalde öyle olacak. Nitekim Ede Klein'ın sahipsiz gölgesi de tütüncü kulübesine taşınmamış mıydı? Harman makinesi de belki Ignác'ın peşinden gitmiştir. Belki yeni gölgeler de peyda olmuştur, örneğin Számfira Öğretmen'in yahut Jancsi Szalma'nın gölgeleri. Öyle ya, demiryolcu üniforması yoktu üstünde, artık gölgesi yoktu da ondan. Gyula sanırım sık sık geri geliyordur. En çalışkan ruh odur mutlaka, belki çoktan Pista Avarka Amca'yı bile sollamıştır. Herhalde her şeyi anlatmıştır, Avarka Amca'nın sıkı sıkı sakladığı sırları da dökmüştür ortaya. Mutlaka öyledir! Şimdi de, hayattayken olduğu gibi vaaz üstüne vaaz veriyordur. Soracağım Dezső'ye mutlaka, harman makinesi nereye kayboldu, sonra Gyula'nın nasıl bir ruh olduğunu da sorarım. Zavallıcık mutlaka zorba bir ruh olmuştur. Bugünlerde kaliber olmak da kolay değil artık. Bunları düşünürken arada tütün kulübesinin eskiden olduğu yere gelmişim. Bakıyorum fotoğrafçı dükkânının köşesinde şimdi bir çiçekçi var. Yolun kenarındaki yabanotlarına bakıyorum, sonra eski berber dükkânına doğru hızla gitmeye başlıyorum, nihayet kendimi toparlayıp eski dostlarımla buluşacağım, bütün ayrıntıları onlardan öğrenirim artık, Camgöz ne âlemde, Töre Amca ve karısı olan o "isimsiz kız" ne yapıyor, hani Öksüzler Yurdu'nda komşu odada kalıyordu ve ben o da öksüz olduğu için ve ben Eszter'den başka hiçbir öksüzle konuşmaya asla yanaşmadığım için bir türlü adını bile bellememiştim. Acaba küçük Töre'nin kasığındaki torbası büyüyor mu güzel güzel? İçinde Layla'yı sevindirecek tohumlar oluştu mu artık? Meyhaneci Olah, Sanyi Guliga, Gábor Töre, diğerleri? Hepsinin, herkesin ne olduğunu öğrenmek istiyorum! Sahipsiz gölgelere doğru başımı şöyle bir çevirip bir daha bakıyorum, turistler yapar böyle, çıktıkları seyir kulesinden inmeden önce başlarını çevirip bir daha bakarlar manzaraya, bu görünümü sonsuza kadar belleklerinde saklayacaklarını düşünürler. Gölgelerin olduğu yere doğru bakıyorum, dudaklarım kıpırdıyor: "Hadi be!" birden bilincine varıyorum, orada bir bu-

çuk saat önce eski gölgelerden birkaçını görmüştüm, şimdi hiçbir şey görmüyorum artık.

Tam o sırada posta binasının kapısından Camgöz Töt çıkıyor, beni tanımadı, bisikletine gidiyor, bisikletten güğümünü alıyor, içindekinden kapağına doldurup içiyor. Hayretle bakıyorum ihtiyara ve o anda içime bir gerçek daha saplanıyor. Bıçak gibi.

Ben susamadım!

Buradayım ve ne zamandır susuzluktan boğazım yanmadan dolaşıyorum, bir taşralı gibi, sahici bir yabancı gibi, bir zamanlar genç Ignác Gergely'in Kültür Evi'nin duvarında alışılmamış hiçbir şey görmese bile bir harman makinesinin sahipsiz gölgesini de mi görmüyor diye sorduğu kadın yoldaş gibi yabancı. Camgöz Tót tam o ara tanıyor beni.

Gergely Gallér! Senin eve geldiğin de mi oluyor? Seni iyice haşladıklarından beri köye gelmediğini işitmiştim.

Evet, diyorum canım sıkılarak, gelmedim.

Amma şanslıymışım be!

Alay mı ediyorsunuz?

Ben mi? Hiç âdetim değildir, ciddiyim. Seni her gördüğümde sevinmişimdir.

Çok iyi etmişsiniz, diyorum. Dunaföldvar eşek şakasını ima ettiğini tahmin ediyorum, oysa hiçbir ilgim yoktu o olayla. Gyula ile Bece'nin işiydi, üstelik Bece çekti sonra acısını ben değil. Bizi karıştırmış olması gücüme gidiyor. Sakin bir sesle devam ediyor.

Ne zamandır izliyorum seni oğlum, diyor, darılma böyle söylediğime ama tam doktorluk vakasın. Rabbin birisine böylesine manyak, böylesine çarpık bir ruh vermesine akıl erdirmek çok güç! Çok acıklı bir hayatın olmalı senin. Hayat boyu tek bir olayı yaşamak ve gene de bıkıp usanmadan bunun peşine düşüp araştırıp durmak. Ben önceleri önüne, başka başka kılıklarda ama hep aynı şeyin çıktığını fark etmiyorsun sanmıştım, ama sonraları anladım ki senin gibi bir çatlakla karşılaşmamışım o zamana kadar.

Fena mı işte memnun etmişim sizi!

Şimdi gene sana takıldığımı mı sanıyorsun?

Hayır, diyorum, böyle bir niyetiniz olmadığını anladım artık.

Elbette yok! Sana hak veriyorum ben. Geçmiş bizim içimizde yaşamaya devam ediyor. Hareketlerimizde, konuşmamızda, oturmamızda, kalkmamızda, ta atalarımız zamanından beri genlerimizde yaşıyor ve giderek birikiyor geçmiş. Ben seni çok iyi anlıyorum, bütün bunları bilen bir insanın sahipsiz bir öksüz olarak büyümesinin ne kadar büyük bir trajedi olduğunu da anladığımı sanıyorum. Benim anlamadığım şu: Bir insan, hiçbirinin anlamını çözemeyecek olduktan sonra, kendine neden bu kadar mesele çıkarıp eziyet etsin? Gölgelerle başladın, yalnız oralı olanların görebilecekleri gölgelerle, hatırlıyorum, sonra hiç'ten olan köpek encikleri, Töre Baba ve Franczek'in sıra dışı babalıkları, büyükbabasının gölgesiyle dünyaya gözlerini açan bebek Ignác Gergely, Számfira Öğretmen'in trajik ölümü ve...

Ne yani, diye kesiyorum lafını, olmadı mı bunlar?

Olmuştur oğlum, bunlar da olmuştur ama siz derneğinizde bunlardan ne masallar icat ettiniz o ayrı konu!

Her birinin gerçek kökenini araştırdık.

Nasıl olduğunu, olabildiğini demek daha doğru. İyi güzel ama bunu anlayamayanlar arkandan seni alaya aldılar, deli dediler. Öksüzler Yurdu'nda yetişen biri değilmişsin gibi davranmana güldüler.

Yeter artık, kesin, diyerek yürümeye başlıyorum, bu zırvaları dinlemeye mecbur değilim! Ama Camgöz Tót arkamdan bağırıyor. En önemli dersi daha çıkarmadın, çıkarmış olsan bile bununla yüzleşmeye cesaretin yok! Geri dönüyorum.

Neymiş o?

Sen kafaları sıfır numara tıraş edilen sınıf arkadaşlarını gördün, yabancı bir diyarda nasıl yerin dibine batırdılar onları! Evlerine gidince aşağılanmaları için, hastaneden ya da ölüm kamplarından dönmüşler gibi, hastalık taşıyorlarmış gibi, Ede Klein'a yapıldığı gibi. Onlar da aynen senin gibi yitirdiler doğdukları köyü, içlerinde güdük bir acı, köye bağlılık kaldı ama köy her şeylerini kesti budadı, sonra da fırlatıp attı, dışladı onları ve sen bütün bunları gördüğün halde kendi kaderin üzerinde düşünmeye başlamadın...

Kesiyorum lafını. Ne düşünecektim yani, Öksüzler Yurdu'nda büyüdüğümü mü? Bunun üzerinde düşünecek ne var ki?

Korkunç bir şeydi, bütün öksüzlerden nefret ettim. Hepsi bu kadar!

Senin annen, baban yaşıyor, diyor Camgöz ve sanki elleriyle bir şey yaratıyormuş gibi birbirine çarpıyor avuçlarını. Anneni tanıyorsun da, taşralı oldun ama katıksız Sáraságlısın sen!

Zor tutuyorum kendimi, bu ukalayı susturmamak için, ama sonra varsın konuşsun diyorum. Evet biliyorum, diyorum gölgeler, sonra susamışlık...

Çakıyor musun dalgayı Gergely? Rab sana kötü oyun oynamış, bizim gibi faniler "rastlantı" diyor buna! Rab önce Szeged'de İl Vesayet Dairesi'ne el atıyor ve müthiş bir muziplikle her şeyi belirleyici bir "rastlantıyla" seni, annenin ve babanın köyündeki Öksüzler Yurdu'na göndermeleriyle başlatıyor yaşamını. Sonra da buna insanın kanını damarlarında donduracak başka bir şaka ekleniyor: Kızıl kıvırcık saçlarınla, ufak tefek yapınla hık demiş babanın burnundan düşmüşsün. Binlerce kez dinledin sözde ölüleri almak için köye gelen ölü ruhların kılavuzunun tasvirini ve sonra Pâter'deyken gördüğün bir karabasanda onun senin doğumundan dokuz ay önce bir kere geri döndüğünü de öğrendin. Millet bu türden şeylerden söz ettikçe sen onların kuşkulu bakışlarını hep üzerinde hissettin, tahmin ettin bunun senin takıntına bağlı olmadığını, "Yahudicilik" yapmak için takıntı az gelirdi, daha doğrusu başkaları söz konusu olduğu vakit az gelirdi ama daha ilk bakışta *onun* oğlu olduğunu hemen herkes anlarken senin durumunda bu *tam isabet*ti.

"Başka her bakımdan," Pannika Teyze'nin sözleri geliyor hatırıma.

Bir kapakçık bira iç oğlum, dudakların kupkuru olmuş.

İçiyorum. İyi geliyor, ama bira hiç bu kadar acı olmamıştı şimdiye kadar.

Annen de az çekmedi, zavallı, diyor Camgöz Tót, o kadar insanın hayatını kurtardı, ne buldu karşılık olarak? O da Yahudilerin akıbetine uğradı! Onları sakladığı için kendisi de kaçmak zorunda kaldı; hem de daha çocuk denilecek yaşta, desteksiz dayanaksız, çok eskiden ayrıldığı köye geri döndü, tek bildiği şey burasının bir zamanlar babasının malikânesi olduğuydu. O da aynen senin gibi öksüzdü burada. Hem de kötü ruhlu, dar kafalı,

komşusunun hayatını kurtarmak için kılını bile kıpırdatmayan köylüler arasında senden de daha öksüzdü. Vız geliyordu onlara, istedikleri gibi alıp götürebilirlerdi Yahudileri. Onları koruyacak Kont ailesi yoktu artık, üç Yahudi ailesini gizleyip saklayacak tek köy evi çıkmadı! Sonra o Yahudi aileleri o kadar çile çektikten sonra köylerine geri dönebildikleri vakit ne oldu? O zaman da sadece artık adı Pannika olan Károlyi'lerin kızı açıkça gördü durumu ve ne kurtarılabilirse onu kurtarmaya çalıştı.

Peki ya ben, diyorum lakayt bir tavırla.

İşte bütün bunlar uğruna sen öksüz kaldın, seninle birlikte her şey bir sıra domino taşı gibi yıkıldı, kurbanlık kuzu sen oldun diyor, kendinden emin bir tavırla Camgöz Tót ve omzumu hafifçe okşayıp bir şey demeden yanımdan ayrılarak sinagogun yerine doğru uzaklaşıyor.

Sinagog'dan kalan yerin bakımsız kapısında büyüleyici hiçbir şey bulamıyorum. Taş duvarlar birçok yerde yıkılmış, otlar gövde boyu. Nepomuklu Aziz János heykelinin etrafındaki çıta perde yok olmuş, heykelin tepesine güvercinler oturmuş, heykelin başı güvercin pisliğinden görünmüyor. Köprüye kadar gidiyorum. Nepomuklu Aziz János heykelinden yan tarafa bakıyorum, kale duvarı kalıntılarını görüyorum, her tarafı yabanotları bürümüş. Küçük bir kilise harabesi gibi yapışkan otlarının koynunda uyuyan ve mezarlık sanki evler arasında da uzanıyormuş hissini veren eski kale duvarının kalıntılarından eser kalmamış. Köyün eski havası bütünüyle yok olmuş. Seyri hoşuma gitmiyor.

Belki de hiçbir zaman gitmemişti.

Köprüden dönerek gene eski berber dükkânının önünden geçiyor, bu sefer aksi istikamete doğru yürüyorum. Katolik Kulübü'nün artık tabelası da var. Aşırı derecede gösterişli bir tabela, "k" harfinin önüne bir de uçmak üzere olan bir güvercin resmi kondurmuşlar. Avluya açılan kapıdan giriyorum. Geniş avludan geçerek Dezső'nün ufak avlusuna çıkıyorum, sonu kötü biten Zincir isimli köpeğin yaşadığı, sonra da boğazlanmış köpeklerin hiçten doğan enciklerinin olduğu yere. Eğri büğrü, ezilmiş, deforme olmuş çakıl taşı döşeli meydanın her yanı sandıklarla, tahta ve plastik kutularla dolu. Birisi bir kaldıraçla kullanılmayan bir el arabası bile bırakmış ortaya. Geri mi dönsem

acaba? Ne işim var benim bu boktan yerde? Tam o sırada birbiri üstüne yığılı sandıkların bıraktığı aralıktan açık bir pencere fark ediyorum. Sandıkların arasından sürüne sürüne geçerek yaklaşıyorum, pencereye bir adım kala Dezső Metz'in başının yarısını görüyorum, şiş ve kırmızı bir yüz, karmakarışık saçları iğrenç derecede yağlı, gözleri kanlanmış.

Yazıları okuyalım, diyor.

Neden şimdi, diye yanıtlıyor öte yandan biri.

Görmüyorum sesin sahibini, ama tanıyorum: András Beregi. Öteki köşede, kapının olduğu tarafta oturuyordur, betona gömülü baş yıkama teknesinin karşısında. Benim yerimde. İçeri bakmaya çalışıyorum, öne eğiliyorum, gerimle itiyorum arkamda yığılı çürümüş sandıkları. Sallanmaya başlıyor sandıklar, enseme tahta talaşları ve toz yağıyor, hepsi üzerime devrilecek, nefes almaya cesaret edemiyorum.

Dün ben okumak istediğim zaman daha erken dedin. Bugün erken değil mi artık, n'oldu?

Bugün erken değil!

İyi ! Ne biçim hayvan oldun sen Dezső?

Bece'nin sesi sinirli ama öfkeli değil. Eskiden sesi homurdanır gibi çıkardı, şimdi yetişkin birinin sesi gibi. Kızgın ama arada bir şımarık şımarık çıkan bir ses, yapmacıklı sanki. Köy şivesiyle konuşmuyor, "e"leri o kadar temiz ve açık telaffuz ediyor ki, konuşmayı televizyondan öğrendi sanır insan. Dezső'nün sesi meyhane sesi, ağzından çıkan sözler delici ve çatallı, temiz konuşmuyor, sanki ağzında köpüren bir şey var. Sıkışıp kaldığım bu daracık yerden çıkarak kapıyı çalmaya karar veriyorum, tam o sırada Dezső'nün biraz öncekinden çok daha buğulu bir sesle söylediklerini duyuyorum:

Gyula dedi ki, bugün, belki bugün hissedecekmişim.

Ne Gyula'sı be, diyor Bece, Gyula öldü. Bırak artık geri geliyor diye martaval atmayı bana!

Bugün öğleden sonra yazıyı alıp okuyalım, dedi, okumaya başladığımız zaman hissedecekmişim.

Peki, öyleyse göster bakalım, nerede?

Birtakım takırtılar duyuyorum. Bece öfkeyle söyleniyor. Ne biçim iş bu, nasıl olur da Dezső Metz'e verirler Klein Güncesi'ni,

neden yazana vermiyorlar, burada yok olup gidecek. Dezső bir şeyler anlatıyor, anlamıyorum. Anlaşılan Bece de anlamıyor ki yine soruyor, neden getirsinmiş Pannika Teyze Klein Güncesi'ni buraya, ona vermeleri gayet makulmüş, onun hakkıymış Klein Güncesi'ni almak, burada ne arıyormuş Günce, neden Dezső'ye versinmiş burada saklaması için.

Burada saklamıyor, diyor Dezső, bana verdi.

Sana mı verdi?

Evet! Dedi ki, bilinçdışı da olsa o mutlaka bunları biliyordur, çünkü hepsi onun üzerinden akıp geçmiş.

Akıp giden içki, diyor Bece, hem de senin üzerinden.

Kâğıt hışırtıları duyuyorum, ağır ve sabırsız bir sessizlik var odada, biri yaprakları giderek daha hızlı çeviriyor. Birden meraklanıyorum, dışarıdan böyle gizlice dinlemek ağırıma gidiyor, ben de görmek istiyorum Günce'yi. Avludan hızla geçerek dükkânın sokak cephesine doğru yürüyorum, daha çok uzaktayken duyuyorum Bece'nin bağırmaya ve sağa sola vurmaya başladığını, eski berber dükkânının sokak kapısına vardığım zaman bile hâlâ bağırıyor.

Bu Klein Güncesi değil, diye haykırıyor, bu boktan kâğıt yığını bomboş, tek harf yok üzerinde!

Dezső susuyor, betona gömülü baş yıkama teknesinin yanında kakılıp kaldığını ve aptal aptal sırıttığını görür gibiyim. Katılmam gerek onlara, kapıyı tıklattığım zaman, tıklatmamla hemen de aynı anda onun sesini duyuyorum.

Kim o?

Gergely Klein, diyorum.

Bece kapıyı ardına kadar açıyor, nefes nefese duruyor eşikte, suratında aldatılmışların ifadesi, saçları karmakarışık gözlerine dökülmüş. Dezső onu eliyle kenara itiyor:

Gergely Klein mı? Nihayet! Hoş geldin!

Hoş Geldin kendisini ve ait olduğu topluluğu kaybedip sonra yeniden bulan bir gencin hikâyesi. Onun hayatını izlerken sevinçlerimizin, isteklerimizin, hayallerimizin peşinden koşuyor ve arada bir gerçekle karşılaşıp uyanıyoruz.

Macar yazar Krisztián Grecsó'nun Türkçede yayımlanan ilk kitabı *Hoş Geldin*, yakın ve uzak geçmişin sırlarının şimdiki zamanla karıştığı, anıları değiştirdiği, kâh uzaklaştırıp kâh yakınlaştırdığı, unutturup yeniden yaşattığı son derece sürükleyici ve etkileyici bir kitap. Grecsó'nun bir kahramanına söylettiği gibi: *"Zaman cümlelerde geçmez"*.

Kapak fotoğrafı: Nahide Dikel